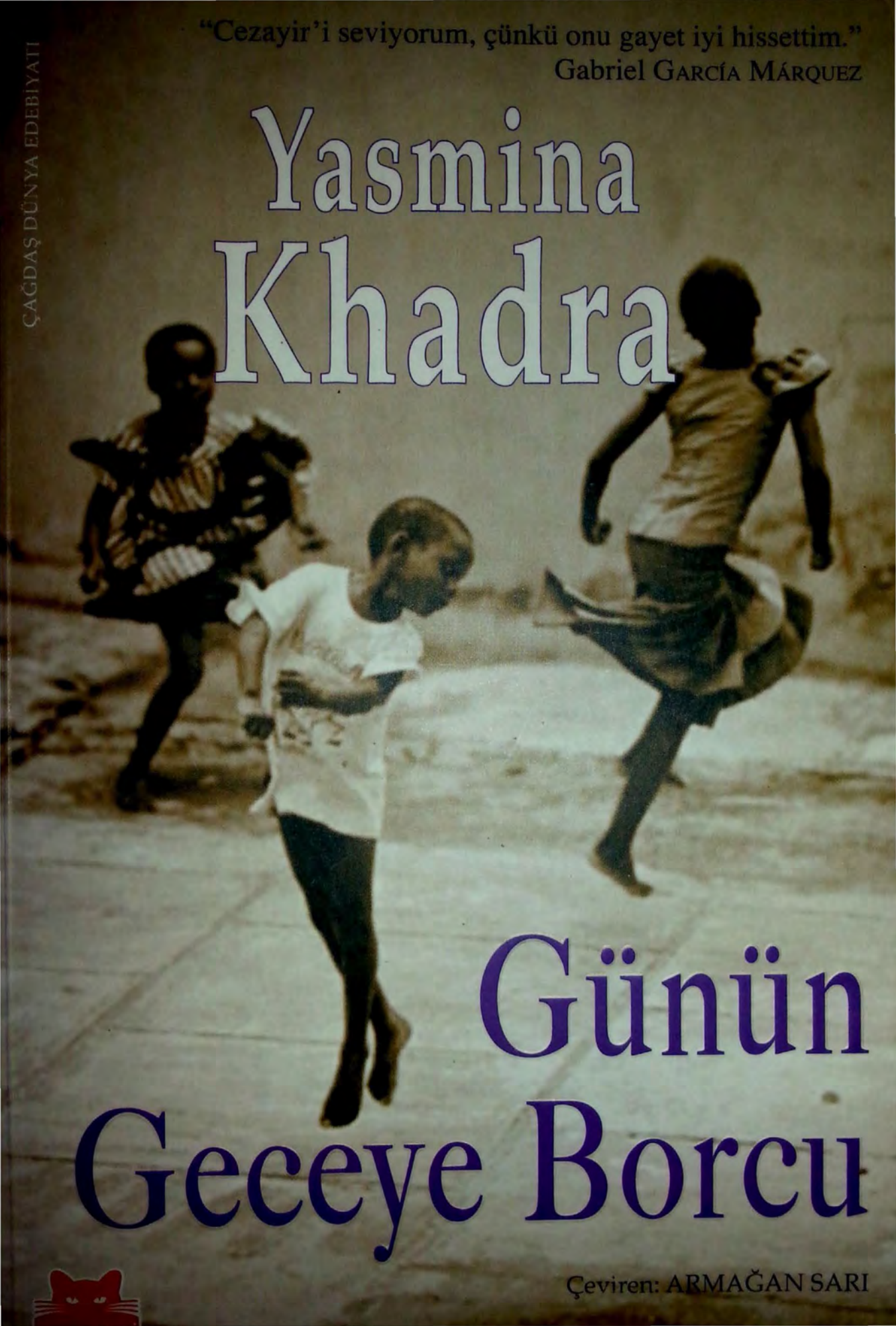
"Cezayir'i seviyorum, çünkü onu gayet iyi hissettim."
Gabriel García Márquez

ÇAĞDAŞ DÜNYA EDEBİYATI

Yasmina Khadra

Günün Geceye Borcu

Çeviren: ARMAĞAN SARI

Yasmina Khadra

Yasmina Khadra, Cezayirli yazar Muhammed Mulessehul'ün takma adıdır. 1955 yılında göçebe bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen yazar, Cezayir Ordusu'nda subayken sansürden kaçmak için takma bir kadın adı kullanmıştır. Köktendinci teröre karşı mücadele vermiş olan Mulessehul 2000 yılında ordudan ayrılıp kendini tek tutkusu olan yazmaya adamış ve Fransa'ya yerleşmiştir. Yapıtları 30'dan fazla dile çevrilmiş olan yazarın başlıca eserleri arasında *Kabil'in Kırlangıçları, Afrika Denklemi, Bağdat'ın Sirenleri, Saldırı, Ölümün Payı, Kuzin K., Kelimelerin İkiyüzlülüğü, Yazar, Kurdun Düşlediği, Tanrı'nın Kuzuları, Morituri* sayılabilir.

Armağan Sarı

1955 yılında İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni bitirdi. Yüksek öğrenimini İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde yaptı. 1981-2005 arası Paris'te yaşadı. Uzun yıllar turizm sektöründe çalışan ve çevirmenlik yapan Sarı, 2005 yılından bu yana Türkiye'de yaşamakta ve çalışmaktadır.

Kırmızı Kedi Yayınevi: 87
Çağdaş Dünya Edebiyatı: 1

Özgün adı: *Ce que le jour doit à la nuit*

Günün Geceye Borcu
Yasmina Khadra
Çeviren: Armağan Sarı

©Éditions Julliard, Paris, 2008
©Kırmızı Kedi, 2011

Bu kitabın Türkçe yayın hakkı Akçalı Telif Hakları aracılığıyla alınmıştır.

Editör: İ. Utku Kavasoğlu
Düzelti: Mine Eryavuz
Kapak Tasarımı ve Grafik: Yeşim Erçan Aydın

Baskı: Pasifik Ofset 0212 412 17 77

Birinci Basım: Eylül 2011
ISBN: 978-9944-756-90-7

Kırmızı Kedi Yayınevi
www.kirmizikedikitap.com / kirmizikedi@kirmizikedikitap.com
Ömer Avni M. Emektar S. No: 18 Gümüşsuyu 34427 İSTANBUL
T: 0212 244 89 82 F: 0212 244 09 48

Yasmina Khadra

GÜNÜN GECEYE BORCU

Çeviren: Armağan Sarı

ROMAN

France Télévisions 2008 Roman Ödülü
Lire Dergisi 2008 Yılı En İyi Kitap Ödülü

KIRMIZIKEDİ

"Her yerde olduğu gibi Oran'da da
Zaman ve düşünce eksikliğinden dolayı
Birbirimizi nedenini bilmeden sevmek zorundayız."
Albert CAMUS, *Veba*.

"Cezayir'i seviyorum, çünkü onu gayet iyi hissettim."
Gabriel GARCÍA MÁRQUEZ

)

I.

Jenane Jato

1

Babam mutluydu.

Halbuki olabileceğini hiç sanmıyordum.

Kaygılarından sıyrılmış yüzü bazen gerçekten kafamı kurcalayıp duruyordu.

Kollarını dizlerinin etrafında kavuşturarak bir taş yığınının üstünde çömelmiş, anızların meltemin coşkusuyla yel yepelek savrularak birbirlerinin üstüne devrilmelerini seyrediyordu. Buğday tarlaları, binlerce atın yelelerini savurarak ovada koşmaları misali dalgalanıyorlardı. Dalgaların kabarttığı bir denizin sunduğu görüntünün aynısıydı. Ve babam gülümsüyordu. Onun gülümseyen halini hiç anımsamıyorum; sevinç ve keyiflerinin dışa yansımasına izin vermek alışkanlıkları arasında değildi; acaba bunları gerçekten hiç duyumsamış mıydı?.. Yıkımlarla dövülmüş ve şekillenmiş, hep tetikte beklemiş, yaşamı ardı arkası kesilmeyen bir düş kırıklığı silsilesi halinde geçmişti; dönüp dönüp gelen bir güveden çekindiği kadar korkardı hain, kötü niyetli ve yakalayamadığı yarınlardan.

Hiç arkadaşının olduğunu görmemiştim.

Ufacık toprağımızda, kendi içlerine dönük, hayaletler gibi birbirlerine söyleyecek hiçbir şeyi olmayan insanların o yıldızlar âlemine özgü sessizliği içinde yaşardık; kümes gibi ufacık evimizin karanlığında, içinde tadı belirsiz topaklardan oluşan bir çorbanın kaynadığı kazanın üstüne kapanarak mekanik bir tekdüzelikle onu karıştıran annem, bir duvarın dibine sinmiş, sessizliğinden dolayı sıklıkla varlığını bile unuttuğumuz benden üç yaş küçük kız kardeşim Zehra ve cılız, tek başına, daha tomurcuk açarken solmuş, on yaşını sanki o boyutta bir yük gibi sırtında taşıyan bir erkek çocuğu olan ben.

Yaşadığımız şey asla bir yaşam değildi, sadece varlığımızı sürdürüyorduk, hepsi buydu.

Sabah uyanabilmiş olmak başlı başına bir mucizeydi bizim için ve gecenin karanlığı çöktüğünde, yatmaya hazırlanırken her şeyi görmüş ve yaşamış olmamıza duyduğumuz inancımızla, bu yaşamda artık daha fazla zaman kaybetmenin anlamsızlığını düşünerek bir daha uyanmamak üzere uykuya dalmanın daha mantıklı olup olmadığını sorardık kendimize. Geçen günler umutsuzca birbirlerinin aynıydı, asla yeni bir şeyler getirmiyorlardı, üstelik geçip giderlerken, eşekleri yürütmek için burunlarının ucuna asılan havuç misali, nadiren de olsa kurduğumuz küçük hayallerimizi de alıp götürüyorlardı.

İşte bu 1930'lu yıllarda, sefalet ve salgın hastalıklar aileleri ve besi hayvanlarını inanılmaz bir kötücüllükle kırıp geçirmiş, canlarını kurtarabilenleri ise ya göçe zorlamış ya da sokaklarda sürünmeye mahkûm etmişti. Zaten az sayıdaki akrabalarımızdan hiçbir yaşam işareti alamıyorduk. Uzaktan siluetlerini gördüğümüz birkaç bitmiş tükenmiş insan ise, tekerlek izlerinin artık silinmeye yüz tuttuğu, tavuk kümesini andıran kulübemize ulaşan küçük yolu fark etmeyerek hızlı adımlarla önümüzden geçip giderlerdi.

Babam bütün bunlara kulak asmıyordu.

Sabanına dayanmış, dudakları köpük ve salyadan bembeyaz olmuş haliyle yalnız kalmayı seviyordu. Bazen onu, dünyasını yeniden keşfeden kutsal varlıklara benzetir, gücüne, hırsına ve gözü dönmüşlüğüne duyduğum hayranlıkla saatlerce izlerdim.

Annemin benden babama yemeğini götürmemi istediği zamanlarda sağda solda vakit kaybedip gecikmemem gerekirdi. Babam yemeğini basitçe ama hemen işe koyulmak için tam vaktinde ve aceleyle yemeyi severdi. Hep, bana sevgi dolu bir söz söylemesini ya da en azından varlığımı fark etmesini beklerdim; ama babam gözlerini yerden kaldırmazdı bile. Sadece orada, o sapsarı dünyasında kendini bulabiliyordu. Hiçbir şey, hiç kimse, hatta onun için en değerli varlıklar bile onu çalışmaktan alıkoyamaz, meşgul edemezdi.

Akşamüstü, gün batımına doğru kulübemize dönerken, gözlerindeki ışıltı da güneşin batışıyla birlikte yavaşça kaybolurdu. Sanki

başka biriydi, herhangi biri, hiçbir uğraşı olmayan, hiçbir şeyle ilgilenmeyen biri; neredeyse her defasında beni düş kırıklığına uğratırdı.

Ancak, birkaç haftadan beri bir telaş içindeydi, etekleri zil çalıyordu sanki. Ürün, beklentilerinin de ötesine geçerek çok bol olacağının müjdesini veriyordu... Borç yükü altında iki büklüm olan babam, atalarımızdan kalan toprakları ipotek ettirmişti, giriştiği savaşın artık son mücadelesi olduğunun, atacak tek bir mermisinin kaldığının farkındaydı. Durup dinlenmeksizin on kişiymişçesine saldırıyordu işe, kudurmuş gibiydi, masmavi lekesiz bir gökyüzü onu endişelendiriyor, ufacık bir bulut zerresi dahi onu coşturmaya yetebiliyordu. Onu hiç bu kadar çok dua ederken, bu denli inatla kendi kendini paralarken görmemiştim. Ve yaz gelip de buğday başakları ovayı parıltılı payetler gibi kapladığında, babam o taş yığınının üstündeki yerini aldı ve hiç kımıldamadan durdu. Başındaki halfa şapkasının altına sığınmış, o nankör ve kıtlık yıllarından sonra nihayet bir umut parıltısı müjdesi veren mahsulü seyrederek, belki de en aydınlık gününü yaşıyordu.

Hasat dönemi çok yakında başlayacaktı. Sayılı günler geçtikçe babam artık sakinliğini koruyamıyordu. Kendini daha şimdiden ekin demetlerini orakla intikam alırcasına biçerken, düşüncelerini yüzlerce balyaya dönüştürürken ve umutlarını ne yapacağını bilemeden ambara istiflerken hayal ediyordu.

Bir hafta önce, beni de yanına oturtarak at arabası ile yakınımızdaki tepenin ardında bulunan köye gitmişti. Aslında beni hiçbir yere götürmezdi. Belki de artık işlerimizin düzelme sürecine girdiğini düşünüp, ilişkilerimizi gözden geçirerek yeni alışkanlıkları, yeni bir anlayışı keşfetmemizin gerekliliğine inanmaya başlamıştı. Yolda bir Bedevi ezgisini mırıldanmaya koyuldu. Hayatımda ilk kez babamı şarkı söylerken görüyordum. Sesi yükselerek her tarafı kaplamaya başladı, atları bile ürkütüp kaçırtacak kadar kötü ve yanlış tondan okuyordu ezgiyi; ama benim için bir bayram muştusuydu bu ezgi, baritonlar bile babamın eline su dökemezlerdi. Birden sustu, hemen kendini toparladı, bir ufaklığın önünde engelleyemediği bir sevinç gösterisi yapmış olmaktan şaşırdı, hatta utandı.

Köyün iler tutar hiçbir yanı yoktu. Sefaletin tüm yükünü taşıyan,

kerpiç duvarlı ev bozuntusu kulübeleri, çirkinliklerini saklayacak yer arayan terk edilmiş küçük sokakları ile ölümüne mutsuzluk veren unutulmuş bir delik gibiydi. Darağacı misali ayakta kalabilmiş, iskelete dönmüş birkaç ağacın gövdelerindeki ve dallarındaki tek tük yaprakları da keçiler kemiriyorlardı. Ağaç diplerine sığınmış işsiz güçsüz, endişeli yüzler, bir hortumun gelip kendilerini doğaya savurmasını bekleyen, bir araya yığılmış, artık kuşları bile korkutmaya yaramayan köhne korkuluklar gibiydiler.

Babam arabayı, can sıkıntısından ne yapacaklarını bilemeyen küçük çocukların önünde kümelendiği küçük, berbat bir dükkânın kapısında durdurdu. Çocukların üstlerinde *gandura*[1] niyetine üstünkörü sarındıkları hintkenevirinden yırtık çuvallar vardı, yalınayaktılar. Kabuk bağlamış, irinli yaraları yüzünden benekliymiş gibi görünen kazınmış kafaları, çocuk suratlarına artık geriye döndürülemez bir cehennem azabının ifadesini yansıtıyordu, hatta damgasını vurmuş gibiydi. Yaşam alanlarına müdahalede bulunulan tilki yavruları gibi birden hareketlenip etrafımızı kuşattılar. Babam, el kol hareketleriyle çocuk kalabalığını dağıttıktan sonra beni kolumdan tutup, boş rafların altında uyuklayan bir adamın bulunduğu dükkânın içine itti. Öteki, içeri girdiğimizi görmüş olmasına rağmen, istifini bozup, bizi karşılamak için ayağa kalkma zahmetine bile katlanmadı.

"Hasat için adama ve alet edevata ihtiyacım olacak," dedi babam.

"Hepsi bu kadar mıydı?" diye yanıtladı bakkal, bıkkın bir ses tonuyla. "Şeker, tuz, yağ ve bulgur da satıyorum."

"Onları da ileride alacağım. Yardımcı olabilecek misin, güvenebilir miyim sana?"

"Ne zaman için istiyorsun adamları ve denklerini?"

"Bir sonraki cuma günü, olur mu?"

"Patron sensin. Sen ıslık çal, emret, biz halledelim."

"Tamam, o zaman önümüzdeki hafta cuma diyelim."

"Anlaştık," diye mırıldandı bakkal, başındaki türbanını yüzüne doğru çekiştirerek. "Bu yılı kurtardığın için memnun oldum," diye ekledi.

1 Arapların giydiği uzun gömlek, entari. (ç.n.)

"Bence daha ziyade onurumu kurtardım," dedi babam, lafı çevirip adama sokuşturarak, sonra arkasını döndü, tam dükkândan çıkıyordu ki;

"Bir şeyi kurtarmak için önce adamda ondan olması lazım hemşerim," dedi adam babamın arkasından.

Babam kapının eşiğinden adımını tam dışarı atmıştı ki ürperdi bir an. Bakkalın sözlerinde yüreğine saplanan zehirli bir şeyler vardı sanki. Elini kaldırıp kafasının arkasını kaşıdı, aniden arabaya atladı ve evin yolunu tuttuk. Gururuna, hassasiyetine ağır bir darbe yemişti. Sabahki pırıl pırıl bakışları kararmıştı, kaybolmuştu artık. Bu bencil adamın sözlerinde kara bir kehanet sezmiş olmalıydı. Babam işte böyle biriydi; onu en kötü şeye hazırlamak için canını sıkmak, nazar değmesi için canlılığını, içindeki arzuyu körüklemek yeterliydi. Daha henüz hiçbir şey elde etmemişken, zafer çığlıkları atmaya yeltenmiş olmanın onu içten içe pişman ettiğinden emindim.

Dönüş yolumuz boyunca yılan gibi kendi içine büzülmüş bir halde, durmaksızın katırın sağrısını kırbaçladı, bütün davranışlarında kapkaranlık bir öfkenin izleri vardı.

Cuma gününün gelmesini beklerken, tamir etmek için ne kadar eski bağ bıçağı, sapı gevşemiş orak ve başka araç gereç varsa hepsini ortaya dökmüştü. Yanımda köpeğimle birlikte beklenmedik bir işe yarayabileceğimi düşünüp de bana seslenir diye, hazır bir vaziyette sürekli uzaktan onu izliyordum. Babamın kimseye ihtiyacı olmazdı. Ne yapması gerektiğini ve ihtiyaç duyduğu şeyi nerede bulacağını tam olarak bilirdi.

Ve işte nihayet bir gece, felaket apansız tepemize çöküverdi. Köpeğimiz biteviye havlıyordu... Sanki güneş asılı durduğu yerden kopmuş ve topraklarımızın üstüne düşmüştü. Saat sabaha karşı üç olmalıydı, kulübemiz sanki gün ortasıymış gibi aydınlanmıştı. Annem başını ellerinin arasına almış, eşikte öylece duruyordu. Dışarıdan gelen korkunç parlaklıkla, annemin sayısız gölgesi odanın duvarlarında, etrafımda koşuşturuyordu. Kız kardeşim, parmakları ağzında, anlamsız bakışlarla bir Hint fakiri gibi hasırın üzerine büzülmüştü.

Kendimi avluya attım ve baş döndürücü bir hızla göğe yükselen

alevlerin tarlamızı yutmakta olduğunu gördüm; alevlerin ışığı yıldızların zerresini dahi göstermeyecek bir parlaklıkla gök kubbeyi kaplamıştı.

Belinden yukarısı çıplak, kan ter içinde, sızan terden vücudunda siyah çizgiler oluşmuş babam çıldırmış gibiydi. Elindeki kovayı yalağa daldırıyor, sonra yangına saldırıyor, alevlerin içinde bir anlığına kayboluyor, sonra tekrar su almaya geliyor, ardından tekrar cehennemin içine dönüyordu. Hiçbir şey yapamayacağı, hiçbir duanın, hiçbir mucizenin, düşlerinin artık duman olup uçmasını engelleyemeyeceği gerçeğine inanmayı reddetmesinin onu aptalca gülünçleştirdiğinin farkında bile değildi. Annem artık her şeyin yitip gittiğini anlamıştı. Kocasının yangına karşı çırpınmasını seyrediyor, her seferinde kor alevlerin içinden bir daha çıkamamasından endişeleniyordu. Çünkü babamın çıplak elleriyle kor olmuş demetleri kucaklamaya kalkıp onlarla birlikte yanıp kül olabileceğini biliyordu. Tarlasının ortasında olmak onu rahatlatan bir şey değil miydi?

Gün ışıdığında babam artık kömürleşmiş buğday öbeklerinden kıvrılarak yükselen dumanların üzerine su serpmeye devam ediyordu. Tarladan geriye hiçbir şey kalmamıştı ve o, bu gerçeği kabullenmemek için direniyor, kafa tutuyordu; bu tutumu duyduğu büyük acıdan kaynaklanıyor olmalıydı.

Bu adilane değildi.

Üstelik hasat döneminin başlamasına üç gün kala.

Düze çıkmamıza, selamete kavuşmamıza ramak kala.

Yeniden dirilişimize yalnızca bir soluk alış mesafesinde.

Öğlene doğru babam artık gerçeği kabullenmişti. Kovası kolunda, kafasını kaldırdı; ilk kez felaketin büyüklüğünü görmeye cesaret edebilmişti. Uzunca bir süre, titreyen bacaklarının üzerinde allak bullak durdu, gözleri kan çanağı gibiydi, yüzü şekil değiştirmişti; sonra toprağa diz üstü kapaklandı, ardından yüzükoyun yere uzandı ve bir *erkeğin* başkalarının gözü önünde asla yapmaması gereken şeyi yaptı; ağladı... Hem de tek bir damla gözyaşı kalmayana dek.

İşte o zaman anladım ki, tüm evliyalar, erenler kıyamet gününe kadar bizim varlığımızı inkâr etmişlerdi ve bundan böyle felaket bizim kaderimiz olmuştu.

Artık zaman durmuştu bizim için. Evet, gün gecenin önü sıra kaçmaya, karanlıklar şafak sökmelerinin yerini almaya, yırtıcı kuşlar gökyüzünde dönmeye devam ediyorlardı hâlâ, ama bizim için her şey sona dayanmıştı. Yeni bir sayfa açılmıştı, ancak biz o sayfada yer almıyorduk. Babam, bıkıp usanmadan tarlasını arşınlıyordu. Tan ağarmasından gün batımına kadar enkazın gölgeleri arasında dolanıp duruyordu. Yıkıntılarının tutsağı bir hayalete dönüşmüştü sanki. Annem ise kulübemizin duvarındaki, pencere görevi gören delikten sürekli onu izliyordu. Babamın ellerinin ayası ile dizlerini her dövüşünde, yanaklarına her vuruşunda annem yöremizin *Marabut*'larının[1] isimlerini sıralıyordu tek tek. Kocasının aklını yitirerek bir divaneye dönüştüğüne inanıyordu.

Bir hafta sonra bir adam bizi görmeye geldi. Özenle kırpılmış sakalı, madalyalarla dolu göğsü, şatafatlı kıyafetiyle bir Sultan edası içindeydi. Korumasının eşlik ettiği *Caïd*'di[2] bu gelen adam. Faytonundan inmeden, tepeden tırnağa karalar giyinmiş soluk benizli, cılız bir Fransız'ın aceleyle çekiştirip çantasından çıkarttığı evraka babamın parmak basmasını emretti. Babam zorluk çıkarmadan peki dedi. Parmağını, mürekkebi iyice çekmiş süngere bandırdı ve ardından kendisine gösterilen belgelerdeki yerlerin üstüne bastı. Caïd, parmak basarak imzalanmış evrakı babamın elinde sökercesine çekip aldı. Babam evimizin avlusunda sanki çakılıp kalmıştı, kâh mürekkebe batmış eline bakıyor, kâh karşımızdaki tepenin sırtlarına tırmanan faytonu ardı sıra seyrediyordu. Ne annem, ne de ben onun yanına yaklaşabilme cesaretini gösterebildik.

Ertesi gün annem zaten birkaç parça olan köhne, kırık dökük eşyamızı topladı ve arabaya yükledi...

Artık her şey bitmişti.

Babamın artık aynanın öteki tarafına geçtiği günü bütün yaşamım boyunca anımsayacağım. Kayıp giden ufukları ve dağın zirvesinde çarmıha gerilmişliğin çilekeşliğini yaşayan güneşi ile tam bir bozgun günüydü. Öğle saatleriydi, halbuki ben, her şeyin donduğu, bütün

1 Marabut: Kuzey Afrika ülkelerinde dervişlere verilen ad. (ç.n.)
2 Caïd (Kayid): Kuzey Afrika ülkelerinde yerel yöneticilere verilen ad. (ç.n.)

seslerin çekilip uzaklaştığı, evrenin bizi daha da yalnız bırakmak için firar ettiği bir alacakaranlıkta eridiğimi, dağıldığımı hissediyordum.

Babam, gemler elinde, boynu omuzlarının arasına gömülmüş, gözleri ayaklarını bastığı tahtaya perçinlenmiş, katırın bizleri dilediği yere götürmesini istercesine dalmıştı. Annem, çarşafının içine sanki saklanmış, sırtını arabanın bir köşesine yaslamış, çıkınların, bohçaların arasında neredeyse görünmüyordu. Zavallı kız kardeşim ise, parmakları hâlâ ağzında, nereye baktığı belli olmayan kayıp bakışları ile arabanın diğer bir köşesine büzülmüştü. Annem ve babam kızlarının artık beslenmediğinin, cehennemin payımıza düşeni tarlamıza fırlattığı o geceden bu yana bir şeylerin zihnini durdurup işlemez duruma getirdiğinin farkında değildiler.

Köpeğimiz, başı önünde uzaktan ağır ağır bizi izliyordu. Arada bir duruyor, bir tümseğin üstüne çıkıyor, arkasını yere koyarak dinleniyor, biz gözden kaybolana kadar orada oturup oturamayacağını kestirmeye çabalıyor, sonra zıplayıp tekrar yola atlıyor, burnuyla yeri koklayarak bizi yeniden yakalamak üzere hızlı adımlarla yaklaşıyordu. Bize yaklaştıkça adımları, davranışları tekrar yavaşlıyor, yine toprak yoldan çıkıyor, mutsuz ve ne yapacağını bilmez halde durup oturuyordu. Gideceğimiz yerde ona yer olmadığını hissediyordu. Evimizin avlusunu terk ederken babamın ona fırlattığı taşlar terk edileceğinin habercisi olmuştu.

Köpeğimi çok seviyordum. Tek arkadaşım, sırlarımı açabildiğim tek dostumdu. Şimdi artık yollarımız ayrılıyordu ve ben bundan sonra ikimizin başına neler gelebileceğini soruyordum kendime.

Tek bir insana bile rastlamadığımız, bitmez tükenmez yollardan, yerlerden geçtik. Sanki kader, sadece bizi elinin altında tutmak için yöreyi bütün insanlardan arındırmıştı... Toprak yol önümüzde uzayıp gidiyordu, yaslı ve giderek cılızlaşıp sonra yok olarak. Rüzgârın önünde yuvarlanarak yok olup gitmemize benziyordu.

Akşamüstüne doğru, artık güneşten iyice sersemlemişken, uzakta kara bir noktanın varlığını fark ettik. Babam katırın başını o tarafa çevirdi. Bir sebze meyve satıcısının, belli belirsiz tahta bir iskelet üzerine atılı hintkeneviri bezinden yapılmış, arazinin ortasında serap misali

duran bildik Arap çadırıydı. Babam, anneme arabadan inip kayanın yanına giderek orada beklemesini söyledi. Bizdeki âdetlere göre, erkekler karşılaştıkları zaman kadınların uzaklaşmaları gerekir; bir erkek için karısına göz ucuyla bile bakılmış olması, kutsal ve mahrem şeylere yapılan hakaretlerin en büyüğü sayılır. Annem hemen babamın emrini yerine getirdi, kucağında Zehra, kendisine gösterilen kayanın dibine gitti ve yere çöktü. Satıcı, kararmış irinli kabarcıklarla dolu bir suratın ortasına perçinlenerek gömülmüşe benzeyen iki gözüyle, kupkuru, yaşlı bir adamdı. Şekilsiz ayak parmaklarının fırladığı, terden yosun tutmuş terliklerinin üstüne yırtık bir pantolon çekmişti bacaklarına. Kumaşının ipliklerine kadar yıpranmış yeleği, adamın göğsünün inanılmaz zayıflığını saklayamıyordu. Köhne çadırının gölgesinde, elinde sıkıca kavradığı sopasıyla bizi teşhis etmeye, kim olduğumuzu anlamaya çalışıyordu. Bizim, hırsız uğursuz olmadığımızı anlayınca elindeki sopayı yere bıraktı, gölgeden gün ışığına çıkarak bize doğru ilerledi.

"İnsanlar aşağılık, rezil, İsa," diye seslendi babama doğru. "Doğalarında var bu. Ne kadar kızarsan kız faydası yok."

Babam, arabayı adamın hizasına geldiğinde durdurdu, tekerleklerin fren kolunu sıktı. Satıcının neyi ima ettiğini anlamıştı, yanıt vermedi.

Satıcı, hayıflanırcasına ellerini birbirine vurdu.

"O gece uzaktan alevleri gördüğümde, zavallı birinin cehennemlik olduğunu anladım, ama senin olabileceğin aklımın ucundan bile geçmemişti."

"Allahın kavli," diye mırıldandı babam.

"Boş laf, yanlış konuştuğunu sen de biliyorsun üstelik. İnsanların azıp ortalığı kırıp geçtikleri zamanlarda Allah kalmaz ortada. Sadece bizlerin yapması mümkün olan kötülükleri de ona yükleyip belini bükmek doğru değil. Ekinlerini yakacak kadar senden nefret eden kim olabilir, benim yiğit, yürekli İsa'm?"

"Başımıza geleceklerin kararını Allah verir," dedi babam.

Adam omuzlarını silkti:

"İnsanlar Allah'ı sadece iblisleri, şerleri dağıtıp yok etsin diye yaratmadılar."

Babam arabadan adımını atarken gandurasının eteği oturma yerinin ucuna takıldı. Bunu başına gelecek yeni felaketlerin işareti olarak algıladı. Yüzü, adeta içinden fışkıran kızgınlıkla kıpkırmızı kesilmişti.

"Oran'a mı gidiyorsun?" diye sordu satıcı.

"Oran'a gittiğimi de kim söyledi sana?"

"Kaybettiği zaman, insan yönünü hep şehre çevirir. Kendini sakın İsa. Orası bize göre bir yer değil. Oran vicdansız, kanun tanımaz sahtekârlarla dolu, kobra yılanından bile daha tehlikeli, şeytandan bile daha kalleş ve sinsiler."

"Bu boş lakırdıları, zırvaları niye bana anlatıyorsun ki?" diye çıkıştı babam, tahammülü kalmamıştı artık.

"Çünkü ayağını basacağın yeri bilmiyorsun. Şehirler lanetlidir. Atalarımızın şansı hiç yaver gitmedi oralarda. Kentlere gidip sonu belirsiz maceralara soyunanlar bir daha geri dönmediler."

Babam, ipe sapa gelmez sözlerini bitir artık, bunları kendine sakla dercesine elini havaya kaldırdı adamı susturmak için.

"Sana arabamı teklif ediyorum. Tekerlekler ile arabanın döşemesi sağlam, katır ise henüz dört yaşına bile gelmedi. Ne fiyat verirsen ver, razıyım."

Satıcı, katıra ve koşum takımlarına kaçamak bir göz attı.

"İsa, bil ki sana teklif edecek pek fazla bir şeyim yok. İçinde bulunduğun durumdan faydalandığımı sanma. Buralardan artık çok az insan geçer oldu. Çoğu zaman kavunlarım elimde kalıyor."

"Ne verirsen ver, verdiğine razı olacağım."

"Aslında ne arabaya, ne de katıra ihtiyacım var... Para kutumdaki birkaç kuruşu seninle seve seve paylaşırım. Zamanında bana sıkça hayrın dokunmuştu. Katırınla koşum takımlarına gelince, onları bana emanet et. Elbette bir alıcı bulurum. İstediğin zaman gelir paranı alırsın. Elimi bile sürmem parana."

Babam, adamın teklifini düşünmedi bile. Başka seçeneği de yoktu zaten. Razı olduğunu göstermek için elini uzattı.

"Sen iyi bir adamsın Mevlüd, biliyorum ki yalan dolan bilmezsin."

"İnsan kendi zararına olacak hiçbir dolap çevirmez İsa."

Babam, satıcı adamın verdiği birkaç madeni parayı cebine koydu, bana iki bohça verdi, geriye kalan eşyamızı da sırtına vurdu, ardında bıraktıklarına bakmadan annemin yanına doğru seğirtti.

Yürümekten artık bacaklarımızı hissedemez olmuştuk. Güneş bizi adeta eziyordu; toprağın ve kayaların kuraklığından, kahredici çölleşmişliğinden yüzümüze yansıyan güneş ışınları gözlerimizi köreltiyordu. Annem, kefeni içinde mumyalaşmış bir hayalet misali, sadece kız kardeşimi bir omzundan diğerine almak için duraklıyordu. Babam umursamıyordu bile onu. Asla bükülmeyen hızlı adımlarla, önümüzde dosdoğru ileriye doğru yürüyor, bizi de peşi sıra sürüklüyordu, onu takip etmeye mecburduk. Ne annem, ne de benim için ondan biraz yavaşlamamızı değil istemek, aklımızdan geçirmemiz bile mümkün değildi. Sandaletlerim topuklarımı parçalamıştı, gırtlağımda sanki bir ateş topu vardı ama yine de dayanıyordum. Yorgunluğumu ve açlığımı bastırmak için, tüm dikkatimi önümde yürüyen babamın sırtından gelen is ve yanık kokusuna, sırtladığı yüklerimizi taşıyışına, üstümüzdeki nazarı ve kötü yazgıyı tekmelemek istercesine attığı düzenli ve sert adımlara veriyordum. Bir kez dahi, acaba peşim sıra gelebiliyorlar mı endişesiyle kafasını çevirip bize bakmamıştı, o kadar emindi ki onu takip ettiğimizden. *Rumî'lerin Yolu*'na,[1] yani asfalt yola vardığımızda güneş hafiften alçalmaya başlamıştı. Babam bizi meraklı bakışlardan uzak tutmak için, küçük bir tümseğin arkasında, tek başına kalmış bir zeytin ağacının dibinde karar kıldı ve oraya yerleşebilmemiz için etraftaki böğürtlenleri kökünden söküp atmaya koyuldu. Sonra kör bir noktanın yolu saklayıp saklamadığından emin olmak amacıyla bir kez daha kontrol etti; ikna olmuştu, bohçalarımızı, denklerimizi oraya taşıyıp açmamızı söyledi. Annem uyuyan Zehra'yı ağacın dibine yerleştirdi, üstüne bir peştamal örttü, sonra denklerin birinden bir tava ile tahta bir kaşık çıkardı.

"Ateş yakmak yok," dedi babam anneme, "kurutulmuş et yiyeceğiz bugün."

1 Cezayir'de Rumî kelimesi, batılı, inançsız, Tanrı'ya sadakati olmayanlar anlamına gelir, bizde halk dilindeki "gâvur" sözcüğünün eş değeri olarak kullanılanılır. (ç.n.)

"Ondan kalmadı. Sadece birkaç taze yumurtam var."

"Ateş yakmak yok diyorum sana, anlamadın mı? Kimsenin bizim burada olduğumuzdan haberi olsun istemiyorum... Ne yapalım, domates ve soğanla yetineceğiz bugünlük."

Cehennemi sıcak yerini yaşanabilir bir havaya bırakmış, hafif bir meltem zeytin ağacının yapraklarını hareketlendirmişti. Kertenkelelerin kuru otlar arasında koşuştururken çıkarttıkları hışırtıları duyuyorduk. Güneş ufukta alabildiğine yayılmıştı.

Babam bir kayanın üzerinde, bir dizi kalkık, yüzünü ise türbanının ucuyla örtmüş bir vaziyette uzanıyordu. Gün boyu hiçbir şey yememişti. Sanki bize küsmüş, surat asar gibiydi.

Tam gecenin çökmesine yakın, karşıdaki yamaçta bir adam peydahlandı, bize el kol işareti yapıyordu. Annemin varlığından dolayı yanımıza yaklaşamazdı. Saygısından, çekingenliğinden dolayı. Adamın ne istediğini öğreneyim diye babam beni onun yanına yolladı. Eski püskü giysiler içinde, adeta kurumuş suratlı, elleri pürtük pürtük bir çobandı. Bize, başımızı sokacak bir yer ve karnımızı doyuracak bir şeyler öneriyordu. Babam adamın bu yürekten gelen konukseverliğini geri çevirdi. Çoban önerisinde ısrar ediyordu; komşuları, kulübesinin yakınlarında bir aileyi böyle aç ve açıkta bıraktığı için asla affetmeyeceklerdi onu. Ama babam bir kez daha sertçe, "Ben kimseden bir şey istemiyorum," diye homurdanarak çobanı reddetti. Adam alınmıştı. Kızgın bir tavırla ayağını yere vurdu ve bir deri bir kemik kalmış küçük keçi sürüsünün yönünü geriye çevirdi.

Geceyi yıldızların altında açık havada geçirdik. Annem ve Zehra zeytin ağacının dibinde, ben de ganduramın altındaydım, babam ise bir kayanın üzerine tünemiş, bacaklarının arasına kılıcını sıkıştırmış nöbet tutuyordu.

Sabah uyandığımda ilkin babamı gördüm, bambaşka biri olmuştu. Yüzünü gözünü yakında bulduğu bir kaynakta yıkamış, sakallarını tıraş etmiş, tertemiz giysilerini giymişti; rengi solmuş gömleğinin üstüne bir yelek geçirmiş, altında o güne kadar hiç giydiğini görmediğim, yukarıya doğru bollaşan pilili bir Türk şalvarı, ayaklarında ise boyası uçmuş ama sıkıca fırçalanmış kunduraları vardı.

Otobüs, güneş tam kendini göstermeye başladığı zaman gelmişti. Babam, önce eşyamızı otobüsün üstündeki bagaj kısmına yükledi, sonra da bizi içerideki oturma yerlerine yerleştirdi. Hayatımda ilk kez bir otobüs görüyordum. Otobüs asfalt yolda hızlandığında afallamış ama bir o kadar da büyülenmiş bir halde, oturduğum yere sımsıkı tutunuyordum. Yolcuların bazıları uyukluyordu, çoğu başları omuzlarının içine gömülmüş, perişan giyimli Rumî'lerdi zaten. Otobüsün her iki tarafındaki camlardan etraftaki manzarayı seyretmeye doyamıyordum. En önde oturan sürücü de beni çok etkilemişti. Kale duvarı gibi sırtını ve kendinden emin bir şekilde direksiyonu bir sağa bir sola çeviren güçlü ve kararlı kollarını görebiliyordum sadece. Sağımda ise bacaklarının arasına eskimiş küfesini sıkıştırmış dişsiz, pörsümüş yaşlı bir adam virajlarda bir sağa bir sola devriliyor, her defasında da eğilip eliyle her şey yerinde duruyor mu diye küfesinin içini kolaçan ediyordu.

Benzinin alışık olmadığım dayanılmaz kokusu ve yılan gibi kıvrılan virajlar beni yere sermeye yetmiş de artmıştı bile; midem ağzımda, kafam davul gibi şişmiş bir şekilde uyuklamaya başladım.

Otobüs çepeçevre ağaçlarla kuşatılmış bir alanda, büyük kırmızı tuğlalı bir binanın tam karşısında durdu. Yolcular denklerine, yüklerine, bagajlarına üşüşmeye başladılar birdenbire. Bazıları o kargaşada ayaklarımı çiğneyip geçiyorlardı, bunun farkına varmıyordum. O denli şaşkınlık içindeydim ki babama eşyamızı almak için yardım etmeyi bile unutmuştum.

Ve şehir!..

Böylesine dört bir yanı sarmış yerleşim yerleri olabileceğini düşünemezdim. İnsanın aklını başından alıyordu. Hatta bir an otobüsteki rahatsızlığım devam edip bana oyun mu oynuyor acaba diye düşündüm. Alanın arka tarafında, birbiri ardınca düzenle sıralanmış, çiçeklerin fışkırdığı balkonlu, yüksek pencereli, göz alabildiğince uzanan evler vardı. Her iki yanında da kaldırımlar bulunan yollar asfalt kaplıydı. Gördüklerime inanamıyor, sürekli gözüme çarpan şeylere verecek isim bulamıyordum. Siyaha boyanmış, görkemli, ince bir zevkin mahsulü, yüksek demir parmaklıklar ardında çok güzel evler yükse-

liyordu. Aileler verandalarında, üstünde portakal şerbeti ve bardakların bulunduğu masaların etrafına kurulmuşlar, parlak kırmızı tenli, saçları altın sarısı çocuklar ise bahçelerinde bağrışıp çağrışarak oyun oynuyorlardı; kristal kahkahaları yaprakların arasından fıskiye gibi göğe yükseliyordu. Bu çok özel yerlerden, olabileceğini düşleyemeyeceğim bir rahatlık, sakinlik ve huzur yayılıyordu çevreye. Sadece pis kokuların olduğu, toz topraktan bahçelerin, bostanların ruhlarını teslim ettiği, hayvanları koyduğumuz ağılların bile bizim kafamızı soktuğumuz evden daha az hüzün verici olduğu köyümüzün tam karşıtı, çok, çok uzağındaydı gördüklerim.

Bambaşka bir gezegendeydim.

Özenle yontulmuş alçak taş duvarlar ya da dökme demirden parmaklıklarla çevrilmiş yeşil alanları, geniş ve güneşle yıkanan bulvarları, efendilerinin yolunu aydınlatırcasına yolların her iki yanında dikilen yüksek sokak lambalarını hayranlıkla seyretmekten ağzım bir karış açık, topallayarak, güçlükle babamın peşi sıra yürüyordum. Ve arabalar!.. En az on tane saymıştım. Pat pat sesleri içinde, gökyüzünde kayan yıldızlar gibi ansızın ortaya çıkıyorlar, sonra insan bir dilek bile tutmaya fırsat bulamadan köşebaşlarının ardında kaybolup gidiyorlardı.

"Burası neresi, hangi memleket?" diye babama sordum.

"Çeneni kapa ve yürü," diye homurdandı babam. "Ve eğer kendini bir çukurun içinde bulmak istemiyorsan önüne bakarak yürü!.."

Oran'dı burası...

Babam, birbirlerini dikine kesen sokaklardan, insanın başını döndürecek kadar yüksek, aynı yerde dönüp duruyormuşuz hissi uyandıracak denli birbirlerinin benzeri ve her yerde dal budak sarmış gibi karşımıza çıkan binalardan hiç etkilenmeden, hızlı ve emin adımlarla dümdüz yürüyordu. Garibime giden başka bir şey de, kadınların peçe ve çarşaflarının olmamasıydı. Yüzleri açık dolaşıyorlardı; yaşlı olanların başında şapka benzeri garip bir şey vardı; genç olanlar ise yarı çıplak, uzun ve gür saçları yele gibi rüzgârda salınarak ve erkeklerin varlığından hiç mi hiç rahatsızlık duymadan dolaşıyorlardı.

Biraz daha ilerlediğimizde sokaklardaki hareketlilik azalmaya

başladı. Gölgeli ve sadece arada sırada bir fayton geçtiğinde ya da bir kepenk açıldığında çıkan madeni seslerin dışında sessizliği bozan başka hiçbir gürültünün olmadığı yerlerden geçiyorduk. Bazen, kendilerini evlerinin kapılarının önüne atmış, suratları pancar gibi kıpkırmızı Avrupalı yaşlı erkeklere rastlıyorduk. Bacaklarında kısacık pantolonları, koca göbeklerinin tamamını ortaya serecek kadar düğmeleri açık gömlekleri ve kafalarında geniş şapkaları vardı. Sıcaktan bunalmış yaşlılar, yere koydukları *anizet*[1] bardaklarının çevresinde toplanmış, bir taraftan sohbet ederken, bir taraftan da ellerindeki yelpazelerle serinlemeye çalışıyorlardı. Babam bu adamların yanından selam vermeden, yüzlerine bile bakmadan geçti. Onlar sanki orada yokmuş gibi davranmaya çalışmıştı ama adımları bir nebze çevikliğini yitirmişti ansızın.

İşsiz güçsüzlerin aylak aylak vitrinlerin önünde gezindiği geniş bir caddeye çıktık. Babam karşıdan karşıya geçmek için tramvayın geçmesini bekliyordu. Anneme, onu nerede beklemesi gerektiğini gösterdi, eşyamıza göz kulak olmasını tembihledi ve bana geniş caddenin sonundaki eczaneye kadar peşinden gitmemi söyledi.

Önce doğru yere geldiğinden emin olmak amacıyla eczanenin vitrininden içeriye bir göz attı, sonra başındaki türbanını düzeltti, elleriyle yeleğine çekidüzen verdi ve içeri girdik. Ceket, pantolon ve yelekten oluşan üç parçalı elbisesi adeta vücuduna yapışmış, başında kırmızı fesi, sarışın, uzun boylu, narin yapılı bir adam bankonun arkasında kalın bir defterin üstüne kapanmış bir şeyler yazıyordu. Mavi gözlü ince yüzündeki şerit gibi bir bıyık, ağzının yerini belirten bir çizgi gibiydi. Babamın girdiğini gördüğünde kaşlarını çattı, sonra ayağa kalkıp bankonun ucundaki geçiş bölümünü kaldırarak bizi karşılamaya geldi.

İki adam birbirlerinin kollarına atıldılar.

Kısa ama güçlü bir kucaklaşma olmuştu.

"Bu benim yeğenim mi?" diye gülümseyerek bana yaklaştı.

"Evet," dedi babam.

"Yarabbim! Ne kadar da güzel bir çocuk."

1 Anisette (Anizet): Anasondan yapılan Fransız rakısı. (ç.n.)

Bu adam amcamdı. Varlığından bile habersizdim. Babam bize ailesinden hiç söz etmezdi. Zaten hiç kimseden söz etmezdi ki bizimle yaptığı nadir konuşmalarında.

Amcam bana sarılmak için yere çömeldi.

"İsa, aslan gibi genç bir adam var karşımda!"

Babam yanıt vermemeyi yeğledi. Dudaklarının hızlı hızlı kıpırdadığını fark ettim, yüreğinin derinliklerinde nazara karşı bildiği bütün Kuran surelerini içinden okuyordu.

Amcam ayağa kalktı, babamın karşısında durdu. Birkaç saniye süren sessizlikten sonra tezgâhın arkasına geçti, babama bakmaya devam ediyordu.

"Seni toprağından koparıp almak kolay bir şey değildir İsa. Başına ciddi bir iş gelmiş olmalı. Yıllardır bir kez bile ağabeyini görmeye gelmedin."

Babam lafı fazla dolandırmak istemiyordu. Bir solukta anlattı köyde başımıza gelenleri, duman olup giden ürünümüzü, Kayid'in kendisini görmeye gelmesini... Amcam onu, lafını kesmeden dikkatle dinliyordu. Kâh tezgâha tutunan, kâh sımsıkı yumruğa dönüşen ellerini görüyordum. Babam sözlerini bitirince, başındaki fesi arkaya doğru devirdi, mendille alnının terini sildi. Belli ki yıkılmıştı, ama yine de sağlam durmaya çabalıyordu.

"Topraklarımıza ipotek koydurtacağına benden ödünç para isteyebilirdin İsa. Bu tür sıkıntıların nasıl sonuçlandığını biliyorsun. Aramızdan birçoğunun kendilerine sunulan oltanın ucundaki o yemi nasıl kaptıklarını, sonra da başlarına ne işler geldiğini gördük. Nasıl oldu da sen de aynı tuzağa düştün?"

Amcamın sözlerinde suçlama, kızgınlık yoktu, sadece üzüntüsünü, derin hayal kırıklığını ifade ediyordu.

"Olan oldu artık," dedi babam gerekçe sunamamanın sıkıntısıyla, "Allah böyle nasip etmiş, yapacak bir şey yok," diye ekledi.

"Senin tarlalarını yakıp yıkan Allah değil, İsa... İnsanların alçaklığı ile Allah'ın hiçbir ilişkisi olamaz, ne de şeytanın."

Babam tartışmayı sonlandırmak için, lütfen bunu burada keselim dercesine hafifçe elini kaldırdı.

"Şehre yerleşmek için geldim buraya, karım ve kızım sokağın köşesinde beni bekliyorlar."

"Hadi o zaman önce bizim eve gidelim, hem birkaç gün dinlenirsiniz, hem de bu arada neler yapabileceğimizi düşünürüz..."

"Hayır," diye kesip attı babam. "Yokuşu aşmak isteyen tırmanmaya hemen başlamalı," diye ekledi. "Bize altına başımızı sokacak bir dam lazım, hem de bugün."

Amcam ısrar etmedi. Babamın yumuşamasını ümit edemeyecek kadar iyi biliyordu onun dikkafalılığını. Bizi şehrin diğer yakasına götürdü... Şehrin öteki yüzü kadar hain, onur kırıcı, zavallı bir şey olamaz. Günden geceye, yaşamdan ölüme geçmek için birbirlerinin üzerine yığılmış, aralarında sokak bile bulunmayan evlerin arasında dolanmak bunu anlayabilmeye yeterli oluyordu. Bugün bile, bu çarpıcı deneyimi her anımsayışımda kendimi ürpermekten alıkoyamıyorum.

Ayak bastığımız "varoş", birkaç saat öncesine kadar yaşadığım güzelliklerin ihtişamını söküp aldı benden. Yine Oran'daydık, ancak dekorunun arkasına geçmiştik artık. Güzel evler, ağaçlar, çiçekler içindeki caddeler yerlerini iğrenç kerpiç evlerden, iç bulandırıcı serseri yatağı batakhanelerden, her tarafı açık göçebe çadırlarından ve ağıllarından oluşan bir keşmekeşe terk etmişlerdi.

"İşte Jenane Jato Mahallesi," dedi amcam. "Bugün buranın pazarı. Aslında daha sakin bir semttir," diye ekledi biraz da olsa bizi rahatlatabilmek amacıyla.

Jenane Jato, çalılıkların, kümes gibi evlerin, gıcırdayan at arabalarının, dilencilerin, çığırtkanların, hayvanlarını yularlarından çekiştiren eşekçilerin, avaz avaz bağıran sakaların, kocakarı ilaçları satan üfürükçülerin, yırtık pırtık kıyafetleriyle oraya buraya koşuşturan çocukların üst üste yığıldığı tam bir kerhane; habis bir ur gibi şehrin surlarını mekân seçmiş, aşıboyası renginde, kor gibi kavurucu, toza, toprağa ve pis kokulara gırtlağına kadar batmış bir manzara. Tanımlanması olanaksız bu sefalet ve yoksulluk, olabilirlik sınırlarının çok ötesindeydi. İnsanlara –o ayaklı dramlara– gelince, onlar gölgelerinin içinde eriyip gidiyorlardı. Sanki cehennemde yanmaya

mahkûm edilmiş insanlar, yargılanmadan, habersizce bu işkencenin içine atılmışlardı; hepsi birlikte gezegenin artık kaybolmaya yüz tutan bütün acılarının ete kemiğe bürünmüş halini temsil ediyordu.

Amcam bize, çelimsiz, gelişimini tam olarak tamamlayamamış izlenimi veren, kısacık boyunlu, gözleri fıldır fıldır dönen bir adamı tanıştırdı. Simsarlık yapan ve Bliss lakaplı bu adam, her an bir felaketten payına düşeni koparmak için fırsat kollayan bir tür leş kargasıydı. O dönemde bu adam gibi başkalarının sırtından geçinen bir alay insan vardı; dizanterinin kol gezdiği şehirlerden çıkan göç kolları, bu leş kargası gibi insanları kaçınılmaz bir biçimde büyücülere dönüştürmüştü adeta. Bizimki de bu kurala istisna teşkil etmiyordu. Dibe vurmuşluğumuzun ve onun eline mecbur olduğumuzun öyle bir farkındaydı ki. Anımsıyorum, çenesini ölçüsüz boyutta uzun gösteren bir iblis sakalı ile dazlak ve yamru yumru kafasını örten iğrenç bir zuhaf[1] fesi vardı başında. Zehirli yılan gülüşü ile bizi çiğ çiğ yemeye hazırlanıyormuşçasına ellerini ovuşturmasından ötürü, daha ilk görüşte sevmemiştim adamı.

Simsar, amcam durumumuzu anlatmaya başlar başlamaz babamı başıyla hafifçe selamladı.

"Galiba elimde kardeşinize uygun bir yer var doktor bey," dedi amcamı daha önceden tanıyormuş edasıyla. "Eğer geçici olarak düşünüyorsanız burası tam size uygun bir yer. Peşinen söyleyeyim, tabii ki bir saray değil ama komşular sakin ve namuslu insanlar."

Adamın peşine düştük, bizi iç bulandırıcı kokuların yayıldığı ahır gibi bir avlunun kapısına getirdi. Bizden kapıda beklememizi istedi ve kadınların ortadan kaybolmasını ima etmek niyetiyle eşikte yüksek sesle gırtlağını temizledi; bir haneye girilmeden önce yapılması gereken bir âdetti bu. Kadınların ortadan kaybolduklarından emin olduktan sonra avluya girmemiz için bize işaret etti.

İç avluda, sağlı sollu yan yana dizilmiş, içinde kırsalı kırıp geçiren açlık ve tifo salgınından kaçan ailelerin üst üste yığılıp yaşamaya çabaladıkları odalar vardı.

1 Zouave (Zuhaf): Fransız ordusundaki Kuzey Afrikalı Berberi birliklerine verilen isim, bu birliğe mensup asker. (yay.n.)

"İşte burası," dedi simsar, eliyle boş bir odanın kapı görevi gören pislik içindeki örtüsünü aralayarak.

Çıplak ve penceresiz oda, bir mezardan biraz daha büyük ve en az onun kadar hüzün vericiydi. İçerisi kedi sidiği, kümes hayvanı leşi ve kusmuk kokuyordu. Rutubetten kararmış duvarlar mucize eseri ayakta duruyorlardı; odanın zeminindeki hayvan dışkıları, top top fare pislikleri halı misali her tarafı kaplıyordu.

"Buralarda bundan daha uygun bir kiralık ev bulamazsınız," diye bizi temin etti simsar.

Babam gözlerini, zeminde bir yerlerden sızan suyu kaplamış iğrenç hamamböceklerinin üzerinde gezdirdi önce, sonra kafasını yukarı kaldırdı, üstü küçük sineklerin leşleri ile kaplı örümcek ağlarına baktı; simsar avını kollayan bir sürüngen gibi göz ucuyla babamı izliyordu.

"Tamam, tutuyorum," dedi babam, simsarın yüzünden rahatlama ifadesi okunuyordu.

Ağzından bu söz çıktıktan sonra sırtındaki bohçalarımızı, denklerimizi odanın bir köşesine bıraktı.

"Ayakyolu avlunun dibindedir," diye keyifli keyifli anlatmaya başladı simsar. "Bir de kuyu var ama şu anda kurumuş vaziyette. Çocukların ona fazla yaklaşmamalarına dikkat etmek lazım. Geçen yıl bir kız çocuğunun kaybı hepimizi çok üzdü, ahmağın biri kuyunun kapağını kapatmayı unutmuş. Bunun dışında belirtmem gereken herhangi bir şey yok. Kiracılarımın hepsi sorunsuz, düzgün insanlardır. Hepsi memleketin yoksul yerlerinden gelen iflahı kesilmiş zavallılar, hiç şikâyet etmezler. Herhangi bir isteğiniz olursa mutlaka bana danışın, benden isteyin," diye ısrarla tembih etti. "Tanımadığım insan, tedarik edemeyeceğim şey yoktur, hem de gece gündüz, yeter ki sen paradan haber ver. Belki bilmiyorsunuzdur diye söylüyorum; her türlü hasır, battaniye, yorgan, hırdavat, gaz ocağı falan isterseniz kiraya veriyorum, bilmiş olun. Yeter ki siz isteyin. Siz isteyin ben size su kaynağını avucumda getiririm, yeter ki içine para koyun."

Babam adamı dinlemiyordu; daha şimdiden ondan nefret etmişti. O, yeni evimizin içine eşyayı yerleştirirken amcamın, simsarı hafifçe

çekerek uzaklaştırdığını ve avucuna gizlice bir şeyler sıkıştırdığını fark ettim.

"Al şunu, bu bir müddet onların kafalarını ütülemeyip rahat bırakman için yeterli olacaktır."

Simsar kâğıt parayı arsızca ışığa doğru tuttu, uzun uzun inceledi, önce alnına dokundurdu, sonra öptü ve sırıtarak:

"Derler ya paranın kokusu olmaz, ama Allah biliyor ya, mis gibi kokusu var..."

2

Babamın boşa harcayacak zamanı yoktu. Hiç vakit kaybetmeden, en kısa zamanda önündeki dik yokuşu tırmanmak, kendi ayakları üzerinde durmak istiyordu. Hemen ertesi sabah tan ağarırken, beni de yanına alarak üç-beş kuruş kazanmamızı sağlayacak bir iş aramaya yollandı, angarya bile olsa razıydı babam. Ne var ki şehirde kimseyi tanımıyor, çok fazla yer bilmiyor, nereden başlanması gerektiğini kestiremiyordu. Hava karardığında, ellerimiz boş, yorgunluktan tükenmiş bir vaziyette eve döndük. Annem gün boyu evimizi temizlemiş, eşyamıza biraz çekidüzen vermişti. Çok acıkmıştık, hayvanlar gibi çabucak yedik ve kafayı vurup yattık.

Sabah çok erkenden babamla birlikte yeniden iş peşine düştük. Uzunca bir süre yürüdükten sonra ileride gördüğümüz itişip kakışan bir kalabalık dikkatimizi çekti.

"Ne var orada?" diye sordu babam, paçavralarına sarınmış bir dilenciye.

"Limandaki bir yük gemisini boşaltmak için hayvan gibi kuvvetli adamlar arıyorlar," diye yanıtladı dilenci.

Babam hayatının fırsatını yakaladığını sandı bir an. Bana oradaki, Nuh nebiden kalma ucuz, esnaf aşevi ile koltuk meyhanesi karışımı dükkânın önünde kendisini beklememi söyledi ve bir koşu kalabalığın içine daldı. Onu gözden kaybetmeden önce son olarak kendine yol açabilmek için sağa sola vurduğu dirsek darbelerini görmüştüm. Köle gibi çalıştırılmaya götürülen çaresiz insanların tıka basa doldurulduğu kamyon hareket ettikten sonra babamı kalabalıktan geriye kalanlar arasında göremedim; babam seçilenler arasındaydı, işi kapmıştı.

Kızgın güneş altında, yerimden hiç kımıldamadan saatler boyunca babamı bekledim. Etrafımda kıyafetleri lime lime dökülen insanlar, bi-

naların dibinde bulabildikleri gölgeliklere adeta yapışarak çömelmişler, akıl almaz bir şekilde kımıldamadan bekliyorlardı. Hepsinin yüzünde aynı ifade vardı; anlamsızlık ve bir önceki geceden kalma bir iz. Sanki ne olduğunu bilmedikleri bir şeyleri bekler gibiydiler. Akşam karanlığı çökmeye başlayınca, içi içini yemekten usanmış halde sessizce dağılıyorlardı. Etrafta sadece sokakta yaşayan ayyaşlar, kimsenin ilişmediği birkaç deli ve sürüngen bakışlı karanlık adamlar kalmıştı. Aniden, "İmdat, hırsız!" diye bir haykırış duyuldu ve işte o anda Pandora'nın kutusu açıldı: Kafalar kalktı, vücutlar yay gibi gerildi ve her şeyi gözlerimle, bizzat kendi gözlerimle gördüm; bir avuç gözü dönmüş yabanıl insanın geri geri kaçan, üstü başı yırtık, genç bir çocuğa saldırdıklarını gördüm. Hırsız oydu. Haykırışları haftalar boyunca rüyalarıma girecek olan çocuğu bir anda linç ediverdiler. Hak ettiği cezayı vermenin gururu ile hiçbir şey olmamış gibi dağılan vahşi katiller, artlarında kendi kanında yüzen, üzerine yerden kalkan toz toprağın yapıştığı ergenlik çağındaki çocuğun cesedini bırakmışlardı. O sırada aniden bir adamın bana doğru eğildiğini fark edip korkuyla yerimden fırladım.

"Korkma ufaklık, seni korkutmak istemedim," diye ellerini havaya kaldırdı adam beni rahatlatmak için. "Sabahtan beri buradasın. Şimdi evine dönme zamanı. Sana göre bir yer değil burası."

"Babamı bekliyorum," dedim adama, "sabah kamyonla gitti."

"Peki, nereye gitti senin o ahmak baban? İnsan nasıl olur da böyle bir yerde ufacık çocuğunu unutabilir?.. Uzakta mı oturuyorsun?"

"Bilmiyorum ki..."

Yanıtım adamın canını sıkmıştı. Kocaman kolları kıllı, yüzü güneş yanığı, bir gözü sakat, iri yarı bir adamdı. Ellerini beline koydu, çaresizce etrafına bakındı, sonra bana doğru istemeye istemeye de olsa ayağının ucuyla bir peyke iteleyerek yağdan kararmış masaya oturmamı söyledi.

"Birazdan etraf zifiri karanlık olacak, benim de kapamam gerek artık. Buralarda kalamazsın, anladın mı ha?.. İyi yerler değil buralar. Zebani gibi herifler var buralarda... Yemek yedin mi sen?"

Başımla hayır işareti yaptım.

"Ahhh, ah! Tahmin ediyordum."

Dükkâna girdi ve metal bir tabak içinde, beklemekten katılaşmış bir çorba getirip önüme koydu.

"Hiç ekmeğim kalmadı ama..."

Geçip yanıma oturdu, benim mahzun mahzun çorbayı kaşıklamamı seyrediyordu.

"Baban gerçekten de sersem herifin biriymiş!" diye mırıldandı iç geçirerek.

Gece karanlığı çökmüştü artık, lokantacı dükkânını kapadı ama gitmedi. Tahta kirişe bir gaz lambası astı, sonra asık bir suratla yanıma oturdu. Önümüzdeki meydanın karanlığında hızlı adımlarla sağa sola koşuşturan adamların gölgeleri görülüyordu. Evsiz barksız takımı meydanı ele geçirmişti artık. Bir kısmı yaktıkları ateşin etrafında kümelenmiş, bir kısmı ise yere uzanmıştı. Saatler geçiyor, duyulan sesler azalıyor, ama babam hâlâ ortalıkta görünmüyordu. Saatler ilerledikçe lokantacının öfkesi artıyordu. Evine gidebilmeye can atıyor, ama beni yalnız bırakırsa sonumun geleceğini de biliyordu. Babam meraktan ve endişeden beti benzi atmış bir halde ortaya çıktığında, lokantacı artık patlamıştı, babama çıkışmaya başladı:

"Sen kendini nerede zannediyorsun, ahmak adam? Mekke'de mi? Böylesine pislik bir yerde çocuğunu bırakmak fikri nereden geldi aklına? Burada, benim diyen babayiğitlerin bile güvenliği yok, biliyor musun sen?"

Babam beni sağ salim bulduğu için o kadar rahatlamıştı ki lokantacının bütün laflarını bengisu gibi yuttu, sesini bile çıkarmadı. Beni bir başıma koyuvermekle büyük bir hata yaptığını, lokantacı olmasa beni tekrar bulabilmesinin imkânsız olduğunu anlamıştı.

"Kamyonla gitmiştim," diye kekeledi, ne diyeceğini bilemiyordu. "İş bitince bizi tekrar buraya getireceklerini sanıyordum. Yanılmışım. Şehri tanımıyorum, liman da zaten iki adımlık yer değil buradan. Kayboldum. Dolanıp durdum buraya çıkan yolları ararken. Saatlerdir dolap beygiri gibi dönüyorum şehirde."

"Asıl doğru dürüst dönmeyen senin kafan be adam," dedi lokantacı kızgınlıkla, gaz lambasını asılı olduğu yerden hırsla söküp alırken. "İnsan iş ararken evladını evde bırakır... Hadi şimdi düşün peşi-

me, Allah'ın hiçbir yerde kazmadığı zehirli yılan çukurları arasından geçeceğiz."

"Çok sağ olasın kardeşim," dedi babam.

"Benim yaptığım atla deve değil, değmez. Çocuklara kıyamıyorum, kimsenin onlara dokunmasına razı değilim, hepsi bu. Gelmeseydin, gün ışıyıncaya kadar onunla kalırdım. Bu kerhane gibi sokaklarda sabaha çıkamazdı, benim de vicdanım rahat etmezdi."

Bizim insanların gırtlağının diri diri kesildiği bu yerlerden, hiçbir sorunla karşılaşmadan çıkmamıza yardım etti lokantacı, ardından kötü şöhretli mahallelere bulaşmadan, eve bir "bütün" halinde dönebilmemiz için etraflarından ne şekilde dolanmamız gerektiğini anlattı ve sonra arkasını dönerek, kopkoyu karanlığın içinde kayboldu.

Babam lokantacının tavsiyelerini harfiyen uygulamaya başlamıştı artık. Beni anneme emanet ediyordu. Sabah uyandığımda çoktan gitmiş oluyordu. Akşam eve geldiğinde ise ben uyumuş oluyordum.

Onu artık hiç göremiyordum.

Özlüyordum babamı.

Avluda beni mutlu edecek hiçbir şey yoktu. Sıkılıyordum. Arkadaş niyetine yaşlı bir köpekten başka bir şeye sahip olmadan tek başıma büyütülmüştüm, avluda sabahtan akşama durmaksızın bağrışıp çağrışarak, biraz soluklanmak için bile ara vermeden birbirlerine giren çocuklarla nasıl ilişki kurabileceğimi bilmiyordum. Trans halinde birbirlerine vurup duran ruhlar gibiydiler. Hepsi benden küçüktü, birikisi handiyse yerden bir karış yüksekte olmalarına rağmen, kulakları öylesine tırmalayan şamata kopartıyorlardı ki. Kapımızın önüne otururak onları izlemekle yetiniyordum, bana saygı duyarak, mutlaka bir kırık çıkık ya da parçalanan diz ile sonuçlanan anlamsız oyunlarının dışında tutuyorlardı beni.

Avlumuz, ülkenin kırsal bölgelerinden göçmüş beş aile tarafından paylaşılıyordu; hepsi ya topraklarını kaybederek iflas bayrağını çekmiş köylüler, ya da anlaşmaları toprak ağaları tarafından sona erdirilmiş *Hames*'lerdi.[1] Kadınlar, şafakla birlikte iş bulma umuduyla yol-

1 Khamès (Hames): Kuzey Afrika ülkelerinde toprak sahibinin toprağını sürüp, ekip biçen ve ürünün beşte birini alan köylü, yarıcı. (ç.n.)

lara düşen erkeklerinin yokluğunda, peydahladıklarının oyun adına giriştikleri kavga dövüşlere pek fazla kafa yormayıp, kuyunun etrafında toplanarak bu sıçan çukuruna bir anlam kazandırırlardı. Onlara göre veletleri bu oyunlarla yaşamın acımasızlığına, puştluğuna kendilerini hazırlamaktaydılar. Bunu bir an önce öğrenmeleri ise en iyi çözümdü. Çocuklarının, artık gündelik hale gelen birbirlerinin kafalarını gözlerini yarmalarından sonraki uzunca süren ağlama seanslarının ardından tekrar barışmalarını ve bu süreci mümkün olduğunca kısa tutup inanılmaz bir savaşçı ruhla yeniden birbirlerine girişmelerinden mutluluk duyduklarını söylemek bile mümkündü... Kadınlar birbirleriyle gayet iyi anlaşıyorlardı, hatta saygı duyulacak bir dayanışma içindeydiler. Aralarından biri hastalanınca, diğerleri hastanın kazanının kaynaması, bebeğine bakılması ve başucunda beklenmesi konularında aralarında hemen örgütleniveriyorlardı. Ufacık bir şekerlemeyi, tatlıyı bile aralarında paylaşmayı becerebiliyor, yaşadıkları mutsuzlukları insanı duygulandıran içten bir kanaatkârlığa dönüştürebiliyorlardı. Onlara hayranlık duyuyordum. Aralarında, açık saçık sözler etmeyi seven Bedire vardı, erkeksi, dişi bir fil gibiydi. Yaşam kaynağımızdı sanki. Anlattığı şeylerin edepsizliği anneme sıkıntılı anlar yaşatsa da diğerleri ona bayılıyorlardı. Bedire'nin beş küçük afacanı ve ergenliğin zorluklarını yaşayan iki oğlu vardı. Bir zamanlar, ne işe yaradığını pek anlamasa da aletinin boyu, büyükbaş hayvanları bile kıskandıracak aklı kıt, otistik bir çobanla evlendirilmişti... Sonra Betül vardı, kırk yaşlarında, kara kuru, saçları o yaşta bembeyaz olmuş, uzun boylu, suratı dövmelerle dolu, daha Bedire ağzını açmadan gülmekten iki büklüm kıvrılan bir kadındı. Zorla dedesi yaşında bir adamla evlendirilmişti, görülmeyen şeyleri görme yeteneğine sahip olduğunu söylerdi hep; el falına bakar, rüya yorumları yapardı. Komşu kadınlar rüyalarının ne anlama geldiğini sormak için hep ona gelirlerdi. Üç beş patates, birkaç kuruş ya da bir kalıp sabun karşılığında onlara gelecekten haberler verirdi. Bu hizmet avlumuz sakinleri için bedavaydı... Yezza vardı, kocasının her iki gecede bir düzenli olarak dövdüğü, yusyuvarlak hatları, pelte gibi sallanan kocaman memeleri olan bir kadındı. Yediği tokat ve yumruklardan

suratı artık ezilmiş, ağzında ise neredeyse hiç diş kalmamıştı. Yazgısı kısır olmaktı, bu da kocasını özellikle çıldırtıyordu. Mama vardı, bir alay küçük şeytanın arasına gırtlağına kadar gömülmüş, yılmadan on hizmetçi kadar çok çalışan, altına sığındığı çatının bir gün başına çökmesinin önünü almak uğruna her türlü tavizi vermeye hazır bir kadın... Ve nihayet Hadda vardı, henüz ergenlik çağında iki çocuk sahibi olan Hadda, huriler kadar güzel Hadda... Kocası bir sabah erkenden iş aramak için evden çıkmış ve bir daha geri dönmemişti. İçine kapanmış, hiçbir şeyi, hiçbir geliri olmayan, yaşama tutunmasını avlunun diğer kiracılarının dayanışmasına borçlu olan Hadda.

Bütün bu kadınlar, her gün kuyunun başında toplanır, günün en aydınlık vakitlerini, henüz kabuk bağlamamış bir yaranın içine bıçak sokup karıştırırcasına geçmişlerini kurcalayıp durarak geçirirlerdi. Ellerinden alınan meyve bahçelerinden, uçsuz bucaksız yumuşak eğimli tepelerden, orada, yani bütün talihsizliklerin ülkesinde bıraktıkları ve bir daha ne zaman görebileceklerini bilmedikleri yakınlarından söz ederlerdi. İşte o zaman, üzüntüden yüzleri buruşur, sesleri çatallaşırdı. Üzüntü ve özlem onları tam sarıp sarmalayacakken Bedire ortaya atılır ve ilk kocasıyla yaşadığı yatak muhabbetlerinden birini anlatmaya koyulur, sihirli bir formülün onulmayan eski yaraları geçici olarak kapatması misali, yürek yarası anılar unutulur ve kadınlar gülmekten kırılarak yerlere yatarlardı; neşe, hüzne galebe çalar ve avlumuzun kötü kaderinin bir kısmının üstünü örterdi.

Şakalaşmalar, kahkahalar bazen hava kararana kadar devam ederdi. Arada sırada, erkeklerin evde olmamasını fırsat bilen simsar Bliss yeni dolaplar çevirmek üzere avlumuza gelirdi. Bliss'in yüksek sesle gırtlağını temizlediğini duyan kadınlar hemen adeta buharlaşırlardı. Çocuklara bir dakika bile tahammülü olmayan simsar, bomboş avluya girer, incir çekirdeğini dahi doldurmayacak şeyler için çocuklara bağırır çağırır, bizleri nankör, iyilik bilmez, ciğeri beş para etmez köylüler olmakla suçlar, *hepimizi* kapı dışarı etmekle tehdit ederdi. Bu son sözleri özellikle, sinsi ve kör bir bit gibi, üstelik hiç de utanmadan güzel Hadda'nın kapısının önünde söylerdi. Simsar avluyu terk ettikten sonra, bütün kadınlar onun farfarasından hiç etkilenmeden, hatta kıkırda-

yarak avlumuzdaki yerlerini tekrar alırlardı. Aslında avluda bir erkek olsa, hatta yatalak, yaşlı bir erkek dahi olsa, o sıçan suratını avlumuzda göstermeye cesaret edemezdi. Bedire, Bliss'in Hadda'nın peşinde olduğundan emindi. Genç kadın, ödeyemeyip geciktirdiği kiralardan ötürü, simsar Bliss için kolay, çaresiz, sömürüye açık ve kırılgan bir avdı; pislik herif aklı sıra direncini kırmak için baskı yapıyordu.

Annem, beni Bedire'nin edepsizliklerinden sakınmak için artık sokağa çıkmama izin veriyordu; yani, oraya sokak denebilirse. İki tarafında çürümüş çinko ve kerpiç evlerin sıralandığı sıkıştırılmış topraktan bir patikaydı. Sağlam görülen sadece iki yer vardı: biri bizim avlumuz, diğeri ise bir sürü ailenin üst üste oturduğu, ahır benzeri bir yapıydı. Sokağın köşesini berber tutuyordu, yaşının kaç olduğunu kimsenin kestiremediği, boyu kuşkonmazdan biraz uzun ve bıçkınların tıraş parası vermeye yeltenmedikleri ölçüde silik bir adamdı. Üstü açık dükkânı, askeri çöplükten alınıp getirilmiş büyük bir mühimmat arabasının kasasından ibaretti. İçeride, bir gardırop aynasının kırık yarısı, üzerinde derin bir tava, tel tel olmuş bir tıraş fırçası, eğri büğrü bir makas ve artık kullanılmaları için mucize gereken usturaların bulunduğu, raf niyetine kullandığı, her dokunuşta sallanan uzunca bir tahta parçası vardı sadece. Yere çömelerek sakal tıraşı yaptığı yaşlı müşterileri olmadığı zaman, diz çöküp sırtını dükkânına dayayarak şarkı söylerdi. Sesi boğuktu, ezgisinin sözleri de her zaman tam anlaşılmasa bile, çektiği acıyı dışa vuruş şeklinde insanın içine işleyen bir tarafı olurdu hep. Onun ezgilerine kendimi kaptırmak istemezdim. Berberin yanında, bakkal olduğuna insanları ikna etmeye çalışan bir tuhaflıklar yığını yükselirdi. Bakkalın adı Tahta Bacak'tı; aslında, mayın tarlasında vücudunun bir parçasını bıraktıktan sonra askerlikle ilişkisi kesilen eski bir *Gumiye*[1] idi. Hayatımda ilk kez tahta bacak görüyordum. Garip bir duygu uyandırmıştı bende. Ama bakkal bundan gurur duyuyordu; tahta bacağını çuvallarının, kavanozlarının arasında dolanan mahallenin kopillerinin burunlarına doğru kaldırarak onları korkutup kaçırmaktan keyif alırdı.

1 Goumier (Gumiye): Fransızların sömürge döneminde Kuzey Afrika ülkelerinde yerel halktan oluşturdukları Gumi askeri birliklerindeki askerlerin adı. (ç.n.)

Tahta Bacak yaptığı işten mutlu değildi. Barut kokusunu, kışla yaşamını özlüyordu. Tekrar orduya girmenin ve düşmanla savaşmanın hayalini kuruyordu. Bu arada hayalini gerçekleştirebilmek için kaybettiği bacağının yeniden bitmesini beklerken, karaborsa kaçak konserveler, şekerli ponçikler ve hileli zeytinyağı satıyordu. Ayrıca, işlerinden fırsat buldukça "diş sökücülüğü" mesleğini icra ediyordu; defalarca küçük çocukların ağzından çürümüş diş köklerini paslı bir kerpetenle söktüğünü gördüm, çocuklar sanki yürekleri sökülüp alınıyormuşçasına acı çekiyorlardı.

Sonra, avlumuzun ilerisinde, makilik bir arazinin bulunduğu boş bir arsa vardı. Bir sabah oraya gitmiştim, iki kopil çetesi arasındaki mahalle savaşları beni çekmişti sanki. Çetelerin birinin reisi, kafası sadece ön tarafta bir tutam saç bırakılacak şekilde kazınmış, tam bir vahşi hayvan olan Daho idi; diğeri ise, kendisini fatih zanneden, muhtemelen zekâ geriliği olan yetişkin bir adamdı. Ansızın ayağımın altındaki zeminin adeta kaydığını hissettim, göz açıp kapayıncaya kadar, daha ne olduğunu bile anlayamadan, onlarca kol beni kavradı, başımdaki şapkamı, ganduramı, pabuçlarımı üstümden söküp aldılar. Beni *kirletmek* için çalılıkların ardına sürüklemeye başladılar. O güruhun elinden canımı nasıl kurtardığımı hatırlayamıyorum; tüm varlığım en derinden sarsılmıştı, o lanet yere bir daha asla ayak basmadım.

Babam bir kürek mahkûmu gibi çalışıyordu, ama aşama kaydedemiyor, olduğu yerde debelenip duruyordu. Erken kalkıp iş aramaya gitmeler günlük âdettendi, ama iş aslanın ağzındaydı. Açlıktan midesi sırtına yapışmış, sefalet içinde yüzen bir alay insan çöplüklerde can veriyordu, ayakta kalmayı başaranlar da bir dilim kuru ekmek için birbirlerini bıçakla yaralamaktan, öldürmekten çekinmiyorlardı. Zaman kötü zamandı, uzaktan bakıldığında bir yığın umudu yansıtan bir aynayı andıran şehir, içine girildiğinde gerçek bir tuzak olduğunu her haliyle kanıtlıyordu. Babam ancak her on seferin sadece birinde iş kapabiliyor ve verdiği onca emeğin karşılığında eline geçen para, yıkanabilmek için bir kalıp sabun alabilmemize zar zor yetiyordu. Bazı geceler babam eve yüzü çökmüş, sırtı indirip kaldırdığı sayısız yükten öylesine ezilmiş bir şekilde yalpalayarak geliyordu ki,

sırtının acısından sabaha kadar kımıldamadan yüzükoyun yatıyordu. Çok yıpranmış ve en önemlisi umutlarını yitirmişti. O inatçılığı kuşkunun yükü altında çatırdıyordu.

Haftalar geçiyordu. Babam gözümün önünde mum gibi eriyor, sürekli zayıflıyordu. Gittikçe daha öfkeli, daha kavgacı bir adam haline gelmişti, içindeki kızgınlığı, öfkeyi anneme akıtabilmek için sürekli bahaneler yaratıyordu. Anneme asla el kaldırmazdı; avazı çıktığı kadar bağırmakla yetiniyordu, annem ise bu duruma katlanıyor, gıkını bile çıkarmadan suçluymuş gibi başını sürekli önüne eğiyordu. Her şey kum tanecikleri gibi parmaklarımızın arasından kayıp gidiyor, geceler bile bize kötü davranıyordu. Babam artık uyumuyordu. Sürekli homurdanarak kendi kendine bir şeyler söylüyor ve hırsla ellerini birbirine vuruyordu. Karanlık odada, bir aşağı bir yukarı volta attığını görüyordum; bazen avluya çıkıp yere oturuyor, bacaklarını kollarının arasına alarak, çenesini dizlerinin arasına gömüyor ve gün doğana kadar kımıldamaksızın öyle kalıyordu.

Bir sabah bana en az yıpranmış ganduramı giymemi söyledi ve beni ağabeyine götürdü. Amcam eczanedeydi, çekmeceleri yerleştiriyor, kavanozları etajerin üzerine sıralıyordu.

Babam konuya girmekte uzun süre tereddüt etmişti. Gururlu ve sıkıntılıydı, ziyaret sebebini söyleyebilmek için konunun etrafında dönüp durdu: Paraya ihtiyacı vardı... Amcam sanki bunu bekliyormuş gibi elini hemen para çekmecesine uzattı ve geniş, büyük bir banknot çıkardı. Babam, acı çeker bir halde gözleri paraya dikili kaldı. Amcam kardeşinin elini uzatmayacağını anlamıştı. Kalktı, tezgâhı dolaştı ve banknotu kardeşinin cebine koydu. Babam donmuş, başı öne düşmüştü. Hafifçe, "Sağol" diyebildi, sesi kısılmıştı, sağırlaşmıştı.

Amcam tezgâhın arkasındaki yerine döndü. Yüreğinden bir şeyler geçtiği belli oluyordu, ancak çıbanı deşip, cerahati akıtmaya cesaret edemiyordu. Bakışları, babamınkilerle köşe kapmaca oynuyor, beyaz ve temiz parmakları tahtanın üzerinde gergin bir şekilde trampet çalıyordu. Söyleyeceklerini kafasında iyice tarttıktan sonra, iki eliyle birden cesaretine sarıldı ve:

"Zor olduğunu biliyorum İsa. Ama bu işin içinden çıkabilirdin...

Eğer sana yardım etmeme biraz izin verebilseydin."

"Son kuruşuna kadar sana geri ödeyeceğim," diye söz verdi babam.

"Konu bu değil ki İsa. Bana ne zaman istersen ödersin. İş sadece bana kalsaydı, buna bile gerek yoktu. Sana daha fazla vermeye de hazırım, bil bunu. Benim için kesinlikle sorun değil. Ben senin ağabeyinim, ne zaman ve ne için olursa olsun ben hazırım... Sana nasıl ifade etmeliyim bilemiyorum," dedi gırtlağını temizleyerek... "Ben seninle konuşma konusunda hep zorluk çektim. Hep senin üzerine geliyor görünmekten çekindim, oysa her seferinde amacım sadece ağabeylik yapmaktı. Ama artık dinlemeyi öğrenmenin zamanı geldi İsa. Dinlemenin kimseye zararı dokunmamıştır şimdiye dek. Yaşam, sonu olmayan bir öğrenme süreci; insan bildiğini zannettiği oranda az bilgi sahibidir, zaman değişiyor, zamanla birlikte zihniyetler de değişiyor."

"Ben işin içinden çıkarım..."

"Bundan şüphem yok İsa. Bir saniye bile olmadı. Ancak bilmelisin ki iyi niyetleri gerçekleştirebilmek kararlılık gerektirir. Bir şeye kaya kadar güçlü inanmak, onun gerçekleşebilmesi için yeterli olamaz."

"Ne anlatmaya çalışıyorsun, Mahi?"

Amcam sinirli bir şekilde avucunu sıktı. Kafasında ağzından çıkacak sözcükleri arıyordu, bunları bir süre zihninde süzdükten sonra tekrar konuşmaya başladı:

"Bir karın ve iki evladın var. Olanakları kısıtlı bir insan için önemli bir sorun bu. Bu durum kollarını bağlıyor, kanatlarını kırıyor."

"Onlar benim ailem."

"Ben de, ben de senin ailenim."

"Aynı şey değil."

"Aynı şey İsa. Oğlun, benim yeğenim. Benim kanımdan. Onu bana emanet et. Senin dümen suyunda giderse pek bir şey olamayacağını sen de biliyorsun. Ne iş yapmayı düşünüyorsun? Hamallık, ayakkabı boyacılığı, eşek tellallığı? Gerçeklerle yüzleşmen gerek. Senin yanında bir geleceği yok. Bu çocuğun okula gitmesi, okumayı, yazmayı öğrenmesi, doğru bir şekilde büyümesi gerek. Biliyorum, Arap ço-

cukları okumak için yaratılmamışlardır. Onların gideceği yerler ya tarlalar ya da hayvan sürüleridir. Ama ben onu okula gönderip, ondan eğitimli bir insan yaratabilirim... Yalvarırım sana, söylediklerimi yanlış yorumlama. Sadece bir dakika, bir tek dakika, ama gerçekçi düşün. Bu çocuğun senin yanında hiçbir geleceği yok."

Babam, gözlerini yere sabitleyip, çene kemiklerini kırarcasına sıkarak amcamın sözlerini uzunca bir süre düşündü. Kafasını kaldırdığında, artık yüz ifadesini yitirmişti, onun yerine uçuk, akçıl çizgilerden oluşan bir maske oturmuştu yüzüne.

Ruhen tamamen çökmüştü:

"Gerçekten de, sen hiçbir zaman, hiçbir şeyi anlayamayacaksın, ağabey."

"Bu sözlerle bana haksızlık ediyorsun İsa," dedi amcam.

"Sus ağabey... Lütfen sus, daha fazla bir şey söyleme. Senin bilgin bende yok, üzgünüm, kusura bakma. Ama bilgili olmak diğerlerini yerin dibine sokmak, onurlarıyla oynamaksa, ben ne senin bilgini istiyorum, ne de bilgili olmayı."

Amcam bir şeyler söylemeye çabaladı; babam sert bir el hareketiyle onu durdurdu. Elini cebine attı, banknotu çıkardı, tezgâhın üzerine bıraktı.

"Paranı da istemiyorum artık."

Sonra, omzumu yerinden çıkartacak bir hırsla beni kolumdan kaptı ve kapının önüne, caddeye çıkardı. Amcam bizi yakalayabilmek için nafile bir hareket yaptı; peşimizden gelmeye cesaret edemiyordu, eczanenin eşiğinde taş kesmiş gibi çakılı kaldı, babama karşı işlediği hatanın asla ama asla affedilmeyeceğinden emindi.

Babam yürümüyordu, bir kaya kütlesinin yamaçtan aşağı yuvarlanması gibi yuvarlanıyordu sanki. Kızgın görmüştüm babamı ama bu denli köpürmüş haline ilk kez tanık oluyordum. Patlamasına neredeyse ramak kalmıştı. Suratında bir sürü tik dans ediyor, sanki gözleriyle yerin yarılmasının ve içine girip yok olmanın yollarını arıyordu. Hiçbir şey söylemiyordu, için için kaynayan sessizliği ve sinirli tavrı ile hiç tanık olmadığım gerginliklerini görecekmişim hissine kapılıyordum.

İyice uzaklaşmıştık ki beni aniden omuzlarımdan tutup sertçe

duvara yasladı, hayır yaslamadı adeta çarptı, kan çanağı gibi gözlerini benim korku dolu bakışlarımın ta içine kadar soktu, koca bir av çiftesinin patlaması bile beni böylesine şiddetle tepeden tırnağa titretemezdi.

"Benim zavallı, hiçbir şeye yaramaz bir adam olduğumu mu zannediyorsun?" dedi, burulmuş, kurumuş gırtlağından çıkan hırıltılarla. "Benim, yavaş yavaş gebersin diye mi bir erkek çocuğu dünyaya getirdiğimi zannediyorsun?.. Bak işte, bu konuda yanılıyorsun. O senin samimiyetsiz amcan da yanılıyor. Beni yok edeceğini sanan kader de bal gibi yanılıyor... Neden biliyor musun?.. Evet, belki üstümdeki örtüyü kaptırdım, ama ruhumu henüz teslim etmedim. Daha yaşıyorum ve hâlâ hayat doluyum. Sapasağlamım, kollarım hâlâ dağları kaldıracak kadar güçlü ve her sınavdan alnının akıyla çıkmış bir onurum, gururum var."

Parmakları omuzlarımı mengene gibi sıkıyor, canımı acıtıyordu. Farkında değildi. Kızgınlıktan, gözleri çukurlarında ateş topları gibi fırıl fırıl dönüyordu.

"Doğrudur, topraklarımızı kurtarmayı beceremedim, ama anımsa, buğday yetiştirdim, büyüttüm o topraklarda!.. Daha sonra başımıza gelenler benim kabahatim değil. Dualar ve çabalar bazen insanların açgözlülüğü karşısında un ufak olabiliyorlar. Saftım. Ama artık değilim. Artık kimse sırtıma vurarak beni pohpohlayamayacak... Sıfırdan başlıyorum yaşama, ama birçok şeyin farkında olarak bu defa. Hiçbir zenci kölenin çalışmaya cesaret edemeyeceği kadar çalışacağım, büyülere kafa tutacağım ve babanın ne kadar değerli olduğunu, kendi gözlerinle göreceksin. Bizi yutan o kara delikten çıkacağız, amcanın burnundan fitil fitil getireceğim, sana söz veriyorum. Bana inanıyor musun, söyle, en azından sen inanıyor musun?"

"Evet baba."

"Şimdi gözlerimin içine bak ve bir kez daha bana güvendiğini söyle."

Onunkiler artık göz olmaktan çıkmıştı, ikimizi birden yutmakla tehdit eden iki kocaman kan ve gözyaşı torbasına dönüşmüşlerdi.

"Bana bak!"

Birden eliyle sertçe çeneme yapıştı, ona bakmam için kafamı zorla kaldırdı.

"Bana inanmıyorsun, öyle mi?"

Gırtlağıma kocaman bir düğüm toplandı. Ne konuşabiliyor, ne de gözlerine bakabiliyordum. Çenemi sertçe kavrayan eli sayesinde ayakta durabiliyordum.

Aniden diğer eli yanağımda patladı.

"Hiçbir şey söylemiyorsun, çünkü saçmaladığımı, zırvaladığımı düşünüyorsun. Kendini bir bok sanan sümüklü velet! Benden kuşku duymaya hakkın yok senin, beni anlıyor musun? Hiç kimsenin benden kuşku duymaya hakkı yok. Senin o aşağılık amcan eğer bana değer vermiyorsa, bil ki benden daha değerli olmadığı içindir."

Babam ilk defa bana el kaldırıyordu. Anlayamıyordum, nerede, nasıl ve hangi yanlışı yapmıştım, neden bana patlamıştı, neden hıncını benden çıkarıyordu. Onu öfkelendirdiğim için utanç duyuyor ve beni inkâr edip beni gözden çıkarmasından korkuyordum, benim gözümde o, iç dünyamdaki en önemli varlıktı.

Babam bir kez daha elini kaldırdı, bu kez eli havada asılı kaldı. Parmakları titriyordu. Şişmiş göz kapakları yüzünü tanınmaz hale getirmişti. Yaralı bir hayvan gibi inledi, ardından hıçkırarak beni göğsüne bastırdı, kollarıyla sımsıkı sarmaladı bedenimi, o kadar güçlü ve o kadar uzundu ki bir an öleceğimi sandım.

3

Kadınlar avluda alçak bir sehpanın etrafına kurulmuşlar, güneşlenerek çay içiyorlardı. Annem de, kucağında Zehra, ölçülü bir şekilde aralarında oturuyordu. Her defasında sohbete eşlik etmese bile artık bu gruba katılmaya başlamıştı. Annem utangaç bir kadındı, hele Bedire edepsizlik dozu yüksek hikâyelerine başladığında, kadıncağız utançtan kıpkırmızı oluyor, soluğu kesiliyordu. Bu öğleden sonrasında avluyu hamama çeviren sıcakla boğuşabilmek için konudan konuya atlıyorlardı. Kızıl saçlı Yezza gözündeki şişliğe yanık yağ sürüyordu; kocası gece yine eve küfelik gelmişti! Diğerleri hiçbir şeyin farkında değilmişler gibi davranıyorlardı. Hem anlayışlıydılar, hem de nazik. Yezza gururluydu; kocasının alçaklıklarına vakarla tahammül ediyordu!

"Birkaç gecedir acayip bir rüya görüyorum," dedi Mama falcı Betül'e. "Hep aynı rüya: Etraf kapkaranlık, ben yüzükoyun yere uzanmışım ve biri beni sırtımdan bıçaklıyor."

Kadınlar hep birlikte başlarını Betül'e çevirdiler, merakla yorumunu bekliyorlardı. Falcı kadın önce surat astı, ardından dudaklarını büktü, kafasını kaşıdı; hiçbir şey göremiyordu.

"Hep aynı rüya diyorsun yani?" diye yineledi Betül.

"Tıpatıp aynı."

"Yere uzanmışsın, etraf karanlık ve biri seni sırtından bıçaklıyor, öyle mi?" diye sordu bu kez Bedire.

"Evet, aynen öyle," diye onayladı Mama.

"Peki, sana saplananın bıçak olduğundan emin misin?" diye gözlerini devirerek muzipçe sordu bir kez daha Bedire.

Kadınlar birkaç saniye Bedire'nin neyi ima etmeye çalıştığını çözmeye çalıştılar ve ardından hepsi kahkahaları koyuverdi. Tabii ki annem, kadın arkadaşlarını neyin bu denli güldürmüş olabileceğini

kesinlikle anlamadığı için, Bedire biraz yardım etmeye çalıştı:

"Kocana yavaş yavaş yapmasını söylemelisin."

"Senin işin gücün bu zaten!" diye sinirlendi Mama. "Ben ciddi söylüyorum ayol!"

"Ben de ciddi söylüyorum, vallahi."

Kadınlar bol kıkırdamalı sohbetlerine tekrar döndüler. Mama arkadaşlarının bu saygısızlığından dolayı bir süre surat astı, ancak sonra onların gülmekten iki büklüm olduklarını görünce, önce biraz gülümsemeye başladı, ardından da yavaş yavaş kahkahalara katıldı.

Sadece Hadda gülmüyordu. Büzülmüş, küçücük olmuştu, ama denizkızı gözleri, yanaklarındaki güzel gamzeleri ile insanın içine işleyen bir güzelliği vardı. Üzgün görünüyordu, üstelik diğerlerine katıldığından beri tek kelime etmemişti. Birden kolunu alçak sehpanın üzerine doğru uzattı, avucunu açarak Betül'e gösterdi.

"Ne gördüğünü söyle bana."

Sesi keder yüklüydü.

Betül tereddüt etti. Genç kadının umutsuz bakışları altında, kendisine uzatılan küçük eli parmaklarının ucuyla tuttu, tırnağını bu elin şeffaf ayasında uzanan çizgiler üzerinde hafif dokunuşlarla gezdirdi.

"Elin sanki bir peri eli, Hadda."

"Ne görüyorsun canım komşum, söyle bana. Bilmem gerek. Dayanamıyorum artık."

Betül uzun uzun Hadda'nın avuç içini süzdü. Sessizdi.

"Erkeğimi görebiliyor musun?" diye sordu Hadda, artık dayanamıyordu, patlamıştı. "Nerede? Ne yapıyor? Başka bir kadın mı aldı, yoksa öldü mü? Yalvarıyorum sana gördüklerini söyle. Artık gerçekle yüzleşmek istiyorum, acı da olsa söyle."

Betül derin bir iç geçirdi, omuzları düşmüştü:

"Kocanı göremiyorum bu çizgilerde, zavallım benim. Hiçbir yerde göremiyorum. Ne varlığını, ne de en ufak bir izini, hiçbirini hissedemiyorum. Ya çok uzağa gitti, o kadar uzağa ki seni unuttu, ya da artık bu dünyada değil. Ama kesin olan bir şey var, artık geri dönmeyecek."

Hadda yutkundu ama dayandı. Gözleri, falcı komşunun gözlerini bulup yakaladı.

"Geleceğim ile ilgili ne görüyorsun peki canım komşum? Küçük yaşta iki çocuk, ailesiz, kimsesiz tek başımayım, ne olacağım ben?"

"Seni hiçbir zaman yalnız bırakmayacağız," diye atıldı hemen Bedire.

"Eğer kocam beni terk edip gittiyse, benim yükümü hiçbir sırt taşımayacaktır artık," diye mırıldandı Hadda. "Ne olacağım ben, ha? Söyle bana Betül. Bilmeliyim. İnsan kendini en kötüye göre hazırlarsa darbeleri daha kolay hazmedebiliyor."

Betül yeniden komşusunun avucuna yoğunlaştı, tırnağını kesişen çizgilerin üzerinden tekrar tekrar geçirdi.

"Çevrende çok fazla erkek görüyorum Hadda. Ama çok az mutluluk var. Mutluluk senlik bir iş değil. Küçük aydınlıklar görüyorum, ama bunlar gelip geçen yıllar, gölgeli bölgeler ve kederli günler tarafından hemen yutuluyorlar, halbuki sen pes etmiyorsun."

"Çok erkek mi? Birçok defa dul mu kalacağım, yoksa yine terk mi edileceğim?"

"Orası kesin değil. Etrafında pek çok insan ve gürültü var. Rüyaya benziyor ama rüya değil. Bu... nasıl söyleyeyim, insanı hayrete düşürecek bir şey. Belki de saçmalıyorum... Kendimi yorgun hissediyorum biraz, bağışla beni."

Betül ayağa kalktı, yorgun adımlarla avludaki odasına girdi.

Annem bunu fırsat bildi ve o da kalktı.

"Kadınları dinlemekten utanmıyor musun," dedi annem, beni odamızın kapı görevi yapan örtüsünün ardına sinmiş görünce. "Annelerin birbirlerine anlattıklarını bir erkek çocuğunun dinlemesinin çok ayıp olduğunu kaç kez söyledim sana?.. Hadi, kalk sokağa çık, dikkat et çok uzaklaşma."

"Sokakta benlik hiçbir şey yok."

"Kadınların yanında da senlik bir şey yok."

"Sokağa çıkarsam yine dayak yiyeceğim."

"Sen de kendini savun. Kız çocuğu değilsin ya. Er ya da geç kendi göbeğini kendin keseceksin, bu da kadınların dedikodularına kulak kesilmekle olmaz."

Dışarı çıkmayı sevmiyordum. O boş arsada başıma gelenler beni

fena etkilemişti. Etrafı iyice kolaçan etmeden dışarıda dolaşmıyor, en ufak şüpheli harekete rastladığımda tüymeye hazır, ürkek adımlarla geziniyordum. Hayta takımından ödüm patlıyordu; özellikle de Daho ismindeki güdük, çirkin ve cin gibi kurnaz o çocuktan. Beni çok korkutuyordu, daha sokağın başında burnunun ucunu gösterdiğinde kendimi sanki bin parçaya bölünmüş gibi hissediyordum; canımı kurtarmak için her türlü engeli aşmaya hazırdım. Yıldırım misali ne yapacağı önceden kestirilemez, bilinmez bir çocuktu. En az kendisi kadar düzenbaz ve acımasız çocuklardan oluşan bir sırtlan sürüsünün reisi idi, etrafı dehşete boğarak haraç kesiyorlardı. Kimse nereden türediğini, ailesinin kim olduğunu bilmiyordu, ama ortak kanı sonunun ya bir ipin, ya da bir kazığın ucunda geleceği gerçeği idi.

Sonra, El Moro vardı; yaşamının on yedi yılını zindanlarda geçirmiş eski bir mahkûmdu. Kütük gibi geniş alınlı, Herkülvari kolları ile devasa, iri yarı bir adamdı. Vücudunun her tarafı dövmelerle kaplıydı, oyulmuş gözünü korsanlar gibi kafasını çepeçevre saran meşin bir göz bağıyla gizliyordu. Sağ kaşından başlayıp, dudaklarını yararak tavşan dudağı yapan, sonra çenesine kadar inen derin bir bıçak izi taşıyordu suratında. El Moro, tek başına bir terör ve kargaşa kaynağıydı. Nerede ortaya çıkarsa, orada aniden sesler kesilir, insanlar duvar diplerinden sıvışırlardı. Bir sabah onu çok ama çok yakından görmüştüm. Bir sürü çocuk, bakkalımız Tahta Bacak'ın etrafında toplanmıştık. Yaşlı gumiye, Fas Rifleri'nde[1] yaşadığı savaş serüvenlerini anlatıyordu; Berberi asi Abdülkerim ve adamlarına karşı savaşmıştı. Biz heyecanla ağzının içine düşmüşken kahramanımızın suratı birdenbire kurşuni mor bir renk aldı. Sanki kalp krizi geçiriyordu. Ancak gerçek başkaydı: El Moro, bizim tam arkamızda elleri beline dayalı, güçlü bacaklarının üzerinde dikilerek, tepeden tırnağa küçümseyen alaycı bir gülümseme ile bakkalımıza bakıyordu.

"Bu çocukları o rezil savaşlara göndermeye mi özendiriyorsun, kaz kafalı herif? Onun için mi bu zavallı ve namussuz saçmalıklarınla beyinlerini yıkıyorsun? Neden onlara, onca sene sadık hizmetinin

1 Rif Dağları. (ç.n.)

karşılığı olarak üstlerinin seni, üstelik eksik bir bacakla köpeklerin önüne fırlatıp attıklarını anlatmıyorsun?"

Tahta Bacak'ın dili tutulmuştu aniden, ağzı, sudan çıkmış bir balığın ağzı gibi ses çıkartamadan açılıp kapanıyordu sadece.

El Moro açıldıkça açılıyor, giderek daha da öfkeleniyordu:

"Arap köylerini, kabilelerini ateşe ver, hayvanlarını, sürülerini katlet, zavallı yoksul insanları filintanla delik deşik et, sonra da gel bu soysuz zaferlerine methiyeler düz mahallenin ortasında. Ve sen bunun adına savaş diyorsun, ha?.. Bak, kulak ver bana, iyi dinle! Sen var ya sen, olsa olsa şerefsiz bir hainsin ve midemi bulandırıyorsun. İçimden seni, gözlerin kulaklarından fırlayana kadar, şişe geçirir gibi, o bacak niyetine kullandığın sopaya geçirmek geliyor... Senin gibi kahramanların zafer anıtları olmayacaktır, hatta mezar niyetine fırlatıp atıldıkları toplu çukurların başına bir taş dahi dikilmeyecektir. Sen, efendilerinin bayraklarıyla yüzünü saklayabilmek adına onlara sümküren satılmış bir orospu çocuğunda başka bir şey değilsin."

Zavallı gumiye yemyeşil kesilmişti, zangır zangır titriyordu: Gırtlağındaki âdemelması delice bir ritimle bir aşağı, bir yukarı inip çıkıyordu. Birden ortalığı çok pis bir koku kapladı; yaşlı gumiye altına kaçırmıştı.

Bu arada, Jenane Jato'da sadece kopiller ve bıçkınlar yoktu. Mahallenin sakinleri genelde fena insanlar değildiler. Yaşadıkları sefalet, onları ne ahlaksızlaştırabilmiş ne de yüreklerinin temizliğini ellerinden alabilmişti. İçinde bulundukları çıkmazın farkındaydılar, ancak tenlerine yapışmış bu kadersizliğin bir gün artık usanıp peşlerini bırakacağına duydukları inançlarını koruyorlardı, umulmadık anda insanın karşısına çıkan ilahi mucizeden henüz umutlarını kesmemişlerdi. Hatta iyi, içten ve sevimli insanlardı: Her konuda imanlıydılar, bu da onlara görülmemiş bir sabır veriyordu. Haftanın bir günü kurulan Jenane Jato pazarı bir tür panayır gibiydi ve pazarın tüm aktörleri, bu yanılsamayı canlı tutabilmek için eteklerinde ne varsa ortaya döküyorlardı. Ellerindeki, sopadan daha uzun kepçeleri ile çorba satıcıları kendilerine tebelleş olan dilencilerden canla-

rını kurtarmak için adeta savaş verirlerdi. Yarım *doro*'ya,[1] nohut ve kimyondan yapılma bir tas kaynar çorba içebiliyordunuz. Bundan başka, etraflarında ortaya yayılan kokularla ciğerlerini dolduran salkım salkım aç insanın hayaller kurarak dolandıkları bazı ucuz seyyar aşevleri vardı. Tabii ki avcılar bu davetkâr kokuların çağrısını hiç kaçırmazlardı; zavallılar kentin dört bir yanını dolaşır, bir yanlışlığı ya da tedbirsizliği fırsata dönüştürebilme şansını gözlerlerdi.

Jenane Jato'nun insanları kışkırtmalara pabuç bırakmıyorlardı. Düzenbaz zihniyetleri doğrultmanın olanaksız olduğunu anlıyorlar, onlar yerine panayır soytarılarını yeğliyorlardı. Büyük küçük herkes onlara bayılıyordu. Panayırın gözdeleri arasında *Gual*'ler[2] başta gelirlerdi. Anlatılanların tamamını anlamazlardı insanlar; öyküleri daldan dala konduğu kadar, kıyafetleri de hem rüküş hem de gülünçtü. Sokakta çevrelerine gürültücü, fıkır fıkır kaynayan kalabalıkları toplamayı başarırlardı; dinleyicilerine blöfler yapma, anlattıklarıyla, ezgi şeklinde söyledikleriyle başından sonuna kadar onları nefes nefese heyecan içinde tutma yeteneğine sahip sanatkâr insanlardı. Bir anlamda garibanların operası, açık hava tiyatrosu idi. Mesela ben, dünyadaki bütün dul kalmış denizci karıları gözyaşlarını akıtmadan önce deniz suyunun tatlı olduğunu onlardan öğrenmiştim... Guallerden sonra yılan oynatıcıları gelirdi. Ellerinde tuttukları yılanları ayaklarımıza doğru atarak, bizleri korkutup etkilemeye çalışırlardı. İçlerinde, ganduralarının yenine el çabukluğu ile sokup yok etmeden önce, kıpır kıpır yılanları yarısına kadar gırtlaklarından aşağı sallandırıp yutanları gördüm: Hem iğrenç, hem de ipnotize edici bir gösteriydi; geceleri kâbusum olurdu bu yılanlı gösteriler... En dalavereciler ise, sözüm ona büyülü ilaçlarla dolu kavanoz ve şişelerle, okunmuş üflenmiş muska ve nazarlıklarla, tılsımlı küçük zarflarla, cinsel gücü artırdığını iddia ettikleri kurutulmuş küçük hayvan ve böcek leşleri ile tıka basa dolu tezgâhlarının ardında abartılı el kol hareketleri ile kocakarı ilaçları satan üfürükçülerdi. Her hastalık için

1 Cezayir para birimi olan Dinar'ın 1/20'si. (ç.n.)

2 Goual (Gual): Cezayir halk sanatında taklit yapan, şarkılar söyleyen, hikâyeler anlatan halk sanatçısı, bir tür meddah. (ç.n.)

sundukları ilaçları vardı; sağırlık, diş kireçlenmesi, gut, felç, sıkıntı ve korku, kısırlık, kellik, uykusuzluk, büyü bozma, cinsel soğukluk. Ve insanlar da inanılmaz bir saflıkla oltaya geliyorlardı. İnsanları inandırmak için, mucizevî bir aşk iksirini onların gözleri önünde mideye indirdikten sadece üç saniye sonra, "Mucize ya Rabbim!" çığlıkları ile kendini yere atıp, toz toprak içinde debelenenleri bile vardı. İnsanın nefesini kesen, inanılmaz şeylerdi olup bitenler. Tanrısal esinleri olduğunu iddia eden meczuplar, çokbilmiş hareketleri ve kalın ses tonları ile halkı etraflarında toplayıp bitmez tükenmez söylevler çekerek göz boyarlardı. Derme çatma kürsülerine çıkarak, kötü ruhların baştan çıkarıcılığından, son saat yaklaştığında ahrette verilecek kaçınılması olanaksız hesaplardan söz ederler, lirik bir düşler âleminde sürüklenirlerdi. Kıyamet gününden, insanların öfkesinden, kaderden ve iffetlerini yitirmiş kadınlardan dem vururlardı; gelip geçen insanları parmak ucuyla gösterip, onları ayaküstü yakıştırdıkları iftiralarla kınarlar, doğru yola davet ederler ya da sonunu kestirmenin mümkün olmadığı ezoterik kuramlara girişirlerdi... Çalı gibi dağınık ve upuzun sakalını bir eliyle karıştırarak gümbür gümbür sesiyle, "İmparatorluklara başkaldırdıkları için kaç tane kölenin yaşamlarına haça gerilerek son verilmiştir?" diye soruyordu aralarından bir tanesi. "Kaç tane kral tarihin akışını değiştirdiğini sandığı için zindanlarda çürümüştür? Kaç tane peygamber düşüncelerimizi iyileştirdiğini zannedip de insanları eskisinden daha meczup hale getirmiştir?" "Ölüm kadar can sıkıcı olduğunu anlatabilmek için bunu sana kaç defa tekrar etmemiz gerekir?" diye bağırmaya başladı kalabalık. "Sen o mirasyedi zırvalıklarınla kafamızı ütüleyeceğine, baykuş suratlı kafana bir kukuleta geçir de nasıl göbek attığını göster bize..." Çekim merkezlerimizin arasında bir de, boynuna çaprazlama geçirdiği laternası ve omzundaki marmoseti[1] ile Süleyman vardı; laternasının manivelasını çevirerek kalabalığın arasında dolanır, omzundaki minnacık maymunu da insanlara para vermeleri için yırtık pırtık askeri kepini uzatırdı; şapkanın içine para atanları ise gülmekten kırıp geçiren mi-

1 Marmoset: Güney Amerika'nın yağmur ormanlarında yaşayan bir tür küçük maymun. İpek maymunu diye de bilinir. (yay.n.)

mik ve hareketlerle ödüllendirirdi. Biraz uzakta, ağılların bulunduğu yerde, göz alıcı ve hayranlık uyandırıcı bir beceriyle, anasını boyayıp babasına satma konusunda bir katırı safkan bir eşek gibi gösterebilecek dil dökme yetisine sahip eşek oynatıcıları duruyordu; sizi ikna edebilmek için sadece *Başağalara*[1] sarf edildiğini zannettiğiniz öyle cafcaflı sözler söylerlerdi ki, bu adamların size takılmaları neredeyse bir zevke dönüşürdü. Bu hayhuy arasında, bazı pazar günlerinde ise üstleri nazar boncukları, kötülükleri ırak tutmak için muskalar, incik ve boncuklarla kaplı, süt beyazı gözleri ile tanrılar gibi dans eden siyahîlerden oluşan *Karkabo* alayına rastlardık. Onların geldiklerini ta uzaktan, şakırdattıkları zillerin ve gümbürdettikleri davulların ateşli seslerinin yarattığı kızılca kıyametten anlardık. Karkabolar sadece loncalarının kurucu şeyhi *Sidi Bilal*[2] adına düzenlenen bayram törenleri münasebetiyle ortaya çıkarlardı. Grubun önünde, günahlarının bağışlanması amacıyla kurban edecekleri, üstü loncanın renklerini simgeleyen kumaşlarla kaplı bir boğa bulunurdu, kapı kapı dolaşarak bu adak töreni için gerekli maddi yardımı toplarlardı. Geçit törenleri, Jenane Jato'nun tüm geleneksel yapısını allak bullak ederdi; yasak olmasına rağmen kadınlar kapı eşiklerinin önüne sıra sıra dizilir, çocuklar ise yerin altındaki yuvalarından fırlamış Arap tavşanı yavruları gibi geçit törenine katılmak üzere kendilerini fırlatırcasına sokağa atarlardı; bu da, zaten göz kamaştırıcı olan kortejin geçişini baş döndürücü bir hale getirirdi.

Tüm bu olağandışı karakterlerin arasında esas malı götüren Süleyman idi. Müziği bir akarsu gibi güzel, yumuşak; maymunu ise inanılmaz şirinlik ve komiklikteydi. Süleyman'ın aslında Hristiyan olduğu, zengin ve bilgili bir Fransız ailesinin çocuğu olarak doğduğu, Tadmaït'li bir *Bedevi* kızına âşık olduktan sonra Müslüman olduğu söylenirdi. Ayrıca, din değiştirdiği için ailesi tarafından reddedilmediği, çok zengin bir hayat yaşamak yerine sonradan arala-

1 Başağa: 1515-1830 yılları arasında hüküm süren Osmanlı yönetiminden kalma, yerel üst düzey idari yöneticilere verilen sıfat. (ç.n.)

2 Sidi Bilal: Bilal-i Habeşi olarak da bilinir, İslamiyet tarihindeki ilk müezzindir. (yay.n.)

rına katıldığı halkının arasında kalmayı tercih ettiği, onların sevinç ve üzüntülerini paylaşmak istediği söylenirdi. Ne bir Arap, ne bir Bedevi, hatta daha az itibarlı etnik bir kökenden gelen biri bile ona karşı saygıda kusur etmez, kötü gözle bakmazdı. Ben de bu adamı çok sevmiştim. Şu anda bulunduğum yaş itibariyle sahip olduğum ve yılların süzgecinden geçmiş kanı ve inançlarımdan özellikle bir tanesini, hiçbir canlı bana bu denli açık ve aydınlık olarak öğretememişti ve ben ondan öğrendiğim bu değeri, bilgi dağarcığımdaki en olgun zenginlik addediyorum: *Sezgi ve ayırdına varma*. Bugünün ne yazık ki öksüz bırakılmış bu değer yargısı, o dönemlerde derisinin rengine burun kıvrılan halkımı büyük kılan bir kavramdı.

Bu arada kendime bir arkadaş icat etmiştim, benden birkaç yaş büyüktü. Adı Ouari idi. Narin, kırılgan, hatta açlıktan kemikleri sayılan, kızıla yakın sarışın, kalın kaşlı ve bir bağ bıçağı kadar sivri gaga burunluydu. Aslında tam anlamıyla arkadaşım sayılmazdı, bu yüzden bir arkadaş icat etmiştim diyorum; benim varlığım onu rahatsız etmiyordu ve ben varlığına ihtiyaç duyduğumdan, onun arkadaşlığını hak edebilmek için didinip duruyordum. Ouari, büyük bir olasılıkla yetimdi –kaçak da olabilirdi– çünkü bir kez bile onu bir eve girerken ya da bir evden çıkarken yakalayamamıştım. Devasa bir hurdalığın arkasında bulunan, zemini dışkı ve atık dolu bir kuşhanede barınmaya çalışıyordu. Bütün zamanını, satmak için saka kuşu avlamakla geçiriyordu.

Ouari hiç konuşmazdı. Ama ben onunla saatlerce konuşurdum, söylediklerimin tek kelimesine bile kulak asmazdı. Garip ve yalnız bir çocuktu, bizler ganduralara sarınıp sarmalanırken, küçük yırtık pırtık fesler giyerken, mahalledeki çocuklar arasında şehir tipi pantolon giyen, başına bere takan tek çocuktu. Akşamları, temel malzemesi zamka batırdığı küçük zeytin ağacı dalları olan tuzaklarını hazırlamakla geçirirdi. Sabahları onunla makilik araziye gider, çalılıklar arasına tuzaklarını gizlemesine yardım ederdim. Bu tuzakların üzerine bir saka kuşu konup da kanatlarını çırpmaya başladı mı, hemen kuşun üstüne atlar, yapıştığı zeytin ağacı dalından kurtarıp elimizdeki tahta kafese koyar, sonra tekrar yeni avlanacak kuşları gözlemeye

başlardık. Av bitince, sokak sokak dolaşarak ganimetlerimizi özellikle kuş avcılığına yeni başlayan meraklılara satmaya çalışırdık.

Yaşamımda ilk paralarımı Ouari sayesinde kazanmıştım. Ouari dürüst çocuktu, üçkâğıtçılığı yoktu. Birkaç güne yayılan avlanma ve satışlardan sonra, beni gözlerden uzak bir yere götürür, çıkın görevi yapan eski avcı çantasının içindeki bütün demir paraları yere dökerdi. Bir demir para kendi önüne koyar, sonra bir demir parayı benim önüme itelerdi, bu yeknesak "bir sana, bir bana" hareketi bir makine düzeninde, ortada tek bir madeni para kalmayana kadar devam ederdi. Sonra, bizim avluya kadar bana yoldaşlık eder, ardından ortadan kaybolurdu. Sabahları ise ben onun kuşhanesine giderdim. Benim ya da bir başkasının yardımından kolayca vazgeçebilecek, her şeyi tek başına yapabilecek yeteneklere sahip olduğundan, beni gelip almasını bekleyemezdim.

Ouari ile birlikteyken kendimi iyi hissediyordum; güvenli ve dingin. O Daho şeytanı bile bize bulaşamıyordu. En pislik kopilleri bile geri adım attıran bakışları vardı Ouari'nin; karanlık, demir gibi ve geçit vermeyen. Evet, ağzından pek fazla bir laf çıkmıyordu ama kaşlarını çattığı zaman mahallenin kopilleri tabanları öyle bir yağlıyorlardı ki, zavallı gölgelerinin onlara yetişebilmesi epey zaman alıyordu! Ouari ile mutluydum galiba. Saka kuşu avcılığından zevk almaya başlamış, tuzaklar ve gizleme sanatıyla ilgili çok şeyler öğrenmiştim.

Sonra, bir akşam, babamın benimle gururlanmasını sağlayacağımı düşünürken her şey başıma çöktü, hayallerim de birlikte. Biriktirdiğim kazancımı sakladığım yerden çıkartıp babama vermek için akşam yemeğinin bitmesini beklemiş, sonra emeğimin meyvelerini heyecandan ellerim titreyerek babama uzatmıştım.

"Ne bu?" dedi, kuşkulu bakışlarla uzattığım paraya bakarak.

"Ben saymasını bilmiyorum... Kuş satarak kazandığım para bu."

"Ne kuşu?"

"Saka kuşu. Tutkala bandığım küçük dallarla yakalıyorum..."

Daha fazla konuşmamam için babam elimdeki, içinde paraların bulunduğu çıkını büyük bir hışımla çekip aldı. Gözleri çukurlarında yine fırıl fırıl dönmeye başlamıştı. Sesi titriyordu:

"İyi aç kulaklarını, evladım. Benim ne senin parana ihtiyacım var, ne de başımda bir imama!"

Hissettiğim acı, yüzümdeki mimiklere yansıdıkça babam biraz daha yumuşuyordu sanki.

"Gördün mü?.. Sana acı veriyorum. Üstelik şu anda çektiğin acıyı, ben de benliğimin en derin yerinde hissediyorum. Amacım seni üzmek değil; sadece, bir hayalet olmadığımı, etten kemikten olduğumu ve dimdik ayakta durabildiğimi, yaşadığımı, o küçük kafana sokmak istiyorum."

Ellerimi tuttu, parmaklarımın avuçlarının içinde eridiğini hissediyordum. Gözyaşlarım görmemi engelliyordu. Acıdan boğuluyordum, ama hıçkırmak ya da ağlamak, işte onlar söz konusu bile olamazdı. Babamla benim aramdaki her şey onur üzerine oturtulmuştu ve ona ne oranda sahip olduğumuz, sadece zorlukları aşma konusunda göstereceğimiz yeteneklerimizle ölçülebilirdi.

"Ne görüyorsun şurada, burnunun dibinde?" diye üzerinde yemek artıkları, ekmek kırıntıları kalmış yer masamızı gösterdi.

"Akşam yemeğimizi, baba."

"Evet doğru, yediklerimiz bir ziyafet değildi ama karnındaki açlığı tamamen giderecek kadar yemek yiyebildin mi?"

"Evet, baba."

"Bu avludaki odamıza taşındığımız günden beri, hiç aç karnına yattığın gün oldu mu?"

"Hayır, baba."

"Şu üstünde yemek yediğimiz yer sofrası buraya geldiğimizde var mıydı?"

"Hayır, baba."

"Ya, şu köşesinde duran gaz ocağı, onu birileri mi bize hediye etti? Yoksa sokakta mı bulduk?"

"Onu da bize sen aldın, baba."

"Buraya geldiğimizde, *marepoza* ile aydınlanıyorduk, değil mi? Hatırlıyorsun değil mi, yağda yüzen zavallı sefil bir fitil?.. Bu akşam neyle aydınlanıyoruz?"

"Gaz lambası ile."

"Ya yerdeki hasırlar, battaniyeler, yorganlar, yastıklar, kova, süpürge?"

"Hepsini sen satın aldın, baba."

"O zaman neden anlamaya çalışmıyorsun evladım? Geçen gün sana söyledim: Belki üstümdeki örtüyü kaptırdım ama ruhumu asla, dimdik ayaktayım. Atalarının topraklarını sana bırakmayı beceremedim, o konuda içim acıyor. Ne kadar pişmanlık duyduğumu bilemezsin. Bu konuda kendimi suçlamadan geçen tek bir dakikam bile yok. Ama kollarımı eğip teslim olmadım. Kendimi yaptıklarım konusunda affetmek için canımı çıkartarak çalışıyorum. Çünkü bu dik yokuşu tırmanıp aşmak, *sadece ama sadece benim* boynumun borcu. Anlattıklarımı takip edebiliyor musun evladım? Başımıza gelenlerden kendini sorumlu hissetmeni istemiyorum. Bu işte senin payın yok, olamaz da. Ayrıca bana herhangi bir borcun da yok. İki yakamın bir araya gelmesi için gidip acı çekmeni istemiyorum. Ben o ekmekten yiyemem. Düşüyorum ve tekrar kalkıyorum, ödenmesi gereken bedel bu ve bunun için kimseye kırgın değilim. İnan bana, tekrar ayağa kalkmayı becerebileceğim, sana söz veriyorum. Dağları devirecek kadar güçlü kollarım var, unuttun mu? O yüzden, ölülerimizin aziz ruhlarının, yaşayanlarımızın canlarının ve benim vicdanımın rahatlaması için bana bu yaptığını bir daha asla yapmayacağına söz ver ve kendi kendine hep şunu söyle; eve getireceğim her kuruş babamı utanç çukuruna biraz daha sokacaktır."

Ellerimi bıraktı. Elim ve avucumdaki para kesem sanki birbirlerine kaynamışlardı; parmaklarımı bile oynatamıyordum. Parmaklarımdaki uyuşma neredeyse dirseğime kadar uzanıyordu.

Ertesi sabah, saka kuşu avcılığından elde ettiğim tüm kazancımı Ouari'ye iade etmeye gittim.

Elimdeki para kesesini, onun paralarını sakladığı eski av çantasının içine bırakırken, hafif bir kaş hareketiyle yaptığımın pek hoşuna gitmediğini anlatmaya çalıştı. Sonra unuttu gitti sanki. Hiçbir şey olmamış gibi tuzaklarını hazırlamaya devam etti.

Babamın gösterdiği tepki beni etkilemişti. Nasıl oluyor da benim naçizane katkımı böylesine kötü karşılayabiliyordu? Onun oğlu değil

miydim, onun etinin bir parçası değil miydim? Hangi gülünç ve tuhaf mantık böylesine iyi niyetle yapılmış bir harekete karşı saldırıya geçebilirdi ki? Oysa ne kadar gururlanacaktım paramı kabul etseydi. Halbuki ben onu yaralamıştım.

İşte, galiba o geceden sonra iyi niyetlerimin doğruluğundan kuşku duymaya başlamıştım. Kuşku, varlığımı ele geçirmeye, hatta tamamen istila etmeye başlamıştı.

Anlayamıyordum.

Artık hiçbir şeyden emin değildim.

Babam bütün ipleri tekrar ele geçirmişti. Özellikle amcamın hesaplarında yanıldığını bana kanıtlamaya çalışıyordu. Hiç ara vermeden çalışmak iflahını kesiyor ve bunu artık bizden hiç saklamıyordu. Kafasında yapmayı planladıklarını, nazardan sakınmak için bize hiç anlatmayan babam, artık daha çok para kazanmak için yapmayı düşündüklerini, üstelik en ince detayına kadar annemle paylaşıyordu, hatta benim de duymam için gerekli yerlerde daha yüksek sesle anlatıyordu. Bizlere yepyeni bir dünya vaat ediyor, eve her dönüşünde kazandığı paraları şıngırdatıyor, gözleri parlayarak gelecekte alacağımız evi, pencerelerindeki tahta panjurlarını, büyük giriş kapısını, kim bilir, belki de bir köşesinde ağzında bal gibi eriyecek nane, kekik, domates bile yetiştirebileceği sebze bahçesinin de bulunacağı gerçek evi anlatıyordu. Annem sadece dinliyordu; olmuş gibi kabul etmese, ona inanmakta güçlük çekse bile kocasının soluk soluğa düşler kurması onu mutlu ediyor, elini tutması ise ayrı bir keyif veriyordu, ki babam daha önce hiç böyle bir şey yapmazdı.

Babam artık dört koldan işe asılıyordu. Çıtayı yükseltmiş, işin içinden bir an önce çıkmak istiyordu. Sabahları bitki ve bitki kökleri hazırlayan bir adama yardım ediyor; öğleden sonra seyyar bir sebze meyve satıcısından nöbeti devralıyor; akşamları ise bir Türk hamamında tellaklık yapıyordu. Hatta kendi işini kurmayı bile düşünüyordu.

Bana gelince, ne yapacağımı bilmeden sokaklarda dolanıp duruyordum.

Bir sabah, evden epey uzak bir yerlerde dolaşırken karşıma hay-

dut Daho çıkmıştı. Koluna çepeçevre sarılmış bir yılan vardı; iğrenç ve yeşil bir yılan. Beni bir köşeye sıkıştırdı, gözlerini vahşice devirerek yılanı suratımın önünde sallayıp beni korkutmaya çalışıyordu. Yılanın görüntüsüne bile tahammülüm yoktu, çok korkardım. Korkum Daho'yu daha da keyiflendirmişti, benimle eğleniyordu; beni hiçbir boka yaramaz bir korkak olmakla, kızlar gibi davranmakla suçluyor, kafa buluyordu benimle... Kafamı yana doğru çevirmiştim ki birden Ouari'nin bize doğru geldiğini gördüm. Daho hemen bana işkence yapmayı bıraktı, tabanları yağlamayı hazırlanıyordu ki, Ouari'nin bana yardım etmeye gelmediğini anladı. Ouari sadece geçerken bakışlarını bir anlığına üstümüzde yoğunlaştırdı, sonra hiçbir şey yokmuş gibi yanımızdan uzaklaşıp gitti. Rahatlayan Daho, daha da abartarak beni korkutmaya devam etti. İğrenç kahkahalar atıyordu, ama artık beni etkileyemiyordu. Üzüntüm, korkuma galebe çalmıştı; artık hiç arkadaşımın kalmadığını anlamıştım.

4

Tahta Bacak türbanını yüzüne örtmüş, tezgâhın arkasına geçmiş uyukluyordu. Meraklı ruhların dükkândaki şekerlemelerin etrafında dolaşmaları halinde onları kovalamak için kapacağı derme çatma takma bacağını çıkartmış ve tek hamlede kolaylıkla ulaşabileceği bir köşeye yerleştirmişti. El Moro'nun onu aşağılayarak cezalandırması artık unutulmaya yüz tutan bir anıya dönüşmüştü. Uzun gumiyelik yaşamı ona olayları birbirlerinden ayırt etmeyi öğretmişti. Ömrünü, yaltaklanırcasına bir alçakgönüllülükle karşı koyduğu, yedek subayların "kuş askerlik" dönemlerinin angarya, pislik ve eziyetlerini çekmekle geçirdiğini düşündüğüm Tahta Bacak'ın, Jenane Jato'nun *bileği bükülmez* bıçkınlarının racon kesmelerini de otoriteyi kötüye kullanma olarak kabullendiğini görüyordum. Onun için yaşam inişli çıkışlı, yiğitlik dönemleri olduğu kadar boyun eğme dönemleri de bulunan bir süreçti; önemli olan, yaşanılan yıkımlardan sonra tekrar ayağa kalkabilmek, yenilen tekmelerin, maruz kalınan darbelerin ardından yeniden toparlanmaktı... El Moro karşısındaki "bozgundan" ötürü hiç kimse onunla kafa bulmaya kalkışmamış ise, onunla kişiliğinden bir şeyler yitirmeyi göze almadan yüzleşmeye, karşı karşıya gelmeye kimsenin cesaret edememiş olmasındandı. El Moro'ya bulaşmak, kurallarıyla yapılabilecek bir düello değildi, o sanki ayaklı bir infaz mangasıydı. Onunla herhangi bir meselede karşı karşıya gelmek ve işin içinden sadece birkaç tüy bırakıp çıkmak çok önemli bir marifetti; hele, bir parça donuna kaçırmanın dışında sapasağlam ve eksiksiz gediksiz bir bedenle çıkabilmek ise başlı başına bir mucizeydi.

Berber, yaşlı bir adamın kafasını kazımayı bitirmek üzereydi. Yaşlı adam Hint fakiri gibi bağdaş kurarak yere çökmüş, elleri dizlerinin üstünde, çürük dişlerinin diplerini gösteren ağzı açık oturu-

yordu. Usturanın kafasında gezinirken çıkarttığı ses sanki inanılmaz bir zevk veriyordu adama. Berber, yaşlı adama sıkıntılarını, düş kırıklıklarını anlatıyordu ama o pek oralı değildi, dinlemiyordu bile; usturanın parlamış kafasında bir kayrak taşında kayıyormuşçasına çıkardığı sesin keyfini daha iyi çıkartabilmek için gözlerini kapamıştı.

"İşte tamam, kafan pırıl pırıl oldu, o kadar açıldı ki, artık kafandan geçenler bile okunabilir," dedi berber.

"Bir iki tel saç unutmuş olmayasın," diye takıldı yaşlı adam, "kafamdaki fikirlerin üstüne düşmüş bir iki gölge hissediyorum çünkü!"

"Ne fikri moruk herif! Beni, bu yaşta hâlâ kafanın çalıştığına mı inandıracaksın yoksa!"

"Yaşlı olabilirim ama henüz bunamadım, dikkatini çekerim. İyi bak kafama, gözünden kaçmış bir iki tel olabilir hâlâ, sonra bana sıkıntı veriyor o kalan teller."

"Emin olabilirsin, tek bir saç teli dahi kalmadı. Cillop gibi oldu kafan."

"Allah aşkına tekrar bakıver," diye ısrar etti yaşlı adam.

Berber aptal değildi. Yaşlı adamın kendisine takıldığını biliyordu. Ama yine de son bir defa daha, kalmış kıl var mı diye eserine baktı, sonra da işin bittiğini müşterisine vurgulamak amacıyla usturayı kapattı ve kenara koydu.

"Hadi bakalım Jabori amca, yallah, rüzgâr ol şimdi. Hadi git bak bakalım keçilerin ne âlemde?"

"Lütfen..."

"Hadi ama çok mızmızlandın, söylüyorum sana, hiçbir şey kalmadı kafanda. Yapacak başka işlerim de var benim, bir tek sen yoksun ki!"

Yaşlı adam homurdanarak, istemeye istemeye kalktı. Aynada şöyle bir göz attı kazınmış kafasına, sonra elini cebine soktu ve cebini karıştırmaya başladı.

"Zannederim yine paralarımı evde unutmuşum," diyerek, sanki kendine kızıyormuş gibi homurdandı.

Berber gülümsedi, alışıktı, ardından neyin geleceğini biliyordu artık.

"Ya, evet Jabori amca."

"Allah seni inandırsın, sabah evden çıkarken cebime koyduğumdan emindim. Belki de yolda düşürdüm."

"Hadi, önemli değil," dedi berber yazgısına razıymışçasına. "Allah bana başka bir yerden verir onları."

"Olur mu öyle şey," diye ciyaklamaya başladı yaşlı adam. "Şimdi hemen eve gidiyorum, alıp geleceğim."

"Çok etkilendim. Yalnız giderken dikkatli ol, kendini de kaybetme yolda."

Yaşlı adam türbanını kafasına sardı, bir an önce yola koyulmak konusunda sabırsızlanıyordu.

Berber, yaşlı adamın ardından baktı bir süre, bıkmıştı artık bu tür olaylardan, kamyon kasasından devşirme dükkânının önünde yere çömeldi.

"Hep aynı hikâye. Keyfim için mi çalıştığımı zannediyor bunlar, nedir anlayamadım. Bu Allah'ın belası iş benim ekmek teknem! Nasıl karnımı doyuracağım ben?"

Bu son sözleri özellikle Tahta Bacak'ı harekete geçirmek için söylemişti.

Tahta Bacak tınmadı, oralı bile olmadı hiç.

Berber epeyce bir süre bekledi; gumiyeden bir hareket gelmediğini görünce kafasını göğe kaldırdı, gözlerini küçük bir buluta sabitledi, derin bir nefes aldı ve bir ezgisini söylemeye başladı:

Hasret kaldım gözlerine,
Ve kör oluyorum, sen
Başka yerlere baktığında
Canlılar arasına bakıyorum
Seni hiçbir yerde göremiyorum
Bu yüzden her gün ölüyorum
Neye yarar ki aşkını yaşamak
Bu dünyadaki her şeyin bana
Senin yokluğunu anlattığı zaman
Ellerim ne işe yarar,

Tanrının nabzı
Senin vücudun olmadığı zaman...

"Ağzına sağlık, güzel söylüyorsun!" diye ezgiyi kesti Tahta Bacak.

Berber, başından aşağı bir kova buzlu su boca edilmiş gibi oldu. Ezginin güzelliğini ve o anın büyüsünü bozan bakkalın hödüklüğü keyfini kaçırmış, içini karartmıştı. Benim de keyfim kaçmıştı, gündüz düşlerimden aşağı atılmıştım sanki.

Berber, önce bakkalı ciddiye almak istemedi. Başını birkaç kez salladıktan sonra ezgisine kaldığı yerden devam etmek üzere gırtlağını tekrar temizledi, ama kasılmış ses telleri berbere yardımcı olmuyorlardı; yüreği de ses telleriyle aynı fikirdeydi, söylemek istemiyordu artık.

"Ne zararlı ve boktan herifsin sen ya!"

"Aptal, iç karartıcı şarkılarınla kafamı ütülüyorsun," diye kızgınlıkla homurdandı Tahta Bacak, tembelce sağından soluna dönerek.

"Biraz etrafına bakın ya," diye komşusu Tahta Bacak'ı eleştirmeye başladı. "İnsanların canı sıkılıyor, bok içinde yüzüyorlar, ölüyorlar. Tavuk kümesi gibi bu yoksul evleri bizleri yutuyor, kötü kokular zehirli gaz olmuş bizleri boğuyor ve bir tek insan bile gülümsemesiyle yüzünde çiçek açtırmaktan aciz. Tüm bunların üstüne bir de duygularımızı ezgilerimize dökemezsek, yaşayabilmek için ne kalıyor bizlere, söyler misin Allah aşkına!?"

Tahta Bacak hafifçe doğruldu, işaret parmağı ile kafasının üstünde, kirişteki çengele asılı duran kendirden ip rulolarını gösterdi.

"Bak işte sana bu kalıyor. Birini seç, bir ucunu ağacın dalına bağla, diğer ucunu da boynuna dola, sonra da ani bir hareketle bacaklarını kıvır, kendine doğru çek. Sonrası kolay, sonsuza dek rahatsın, hiçbir pislik gelip senin uykunu kaçıramaz."

"Neden ilk olarak sen yapmıyorsun, değil mi ki aramızdaki en iğrenç kişi sensin?"

"Yapamam. Bacağım protez, kıvrılmıyor."

Berber, bu konuşmalardan sonra pes etti. Kendini toparladı, tekrar çömeldi, başını ellerinin arasına aldı, ezgisine sessizce yüreğinin derinliklerinde devam edecekti... Şarkısını boş yere söylediğini bili-

yordu. Esin perisi yoktu. Bir gün öyle bir kadına sahip olma ihtimalinin sıfır olduğunu biliyordu, o kadını iç geçirmelerinin yardımıyla hayalinde yaratıyordu kendi kendine. Dükkânındaki kırık gardırop aynası, fiziğinin imkânsızlığını, umutlarının densizliğini ona hatırlatmak için vardı sanki. Küçücüktü, neredeyse kamburdu, çok zayıftı, çirkindi ve üstelik inanılmaz fakirdi; ne kafasını sokacak bir damı, ne de ailesi vardı ve bu kahrolasıca varlığını bir zerre olsun düzeltebilme şansına sahip değildi. Sadece yaşama tutunabilmek adına, kendi rüyasını canlandırıyordu zihninde, çünkü geriye kalan koskoca bir dünya idi ve bu dünyanın içinde ne var ne yoksa, hepsi birden ondan kaçıyordu. Bu bastırılmış ve imkânsız düş, köşesinde kemirdiği, kendini gülünçlük örtüsü ile örtmeden istenilemeyecek, muhteşem lezzetli ama üzerinde hiç et kalmamış kocaman bir kemik parçasından başka bir şey değildi.

Yüreğim parçalanıyordu onun için.

"Yaklaş, ufaklık," dedi Tahta Bacak, bir taraftan da şekerleme kavanozlarından birinin kapağını açıyordu.

Bana bir şekerleme uzattı, beni oturmam için yanına davet etti ve uzun uzun yüzüme baktı.

"Yüzünü göster biraz bana, evlat," dedi parmak uçlarıyla çenemden tutup kafamı kaldırarak. "Hımmm! Tanrı seni yaratırken özel olarak ilgilenmiş, oğlum. Özenip bezenmiş!.. Nasıl oluyor da gözlerin mavi senin, annen Fransız mı?"

"Hayır."

"O zaman büyükannen Fransız olmalı?"

"Hayır."

Pütürlü elleri önce saçlarımın arasında gezindi, sonra yanağıma doğru indi.

"Gerçek bir melek suratın var, ufaklık."

"Çocuğu rahat bırak!" diye bağırdı, sokağın köşesinde beliren simsar Bliss.

Yaşlı gumiye, korkuyla elini yüzümden çekti.

"Kötü bir şey yapmıyorum," diye homurdandı.

"Neden söz ettiğimi iyi anladın," dedi Bliss. "Seni uyarıyorum,

babası kolay bir adam değildir. Öbür ayağını da o koparır da ruhun bile duymaz, *sokağımda* iki bacağı kesik, kıçı yerde sürünen bir adamın dolaşması benim de hiç mi hiç hoşuma gitmez. Şanssızlık ve bela getirdiğini söylerler hep."

"Sen ne diyorsun Bliss!"

"Git başkalarına bulaş, ahlaksız. Sen gırtlak gırtlağa gelmeyi, boğazlamayı seversin, o hayvan damı gibi dükkânında küflenip çocuklara sulanacağına, neden İspanya'ya gitmiyorsun? Ortalığı kan götürüyor orada, üstelik taş gibi ete de ihtiyaçları var, senin gibi yani!"

"Oraya gidemez," dedi berber. "Bir bacağı protez ve kıvrılmıyor."

"Kapa çeneni sen, hamamböceği," diye bağırdı Tahta Bacak, durumu kurtarmak için. "Yoksa o paslı, mikroplu usturalarını tek tek yuttururum sana."

"Tamam da, bunu yapabilmen için önce beni yakalaman gerek. Sonra bil ki ben bir hamamböceği değilim, anladın mı? Ne bir bok çukurundan çıktım ne de antenlerim var."

Simsar Bliss, onların yanından uzaklaşmam için işaret etti.

Tam kalkıyordum ki, evlerin arasındaki dar bir sokaktan çıkıp gelen babamı gördüm. Onu karşılamaya koştum. Vaktinden önce eve dönüyordu; ışıl ışıl gülücükler saçan yüzünü, koltuğunun altına sıkıştırdığı paketi görünce keyifli olduğunu anladım hemen. Elimdeki şekeri görünce nereden aldığımı sordu, sonra hemen bakkala doğru seğirtti, parasını ödemek için. Tahta Bacak, basit bir şekerleme lafı olmaz, yüreğimden geçti dercesine babamın kendisine uzattığı parayı almayarak, eliyle itmeye çalıştı; babam bu gözle bakmadığını söyleyerek parayı almasını istedi.

Sonra birlikte eve döndük.

Babam kahverengi kâğıt kaplı paketi önümüzde açtı ve her birimiz için aldığı hediyeleri bizlere verdi; anneme bir başörtüsü, kız kardeşime bir elbise, bana da pırıl pırıl parlayan bir çift kauçuk çizme almıştı.

"Delilik bu," dedi annem.

"Neden?"

"Bunların hepsi kim bilir kaç paradır, o paraya senin ihtiyacın var halbuki."

"Bu sadece bir başlangıç," dedi babam, keyifliydi. "Size söz veriyorum, çok kısa bir süre sonra buradan taşınacağız. Çok çalışıyorum, başaracağım. İşler yolunda gidiyor, o zaman neden bundan faydalanmayalım ki? Perşembe günü bir tüccarla buluşacağım, adamın ana caddeye bakan bir dükkânı var. Ciddi birisi, ticareti de iyi biliyor üstelik. Beni ortak olarak alacak."

"Yalvarırım İsa. Eğer gerçekleşsin istiyorsan, planlarından hiç söz etme. Biliyorsun, talih yüzüne hiç gülmedi."

"Her şeyi anlatmıyorum, rahat ol sen. Çok güzel bir sürpriz olacak. Beni işe almak için, müstakbel ortağım belli bir meblağı ödememi şart koştu, ve... Ve bu parayı biriktirdim ben!"

"Tamam, İsa daha fazla anlatma ne olur!" diye bir kez daha ısrar etti annem, sonra da nazara ve kem gözlere karşı ağzıyla etrafa, "tüü, tüüü" diye tükürdü. "Bırakalım işler kendi mahremiyetinde yürüsün. Kem gözler çok konuşanları hiç mi hiç affetmez."

Babam sustu, ama gözleri hiç alışık olmadığım şekilde, bir zaferin keyfini yudumluyormuşçasına parlıyordu. O gece kaderiyle yeniden barışmasını kutlamak istiyordu; tavukçuya gitti, bir horoz kestirdi, eve gelmeden önce orada tüylerini yoldu, içini boşalttı ve küçük bir sepete koyarak, üstünü örtüp eve getirdi; o gece, çoğunlukla yiyecek pek fazla bir şey bulamayan komşularımıza duyduğumuz saygıdan dolayı çok geç ve gizlice yedik yemeğimizi.

Babamın etekleri zil çalıyordu. Kendilerini düğün yerinin ortasında bulan bir avuç kafadar bile onun kadar mutlu olamazdı. Kalan günleri parmak hesabı ile sayıyordu. Beş gün kaldı; dört gün kaldı; üç gün...

İşine gidip gelmeye devam ediyordu, ama erken dönüyordu eve. Sırf benim onu karşılamak için kollarımı açarak ona doğru koştuğumu görebilmek için... Eve geldiğinde beni uyumuş bulmak onun keyfini kaçıracaktı, bunu biliyordu. O yüzden beni ayakta görmek istiyordu; benim, artık rüzgârın döndüğünden, gökyüzümüzün bulutlardan arınıp masmavi olduğundan, *benim babamın* da bir çınar ağacı kadar sağlam olduğunu, sadece kollarının gücü ile dağları bile yerinden oynatacağını anladığımdan emin olmak istiyordu...

Ve nihayet dört gözle beklenen o perşembe günü geldi, çattı.

Mevsimlerin, varlığını inkâr ettikleri günlerden biriydi. Böyle günlerden yazgı bile kendini korurdu, hatta şeytanlar bile. O perşembe de böyle günlerden biriydi işte. Babam anlamıştı aslında. Gün doğumundan beri bu işareti yüzünde taşıdığını görebiliyordum. Yaşamımın geri kalanında, babamın o günkü yüz ifadesini hep anımsayacağım. Aforoz edilmiş gibi, şiddetli sağanak ve gök gürültüsünden çirkinleşmiş, sefil, öfkeli, lanet bir gündü. Gök kararmış, bu işin içinden nasıl çıkacağını düşünüyordu.

"Böyle bir günde dışarı çıkmayı düşünmüyorsundur herhalde," dedi annem.

Babam, gözlerini gökyüzünü kötü bir alamet gibi kaplayan mavi karanlığa sabitlemiş, odamızın eşiğinde çakılmış gibi dikiliyordu. Buluşmasını ileri bir güne atıp atmamayı düşünüyordu. Ama baht, kararsız insanlara gülmezdi. Bunu iyi biliyordu ve içini kemiren erteleme fikrinin de onu yolundan alıkoymaya çalışan şeytana ait olduğunu düşünüyordu. Birden bana döndü ve ona eşlik etmemi söyledi. Belki de beni yanına almakla kaderi yumuşatacağını, darbelerin ağırlığını hafifletebileceğini sanmıştı.

Üstüme hemen kukuletalı ganduramı, ayaklarıma da kauçuk çizmelerimi geçirdim ve babamın peşine düştüm.

Buluşacağımız yere vardığımızda, yağmur iliklerimize işlemişti, sırılsıklamdık. Ayaklarım çizmelerimin içinde yüzüyordu adeta, kapşonum ise sırtımda taşıdığım bir testiye dönüşmüştü. Sokak bomboştu. Kaldırımda devrilmiş bir at arabasından başka hiçbir şey yoktu ortalıkta... Ya da biz öyle zannediyorduk. Çünkü El Moro oradaydı; insanın kaderine saldıran vahşi bir yırtıcı kuştu sanki. Durduğumuzu gördüğü an saklandığı yerden fırladı aniden. Gözleri bir av çiftesinin namlusunun ucunu andırıyordu; göz çukurlarının içinde ölüm yatıyordu sanki. Babam, onun burada karşısına çıkabileceğini hiç düşünmemişti. El Moro olayı fazla uzatmadı; önce sert bir kafa darbesiyle saldırdı babama, bunu tekme ve yumruk darbeleri izledi. Neye uğradığını şaşıran babamın, direnmeye başlaması için bir süre geçmesi gerekti. Sonra yiğitçe dövüşmeye başladı, her dar-

beye darbeyle karşılık veriyordu, pabucu ucuza bırakmayacaktı, kararlıydı bunda. Ama El Moro ustaydı; pişkin haydutlara özgü aldatıcı oyunları, darbelerden sakınma becerisi, silik, suskun köylünün, yani babamın dövüşme cesaretini körüklemeden öteye gidemiyor, cesaretlendikçe de babam inanılmaz sert darbeler alıyordu. En son bir çelmeyle babam yere düştü. El Moro üstüne kapaklandı, adeta bir şeylerden öcünü alıyor, babama tekrar ayağa kalkma şansı vermeden vuruyor, vuruyor, vuruyordu... Kaskatı kesilmiştim. Kötü bir düşte gibiydim. Bağırmak, yardım çağırmak istiyordum, ancak sadece istiyordum, isteğime yanıt veren tek bir damarım, tek bir kasım yoktu, sesler ağzımdan çıkmıyordu. Yerde yatan babamın kanı, yağmur sularına karışıyor, derelerden akıp gidiyordu. El Moro'nun umurunda bile değildi. Tam olarak ne istediğini biliyordu. Babam kendinden geçip debelenmeyi bırakınca, leş kargası avının üstüne eğildi, gandurasını yukarı doğru sıyırdı, ağzına kadar parayla dolu keseyi babamın koltuk altına saklamış olduğunu görünce, şimşek çaktığında gecenin aydınlanması gibi yüzü ışıdı El Moro'nun. Bir bıçak darbesiyle, babamın koltuğunun altındaki para kesesini omzuna bağladığı ipleri kesti, keseyi koparırcasına çekip aldı, eliyle tartar gibi yaptı, ağırlığından tatmin olmuştu, sonra beni hiç umursamadan uzaklaştı ve kayboldu.

Babam uzunca bir süre yerde uzanmış halde kaldı, yüzü kan revan içindeydi, gandurası çıplak karnına kadar sıyrılmıştı. Başka bir gezegende gibiydim. Oradan nasıl, ne şekilde evimize döndüğümüzü hiç hatırlamıyorum.

"Sattılar beni," diye lanet okuyordu babam. "O köpek benim için oradaydı. Beni bekliyordu. Üstümde para olduğunu biliyordu. Biliyordu, biliyordu... Bu bir tesadüf olamaz, hayır; o pislik herif benim için oradaydı."

Sonra sustu.

Günler, geceler boyu bir tek kötü söz dahi etmedi.

Adak mumlarının eridiğini, sağanak yağmur altında topak topak toprakların un ufak olduğunu görmüştüm; babam da tıpkı bu haldeydi. Yemeden, içmeden, köşesine büzülmüş olarak, acımasızca, tel tel eriyordu babam. Başını eğip dizlerine dayıyor, parmaklarını ense-

sinde kavuşturarak, sanki nefes bile almadan hıncını, küskünlüğünü kafasında sürekli evirip çeviriyordu. Ne yaparsa yapsın, ne söylerse söylesin son sözü hep yazgısının söylediğini anlamıştı artık, ne dağlar üzerine edilen yeminler, ne en dindar adaklar, yazgısının çizdiği yolu değiştirmeye yetiyordu.

Bir gece, sarhoşun birinin öfke kusan naralarını duyduk, sesler sokaktan geliyordu. Sövüp saymaları sanki bir mezarın içine girip orada dönüp duran şiddetli rüzgâr gibi avlunun içinde yankılanıyordu. Erkeklere köpekler, kadınlara kancık domuzlar diye hakaretler savuran, insanları sefiller, alçaklar, daha da karanlık günleriniz olacak diye tehdit eden kudurganlık ve aşağılama dolu canice bir sesti; cezalandırılamayacağından son derece emin, bu duygunun verdiği cesaretle sakillik ve kahpelik dozunu gittikçe artıran acımasız bir derebeyinin, bir egemenin sesiydi; bu küçük, zavallı insanların kıyamet gününü anımsatan bin tane sövgü ve nara arasında bile tanımlamakta zorluk çekmeyecekleri bir sesti: El Moro'nun sesi!.. Sesi tanıyan babam, kafasını o kadar ani bir şekilde kaldırdı ki kafasının arkasını şiddetle duvara çarptı. Uzun saniyeler boyunca öylece buz kesmiş gibi kaldı; ardından, kendi gölgesinin içinden ortaya çıkan bir hayalet gibi ayağa kalkıp gaz lambasını yaktı, bir köşeye yığılı çamaşırların yanına çömeldi, çamaşırların arasına elini sokup karıştırdı, bir şeyler arıyordu, aradığını buldu, deriden eski bir torbaydı, açtı torbayı. Gözleri alevlerin yansımasıyla parlıyordu. Nefesini tuttu, trans halindeydi, kararlı bir şekilde elini torbanın içine soktu. Elini torbadan çıkardığında avucunun içinde, sapından tuttuğu bir kasap bıçağı parlıyordu. Ayağa kalktı, gandurasını giydi, bıçağı kukuletasının içine sakladı. Annem köşesine büzülmüş titriyordu. Kocasının artık çıldırdığını anlamıştı, ama onu mantıklı davranmaya davet etmeye cüret edemiyordu. Zaten bu tür hikâyelere kadınlar burunlarını sokamazlardı bizde.

Babam kapının örtüsünü araladı ve zifiri karanlıkta kayboldu. Kasırgaya okunan bir ezan sesini anımsatan ayak seslerini işittim. Avlunun dış kapısı önce ağlar gibi gıcırdadı, sonra kendi üstüne kapandı; ardından, sessizlik... Bu sessizlik sabaha dek beni uçurumun kenarında tuttu.

Babam gizlice geri döndüğünde şafak söküyordu. Gandurasını çıkarttı üstünden, bir kenara fırlattı attı, bıçağı torbasının içine yerleştirdi tekrar, ardından o lanet perşembe gününden beri sığındığı köşeye geçti. Tekrar büzüldü ve hiç kımıldamadı.

Haber, bir saman alevi gibi çabucak yayıldı Jenane Jato'da. Simsar Bliss zafer edası içinde, bağırarak kapı kapı dolaşıyordu mahallede: "El Moro öldü, artık rahatlayabilirsiniz iyi yürekli, namuslu insanlar. El Moro artık etrafı kasıp kavuramayacak; birisi yüreğine sapladığı bir hançerle onu gebertti."

İki gün sonra babam beni amcamın eczanesine götürdü. Kıpkırmızı gözleri, uzamış sakalı ile ateşli bir hastalığın pençesine düşmüş bir insan gibi titriyordu.

Amcam, bizi karşılamak üzere tezgâhın ön tarafına geçmedi. Dükkân sahiplerinin kepenklerini açmaya henüz başladıkları sabahın köründe onu ziyarete gelmiş olmamıza pek anlam veremiyordu. Babamın geçen günkü saldırgan tavrından ötürü pişmanlık duyduğunu, hatasını telafi etmek için geldiğini sanan amcam, babamın tekdüze bir sesle söylediklerini duyunca rahatladı:

"O gün haklı olan sendin, Mahi. Oğlumun benim yanımda hiçbir geleceği yok."

Amcam şaşkınlıktan ağzı açık kalmış, kardeşine bakıyordu.

Babam önümde diz çöktü. Parmaklarıyla sıkıca omuzlarımdan kavradı, canımı yakmıştı yine. Gözlerimin içine bakarak:

"Senin iyiliğin için evladım. Seni terk etmiyorum, seni reddetmiyorum; sadece şansını kullanmanı istiyorum."

Alnımdan öptü – sadece saygı duyulan büyüklerin yapabileceği bir jestti bu – bana gülümsemeye çalıştı, beceremedi, ayağa kalktı ve koşar adımlarla kendini sokağa attı, gözyaşlarını kimsenin görmesini istememişti.

5

Amcam şehrin Avrupalı yakasında güzel, insana huzur veren, çepeçevre dökme demir parmaklıklı, pencerelerinde dışa doğru açılan ahşap panjurları olan sağlı sollu evlerin bulunduğu, asfalt kaplı bir sokağın sonunda oturuyordu. Özenle budanmış incir ağaçlarının yükseldiği kaldırımlarıyla çok güzel bir sokaktı. Kaldırımlarında, yaşlı insanların oturup gelen geçenleri seyrettikleri sıra sıra banklar vardı. Çocuklar küçük parklarda gönüllerince oynuyorlardı. Üzerlerinde, ne Jenane Jato'nun çocuklarının paçavraları, ne de sevimli yüzlerinde kötü yazgı alametleri vardı, yaşamın zevk ve nimetlerini özgürce soluyorlardı. İnanılmaz bir huzur ve sükûnet hüküm sürüyordu mahallede; kulağa sadece çocukların neşeli gülüşleri ve kuş cıvıltıları çalınıyordu.

Amcamın evi tek katlıydı, girişte küçük bir bahçe, yan tarafta ise, kenarları çiçek ve bitkilerle bezeli kısa bir yol vardı. Mor çiçekli begonyalar, bahçe duvarını aşmış boşlukta sallanıyorlardı. Evin önündeki verandanın üstü, dalları binlerce kez birbirlerine dolaşan bir asma ile örtülüydü.

"Yazın üzüm salkımları her yandan sallanır," dedi amcam bahçe kapısını iterken. "Koparmak için parmaklarının ucunda yükselmen yeterli olacaktır."

Gözleri pırıl pırıl parlıyordu. Çok mutluydu.

"Burası çok hoşuna gidecek evladım."

Evin kapısını kırk yaşlarında, kızıl saçlı bir kadın açtı. Yuvarlak suratlı, gözleri su yeşili renginde güzel bir kadındı. Evin kapısında beni ayakta görünce, iki elini birleştirdi, kalbinin üstüne götürdü, bir an öyle kaldı, sesi çıkmıyordu. Sonra bakışları koşarmışçasına amcamınkileri aradı, "patronun" onayına ihtiyacı vardı, o muydu bu çocuk ve "patron" başıyla hafifçe onayladı.

"Aman Tanrım! Ne kadar güzel bir çocuk," diye bir çığlık attı, ardından bana daha yakından bakabilmek için yere doğru eğildi.

Kollarıyla beni o denli çabuk kavradı ki, neredeyse arkaya doğru düşecektim. Bazen sert ve ani, hatta erkeksi hareketler yapabilen güçlü bir kadındı. Beni kollarının arasına aldı, sımsıkı sarıldı, kalbinin atışlarını hissediyordum. Bir lavanta tarlası kadar güzel kokuyordu, göz kenarlarında birikmiş, akıp akmamakta tereddüt eden yaşlar, yeşil gözlerinin güzelliğini bir kat daha ortaya koyuyordu.

"Sevgili Germaine," dedi amcam, sesi titriyordu. "Sana Yunus'u tanıştırıyorum, düne kadar yeğenimdi, ama bugünden itibaren oğlumuz."

Kadının tüm bedeninin titrediğini hissediyordum; kirpiklerinin kenarında asılı duran gözyaşı damlası, heyecandan bir nefeste yanağından aşağıya doğru süzüldü.

"Jonas," dedi kadın zor engellediği hıçkırıklarını bastırmaya çalışarak. "Jonas, ne kadar mutlu olduğumu bilemezsin!"

"Arapça konuş, henüz hiç okula gitmedi."

"Hiç önemli değil, çaresini buluruz."

Hâlâ titriyordu, ayağa kalktı, elimden tutarak beni bir salona soktu; gözüme bir ahırdan bile büyük görünen salon muhteşem mobilyalarla bezenmişti. İki sallanan koltuk ile aralarına yerleştirilmiş tek ayaklı yuvarlak bir masanın bulunduğu verandaya açılan uzun perdelerle bezeli büyük camlı kapıdan içeri gün ışığı süzülüyordu.

"Burası artık senin yeni yuvan Yunus," dedi Germaine.

Mutluluktan ağzı kulaklarına varan amcam, bizim peşimizden geliyordu, koltuğunun altında bir paket vardı.

"Birkaç parça giyecek aldım ona. Yarın da sen başka şeyler alırsın."

"Tabii, her şeyiyle ben ilgileneceğim. Hadi sen git artık, müşterilerin seni bekliyorlardır."

"Anladım, anladım, onu sadece kendine saklamak istiyorsun!"

Germaine tekrar bana doğru eğildi, hayran hayran bakıyordu:

"Çok güzel anlaşacağımızı zannediyorum, değil mi Jonas?" dedi bana Arapça.

Amcam, elindeki giysi paketini komodinin üzerine bıraktı, rahat

ve huzurlu bir tavırla kanepeye yerleşti, ellerini dizlerinin üstüne koydu, fesini hafifçe arkaya doğru devirdi.

"Sohbetimizi dinlemek istiyorsun değil mi?" dedi Germaine, "Hadi işinin başına dön."

"Söz konusu bile olamaz benim sevgili yarim. Bugünü resmi tatil ilan ettim. Evimde bir çocuk var artık."

"Ciddi olamazsın?"

"Hayatımda hiç bu kadar ciddi olmadım, inan bana!"

"Peki," dedi Germaine, "Jonas'la birlikte banyo yapacağız şimdi biz."

"Benim adım Yunus," diye düzelttim.

Yumuşak bir gülümsemeyle ödüllendirdi beni; avucunun içiyle yanağımı okşayarak hafif bir sesle kulağıma:

"Artık değil, sevgilim..."

Ve amcama dönerek:

"Mademki evdesin, işe yara ve suyu ısıt bari," dedi.

Sonra beni içinde dökme bir kazan bulunan küçük bir odaya doğru iteledi, musluğu açtı, küvet dolarken üstümdekileri çıkarmaya koyuldu.

"Önce bu pılı pırtılardan kurtulmamız gerek, değil mi Jonas?"

Ne yanıt vereceğimi bilemiyordum. Vücudumun üzerinde adeta koşuşturan bembeyaz ellerini izliyordum; önce başımdaki eski püskü fesimi, sonra ganduramı, yırtık iç fanilamı ve kauçuk çizmelerimi çıkarttı. Sanki yapraklarım dökülüyordu.

Amcam elinde dumanları tüten demir bir kovayla geldi. Utanırmışçasına koridorda bekliyordu. Germaine elimden tutarak küvetin içine soktu beni, tepeden tırnağa sabunladı, sonra birkaç defa bir losyonla sıkı sıkı ovalayarak yıkadı, ardından yine elimden tutarak küvetten çıkmama yardım etti, geniş bir havluya sıkıca sardı, kuruladı ve yeni elbiselerimi getirmek üzere salona gitti. Giydirdikten sonra elimden tutarak beni büyük bir aynanın karşına getirdi; başka biri olmuştum. Üstümde geniş yakalı, önünde dört bakır düğmesi bulunan bir gemici bluzu, yanlarında cepleri olan bir kısa pantolon, başımda ise Ouari'ninkinin aynısı bir bere vardı. Salona döndüğüm-

de amcam beni karşılamak için ayağa kalktı, o denli mutluydu ki çok etkilemişti beni.

"Ne yakışıklı oldu değil mi benim çıplak ayaklı küçük prensim?" dedi amcam.

"Sus lütfen! Nazar değdireceksin çocuğa... Söz çıplak ayaktan açılmışken, ayakkabı almayı unuttun mu?"

Amcam elinin ayasıyla alnına vurdu.

"Doğru, aptal kafam, aklım neredeydi acaba?"

"Bulutların arasındaydı herhalde."

Amcam hemen fırladı evden. Biraz sonra elinde değişik numaralarda üç çift ayakkabı ile geri geldi. En küçük numara ayakkabılar ayağıma uydu; bağcıklı, yumuşak, siyah renkliydiler, ayaklarımı harika bir şekilde bileklerime kadar sarıp sarmalıyorlardı. Amcam diğer iki çift ayakkabıyı iade etmedi; onları da *önümüzdeki yıllar için saklayacaktı.*

Bir dakika dahi olsun yanımdan ayrılmıyorlar, yeni bir ışık kaynağı keşfetmiş iki kelebek gibi etrafımda dönüp duruyorlardı; simsar Bliss'in avlusundaki bütün kiracıları rahatlıkla barındırabilecek genişlikte, yüksek tavanlı odalardan oluşan evi gezdirdiler bana. Tertemiz, lekesiz camlı, yeşile boyalı tahta panjurlu pencerelerin etrafındaki perdeler şelaleler gibi yerlere kadar akıyordu. Koridorları, gizli kapıları, döner merdiveni, hep oda zannettiğim gömme dolapları ile ilk başlarda bana biraz dolambaçlı gibi gelmiş olsa da, pırıl pırıl, güneşli, çok güzel ve geniş, müstakil bir evdi. Babamı, kaybettiğimiz topraklarımızdaki tavuk kümesi bozuntusu kulübemizi, Jenane Jato'daki sıçan deliğimizi düşündüm; fark o kadar derindi ki başımı döndürüyordu.

Kafamı kaldırıp ne zaman Germaine'e baksam her defasında bana gülümsüyordu. Beni şımartmaya başlamıştı bile. Amcam ise ne yanımdan tutacağını, beni mutlu etmek için ne yapacağını bilemiyordu, bir saniye olsun beni yalnız bırakmak istemiyordu. Bana her şeyi aynı anda gösteriyorlar, yaşatıyorlardı, örneğin ne olursa olsun her şeye gülebiliyorlardı; bazen, el ele tutuşup gözlerinden akan mutluluk yaşlarına aldırmadan beni seyrediyorlardı, ben de küçük dilimi

yutmuş halde, modern yaşamın değişikliklerini öğreniyordum.

Akşam yemeğini salonda yedik. Beni meraklandıran diğer bir şey ise, aydınlanmak için amcamın gaz lambasına gereksinim duymuyor olmasıydı; tavandaki bir sürü ampulün yanıp odayı aydınlatması için duvardaki bir düğmeye basması yeterli geliyordu. Özellikle sofrada yemek yerken kendimi hiç mi hiç rahat hissedemedim; ailenin diğer fertleri ile aynı tabaktan yemeğe alışmış olan ben, sadece kendim için bir tabağa sahip olunca, önce çok bocaladım, alışabilmem için bir süre geçmesi gerekti. Hareket ve mimiklerime yönelik bakışlar, sürekli olarak saçımın okşanması ve yanaklarımdan alınan makaslar yüzünden o gece gırtlağımdan pek fazla bir şey geçmemişti.

"Çocuğu sıkboğaz etme," diye sürekli amcamı uyarıyordu Germaine. "Ona yeni gördüğü ve tanıdığı şeylere uyum sağlaması için gerekli zamanı tanımamız lazım."

Germaine'in her uyarısından sonra amcam bir müddet kendini tutuyor, sonra yeniden beni, hem sakarca, hem de sevgi dolu bir tutumla ilgisinin odağına oturtuveriyordu.

Akşam yemeğinden sonra birlikte üst kata çıktık.

"Burası bundan böyle senin odan Jonas," dedi Germaine.

Benim odam... Koridorun sonunda ve Jenane Jato'da ailemin hep birlikte paylaştığı odanın iki misli büyüklüğündeydi. Odanın ortasında büyük bir yatak, her iki yanında da birer komodin vardı. Duvarlar tablolarla dekore edilmişti, bazılarında düş gibi manzara resimleri vardı, bazılarında ise ellerini çenelerinin altında kavuşturmuş, kafalarının üzerinde altın rengi halkalar olan adamlar dua ediyorlardı. Köşedeki şöminenin üstünde, kaidesinin üzerinde duran bronzdan, kanatlı bir çocuk heykelciği, onun da üstünde bir haç asılıydı. Biraz daha kenarda bir çalışma masası ve ona eşlik eden, oturma ve sırt dayama yerleri doldurulmuş bir koltuk vardı. Odanın içinde uçucu ve yumuşak, garip bir koku hüküm sürüyordu. Pencereden, sokaktaki ağaçlar ve karşı evlerin çatıları görünüyordu.

"Hoşuna gitti mi?"

Yanıt veremedim. Beni sarıp sarmalayan bu ani debdebe, şatafat beni ürkütüyordu. Atacağım en küçük yanlış bir adımla en ufak de-

tayına kadar hesaplanmış, ama incecik bir iple bağlıymış gibi hissettiğim dengeyi bozarak, her şeyi yerle bir etmekten korkuyordum.

Germaine, bizi yalnız bırakmasını rica etti amcamdan. Beni soymaya başlamadan önce amcamın odayı terk etmesini bekledi, ardından sanki tek başıma yatamazmışım gibi beni yatağa uzandırdı; kafam yastıkların arasına gömüldü.

"Güzel rüyalar gör yavrum."

Yorganı boğazıma kadar çekti, uzun uzun alnımdan öptü, başucumdaki lambayı söndürüp ayakuçlarında gürültü çıkarmadan yürüyerek kapıya yöneldi, sonra kapıyı usulca kapatıp odadan çıktı.

Karanlık beni tedirgin etmezdi; tek başına, hayallere çok fazla kapılmayan ve kolaylıkla uyuyabilen bir çocuktum. Ama üzerimde baskı yaratan bu odada, tanımlayamadığım bir tedirginlik, hatta kötü bir his yapışmıştı yakama, beni rahat bırakmıyordu. Ailemi özlüyordum. Ama karnıma saplanan bu sancıların nedeni bu da değildi. Odada, havasında kokladığım, garip, kaynağını tam olarak saptayamadığım, görünmez ama bir o kadar da ağırlığını hissettiren bir şeyler vardı. Battaniyelerin kokusu muydu, yoksa odanın en gizli köşelerinde uçuşan ve başımı döndüren, karnıma sancıların girmesine neden olan bir başka koku muydu? Yoksa ara ara şömineden gelen, soluk alma sesine benzeyen havanın kokusu muydu? Köşelerden birine büzülerek saklanmış bir şeyin varlığının gizlice beni gözlediğinden emindim artık. Soğuk bir elin yüzümde gezinen temasını hissettim, nefesim kesilmişti, ensemdeki saçlar dimdik olmuşlardı. Demir parmaklıklara çarpan rüzgâr ıslıklar çalıyor, ağaçlar saçlarını başlarını yoluyorlardı. Gözlerimi sımsıkı kapadım, çarşafı ve battaniyeleri iyice üzerime çekip sarındım. Buz gibi el geri çekilmiyordu. O varlık gittikçe daha çok kuşatıyordu beni. Yatağımın ayakucunda dikildiğini hissediyordum, üstüme atılmaya hazırlanıyordu sanki. Odanın içindeki hava gittikçe sıkışıyordu; kalbim içimde patlamak üzereydi. Gözlerimi açtığımda, heykeli şöminenin üzerinde yavaşça kendi ekseni etrafında dönerken yakaladım. Dudaklarındaki donuk ve kederli gülümsemesiyle kör gözlerini benim üstüme sabitlemişti. Korkudan ölmek üzereydim, yataktan atladım, somyanın başını kendime siper edip ardına saklan-

dım. Kanatlı çocuk heykeli beni görebilmek için boynunu yana doğru eğdi; dev gibi gölgesi tüm duvarı kaplıyordu. Bu sefer yatağın altına girdim, üstüme çarşafı örttüm, bacaklarımı karnıma çektim, büzüldüm, yüreğim inanılmaz bir şekilde çarpıyordu, gözlerimi sımsıkı kapadım.

O kadar korkmuştum ki, tamamen sersemleyip kendimden geçmiş ya da bayılmıştım.

"Mahi!"

Çığlık sesi aklımı başıma getirdi, gizlendiğim yerde irkilerek ayıldım, kafamı somyanın altındaki tel ve yaylara vurmuştum.

"Jonas odasında değil!" diye haykırdı Germaine.

"Ne demek odasında yok?" diye bağırdı amcam.

Koridorda koşuşmalarını, kapıları sertçe açıp kapamalarını, merdivenden bir aşağı, bir yukarı inip çıkmalarını duyuyordum. *"Evden dışarı çıkmadı. Kapının iki kilidi de kapalı. Tuvaletlere baktın mı?.. Oradan geliyorum, yok orada da,"* diye panik halinde konuşuyordu Germaine. *"Odasında olmadığından emin misin?.."* *"Sana orada yok diyorum, neden anlamak istemiyorsun..."* Evin giriş katını bir kez daha aradılar, bazı mobilyaları çekerek arkalarına baktılar, sonra tekrar merdivenden çıkıp odama geldiler.

"Aman Tanrım!" diye çığlık attı Germaine beni yatağımın kenarında oturmuş gördüğünde. "Nerelerdeydin?"

Sağ yanım tamamen uyuşmuştu, eklem yerlerimde ağrı hissediyordum. Amcam alnımda fark ettiği şişliğe doğru eğilmiş onu inceliyordu.

"Yataktan mı düştün?"

Bir kolumu zorlukla kaldırıp heykeli gösterdim:

"Bütün gece hareket edip durdu 'O'."

Germaine hemen beni kollarının arasına aldı:

"Jonas, benim tatlı Jonas'ım, neden bana seslenmedin? Bak kireç gibi olmuşsun, ah kendime o kadar kızıyorum ki."

Bir sonraki akşam, kanatlı çocuk heykeli odamda değildi; haç ve ikonlar da alınmıştı. Germaine başucumdaydı, uyuyuncaya kadar saçlarımı okşayarak yarı Arapça, yarı Fransızca hikâyeler anlattı bana.

Haftalar birbirlerinin ardı sıra akıp gidiyordu. Annemle babamı çok özlüyordum. Germaine, yaşamımı güzelleştirebilmek niyetiyle elinden gelen her türlü çabayı gösteriyordu. Sabahları günlük alışverişini yapmaya giderken beni de yanında götürüyordu, dükkânları dolaşıyorduk, eve dönerken elimde mutlaka bir oyuncak ya da şekerleme oluyordu. Öğleden sonraları ise okuma yazma öğretiyordu bana, ama amcam olayların hızlı gelişmesi taraftarı değildi. Bazı günler onunla birlikte eczaneye gitmeme izin veriyordu. Beni arka tarafta bulunan küçük odadaki çalışma masasına oturtuyor, o müşterilerle ilgilenirken benim de alfabenin harflerini bir deftere yüzlerce kez yazmamı istiyordu. Germaine benim çok çabuk öğrendiğimi ve amcamın beni neden bir an önce gerçek bir öğretmenin ellerine emanet etmediğini anlayamadığını söylüyordu. İki ayda, hecelere pek fazla takılmadan gösterilen sözcükleri okumaya başlamıştım. Ama amcamla bu konuda uzlaşmak imkânsızdı; babamın kararından vazgeçip beni geri almak istemeyeceğinden emin olmadan okula kaydolma lafının telaffuz bile edilmesine izin vermiyordu.

Bir akşam evin koridorlarında boş boş gezinirken, beni çalışma odasına yanına çağırdı. Soğuk, süssüz bir odaydı, küçük bir tavan penceresinden içeri giren gün ışığı ile aydınlanıyordu. Duvarlar, kalın mukavva kapaklı, cilt cilt kitaplarla doluydu; her tarafta kitap vardı, etajerlerin, komodinin, masanın üstü kitaptan geçilmiyordu. Beni kucağına oturttu ve eliyle duvarda asılı yaşlı bir kadının resmini işaret etti.

"Artık bazı şeyleri öğrenmenin vakti geldi evladım. Ne bir ağaç dalından çukura düştün, ne de gökten zembil ile indirdiler seni... Bu yaşlı kadını görüyor musun, fotoğraftakini?.. Bir Fransız generali ona *Jeanne d'Arc* lakabını yakıştırmıştı. Kocasından kendisine büyük mal mülk kalmış, otoriter olduğu kadar da inanılmaz zengin, dul bir kadındı. Adı, Lalla Fatna idi ve bir ülke kadar büyük toprakları vardı. Sahip olduğu hayvan sürüleri onlarca uçsuz bucaksız ovayı kaplardı ve yörenin bütün saygın insanları gelip onun avcunun içini öperlerdi. Hatta Fransız subayları için bile onunla tanışmak büyük bir ayrıcalıktı. Denir ki Emir Abdülkadir eğer onu tanımış olsaydı tarihin akışını

değiştirebilirdi... İyi bak bu kadına, evladım. Bu yaşlı kadın, bu destansı şahsiyet, evet, senin büyük-büyükannendi."

Güzel kadındı Lalla Fatna. Yastıklara dayanmış, dimdik duran boynu, altın ve değerli taşlarla işlenmiş kaftanının üzerinde yükselen kibirli bakışları ve tavrı ile insanlara olduğu kadar onların düşlerine de hükmeden bir kadın görüntüsündeydi.

Amcam, derebeyi maşlahları içindeki üç adamın bulunduğu ikinci bir fotoğrafa geçmişti; kelli felli yüzleri, özenle düzeltilmiş sakalları ve yoğun bakışları ile sanki resmin çerçevesinin dışına taşıyorlardı.

"Ortadaki babam, yani senin deden. Diğer ikisi ise kardeşleri. Sağdaki, Sidi Abbas, Suriye'ye gitti ve bir daha geri dönmedi. Soldaki Abdülmümin, çok okumuştu. Ulemanın başına geçebilirdi. Derin bilgisi kadar büyük bir zekâ ve sağduyuya sahipti, ama dünya nimetlerinin dayanılmaz çekim gücüne fazla direnemedi. Avrupa burjuvazisine karıştı, topraklarını ve hayvanlarını ihmal etti, bütün parasını randevuevlerinde yedi, tüketti. Cesedini, sırtından bıçaklanmış halde küçük bir ara sokakta buldular."

Bu defa üçüncü bir resme bakmamı istedi. Bu diğer ikisinden daha büyüktü.

"Ortadaki deden, beş oğluyla birlikte poz vermiş. İlk evliliğinden üç kızı olmuştu, onlardan hiç söz etmezdi. Sağındaki, kardeşlerin en büyüğü, Kaddur. Babamla pek anlaşamazdı, babamı bırakıp politikaya atılmak üzere başkente gidince babam onu mirasından mahrum etti... Soldaki Hasan; lüks hayat sürüyor, beş para etmez kadınları mücevherata boğuyor, aşiretimizin haberi olmadan, sonradan topraklarımızın, haralarımızın büyük bir bölümünü yutan işlere, pazarlıklara girişiyordu. Deden, mahkemelerin kapılarını aşındırmaya başladıktan sonra Hasan'ın aileye verdiği zararın büyüklüğünün farkına varabilmişti ancak. Ondan sonra da bir daha kendine gelemedi zaten. Hasan'ın yanındaki, Abdüssamed, çok çalışkandı, ancak babam aşiret tarafından Fransızlara sadakat sözü[1] olarak verilmiş

1 Fransız sömürge döneminde Fransız yönetimi, aşiret ve kabileleri kontrolü altında tutabilmek amacıyla onların bazı mensuplarını "sadakat sözü" altında Fransız uyruğuna geçirirdi. (ç.n.)

bir kuzinimizle evlenmesini yasaklayınca, o da kapıyı vurup çekip gitti. Avrupa'da bir yerlerde 14-18 savaşının sonuna doğru Fransız ordusunun Yabancı Lejyonu'nda askerken öldürüldü. Ve ailenin saygın patronunun dizlerinin dibinde oturan iki yumurcak ise, benim iki yaş küçüğüm baban İsa ve ben... Birbirimizi çok severdik... Sonra ben ağır bir hastalığa yakalandım, ne doktorlar, ne de üfürükçüler bir şey yapabiliyorlardı beni iyileştirebilmek için, çaresizdiler. Hemen hemen senin yaşlarındaydım. Deden umutsuzluktan kahroluyordu. Bir gün biri ona rahibeleri önerince, önce hiç düşünmeden reddetti. Ama gözlerinin önünde erimeme daha fazla dayanamadı ve bir gün kendisini manastırın kapısında buldu."

Bir grup rahibenin poz verdiği bir başka fotoğraf gösterdi.

"İşte beni kurtaranlar bu rahibeler. Yıllarca sürdü, beni iyileştirdiler, okuttular ve sonunda lise diplomamı aldım. İpoteklerden, bulaşıcı hastalıklardan elindeki her şeyini kaybeden büyükbaban eczacılık eğitimi almam için gerekli parayı buldu, buluşturdu. Belki de benim, onunla alacaklılarıyla boğuşarak değil de, kitaplarla boğuşarak başımın çaresine bakıp hayatımı kurtaracağım kafasına dank etmişti. Kimya fakültesinde biyoloji okuyan Germaine ile tanıştığımda, deden muhtemelen bana bir kuzin ya da bir dostunun kızını bulmuştu, ama birlikteliğimize karşı koymadı. Fakülteden mezun olup diplomamı aldığımda, bana yaşamım konusunda neye karar verdiğimi sormuştu. Ben de şehirde kalmayı ve bir eczane açmayı seçtim. Bana hiçbir koşul öne sürmeden düşüncemi kabul etmişti. İşte bu evi ve dükkânı bu şekilde satın aldım... Büyükbaban beni görmek için hiç şehre gelmedi. Hatta Germaine'le düğünümüzde bile yoktu. Beni reddetmedi, sadece kullanayım diye şansımı elime verdi. Babanın seni bana emanet etmesi gibi. Baban sağlam, dürüst ve çalışkan bir adam. Kurtarabileceğini kurtarmak istedi, ama tek başınaydı. Onun hatası değil. O zaten yıkılmış bir at arabasının ayakta kalabilmiş dördüncü ve son tekerleği idi. İkimiz birlikte belki ayağa kaldırabilirdik, ama kader başka türlü olmasını istedi."

Çenemi, başparmağı ve işaret parmağı ile tuttu ve gözlerimin ta derinliklerine baktı:

"Eminim, neden sana bütün bunları anlattığımı merak ediyorsun-

dur evladım... Kimlere yaslanabileceğini bilmeni istedim. Damarlarında Lalla Fatna'nın kanı dolaşıyor. Babanın battığı yerde sen başarabilirsin ve köklerinin geldiği yer olan o dik yokuşun zirvesine kadar tırmanabilirsin."

Alnımdan öptü, bana:

"Hadi şimdi Germaine'in yanına git, sensizlikten mum gibi erimiştir," dedi.

Kucağından yere doğru kaydım ve kapıya doğru koştum.

Kapının önünde aniden durduğumu görünce, kaşlarını kaldırarak bana kaldırarak:

"Evet, evladım?.."

Bu kez ben onun gözlerinin derinliklerine bakıyordum.

"Beni ne zaman kız kardeşimi görmeye götüreceksin?"

Gülümsedi.

"Öbür gün, söz."

Amcam o gün her zamankinden daha erken eve dönmüştü. Germaine ve ben verandadaydık; o sallanan koltuğa oturmuş kitap okuyordu, bense bir gün önce bahçede bitkilerin arasında keşfettiğim küçük bir kaplumbağanın peşindeydim. Germaine elindeki kitabı tek ayaklı yuvarlak sehpanın üzerine bıraktı, kaşlarını çatmıştı; amcam her akşam eve geldiğinde onu öperdi, bu kez öpmemişti. Birkaç dakika bekledi; amcamın verandaya gelmediğini görünce onun yanına gitti.

Amcam mutfaktaydı, bir sandalyeye çökmüş, dirseklerini masaya dayamış, başı ellerinin arasındaydı. Germaine ciddi bir şeylerin olduğunu anlamıştı hemen. Amcamın karşına geçerek bir sandalyeye oturdu, eliyle onun bileğini tuttu.

"Müşterilerle mi sorun var?"

"Neden müşterilerimle sorunum olsun ki?" diye sinirlendi amcam. "Alacakları ilaçları ben yazmıyorum ki onlara!"

"Ama allak bullak bir haldesin."

"Normaldir, Jenane Jato'dan geliyorum."

Germaine, hafif bir şaşkınlıkla:

"Hani küçüğü yarın götürecektin oraya?"

"Önce ortalığı şöyle bir kolaçan etmek istedim."

Germaine bir sürahi bulmaya gitti, kocasına bir bardak su doldurdu, amcam bir dikişte bardağı boşalttı.

Benim salonun ortasında dikildiğimi gördü uzaktan, eliyle tavanı göstererek:

"Odana çık ve beni orada bekle, Jonas. Birazdan derslerini tekrarlayacağız."

Merdiveni çıkarmış gibi yaptım, bir an orada bekledim, sonra birkaç basamak aşağıya indim ve kulak kesildim. Jenane Jato adı beni işkillendirmişti. Amcamın o çökmüş yüzünün ardında sakladıklarını öğrenmek istiyordum. Ailemin başına bir felaket mi gelmişti? El Moro'yu babamın öldürdüğü anlaşılmış ve tutuklanmış mıydı yoksa?

"Evet, ne oldu?" diye usulca sordu Germaine.

"Ne evet?" dedi amcam bıkkınlıkla.

"Kardeşini gördün mü?"

"Durumu iyi değil, hem de hiç."

"Para bıraktın mı?"

"Dalga mı geçiyorsun, ne parası! Daha elimi cebime soktuğumda sanki bir silah çıkartacakmışım gibi hemen elime saldırdı ve 'Evladımı sana satmadım, sadece emanet ettim,' dedi. Bu sözleri beni çok sarstı. İsa giderek kötüye gidiyor. Hatta bunun ötesindeki şeylere hazırlıklı olmak gerekiyor belki de."

"Yani? Ne ima etmek istiyorsun?"

"Çok açık söylediklerim. Gözlerini bir görseydin! Hayalet gibiydi."

"Peki, yarın Jonas'ı annesini ziyaret etmeye götürecek misin?"

"Hayır."

"Ama söz vermiştin."

"Fikrimi değiştirdim. Çocuk daha yeni yeni kafasını bataklıktan çıkartıyor; onu tekrar o batağa itmek istemiyorum."

"Mahi..."

"Israr etme. Neyin yapılmamasının gerektiğini biliyorum ben. Bundan böyle oğlumuz dosdoğru ileriye bakmalı. Ardında sadece üzüntü ve sefalet var."

Germaine'in sinirli hareketlerle sandalyesinde sallandığını duyuyordum.

"Çok çabuk pes ediyorsun, Mahi. Kardeşinin sana ve senin yardımına ihtiyacı var."

"Yardım etmeyi denemediğimi mi zannediyorsun? İsa bir bombanın fitili gibi, patlaması için parmaklarının ucuyla dokunman yeterli. Ona yardım edebilmem için bana hiçbir şans tanımıyor. Ona elimi uzatsam kolumu keser. Ona göre, başkalarının onun için yapmak istedikleri bütün yardımlar sadece ve sadece sadaka."

"Sen başkaları değilsin, Mahi. Onun ağabeyisin."

"Ağabeyi olduğumu bilmediğimi mi zannediyorsun?.. Kafasında hep aynı şey var. Onun esas sorunu, artık en dibe vurduğunu kabul etmemesi. Kendi gölgesinden başka bir şey değil, parlayan her şey onu, o gölgeyi yok ediyor. Üstelik bana son derece kızgın. Ne denli kızgın ve kırgın olduğunu bilemezsin. Onun yanında kalmış olsaydım, ikimiz birlikte topraklarımızı kurtarabilirdik diye düşünüyor. Kendini buna o kadar inandırmış ki, hem de her zamankinden de fazla. Giderek bir saplantıya dönüşüyor bu düşünce onda."

"Kendini suçlayan sensin..."

"Belki, ama o bu düşünceye saplanıp kalmış. Onu iyi tanıyorum ben. Öfkesini daha da koyultmak için susup duruyor. Beni kaale bile almıyor. Ona göre ben, ruhunu şeytana satmış biriyim. Onun gözünde ben, ailesini reddetmiş, Hak dininden olmayan bir zındıkla evlenmiş, şehirde bir ev alabilmek için topraklarını bedavaya satmış, Batılıların giydiği takım elbiseyi gandurasına tercih etmiş biriyim, hatta başımda fes olmasına rağmen, onu da türbana tercih etmiş olduğum için suçlanıyorum kardeşim tarafından. Onunla benim aramda hiçbir zaman olumlu yönde bir elektriklenme olmayacaktır."

"Bari ona göstermeden karısının eline birkaç banknot sıkıştırsaydın."

"Kesinlikle almazdı. Alsa, İsa'nın onu öldüreceğini biliyor."

İşittiklerimin ardından koşarak odama kapandım, anahtarı iki defa döndürerek kapıyı sıkıca kilitledim.

Ertesi gün öğle saatlerinde, amcam dükkânın demir kepenklerini indirip beni almaya geldi. Sağlam kafayla bir kez daha düşünmüş ya da Germaine onu ikna etmiş olmalıydı. Hangi nedenle olursa ol-

sun vicdanen rahat olmak istiyordu. Babamın sözünden geri adım atacağı düşüncesinin yol açtığı sıkıntı onu çok yormuştu. Belirsizlik, mutluluğunu ipotek altına almıştı; benimle ilgili ileriye dönük düşünceleri vardı, ancak olası bir durum değişikliği içini kemiriyor, onu derin kaygılara sürüklüyordu. Babam hiç haber vermeden çıkıp gelebilecek türde bir adamdı, üstelik hiçbir açıklama zahmetine bile katlanmadan beni elimden tuttuğu gibi alıp götürebilirdi de.

Amcamla Jenane Jato'ya gittik. Jenane Jato eskisinden de korkunç görünmüştü gözüme. Burada zaman akmıyor, olduğu yerde dönüp duruyordu sadece. Düşüncelerin gelişme olanağı yoktu. Aynı esmer tenli yüzler, aynı donuk bakışlarını çevreye fırlatıyorlar, aynı tuhaf gölgeler alacakaranlığa karışıyordu. Bizim geldiğimizi gören Tahta Bacak, gevşemiş türbanının ucunu sert bir hareketle başının üstüne attı. Berber, kafasını kazıdığı yaşlı adamın az kaldı kulağını kesecekti. Çocuklar, bağırıp çağırmalarına ara verip bizi izlemek için duvar dibine sıralandılar. Üzerlerindeki paçavralar sıska vücutlarını gizleyemiyordu.

Amcam mahallede hüküm süren sefalete bakmak istemiyordu, bakışlarının yakalanmaması için çenesi havada sadece ileriye doğru bakarak yürüyordu.

Benimle birlikte avluya girmek istemedi, dışarıda kalmayı yeğledi.

"Acele etme evladım, istediğin kadar kal."

Avluya girdim. Bedire'nin iki afacanı kuyunun yanında kolları birbirine dolanmış, nefes nefese güreşiyordu. Küçük olan, ağabeyini yere yapıştırmış, kolunu dirseğinden buruyordu. Hamam yerine yakın bir köşede, yarım fıçıdan yapma bir leğenin üzerine eğilmiş Hadda çamaşırlarını yıkıyordu. Baldırlarının yarısına kadar sıyrılmış entarisi güzel bacaklarını güneşe sergiliyordu. Bana sırtı dönüktü, biraz ilerisinde komşu çocuklarının insanı korkutan bir sertlikle sergiledikleri güreş ile pankreas arasındaki gösterilerinden hiç de etkilenmiş görünmüyordu.

Odamızın kapısındaki örtüyü araladım, gözlerimin içerideki karanlığa alışması için birkaç saniye bekledim. Kötü, eski bir yatağa uzanmış, üstüne bir örtü çekmiş, başını ise yemeni ile sarmış annemi gördüm.

"Sen misin, Yunus?" diye inledi.

Anneme doğru koştum ve boynuna atıldım. Beni kavrayıp bağrına bastırdı. Annem ateşler içinde yanıyordu.

Beni hafifçe geriye doğru iteledi, ağırlığım nefes almasını engellemiş olmalıydı.

"Niye geri geldin, oğlum?" diye sordu.

Kız kardeşim alçak sehpanın yanında oturuyordu, hemen fark edememiştim, o kadar sessiz ve silikti ki. Kocaman gözleri ile bomboş bakıyor, beni nereden tanıdığını çıkarmaya çalışıyordu. Ayrılalı sadece iki üç ay olmasına rağmen, o benim kim olduğumu daha şimdiden unutmuştu. Hâlâ konuşmuyordu. Yaşıtları çocuklara hiç benzemiyor, sanki bedeni büyümeyi reddediyordu.

Küçük bir torbanın içinden ona aldığım oyuncağı çıkardım ve masanın üstüne bıraktım. Kız kardeşim oyuncağı almadı, sadece gözlerini oyuncağın üzerinde dolaştırdı, sonra tekrar bana bakmaya başladı. Oyuncağı masadan aldım –bir bez bebekti–, ellerinin arasına bıraktım. Farkına bile varmadı.

"Avlumuzu tek başına nasıl buldun?" diye sordu annem.

"Amcam getirdi, sokakta bekliyor."

Annem keskin bir çığlık attı, doğrulup kızının üstüne oturdu. Yeniden boynuma sarıldı, göğsünde sıktı.

"Seni tekrar gördüğüm için çok sevindim. Amcanın evi nasıl?"

"Germaine çok iyi bir kadın. Beni her gün yıkıyor, her istediğimi alıyor. Bir sürü oyuncağım, reçellerim ve pabuçlarım var... Biliyor musun anne, ev çok büyük. Bir sürü oda var, herkes için yer var yani. Neden siz de gelip bizimle yaşamıyorsunuz?"

Annem gülümsedi, yüzünün çizgilerini geren tüm acısı birden mutluluğa dönüşmüştü. Güzel kadındı benim annem, kalçalarına kadar dökülen simsiyah saçları, kahve fincanı gibi kocaman gözleri vardı. Şehre göç etmeden önce, topraklarımızdayken, bazen onu bir tümseğin üstünden tarlalarımızı seyrederken görürdüm, her defasında bir sultana benzetirdim. Havası vardı, güzelliği vardı ve eteklerine bir it sürüsü gibi yapışan sefalet, tümseğin yamacından inerken onu yeniden yakalayamazdı.

"Tabii," diye ısrar ettim, "neden amcamın evine gelip bizimle yaşamıyorsunuz?"

"Büyükler arasındaki ilişkiler öyle hemen olup bitmez, oğlum," dedi yanağıma bulaşmış bir şeyi alırken. "Üstelik baban başka birisinin evinde oturmayı hiç sevmez, istemez. Yeniden kendi çabalarıyla ayağa dikilmek, kimseye borçlu kalmamak istiyor... Yüzüne renk gelmiş. Sanki biraz da kilo almışsın... Ne kadar güzel görünüyorsun bu elbiselerin içinde! Küçük bir Rumi gibisin."

"Germaine beni 'Jonas' diye çağırıyor."

"Kim o?"

"Amcamın karısı."

"Önemli değil. Fransızlar bizim isimlerimizi düzgün telaffuz edemiyorlar. Bilerek yapmıyorlar."

"Okuma yazmayı biliyorum artık."

Parmakları ile saçlarımı okşadı.

"Çok güzel. Baban, kendisinin sana veremeyeceklerini amcandan beklemeseydi, seni asla ona vermezdi."

"Babam nerede?"

"Çalışıyor. Hiç durmadan çalışıyor. Bak göreceksin, bir gün düşlerinin evine götürmek için, seni almaya gelecek... Biliyor musun, sen güzel bir evde doğdun. Sonradan büyüdüğün o tavuk kümesi, aslında babanın yanında çalışan bir köylü ailesinindi. Başlangıçta hiç de azımsanmayacak kadar zengindik. Düğünümüzde bütün bir köy eğlenmişti. Ziyafetler, ezgiler tam bir hafta sürmüştü. Sapasağlam bir evimiz, etrafında bahçelerimiz vardı. Senden önceki üç kardeşin prensler gibi doğdular, ama ne yazık ki yaşayamadılar. Sen onlardan sonra doğdun, o bahçelerde soluğun kesilene kadar koşar oynardın. Ve sonra Allah baharın yerini kara kışın almasını istedi ve bahçelerimiz topyekûn solup gitti. Yaşam işte, evladım, ne yapacaksın? Bir eliyle verdiğini diğer eliyle geriye alıyor. Ama geri aldığını gidip tekrar elde etmemize de hiçbir mani yok. Ve sen, sen başaracaksın oğlum. Falcı Betül'e sordum. Su falına baktı, işin içinden çıkmayı başaracağını söyledi. Bu yüzden, seni her özlediğimde kendimi hodbinlikle suçluyor ve kendi kendime diyorum ki: Bulunduğu yerde rahatı yerinde onun. Hayatı kurtuldu."

6

Uzun bir süre kalmamıştım annemin yanında. Ya da sonsuzluk kadar uzun kalmıştım. Anımsamıyorum. Zaten önemli olan ne kadar sürdüğü değildi; başka bir şey vardı daha temel, daha yoğun. Cezaevlerinin görüşme bölümlerinde yaşanan şey gibi, akılda kalan tek şey eksikliği hissedilen insanla paylaşılan zaman dilimiydi, uzunluğu kısalı değildi önemli olan. Benim yaşımda, sevdiklerini terk edip giderken onlarda yarattığı yıkımın farkına varamıyor insan. Annem bir tek damla bile gözyaşı dökmemişti. Daha sonra ağlayacaktı. Elimi sımsıkı tutarak, gülümseyerek konuşuyordu benimle. Annemin gülümsemesi günahlarımın bağışlanmasıydı benim için.

Hemen hemen birbirimize söyleyeceğimiz her şeyimizi paylaşmıştık, öyle çok bir şey değil, zaten bildiklerimizi paylaşmıştık.

Burası senin için iyi bir yer değil, diye kararını vermişti çoktan.

O an, söyledikleri benim için çok şey ifade etmiyordu. Kelimeleri dudaklardan döküldüğü o yalın haliyle kavrayan ufak bir çocuktum. Söylenenleri algılayabilmiş miydim? Üzerine yeterince kafa patlatmış mıydım?.. Ama ne önemi vardı ki? Zaten ben artık başka yerdeydim.

Amcamın beni sokakta beklediğini ve artık gitmem gerektiğini bana hatırlatan o oldu; işte o an sonsuzluk kesilmişti, tıpkı düğmeye basıldığında daha farkına bile varamadan sönen ışıklar gibi.

Dışarıda, avlu susmuştu. Fısıltılar, gürültüler, kavgalar yoktu. Avlu susuyordu; bizim kapımızı mı dinlemişlerdi acaba? Avluya çıktığımda kuyunun etrafında kümelenmiş komşularımızı şaşırtmıştım. Barda, Mama, falcı Betül, güzel Hadda, Yezza ve hepsinin çocukları uzaktan meraklı gözlerle beni süzüyorlardı. Sanki bana yaklaşarak beni kirletmekten, giysilerimi eskitmekten çekiniyorlardı. Bedire'nin küçük şeytanlarının adeta soluğu kesilmişti; ki onlar parmaklarını çe-

kinmeden her yere sokarlardı, şimdi kolları yana düşmüş bana bakıyorlardı. Giysilerimin değişmesi, onların pusulalarını şaşırmalarına yetmişti. Bugün bile dünya görünüşten mi ibaret diye, kendime sorarım. Çiğnenmiş kâğıt gibi bir suratınız ve üstünüze elbise niyetine giydiğiniz, açlıktan zil çalan karnınızı örten bir hintkeneviri çuvalınız var, işte fakirsiniz. Elinizi, yüzünüzü yıkıyorsunuz, bir iki tarak darbesiyle saçlarınızı düzeltiyorsunuz, bacağınıza temiz bir pantolon çekiyorsunuz, şimdi ise bambaşka birisiniz. Bu kadar büyük bir çelişkinin temelinde aslında çok az şey yatıyordu. On bir yaşında aklınıza gelenler bunlar. Size cevapları sunulmayan soruları, ancak aklınızın erdiği kadar yanıtlamaya çabalıyorsunuz, hatta nasıl işinize gelirse öyle yanıtlayıp çıkıyorsunuz işin içinden. Ancak bir şeyi iyice anlamıştım; yoksulluk kader değildi, ondan kaynaklanmıyordu, kökeninde düşünce biçimleri, tarzları, yani zihniyet yatıyordu. Gözün görüp keşfettiğini zihin algılıyordu, canlıların ve eşyanın değişmez gerçeğinin de bu olduğu kabul ediliyordu. Halbuki bir an için bile olsa insan dikkat ve enerjisini sıkıntıdan, kötülükten alıp, çil çil yeni bir madeni para gibi parlayan, düşüncesinin bile büyülü rüyalar yarattığı yeni, yepyeni bir yolu ortaya çıkarmaya verebilseydi... Jenane Jato'da düş kurulmuyordu. İnsanlar kaderlerinin artık mühürlenmiş olduğuna ve etrafta, önde, arkada, aşağıda, yukarıda kesinlikle başka hiçbir şey olmadığına kendilerini inandırmışlardı. Yaşama sürekli sorunların ortasından baktıkları için de tüm ruh ve bedenleri ile birlikte şaşılıklarını bir kader olarak kabul etmişlerdi.

Amcam elini uzattı. Elini havada kaptım. Parmakları sıkıca küçücük elimi kavradığında, arkama bakmayı bırakmıştım.

Zaten ben artık başka yerdeydim.

Evlatlığımın ilk yılında kayda değer fazla bir şey olmamıştı. Artık rahatlamış olan amcam, evimizin bulunduğu sokağın iki blok ilerisindeki bir okula kaydımı yaptırdı. Hiçbir özelliği olmayan, upuzun koridorları ve bahçesinde kocaman iki çınar ağacı bulunan bir eğitim kurumuydu. Biraz karanlıktı sanki, gün ışığı binanın yükseklerini yalayıp geçiyordu. Bazı öğrencilerin büyük bir başarıyla taklidini yap-

tıkları, halis bir *Auvergnat*[1] aksanıyla Fransızca öğreten, sert, disiplinli erkek öğretmenimizin aksine, kadın öğretmenimiz bize karşı sabırlı ve yumuşaktı. Hafif yuvarlak hatlara sahipti; rengi atmış gömleğiyle sıralarımızın arasından geçerken ardında bıraktığı parfüm kokusu, onu bir gölge gibi izlerdi.

Sınıfımda benden başka iki Arap çocuk daha vardı, Abdülkadir ve İbrahim. Aileleri, saygın ve önemli bir konuma sahip olan bu çocukları, okul çıkışında uşakları almaya gelirlerdi.

Amcam gözbebeği gibi üzerime titriyordu. Bu davranışları ve iyi niyeti beni yüreklendiriyordu. Zaman zaman beni evdeki çalışma odasına çağırıyor, ne anlamlarını, ne de konularını pek anladığım hikâyeler anlatıyordu.

Oran muhteşem bir şehirdi. Akdeniz şehri olmanın canlılığına, solmayan bir hava katan kendine özgülüğü vardı. Öyle bir şehirdi ki, her giydiği ona eldivenin ele tam oturması kadar güzel yakışırdı. Yaşamasını bilen bir şehirdi, bunu da hiç mi hiç gizlemezdi. Oran akşamları büyülü olurdu. Günün bunaltıcı sıcağının ardından hava serinler, insanlar sandalyelerini kapılarının önüne, kaldırımlara çıkarırlar, saatlerce bir anizet bardağı etrafında koyu sohbetlere dalarlardı. Verandamızdan sigaralarının ateşlerini görür, birbirlerine anlattıklarını yanlarındaymışçasına işitirdik. Bilmecemsi açık saçık sözleri karanlıktaki yıldızlar gibi göğe doğru kayıp gider, yok olur, koyu kahkahaları ise deniz kenarında gelip ayak parmaklarınızı yalayan dalgalar misali ayaklarımızın dibine kadar yuvarlanırdı.

Germaine mutluydu. Göğe doğru sessizce bir dua okumadan bakışlarını üzerimden kaldırmazdı. Onlara yaşattığım bu mutluluğun farkındaydım, bu da gururumu okşuyordu.

Bazen amcamın, bir kısmı uzaktan gelen ziyaretçileri olurdu; Araplar, Berberiler, kimi Avrupa tarzı giyimi, kimi ise geleneksel kıyafetleri ile bu toplantılara katılırdı. Çok önemli ve saygın insanlardı bunlar. Hep birlikte Cezayir adındaki bir ülkeden bahsederlerdi; ama bu Cezayir ne bize okulda öğretilen, ne de zengin ve ayrıcalıklı ma-

1 Fransa'nın Massif Central bölgesinde bulunan Auvergne (Overny) yöresi sakinleri tarafından kullanılan yöresel bir aksan. (ç.n.)

hallelerde konuşulan Cezayir'di; soyulup soğana çevrilmiş, boyun eğdirilmiş, tasma takılıp susturulmuş ve öfkesini kokuşmuş bir besin gibi sürekli geviş getiren –Jenane Jato'ların, irinli açık yaraların ve yakılmış toprakların günah keçisi, hamalı Cezayir'den– Cezayir isminde başka bir ülkeden söz ediyorlardı. Yeniden tanımlanması gereken, dünyanın bütün karşıtlıklarının rantiye hayatı sürmeyi seçtiği bir ülkeydi bahsettikleri bu ülke.

Sanıyorum amcamın evinde yaşamaktan mutluydum. Jenane Jato'nun eksikliğini artık pek hissetmiyordum. Tam karşımızdaki evde oturan bir kız arkadaşım olmuştu. Adı Lucette'ti. Aynı sınıftaydık ve babası benimle oynamasına izin veriyordu. Dokuz yaşındaydı, çok güzel değildi ama canayakın ve cömertti, onunla birlikte olmaktan hoşlanıyordum.

İkinci yılımdan itibaren okulda her şey yoluna girmiş, bir anlamda normalleşmişti. Kaynaşmayı başarmıştım. Ama küçük Rumîler biraz garip çocuklardı. Sizi, kollarını ardına kadar açıp karşılayabilirler, ama el sıkışıp sarılma faslının ardından kapının önüne de koyabilirlerdi. Kendi aralarında çok güzel anlaşıyorlardı. Teneffüslerde aralarında dalaştıkları, kendilerini acımasız kinlerini kusmaya adadıkları oluyordu, ama ne zaman bir yerlerde bir davetsiz misafir ortaya çıksa –genelde bu davetsiz misafir ya bir Arap çocuk, ya da kendi toplumlarından "ailesi fakir" bir çocuk oluyordu– hemen ona karşı bir cephe oluşturuyorlardı. Onu karantinaya alarak yalnızlaştırıyorlar, onunla dalga geçiyorlar ya da bir suçlu arandığında hepsi birden parmaklarını ona yöneltiyorlardı. İlk başlarda, beni sıkıştırıp eziyet etmesi için kavgacı, iri yarı bir çocuk olan Maurice'i görevlendirmişlerdi. Benim, tekme tokada cevap vermeyen "yumuşak huylu" biri olduğumu anladıklarında peşimi bıraktılar. Bu arada başka bir davetsiz misafir veya defteri dürülecek birini bulduklarında, çevrelerinde görünmeme izin veriyorlardı. Garip bir şekilde, onları sakinleştirip uslu çocuklara dönüştürmem için çantamdan yemeğimi çıkartmam yeterli geliyordu; hepsi birden en iyi arkadaşlarım oluyor ve bana ölçüsüz bir saygı gösteriyorlardı. Ancak, yiyecekler paylaşılıp, son kırıntı da mideye indirildikten sonra öyle çabuk bana sırtlarını dönüyorlardı ki başım dönüyordu.

Bir akşam eve kızgınlıktan kudurmuş halde döndüm. Bana açıklamalar gerekiyordu, hem de hemen. Maurice'e kızgındım, erkek öğretmenime kızgındım ve bütün sınıf arkadaşlarıma kızgındım. Kendime olan saygım derinden yaralanmıştı ve ilk kez acımın sadece aileminkilerle sınırlanmadığını, Âdem ve Havva'dan bu yana hiç tanımadığım, ama edilen bir hakaret yüzünden bana ana babam kadar yakınlaşmış insanların da acılarını kapsayabileceğini anlamıştım. Olay ders sırasında olmuştu. Abdülkadir hariç ödevlerimizi öğretmenimize teslim etmiştik. Öğretmen Abdülkadir'in kulağından tutup, onu sürükleyerek kürsüye çıkarttı ve tüm sınıfın önünde azarlamaya başladı. "Abdülkadir Bey, arkadaşlarınızın aksine neden ödevinizi bana teslim etmediğinizi izah eder misiniz?" Hatalı olduğunu kabul eden öğrenci başı utancından öne eğik, kahroluyordu. "Neden Abdülkadir Bey, neden herkes gibi ödevinizi yapmadınız?" Bu sorusuna da yanıt alamayan öğretmenimiz, bu kez sınıfa dönerek: "Abdülkadir Bey'in ödevini yapmamasının sebebini biri bize söyleyebilir mi acaba?" dedi. Maurice parmağını bile kaldırmadan yanıtladı: "Çünkü Araplar tembeldirler, öğretmenim." Yanıtın yarattığı gülüşme sesleri içimi kıymıştı.

Eve döndüğümde, doğruca amcamın çalışma odasına gitmiştim.

"Arapların tembel olduğu doğru mu?"

Amcam saldırgan ses tonumdan ötürü şaşırmıştı. Okuduğu kitabı masaya bıraktı, bana doğru döndü. Yüzümde okudukları içini sızlatmıştı.

"Gel biraz yanıma, evladım," dedi bana kollarını açarak.

"Hayır... Bilmek istiyorum, doğru mu? Araplar tembel mi?"

Amcam, parmak uçlarıyla çenesini tuttu, beni seyrediyordu. Durum ciddiydi ve bana cevap vermesi gerektiğini anlamıştı.

Biraz düşündükten sonra karşıma geçip oturdu ve anlatmaya başladı:

"Bizler tembel insanlar değiliz. Biz yaşama zaman ayırıyoruz sadece. Ancak Batılılar için durum böyle değil. Onlar için zaman, para demek. Oysa bizim için zamanın bir bedeli yok. Bizim mutluluğumuz için bir bardak çay yeterliyken, onlara hiçbir mutluluk yeterli gelmiyor. Aradaki bütün fark bu işte, evladım."

O günden sonra Maurice ile hiç konuşmadım, artık ondan korkmuyordum da.

Sonra, bir kez de o günü yaşadım –yaşadığım onca günün arasında bir gün işte– çünkü düş kurmayı öğreniyordum ve gafil avlandım.

Lucette'e, pantolon imalatı yapan teyzesinin, bizimkinin iki mahalle yukarısındaki Choupot'da bulunan atölyesine kadar eşlik etmiş, yürüyerek eve dönüyordum. Bir Ekim sabahı idi, kocaman, balkabağı gibi bir güneş gökyüzünü süslüyordu. Sonbahar, ağaçların son kalan yapraklarını dökerken, rüzgâr kucak dolusu ölü yaprağı yerden kaldırarak daireler halinde döndürüyordu. Lucette ile birlikte mağazalarının vitrinlerine bakmayı sevdiğimiz bulvarda bir de meyhane vardı. Tepesindeki tabelada yazan adını unuttum, ancak oranın müdavimleri olan ayyaşları çok iyi anımsıyorum; genelde polisin copla giriştiği, gürültücü ve kavgacı insanlardı. Meyhanenin hizasına henüz gelmiştim ki şiddetli bir kavga patlak verdi. Ağza alınmayacak küfürleşmeleri, masa ve sandalye gürültüleri takip etti ve öfkeden kıpkırmızı kesilmiş iri yarı bir adam, boynundan ve pantolonunun paçasından yakaladığı bir dilenciyi kapıdan dışarı fırlattı. Zavallı herif, saman balyası gibi ayaklarımın dibine düştü. Körkütük sarhoştu.

"Bir daha buralarda görünmeyi aklına bile getirme sakın, bitli pislik," diye tehdit etti meyhane kapısındaki merdivende dikilen dükkân sahibi. "Senin gibilerine göre bir yer değil burası!"

Adam içeri girdi, bu sefer de elinde bir pabuçla dışarı çıktı.

"Pabuçlarını da al, kıçımın kenarının *Joha*'sı.[1] Geçir ayaklarına, gebereceğin yere daha rahat ve çabuk ulaşırsın!"

Meyhaneci pabuçları dilencinin kafasına fırlattı, adamcağız kendini korumak için gayriihtiyari boynunu omuzlarının içine çekti. Boylu boyunca kaldırıma yattığı için yolumu kesmişti, karar veremiyordum, çevresinden mi dolaşmalıydım, yoksa üstünden mi atlamalıydım.

---

1 Nasreddin Hoca'ya Cezayir'de verilen ad, bizdeki gibi nükteleri ve hikâyeleri ile tanınan Nasreddin Hoca Cezayir'de gezgin bir derviş olarak bilinmektedir. (ç.n.)

Dilenci yeri soluyordu, yanağı kaldırıma çarpıp ezilmiş, türbanı ensesine devrilmişti. Sırtı bana dönüktü. Titrek elleri ile bir şeylere dayanmak, tutunmak ve doğrulmak istiyordu, ama o kadar çok içmişti ki tüm çabaları boşa gidiyordu. Epeyce çabaladıktan sonra kıçının üstünde doğrulmayı başardı, el yordamıyla pabucunu arıyordu, nihayet buldu, ayağına geçirdi ve sonra türbanını üstünkörü kafasının etrafına doladı.

Kötü kokular yayıyordu etrafa, sanırım üzerine işemişti. Düşmemek için bir elinin üstüne abanmış, diğer eliyle bastonunu arıyordu. Bastonun kaldırımın kenarındaki su giderinin yanında olduğunu gördü, ona ulaşabilmek için tekrar yüzüstü yattı, bastonuna kadar süründü. Aniden benim varlığımın farkına vardı, duraksadı. Kafasını bana doğru kaldırdığında, dünya başıma yıkılmıştı.

Babamdı bu!

Babam... Dağları yerinden oynatacak, belirsizliklere diz çöktürecek, kaderin boynunu bükebilecek güce sahip babam!.. İşte oradaydı, ayaklarımın dibinde, kaldırımın üstünde, pisliğe batmış üstü başı kokan, yüzü gözü şiş içinde, dudak kenarlarından kusmuk ve salya süzülen, gözlerinin mavisi, suratındaki mavilikler kadar trajik; babam!.. Bir enkaz... Bir paçavra yığını... Bir trajedi!

Bana sanki bir hortlakmışım gibi bakıyordu. Çapak içindeki şiş gözlerinin iyi görmediği belliydi, yüzü bir çöp toplayıcısının elleri arasındaki eski bir ambalaj kâğıdı gibi buruş buruş olmuştu.

"Yunus?" sözcüğü döküldü ağzından, dudakları kımıldamadan.

Bir çığlık değildi bu... Tonunu yitirmiş bir hayret ifadesi ile hıçkırma arzusu arasında gidip gelen bir hırıltı, bir inlemeydi.

Allak bullak olmuştum.

Durumun ciddiyetinin farkına varmış olmalıydı ki, aniden doğrulup, ayağa kalkmaya çabaladı. Gözlerini benden ayırmadan, yüzünde sarf ettiği çabanın yol açtığı gergin çizgilerle, bastonuna abandı, hiçbir inleme sesi çıkartmamaya çaba gösteriyordu. Ama dizlerinin ihanetine uğradı ve sendeleyerek tekrar düştü, bu kez düştüğü yer rögar kapağıydı. Benim için, yıllarca çabalayarak yarattığım kumdan şatonun yıkılmasıydı sanki, geçmişin vaatlerinin ve en kutsal, en de-

ğerli dileklerimin pulları, kabukları soyuluyordu keşişlemeden esen rüzgârın acımasızlığıyla. Acımın tarifi mümkün değildi. Ona doğru eğilip, kolunu boynuma atıp, onu yerden kaldırmayı ne kadar çok isterdim. Bana elini uzatmasını, benden destek alarak ayağa kalkmasını isterdim. Başka bin bir şey daha isterdim, bin zıplama tahtası, bin sırık isterdim onu ayağa dikebilmek adına, ama gördüklerimi kabul etmeyi reddedecek sadece gözlerim kalmıştı, bedenimin hiçbir uzvu çağrılarıma cevap vermiyordu. Ben babamı, ayaklarımın dibine çökmüş, korkuluk gibi bir kılıkla, uzamış kapkara tırnaklarıyla, akan burnuyla tahayyül edemeyecek kadar çok seviyordum.

Sarhoşluğunu yenemediğinden, doğrulabilmek için delice nafile çırpınışlarla kendini helak ediyordu, ezilmiş elinin bir işaretiyle benden gitmemi istedi.

Son bir gurur gösterisiyle, derin bir nefes aldı ve tekrar bastonuna abandı. Kalan öz saygısının ta dibine kadar inerek kırıntıları topladı, bir öne bir geriye doğru yalpaladı, bir eliyle duvardan destek aldı, baldırları yumuşamıştı artık; ayakta kalabilmek için tüm varlığıyla, duygularıyla amansız bir savaş veriyordu. Hâlâ var olduğunu sandığı gücüne dayanmak istiyordu, ölüme terk edilmiş, yere yıkılmak üzere olan yaşlı bir yılkı atı gibiydi. Sonra bir adım, bir adım daha; uzaklaşıyordu. Her attığı adımda, daha düzgün yürüyebilmek, duvardan uzaklaşmak için büyük çaba gösteriyordu, aslında düzgün yürüyebileceğini kanıtlamaktı çabası. Kendi kendiyle giriştiği bu dokunaklı savaşta, yıkımın en yiğit, ama bir o kadar da grotesk yanı göze çarpıyordu. Fazla uzağa gidemedi, çok sarhoştu, birkaç metre sonra soluklanmak niyetiyle durdu, gidip gitmediğimi anlamak için geriye dönüp baktı. Ellerim kollarım sallanır halde ve gördüklerimden dolayı en az onun kadar sarhoş, yerimden bile kımıldamamıştım. İşte o an, bana o bakışı fırlattı, öyle bir bakış ki yaşamım boyunca yakamı hiç bırakmadı; en mert babanın, evlatların en mükemmeline edeceği de dahil her türlü yeminin içinde boğulabileceği, düşmüş, zavallı bir bakıştı... Öylesine bir bakış ki, insanın tüm yaşamı boyunca sadece bir kez atabileceği bir bakıştı bu, çünkü ardında ya da sonrasında yaşama dair başka hiçbir şey yoktur. Bakışlarını bana son kez

yönlendirdiğini anladım; bende hayranlık ve dehşet uyandıran, beni pamuklar içinde koruyan ve hazır ola geçirten, seven ve yüreğimi sızlatan o gözler bir daha bana bakmak için kalkmayacaktı artık, bu son bakışıydı.

"Ne zamandır bu durumda?" diye sordu doktor, stetoskobunu çantasına yerleştirirken.

"Eve geldiğinde öğle saatleriydi," dedi Germaine. "Bir şeyi yoktu. Sonra masaya geçtik, yemek için. Henüz biraz yemişti ki, birden ayağa fırlayıp tuvalete koştu ve kustu."

Doktor, ince uzun, solgun suratlı bir adamdı. Antrasit rengi elbisesi, ona bir kâhin havası veriyordu. Gözlerini benden ayırmadan, otoriter bir tavırla çantasını kilitledi.

"İtiraf etmeliyim ki neyi var çözemedim. Ateşi yok, terlemiyor ve hiçbir soğuk algınlığı belirtisi göstermiyor."

Germaine ile birlikte yatağımın ayakucunda duran amcam, hiçbir şey söylemiyordu. Doktorun beni muayene etmesini, arada sırada ona endişeli gözlerle bakarak sonuna kadar dikkatle izlemişti. Doktor ağzımın içine bakmış, küçük bir el lambası ile gözlerimi ve gözkapaklarımı izlemiş, parmaklarıyla defalarca kulak arkalarımı kontrol etmiş, nefesimi dinlemişti. Yataktan kalkarken kafasında ihtiyatlı şeyler tasarladığı belliydi.

"Mide bulantılarına karşı bazı ilaçlar yazacağım. Bugün mutlaka yatakta kalması gerek. Normalde geçecektir. Bünyesinin kabul etmediği bir şeyler yemiş olmalı. Geçmezse beni arayın lütfen," dedi.

Doktor gittikten sonra Germaine yanımda kalmıştı. Tedirgindi.

"Sokakta bir şeyler mi yedin?"

"Hayır."

"Karnın ağrıyor mu?"

"Hayır."

"O zaman neyin var yavrum?"

Neyim olduğunu bilmiyordum. Her yöne doğru hareket ediyormuşum gibi geliyordu. Kafamı kaldırdığım an başım dönüyordu. Sanki bağırsaklarım birbirlerine dolaşmış, ruhum ise uyuşup körelmişti...

Uyandığımda hâlâ geceydi. Sokağın gürültüleri kaybolmuştu. Dolunay odamı aydınlatıyor, hafif bir rüzgâr bitkilerin uçlarıyla cilveleşiyordu. Saat çok geç olmalıydı. Normalde komşularımız gökyüzündeki yıldızları saymadan yatmazlardı. Ağzımda ödümsü bir tat vardı, boğazım yanıyordu. Üstümdeki yorganı ayağımla itekleyip, ayağa kalktım. Bacaklarım titriyordu. Pencereye yaklaştım, burnumu cama dayadım ve bir siluetin geçmesini bekledim. Her gece kuşunda babamı bulmak istiyordum.

Germaine sessizce odaya girdi, yüzü buğuluydu, vücudu ise buz kesilmişti. Beni tekrar yatağa yatırmak için sabırsızlanıyordu. Ben ise onun söylediklerini işitmiyordum. Yer yer, yüzü annemin yüzünün altında kayboluyordu; daha sonra babamın yüzü her ikisininkini de iteleyerek karşıma geçiyordu, her ikisinin nöbetleşe gözümün önüne gelişleri ile birlikte karnıma dayanılması güç ağrılar saplanıyordu.

Ne kadar süre hasta kaldığımı hatırlayamıyorum şimdi. Tekrar okulun yolunu tuttuğumda Lucette çok değiştiğimi, artık eski ben olmadığımı utanarak itiraf etmişti. Evet, içimden bir şeyler kopmuştu.

Simsar Bliss, amcamı görmek için eczaneye gelmişti. Daha kapıda gırtlağını temizlemeye başladığında tanıdım onu. Başka kimsede olmayan bir gırtlak temizleme biçimi vardı. Geldiğinde, dükkânın arkasındaki küçük odada derslerime çalışıyordum. Bulunduğum oda ile dükkânı ayıran perdenin dalgalanmasından onu görebiliyordum. İliklerine kadar ıslanmıştı, üstünde ona çok büyük gelen, kenarları fistolu eski bir maşlah, bacaklarında çamura batmış gri bir şalvar, ayaklarında ise döşemede kocaman çamur izleri bırakan kauçuk terlikler vardı.

Amcam muhasebe defterini kapadı ve kafasını kaldırdı. Simsarın bu ziyaretinin hayırlı bir amaç taşıyabileceğini düşünmüyordu. Bliss'in yolu Avrupalı mahallelere çok nadir düşerdi. Güç durumda kalmış hayvan bakışlarını gördüğünde, uğursuz bir rüzgârın kendisine doğru esmeye başladığını anlamıştı amcam.

"Evet?"

Bliss hemen elini başındaki fesin altına sokarak başını sertçe ka-

şımaya başladı; bu onda büyük bir sıkıntının içinde olduğunu ifade etmek için yaptığı bir tik halini almıştı artık.

"Kardeşiniz hakkında görüşmeye geldim, doktor bey."

Amcam ani bir hareketle önündeki muhasebe defterini kapattı ve arkasına, bana doğru döndü. Onları izlediğimi anladı. Tezgâhın öbür ucuna geçti, Bliss'i tuttuğu gibi oturduğu iskemleden kaldırdı, dükkânın en uzak köşesine çekti. Ben de daha iyi duymak için aradaki perdenin arkasına geçmiştim.

"Ne olmuş kardeşime?"

"Kayboldu..."

"Ne?.. Ne demek kayboldu?"

"Yani, evine gelmiyor."

"Ne zamandan beri?"

"Üç haftadır."

"Üç haftadır mı? Üç hafta geçmiş, sen şimdi mi haber veriyorsun bana?" diye çıkıştı amcam.

"Karısının kabahati. Kocalarının yokluğunda bizim kadınların nasıl olduklarını bilirsin. Komşularından yardım istemek yerine yuvalarının yanmasını yeğlerler. Zaten ben de bu sabah Falcı Betül'den öğrendim. Kardeşinin karısı dün ondan falına bakmasını istemiş. Avucunun içindeki çizgilerden kocasının başına ne iş geldiğini okumasını istemiş Betül'den, o da kardeşinden üç haftadır hiçbir haber almadıklarını öğrenmiş bu sayede."

"Allahım!"

Çabucak çalışma masasına döndüm.

Amcam küçük odanın perdesini araladığında beni defter ve kitaplarımın arasına gömülmüş halde gördü:

"Bir koşu git Germaine'i çağır buraya, dükkânla ilgilensin, benim halletmem gereken acil işlerim çıktı."

Okul eşyamı toparladım ve sokağa çıktım. Çıkarken Bliss'in gözlerine bakmıştım bir şeyler sezebilir miyim diye ama, o gözlerini kaçırmak için kafasını çevirmişti. Deliler gibi koşmaya başladım sokaklarda.

Germaine yerinde duramıyordu. Bir müşterinin işini halledip yol-

cu ettikten sonra hemen aradaki perdeyi açıp yanıma geliyor, beni kontrol ediyordu. Benim sükûnetim onu endişelendiriyordu. Bazen dayanamıyor, tam arkamda durup parmak uçlarında yükselerek omzumun üstünden ezberlemeye çalıştığım metinlere göz atıyordu. Saçlarımı okşuyor, oradan elini alnıma kaydırarak ateşimin olup olmadığını kontrol ediyordu.

"İyi olduğundan emin misin?"

Ona cevap vermedim.

Babamın, sarhoşluk ve utanç içinde titrer vaziyette bana fırlattığı son bakış, doymak bilmez bir kurt gibi içimi kemirmeye başlamıştı.

Akşam olalı saatler geçmesine karşın amcam henüz dönmemişti. Tufan gibi yağmurun ıssızlaştırdığı sokakta bir at tökezleyip düşmüş, çektiği arabayı da kendisi ile birlikte devirmişti. Arabanın içindeki kömür bütün yola yayılmıştı; atına ve kötü havaya lanet okuyan arabacı çaresizlik içinde bir çözüm bulmaya çalışıyordu.

Germaine ile birlikte camdan, ön ayakları kıvrılmış, boynu bükülmüş halde yerde yatan atı seyrediyorduk. Atın yeleleri yağmur suyuyla yolun döşeme taşları üzerinde dalgalanıyordu.

Yardım bulmaya giden arabacı, yağmura ve çakan şimşeklere meydan okuyan bir avuç gönüllüyle geri gelmişti.

Aralarından biri atın üzerine doğru eğildi.

"Senin beygir, sizlere ömür," dedi Arapça.

"Dalga mı geçiyorsun, sadece kayıp düştü."

"Sana hayvan kaskatı kesilmiş diyorum."

Arabacı, atının öldüğünü kabullenmek istemiyordu. Hayvana bakmak için kendini zorladı, başucuna diz çöktü, elini sürmeye cesaret edemiyordu atına.

"Bu imkânsız. Çok canlı bir hayvandı."

"Hayvanlar yakınmayı bilmezler," dedi hayvanın öldüğünün farkına varan gönüllü. "Basmışsındır kamçıyı ve işte sana sonuç bu, arkadaşım."

Germaine eline bir manivela aldı ve önce eczanenin demir kepengini yarıya kadar indirdi, sonra şemsiyesini elime tutuşturdu ve dükkânın ışıklarını söndürüp, beni dışarı çıkardı. Kilitleri taktıktan

sonra, şemsiyeyi elimden aldı, beni kendine çekip sımsıkı sarıldıktan sonra birlikte koşar adımlarla eve yollandık.

Amcam biz eve geldikten çok daha sonra geldi. Her tarafından yağmur suları akıyordu. Germaine, holde amcamın sırılsıklam mantosunu ve ayakkabılarını çıkartmasına yardım etti.

"Neden yatmadı?" diye sordu, çenesinin ucuyla beni işaret ederek.

Germaine omuzlarını silkti ve merdivenden hızla üst kata çıktı. Amcam dikkatle beni süzüyordu. Islak saçları, tavandaki avizenin ışıkları altında parlıyordu. Ama bakışlarındaki ifade karanlıktı.

"Senin şu anda odanda uyuyor olman gerekirdi. Yarın okulun var, biliyorsun."

Germaine elinde bir ropdöşambır ile geri döndü, amcam alıp üstüne geçirdi, çıplak ayaklarına terliklerini de giydikten sonra bana doğru ilerledi.

"Hadi beni mutlu et, evladım. Odana çık."

"Konunun babası olduğunu biliyor," diye bilgilendirmek istedi kocasını Germaine.

"Konuyu senden önce öğrendi o. Ama bu yatmaması için bir gerekçe değil."

"Benden söylemesi, ne olup bittiğini öğrenmeden gözünü dahi kırpmayacaktır, bilesin. Söz konusu olan babası."

Germaine'in son sözlerinden hiç haz etmeyen amcam, bakışlarıyla bu kızgınlığını belirtmeyi ihmal etmedi. Ama Germaine direniyordu. Endişeliydi ve benden gerçeğin saklanmasını da haksızlık kabul ediyordu.

Amcam iki elini birden omuzlarıma koydu:

"Her yerde aradık. Hiç kimse görmemiş. Sıkça gittiği yerlerde bile, şu son günlerde kimse onu gördüğünü hatırlamıyor. Annenin ise nerede olabileceğine dair hiçbir fikri yok. Zaten neden ortadan kaybolduğunu da anlamış değil... Aramaya devam edeceğiz. Simsar'la birlikte üç güvenilir adamı sadece bu işin peşinde koşmakla görevlendirdim, izini bulabilmek için bütün şehri arayacaklar..."

"Ben nerede olduğunu biliyorum," dedim birden. "Zengin olmaya gitti ve çok güzel bir arabayla geri gelecek."

Amcam sayıklıyor muyum acaba diye endişeyle Germaine'e baktı, Germaine hafifçe kirpiklerini kapatarak onu rahatlattı.

Odama çıktım, yatağıma uzandım, bakışlarımı tavanda sabitleyerek babamı bir yerlerde sadece bir kol hareketi ile büyük hazineler toplarken hayal ediyordum, tıpkı pazar öğleden sonraları Lucette'in babasının bizi götürdüğü filmlerdeki gibi. Bu arada Germaine durumumu kontrol etmek, artık sakinleştiğimden emin olabilmek için defalarca odama geldi. Her gelişinde uyuyormuş gibi yapıyordum. Başucuma geliyor, usulca elini alnıma koyuyor, ateşim var mı, yok mu diye yokluyor, yastıklarımı düzeltiyor ve üstümü sıkıca örtükten sonra odayı terk ediyordu. Karanlıkta kapanan kapının tıkırtısını duyar duymaz, üzerimdeki örtüleri fırlatıyor, gözlerimi tekrar tavana dikiyor, seyrettiği olağanüstü görüntülerin büyüsüne kapılmış bir çocuk gibi, başımın üstünde perdeye dönüşen tavanda, babamın serüvenlerini izliyordum soluk soluğa.

Simsar Bliss ve amcamın sırf bu iş için tuttuğu üç güvenilir adam elleri bomboş geldiler. Her yeri fellik fellik aramışlardı; polis karakollarını, hastaneleri, genelevleri, batakhaneleri, çöplükleri, pazar yerlerini, madrabazların, soyguncu ve hırsızların mekânlarını... Babam sanki buharlaşıp yok olmuştu.

Babamın kayboluşundan haftalar sonra, kimseye haber vermeden Jenane Jato'ya gittim. Artık şehri tek başıma sağa sola gidecek kadar öğrenmiştim ve annemi, Germaine'den izin almadan, amcamın eşliği olmadan tek başıma ziyaret etmek istiyordum. Annem bu ziyaretimi sert ve tatsız tuzsuz söylevlerle karşıladı. Varoşların hergele ve namussuz insanlarla dolu olduğunu, böylesine iyi giyimli bir çocuğu bu insanların kuytu yerlerde dilim dilim doğrayabileceklerini falan anlattı bana. Ben de ona babam burada mı veya babamdan bir haber var mı diye öğrenmeye geldiğimi söyledim. Annem ise babamın, kimsenin onu merak etmesine ihtiyacı olmadığını, Falcı Betül'ün anlattıklarına göre babamın aslanlar gibi dimdik ayakta durduğunu ve daha şimdiden bir servet biriktirdiğini söyledi ve ekledi: "Geri döndüğünde önce amcanın evine uğrayıp seni alacak, sonra gelip kız kardeşinle beni alacaksınız, ardından da hep beraber içinde sayısız

meyve ağaçları bulunan, kocaman bir bahçeyle çevrili yeni evimize gideceğiz."

Bunları söyledikten sonra, beni sağ salim amcamın yanına götürmesi için Bedire'nin büyük oğluyla simsar Bliss'e haber gönderdi.

Annemin, tartışmaya bile olanak tanımayan bu sert ve kararlı tutumu kafamı karıştırmıştı.

Kendimi dünyanın tüm umutsuzluklarının temelindeki insan gibi görmeye başlamıştım.

7

Aylar boyunca, her gece tavanı inceden inceye seyretmeden uykuya dalmadım. Hem bir uçtan bir uca, hem de enine ve boyuna. Sırtüstü uzanıyor, kafamı yastığa gömüyor ve babamın birbirlerinden bağımsız serüvenlerinden yarattığım sinema filmini yatağımın üstünde, tekrar tekrar seyrediyordum. Onu kâh, çevresindeki dalkavukları ve tebaası ile birlikte papaz sınıfından gelme bir Hint Prensi, kâh uzak ülkeleri haraca bağlamış bir korsan reisi, kâh bir tek kazma darbesiyle yüzyılın servetini bulan altın arayıcısı, ya da ağzının kenarına kocaman purosunu sıkıştırmış, yelekli takım elbisesi içindeki eli kanlı gangster olarak görüyordum. Bazen de, ölçüsüz bir üzüntüye kapılarak körkütük sarhoş, çapaçul bir halde kaçakçı varoşlarında onu linç etmek isteyen kopillerin arasında yakalıyordum. O gecelerde yumruğumun bir kıskaç içinde ezildiğini hissediyordum; saka kuşlarını satarak kazandığım parayı babama verip onu mutlu edeceğimi düşündüğüm gece, elimi, avucumun içindeki paraları etime saplayacak kadar sertçe sıkan kıskacın tıpatıp aynısıydı hissettiğim.

Babamın ortadan kaybolması gırtlağıma takılıp kalmıştı; ne çıkartıp atabiliyordum, ne de yutabiliyordum. Kaybolmasından kendimi sorumlu tutuyordum. Babam, eğer o gün sokakta bana rast gelmeseydi, annemi ve kız kardeşimi böyle aç ve açıkta bırakıp, çekip gidecek bir adam değildi. Evet, eğer onun yoluna çıkmamış olsaydım, her gece hava karardığında evine gelir, komşuların dikkatini çekmeden köşesine çekilir, şarabını içer ve sızardı. İlkeleri olan bir adamdı; konuları birbirlerinden ayırmaya özen gösterir, iç içe girmemeleri için elinden gelen tüm çabayı gösterirdi. *"Servetini, topraklarını ve dostlarını, şansını ve dayanaklarını kaybedebilirsin, ama çok küçük de olsa elinde yeniden ayağa kalkabilmek için bir olanak vardır;*

ama onurunu kaybedersen, diğer kaybettiklerini aramaya bile gerek yoktur," derdi hep bana.

Babam, o gün onurunu yitirdiğini hissetmiş olmalıydı. Üstelik benim yüzümden. Çöküşünün en dip noktasında karşısına çıkmıştım ve o bunu kaldıramadı. Kötü kaderin onun görünümünü zedelemesine artık izin vermeyeceğini ve bu durumu onurlu bir nokta ile sonlandıracağını bana kanıtlamak, anlatmak için ne kadar çok çırpınmıştı o gün. Choupot'daki o barın yakınlarında bana attığı son bakışıyla, üstelik gülünç bir şekilde ayaklarının üstünde durabilmeye çabalarken, aslında bunu ifade etmeye çalışmıştı bana. Öyle bakışlar vardır ki insanların çöküşüne dair çok şey anlatırlar; babamınki ise kesin çöküşü anlatan bir bakıştı.

O güzergâhı seçtiğim, meyhanecinin babamı, yani tüm dünyamı bir çöp torbası gibi fırlatıp sokağa attığı sırada o lanet yerin önünden geçtiğim için vicdan azabı çekiyordum; Lucette'in yanından çok çabuk ayrılıp bunlara şahit olduğum ve babam da bu tanıklığımı gördüğü için yüreğim sızlıyor, dahası içim acıyordu. Her zamanki gibi uzun uzun vitrinleri seyredemez miydik sanki...

Odamın karanlığında, nasıl bir tavır takınmam gerektiğini kestirememenin sıkıntısıyla acımı kafamda evirip çeviriyordum. O kadar mutsuzdum ki bir akşam evin eski eşyasının bulunduğu odadan, benim bu evdeki ilk gecemi kâbusa çeviren kanatlı çocuk heykelciğini aldım. Ağzına kadar eski eşyayla dolu bir sandığın dibinde buldum heykelciği, tozlarını sildim ve yeniden tam yatağımın karşısına, şöminenin üstündeki eski yerine yerleştirdim. Kanatlarını çırpacağından, çenesini, boynunu oynatacağından o kadar emindim ki sabaha kadar gözlerimi üstünden ayırmadım... Hiçbir şey olmadı, bir kez bile kımıldamadı, kaidesinin üstünde çakılı halde ve hiçbir fayda getirmeden bana bakıyordu sadece, ondan da umudu kesince heykelciği sabaha karşı tekrar götürüp o eski sandığın içindeki yerine koydum.

"Tanrı zalim!"

"Tanrı'nın burada yapacağı bir şey yok ki evladım," diye mırıldandı amcam bana. "Baban gitti, nokta, hepsi bu. Onu, ne şeytan zor-

ladı, ne de Cebrail efendimiz elinden tutup götürdü. Sonuna kadar yaşama tutunmaya çabaladı, elinden geleni yaptı, sonra koptu, dayanamadı artık, patladı. Yaşam iniş ve çıkışlarla doludur, kimse ortalarda kendine bir yer bulamaz. İnsan sadece kendi kendisiyle yetinmeye mecbur değildir. Bizi vuran felaket, mutsuzluk darbesini planlamaz, umurunda değildir. Aniden şimşek gibi üstümüze düşer ve şimşek gibi geri çekilir, bizde yarattığı mutsuzluklarla kaybedecek zamanı yoktur, düşünmez bile. Eğer ağlamak istiyorsan ağla; umudunu korumak istiyorsan dua et, ama lütfen acına anlam bulamadığın yerde suçlu, sorumlu arama."

Ben hem ağlamış, hem de dua etmiştim mevsimler boyu; zamanla başımın üzerindeki perdenin ışıkları sönmüş, tavan kendi boş düzlüğünü yeniden kazanmıştı. İnsanın kendini, yarattığı hayaletlerin yerine koyması hiçbir işe yaramıyordu. Tekrar hem okulun yolunu, hem de Lucette'in elini tutmuştum. Etrafımdaki çocuk çetelerinin de bir suçu yoktu, artık yoktu. Onlar, sadece ama sadece kendi suçları olmayan acı ve mutsuzluklarla muhatap olup, bunların cezasını fazla ses çıkarmadan, boyun eğerek çeken küçük çocuklardı. Eğer soru sormuyorlarsa bunun tek bir nedeni vardı, çünkü soruların yanıtları onlara hiçbir iyilik ve yarar sağlamıyordu.

Amcam gizemli konuklarını ağırlamaya devam ediyordu. Gecenin bir yarısı, ayrı ayrı gruplar halinde geliyorlar, hep birlikte saatler boyu salona kapanıyorlar ve fabrika bacaları gibi tütüyorlardı. Sigaralarının kokusu evi cehenneme çeviriyordu. Gizli toplantıları hep aynı şekilde başlıyor, aynı şekilde sona eriyordu; başlangıç hep fısıltı halinde konuşmalardan, ortasına doğru biraz daha yüksek ama arada düşünmek için yapılan duraksamalardan, sonuna doğru ise komşuları ayağa kaldıracak kadar ateşli konuşmalardan oluşuyordu. Toplantılara başkanlık eden amcamın tarafların sakinleşmesi ve uzlaşmaları için sürekli rica ve ihtarlarda bulunan sesini duyardık kapalı kapıların ardında. Farklı düşünce ve önerileri ortak bir zeminde buluşturma konusunda zorluk çektiklerinde, bahçede hava almaya çıkarlardı. Sigaralarının ateşleri asabi aralıklarla parlar

ve sönerdi gecenin karanlığında. Toplantı bitince, sessizce ayakuçlarında, görünmemek için etrafı iyice kolaçan ederek gecenin karanlığına karışıp ortadan kaybolurlardı.

Her toplantının sabahında amcamı, toplantının bitmez tükenmez notlarını tutanak defterine geçirirken görürdüm.

Diğerlerine benzemeyen bir akşam, amcam benim de toplantıya katılmamı istedi. Beni tek tek ve gururla bütün konuklarına tanıttı. Konukların bazılarını simaen tanıyordum, ayrıca ortam her seferki gibi gergin değildi, ortalıkta birlik ve uyum rüzgârları esiyordu. Sadece bir tek katılımcının konuşmasına izin verilmişti. Konuşmacı sözlerine başlar başlamaz, tüm yoldaşları onun dudaklarına sarıldılar, ağzından çıkan sözcükleri bir yaşam iksiri misali büyük bir keyif içinde ve iştahla yudumluyorlardı. Bu katılımcı, amcamın bile önünde hayranlığını ve saygısını gizleyemediği çok önemli ve karizmatik bir şahsiyetti... Çok uzun zaman sonra, siyasi bir derginin yapraklarını karıştırırken o şahsiyetin yüzüne bir isim koyabilmiştim: Messali Hac, Cezayir ulusal hareketinin efsanevi lideri, amiral gemisiydi o akşamki konuşmacı.

Avrupa'da savaş patlak vermişti. Aynen şişmiş, irinli bir çıbanın patlaması gibi.

Polonya, tüm hesapları altüst eden bir kolaylıkla, hiç direnmeden Nazi çizmeleri altında çiğnenmeye başlamıştı. İnsanlar güçlü ve kararlı bir direniş beklerlerken, üzerlerinde gamalı haç taşıyan Alman panzerleri tarafından çabucak susturulan kahramanca, patetik birkaç direnişe şahit olabildiler sadece. Alman birliklerinin bu baş döndürücü başarısı insanlarda korku kadar hayranlık da uyandırıyordu. Faniler dünyasının dikkati bir anda kuzeye, Akdeniz'in diğer yakasında olup bitenlere kaymıştı. Gelen haberler hiç de iyi şeyler anlatmıyordu; büyük bir yangının hayaleti kafaları kurcalayıp duruyordu. Kafelerin teraslarında aylakça oturanlar bile artık gazeteleri çarşaf çarşaf serip bu endişeleri kurcalıyor, bilgi sahibi olmaya çalışıyorlardı. Yayalar sokakta durup birbirlerine sorular soruyor, insanlar bar tezgâhlarında ya da parklarda hızlandırılmış bir yok oluşa doğru sürüklenen Avrupa'nın nabzını tutmaya çalışıyorlardı. Okulda öğ-

retmenlerimiz de bizleri biraz boşlamışlardı. Sabahları bir yığın haber, bir yığın soruyla geliyor, akşam beraberlerinde yine bir sürü soru işareti, bir sürü huzursuzlukla evlerinin yolunu tutuyorlardı. Müdür Bey, odasına transistörlü bir radyo yerleştirmiş, zamanının çoğunu haberleri dinleyerek geçiriyor, tesadüfen tam da bu karışık dönemde okulun bahçesinde cirit atan haydut suratlı pis adamları dikkate bile almıyordu.

Pazar ayinleri sonrasında Germaine de artık beni hiçbir yere götürmez olmuştu. Odasına kapanıyor, haçının önünde diz çökerek bitmek tükenmek bilmeyen ilahiler okuyor, dualar mırıldanıyordu. Avrupa'da ailesinden kimse yoktu, ama onun derdi başkaydı, bilgeliğin çılgınlığa galebe çalması için tüm gücüyle dua ediyordu.

Amcam da daha az bizimle oluyordu. İçindeki bildirilerden zor kapanan çantası ve paltosunun içine doldurduğu manifestolarla sürekli bir yerlere gidip geliyordu. Ben de çaresizlikten kendimi tamamen Lucette'e adamıştım. Deliler gibi oyun oynuyorduk, kendimizi kaybedercesine, ta ki bir ses bize sofraya oturma veya yatağa gitme zamanının geldiğini hatırlatana dek.

Lucette'in babası Jérôme, mühendisti; mahallemize yakın bir fabrikada çalışıyordu. Kâh teknik bir kitaba gömülen, kâh birbiri ardına Schubert dinlediği gramofonunun karşındaki eski kanepeye uzanıp kendinden geçen Jérôme'un aklından, şunlar ne yapıyorlar, gidip bir göz atayım düşüncesi geçmezdi. Uzun boylu, zayıf, yuvarlak gözlüklerinin ardına saklanmış biri olan Lucette'in babası, sanki kendi boyuna göre imal edilmiş saydam bir köpüğün içinde, diğer insanlar ve olaylara karşı, ki buna henüz patlak vermiş ve koca gezegeni yutmaya hazırlanan savaş da dahil, gerekli mesafeyi koruyarak kendi dünyasında yaşayan ve gelişimini kendi ritmine uygun olarak sürdüren bir adamdı. Yaz kış, apoletleri ve içine her türlü kalemini yerleştirdiği birçok cebi olan haki gömleğini sırtından çıkartmazdı. Jérôme, sadece kendisine soru sorulduğunda ve değişmez bir tutumla, rahatsızlık duygusunu ifade ederek konuşurdu. Onun haricinde onu duymak olası değildi. Lucette'in doğumundan birkaç yıl sonra karısı onu terk etmiş ve bu olay onu ciddi biçimde etkile-

mişti. Evet, hakkını yememek gerekir, Lucette'in hiçbir isteğine hayır demezdi, ama bir kez bile onu kollarının arasına alarak bağrına bastığını görmemiştim. Bölümler halinde sessiz filmlerin gösterildiği sinemada, ışıkların sönmesi ile birlikte silinip gideceğine yemin ederdiniz. İtiraf etmeliyim ki, özellikle ateist olduğunu amcama alakasız bir zamanda itiraf ettiğini duyduğumdan beri, bu adam beni endişelendiriyor, hatta korkutuyordu. O dönemlerde, bu tür insanların var olabileceğine bile inanamıyordum. Çevremdeki insanların hepsi inancı olan kişilerdi; amcam Müslüman'dı, Germaine Katolik'ti, diğer komşularımız da ya Yahudi ya da Hıristiyan'dılar. Okulda da, mahallede de "Tanrı" tüm dillerde ve tüm kalplerde vardı, beni en çok şaşırtan şey ise Jérôme'un "O" olmadan işlerini nasıl yürütebildiği idi. Bir gün onun, kapı kapı dolaşıp Tanrı kelamını yaymaya çalışan bir misyoner papaza çıkışarak: "Her insan bizzat kendisinin tanrısıdır. Kendine başka bir tanrı seçtiği andan itibaren kendini reddeder, kör ve adaletsiz olur," dediğini duymuştum; zavallı misyoner papaz onda Şeytan'ın ta kendisini gördüğünü sanıp, haç çıkartarak kaçmıştı.

Ascension[1] Yortusu'nda şehri panoramik açıdan seyretmek üzere bizi Murdjadjo Dağı'nın zirvesine çıkartmıştı. Önce Orta Çağ döneminden kalma kaleyi gezmiştik, sonra da Santa Cruz Kilisesi'nin etrafında dönen hacı kafilesine katılmıştık. Yüzlerce, kadın, erkek, yaşlı ve çocuk Hazreti Meryem'in ayağının dibinde itişip duruyor, adeta birbirlerini eziyorlardı. İçlerinden bazıları dağın yamaçlarını çalılara, katırtırnaklarına tutunarak yalınayak, kimileri ise dizlerinin üzerinde tırmanmışlardı, ayaklarında, diz kapaklarında bıçakla kesilmiş gibi derin, kan içinde yaralar vardı. Bütün bu *"güzel"* insanlar, kararmış bakışları, kanı çekilmiş suratları ile kurşun gibi ağır bir güneşin altında dalgalanıp duruyor, sefil yaşamlarına hoşgörülü davranmaları için azizlere, Kutsal Meryem'e ve İsa Peygamber'e yalvarıyorlardı. Lucette bana bu inançlı insanların İspanyol olduklarını, bu acıları çekmelerinin ve ettikleri duaların nedeninin ise,

1 Ascension Yortusu: Hıristiyanlıkta İsa Peygamber'in göğe yükseldiği gün olarak kutlanan dini bayram. (ç.n.)

1849 yılında on binlerce ailenin ölümüne neden olan kolera salgını sırasında Eski Oran kentini koruduğu için, Kutsal Meryem'e teşekkür edip ona minnettarlıklarını sunmak olduğunu anlattı.

"Ama kendilerine korkunç eziyet ediyorlar," dedim Lucette'e, insanların kendilerine yaptıkları bu işkencenin boyutları beni şoka sokmuştu.

"Tanrı için yapıyorlar bunu," diye yanıtladı hemen Lucette coşkulu bir inanmışlıkla.

"Tanrı onlardan hiçbir talepte bulunmadı," diye kesip attı Jérôme.

Jérôme'un yanıtı, tüm heyecanımı yok eden bir kamçı sesi gibi yankılanmıştı kulağımda. Artık "hacı" falan göremiyordum. Trans halinde mahkûm edilmiş, aşağılanmış, itilmiş insanlar görüyordum sadece, cehennem bana hiç o büyük dua günündeki kadar yakın görünmemişti. Doğduğum günden beri sürekli, dine karşı hakaret ve saygısızlık konusunda çok dikkatli davranmam gerektiği anlatılmıştı bana. Cezasını çekmek için hakaretin illa ki bağıra çağıra yapılması gerekmiyordu; hakareti işitmek bile kendi başına bir günahtı. Lucette sıkıntımı anlamıştı. Babasına kızgın olduğunu hissediyordum, buna rağmen babası adına özür dilermişçesine bana gönderdiği ezik gülücüklere karşılık vermemek konusunda kararlıydım. Bir an önce eve dönmek istiyordum.

Şehre dönmek için otobüse bindik. Eski Oran'a giden dar ve virajlı yol, zaten kötü olan durumumu daha da ağırlaştırdı. Her virajda kusmak istiyordum. Aslında Lucette ve ben, Scalera semtinde gezinmeyi, küçük İspanyol lokantalarında *paella* ya da *caldero*[1] yemeyi, oradaki Sefarad[2] zanaatkârların tezgâhlarından ufak tefek şeyler satın almayı çok severdik. Ama canım o gün bunların hiçbirini yapmak istemiyordu. Jérôme'un yanımızdaki varlığı, uzun boyu, endişelerim üzerine gölgesini düşürmüştü. İşitmesi bile başlı başına bir günah olan o ağır "hakareti"nin benim başıma iş açmayacağını umuyordum tüm kalbimle!

1 İspanyol usulü balık çorbası. (ç.n.)
2 İspanyol Yahudisi. (ç.n.)

Daha sonra şehrin Avrupalı semtine kadar tramvaya bindik, ardından yolun evimize kadar olan kısmında da yürüdük. Hava çok güzeldi. Oran güneşi sanki kendini aşmıştı. Ama ben etraftaki ışıklara, her taraftan fışkıran seslere kendimi yabancı hissediyordum. Lucette eli elimi sıkı sıkıya tutmuş olsa bile, beni içinde bulunduğum ruh halinden çıkarmayı beceremiyordu.

Ve korktuğum şey, düşen bir kiremit misali başıma geldi; sokağımızda bir insan kalabalığı vardı. Komşularımız kendilerini dışarı atmışlar, sağlı sollu kaldırımlarda, kollarını göğüslerine çaprazlama kavuşturmuş, parmakları çenelerinde sessizce olan biteni seyrediyorlardı. Evinin bahçe kapısını yarım aralamış, ayağında şort olan bir adama neler olduğunu sordu Jérôme bir göz işareti ile. Bir taraftan bahçesini sulayan adam, gitti hortumun bağlı olduğu musluğu kapattı, hortumu yere bıraktı ve geri döndü. Ellerini önce üstündeki eski gömleğe kuruladı ve sonra her ikisini de konuyu tam olarak anlamamış bir insanın çaresizliğiyle yana doğru açarak:

"Mutlaka bir yanlışlık olmalı. Polis, Eczacı Mahi Bey'i tutukladı. Bir iki dakika önce bir polis arabasına koyup götürdüler. Götürenler öyle pek de melek gibi adamlar değildiler, hani!"

Amcam bir hafta tutuklu kaldıktan sonra serbest bırakılmıştı. Eve dönmek için havanın kararmasını beklemiş, duvar diplerinden sürünerek gelmişti. Yanakları çökmüş, bakışları donuklaşmıştı. Birkaç günlük tutukluluk tanınmaz hale gelmesine yetmişti. Uzamış sakalları yüzündeki çizgileri daha da ortaya çıkartıyor, kendinden geçmiş hali ona hortlak havası veriyor gibiydi. Sanki ona yemek vermemişler ve gece gündüz ayakta tutarak uyumasını engellemişlerdi.

Germaine'in rahat bir nefes alması sadece ona kavuştuğu anda hissettikleri ile sınırlı kaldı. Kocasının kendisine, tutuklanmadan önceki haliyle, eksiksiz bir bütün olarak geri verilmediğini anlamakta gecikmedi. Amcamın akıl yetenekleri sanki elinden alınmıştı, sersem ve şaşkın gibiydi. Söylenilenleri hemen kavrayamıyor, Germaine'in ona bir şey isteyip istemediğini sorduğu zamanlarda da sırtına hançer saplanıyormuşçasına yerinden fırlıyordu. Geceleri odasında anlaşılmaz

sövgüler homurdanarak dönüp durduğunu duyuyordum. Bazen bahçedeyken üst kata bakmak için kafamı kaldırdığımda, odasının penceresinden perdelerin arkasındaki siluetini fark edebiliyordum. Sürekli sokağı gözlüyor, korku içinde cehennemin tüm iblislerinin her an gelip kendisini almalarını bekliyordu.

Germaine ailenin bütün işlerini ele almak ve bizzat eczanenin işletilmesi ile ilgilenmek zorunda kalmıştı. Zamanla beni de ihmal etmeye başlamıştı. Kocasının akıl sağlığı onu harap ediyor, özellikle bir doktora görünme önerilerini sürekli reddetmesi karşısında elleri kolları bağlı kalarak çılgına dönüyordu. Bazen yalnız kaldığında, yaşadıklarına dayanamıyor, patlıyor ve hıçkırıklara boğularak uzun uzun ağlıyordu.

Beni okula götürüp getirme işini Jérôme üstlenmişti. Lucette her sabah, parlak kurdelelerle örülmüş saçlarıyla, heyecan içinde kapımızın önünde beni bekliyor, ben dışarı çıkınca hemen elimden tutarak bahçe kapısının önünde bizi bekleyen babasının yanına koşarak sürüklüyordu.

Amcamın birkaç hafta içinde eski haline döneceğini düşünüyordum; ancak durumu giderek ciddileşiyordu. Kendisini odasına hapsediyor, kapısını kilitliyor, açmayı reddediyordu. Sanki kötü bir ruh evdeki her şeyi etkisi altına almış gibiydi. Germaine umutlarını yitiriyordu. Anlayamıyordum. Amcamı neden tutuklamışlardı? Karakolda neler olup bitmişti? Neden tutukluluk süresinde yaşadıklarını kimseye, hatta Germaine'e bile anlatmıyordu?.. Ama evlerde ölümüne bir sır gibi saklanan şeyleri, er ya da geç "sokak" damlardan, çatıların tepesinden bas bas bağırarak ifşa edermiş, derler ya; kültürlü bir insan, Arap dünyasının yaşadığı tüm sarsıntıları okuyabilen ve bunlara karşı son derece hassasiyet gösteren amcam, okumuş yazmış Müslümanlar arasında hızla yayılan milliyetçi hareketlerle, özellikle entelektüel zeminde sıkı bir dayanışma içerisindeydi. Şekip Arslan'ın[1] tüm söylem ve metinlerini ezbere biliyor, basında

1 Emir Şekip Arslan (1869-1946): Lübnan doğumlu Arap siyasetçi, şair ve yazar. Arap milliyetçisi ve İslamcı fikirleriyle öne çıkmıştır. Özellikle Libya'da Messali Hac üzerinde büyük bir etkisi olmuştur. (yay.n.)

çıkan tüm militan yazı ve makaleleri özenle kesip saklıyordu; bunları tasnif ediyor, açıklamalar ekliyor ve sayısız toplantıda kompozisyona dönüştürerek insanlara anlatıyor, aktarıyordu. Söz konusu bu politik kargaşanın teorik boyutuna tamamen hâkim olan amcam, kendi siyasi bağlanımlarının taşıdığı riskleri tam olarak tartamıyor, militanlık etmenin sadece havada uçuşan politik söylemler, kendisinin de bizzat katıldığı yeraltı çalışmalarının finanse edilmesi ve bu hareketin sorumlularınca düzenlenen gizli toplantılara evini açması olarak algılıyordu. Yürekten ulusalcı, Cezayir Halk Partisi'nin radikal faaliyetlerinden çok, temel ilke ve kurallarına daha yakın duran amcam, bir polis karakolundan içeri adım atmayı ya da sıçanlar ve adi suçlular eşliğinde insanı tiksindiren hücrelerde gecelemeyi hiçbir zaman aklının ucundan bile geçirmemişti. Aslında amcam, söylem, söylev, manifesto ve sloganlara inanan, şiddete karşı derin düşünsel bir nefret besleyen bir savaş karşıtı, bir barışsever, soyut bir demokrat, beyin takımından bir insandı. Yasalara saygılı bir yurttaş, diplomalarının kendine sağladığı sosyal sınıfın ve eczacı sıfatının kendine kazandırdığı sosyal statünün farkında bir insan olarak polisin onu gelip evinde, rahat bir koltukta, ayaklarını pufa uzatmış, partisinin dergisi *El Ouma*'nın sayfalarının arasına dalmışken alıp götürebileceği ihtimalinin fersah fersah uzağındaydı.

Daha polis arabasına bindirilirken bile yürekler acısı bir durumda olduğu, polisteki sorgusu sırasında ilk sorulardan itibaren itiraflara geçtiği, polisin her istediğini yerine getirdiği için sorgulamaların bitiminde, hakkında hiçbir işlem yapılmadan salıverildiği anlatılırdı. Bu söylemi yaşamının sonuna kadar reddetmişti. Yüzüne kara çalacak kalleşçe bir iftiraya konu olmayı asla kabul etmezdi, bu yüzden bu konu açıldığında birçok defa kendinden geçecek derecede hiddetlendiğini anımsıyorum.

Konulara kafasında biraz açıklık getirdiğine ikna olduğunda, düşüncesini Germaine ile paylaşmıştı; bizim için Oran'da ikamet etmeye devam etmek artık söz konusu bile olamazdı; mutlaka başka ufuklara doğru yol almamız gerekiyordu.

"Polis beni arkadaşlarıma, dostlarıma karşı çevirmek, onlara karşı kullanmak istiyor," diye Germaine'e anlatmaya başladı bir ölünün ruh hali içinde. "Düşünebiliyor musun böyle bir şeyi? Benden bir kalleş yaratabileceklerini nasıl hayal edebilirler? Benim satılık bir halim mi var Germaine? Allah aşkına söyle bana, düşünce yandaşlarımı nasıl ele verebilirim ben, benim gibi bir insan?"

Ona, artık fişlendiğini, kayıtlara geçtiğini, şimdilik beklemede olduklarını, ama onu sıkı bir takibe tabi tutacaklarını, böylesi bir durumun ise yakınlarının ve dostlarının durumunu tehlikeye sokacağını anlatıyordu.

"Peki, kafanda gidip yerleşeceğimiz yer hakkında bir fikir var mı?" diye sordu Germaine, daha şimdiden Oran'ı terk etmenin acısının ürpertilerini hissederek.

"Rio Salado'ya[1] yerleşeceğiz."

"Peki, neden Rio Salado?"

"Düzgün bir kasaba. Geçen gün gittim, gezdim, eczane açma olanaklarına baktım. Büyük bir evin zemin katını buldum, eczane için uygun..."

"Buradaki, yani Oran'daki her şeyi satacak mısın? Evimizi, eczaneyi?.."

"Başka seçeneğimiz yok."

"Bize bir daha buraya dönme şansı bırakmıyorsun yani?.. Ne çok düşlemiştik Oran'a yerleşmeyi."

"Üzgünüm, gerçekten..."

"Rio Salado'da da işler yolunda gitmezse ne olacak?"

"Tilimsan'a gideriz, orası da olmazsa Sidi Bel-Abbès'e gideriz ya da Sahara'ya gideriz... Allah'ın toprağı geniş, unuttun mu bu sözünü Germaine?"

Bir yerlere kaydı düşülmüş yazgımdı bu benim, hep gitmem gerekiyordu, hep terk etmek ve her gidişimde ardımda kendimden bir şeyler bırakmak.

Lucette evinin kapısının önünde ayakta dikilmiş kımıldamadan

1 Şimdiki adı El Maleh (Tuzlu Irmak) olan, Oran'a 58 km uzaklıkta Cezayir'in kuzey batısında bulunan bir Akdeniz kasabası. (ç.n.)

duruyordu, ellerini arkasında kavuşturmuş, omzunu duvara yaslamıştı. Ona taşınacağımızı söylediğimde bana inanmak istememişti. Ama şimdi evin kapısına park etmiş kocaman kamyonu görüyor ve bana kızıyordu, anlamıştı artık doğruyu söylediğimi.

Yolun karşısına geçip, benim de ne kadar üzgün olduğumu ona söylemeye cesaret edememiştim. Taşıyıcıların mobilyalarımızı, sandıklarımızı kamyona yüklemelerini seyretmekle yetiniyordum. Sanki benim minik tanrılarımın, koruyucu meleklerimin etlerini kemiklerinden ayırıyorlardı.

Germaine, kamyonun şoför mahalline binmeme yardım etti. Motor homurdanmaya başlamıştı. Hemen pencereden dışarı sarktım Lucette'i görmek için. Arkasında birleştirdiği ellerini çözmesini ve bana küçücük bir elveda işareti yapmasını bekliyordum. Hiçbir şey yapmadı, taş kesilmişti adeta. Gerçekten artık gittiğime inanamıyordu. Belki de kabullenmemekte direniyordu.

Kamyon yavaş yavaş hareket edince şoför, onu görmemi engelledi. Başımı adeta bel kemiğimi kırarcasına arkaya çevirdim, onu da alıp götürmek için, o da olmazsa son kez bir gülümsemesini yakalamak için, bana hak veren, benim de en az onun kadar üzgün olduğumu anladığını bana anlatacak son bir gülümsemenin anısını yakalamak için... Olmadı, yakalayamadım... Gerçek olan tek şey, kamyonun kulakları sağır eden madeni gürültülere boğduğu sokağımızın ardımızda kaybolmasıydı...

Hoşça kal Lucette, elveda...

Uzun bir süre, içimi tatlı bir huzurla dolduran şeyin onun gözleri olduğunu düşündüm. Ancak bugün anlıyorum ki gözleri değil de bakışlarıymış, henüz filizlenirken olgunluğa erişmiş, yumuşak ve güzel bir bakış ve o bakışlar bana yöneldiği zaman...

Rio Salado, Oran'ın yaklaşık altmış kilometre batısında bulunan bir yerleşim bölgesiydi. Ama daha önce bu yolculuk bana hiç bu kadar uzun gelmemişti. Kamyon, yaşamının sonuna gelmiş yaşlı bir deve gibi hırlayıp duruyordu yolda. Motoru, her vites değişiminde, 'bu son olsun bir daha çalışmayacağım,' diyordu sanki. Şoförün al-

tında, yağ pas içinde bir pantolon, üstünde de mutlaka daha önce güzel günler görmüş eski bir gömlek vardı. Kısa bacaklı, geniş omuzlu, pehlivan enseli bir adamdı, hiç konuşmadan kamyonu kullanıyordu. Birer tarantula gibi görünen kara kıllı elleriyle direksiyon simidini sımsıkı kavramıştı. Germaine de suskundu, kamyonun kapısına dayanmış, şoför mahallinin sağından, solundan kayıp giden ağaçlıklarla, meyve bahçeleri ile hiç ilgilenmiyordu. Etekliğinin bacak arasındaki çukurlaşmış yerine soktuğu iki elinin parmakları birbirlerine kenetlenmişti; anlamıştım, Germaine dua ediyordu.

Yol üzerindeki Misserghine Kasabası'nı, yolu dolduran at arabaları nedeniyle zorlukla geçtik. Kasabanın pazarıydı. Ev kadınları pazarcı tezgâhlarından alışveriş yapıyor, başlarındaki türbanlarından ayırt edilebilen birkaç bedevi de hamallık yapabilmek için kadınların etrafında bekliyorlardı. Pazarın düzenini sağlamakla görevli bir polis memuru, elindeki copu laubali bir şekilde sallayarak, ortalıkta hindi gibi şişinerek dolaşıyordu. Başındaki kepi kaşlarına kadar indirmiş adam, saplantı halinde yanından geçen kadınları selamlıyor, sonra da arkasını dönüp kadınların kıçlarına bakarak gözlerinin pasını siliyordu.

"Adım Costa," dedi aniden şoför, "arkadaşlar Coco derler."

Önce Germaine'in tepkisini ölçmek için hafifçe eğildi, ona baktı, kibarca gülümsediğini görünce, rahatladı ve devam etti.

"Yunanım ben."

Birden koltuğunda zıplamaya başladı.

"Bu kamyonun yarısı bana ait. Öyle birine hiç benzemiyorum, değil mi, ha? Ama gerçek bu. Çok yakında kendi işimin patronu olacağım ve yazıhaneden dışarı adım atmayacağım... Arkadaki iki genç var ya, onlar da İtalyan. Bir yolcu gemisini bile bir günden kısa sürede boşaltabilir ikisi birlikte. Bunlar analarının karnından beri taşımacılık yapıyorlar."

Etrafı yağ halkaları ile çevrili gözleri parladı.

"Kuzinim Mélina'ya çok benzediğinizi biliyor muydunuz hanımefendi?.. Evinize geldiğimde bir an hayal görüyorum zannettim. Ne kadar benziyorsunuz, bilemezsiniz. Aynı saçlar, aynı göz rengi,

aynı boy, pos. Sakın siz de Yunan kökenli olmayasınız hanımefendi?"

"Hayır, beyefendi."

"O zaman nerelisiniz peki?"

"Dört kuşaktan beri Oran'lıyız."

"Yaaaaa! Atalarınız neredeyse Arapların peygamberiyle kılıç tokuşturmuş desenize!.. Ben ise sadece on beş yıldır Cezayir'deyim. Önce gemilerde miçoluk yapıyordum. Berte'e rastladım *fondouk*'ların[1] birinde. Hemen, tamam oğlum, burası son durak dedim kendime. Berte ile evlendik ve Scalera'ya yerleştik... Oran çok güzel bir şehir."

"Evet," dedi Germaine üzüntüyle, "çok güzel bir şehir..."

Şoför, ani bir direksiyon hamlesiyle yolun ortasında yürüyen bir çift eşeğin hayatını kıl payı ile bağışladı. Kamyonun arkasındaki kasada bulunan mobilyalar hep birlikte gıcırdadılar, aynı anda arkadaki iki taşımacı sunturlu bir jargonla ana avrat küfrettiler.

Şoför kamyonu tekrar toparladı ve kaputun altındaki hortumları patlatırcasına hızlanmaya başladı.

"Çene çalacağına, yola bak biraz Coco," diye bir ses geldi arkadan.

Şoför yanıt vermedi, sustu.

Meyve bahçelerinin defilesi tekrar başladı. Ovaları, tepeleri ele geçirmek için portakal bahçeleri ve üzüm bağları omuz omuza çarpışıyorlardı sanki. Etrafı büyük ağaçlar ve bahçelerle çevrili kasabaya hâkim bir noktadan bakabilmek için, çıkıntıların, tepeciklerin üzerine inşa edilmiş harika çiftlik evleri çevreye yayılmışlardı. Bu çiftliklere uzanan toprak yolların her iki yanı, sıra sıra zeytin ağaçları ve geniş gölgelikli palmiye ağaçları ile kaplıydı. Bazen, yaya ya da atlarının üstünde dörtnala, karnı yere yapışmış ve kim bilir hangi mutluluğa doğru koşan yarıcıları görüyordum tarlaların ve bahçelerin arasında. Birden, insana kendisini hazırlayabilmesi için zaman bile tanımadan, sanki etraftaki çok parlak seyirlik manzaralara tezat teşkil edip insanın keyfini kaçırmak istercesine tepecikler üzerine

1 Cezayir'de büyük kervansaraylara verilen ad; daha sonra halk arasında kötü şöhretleriyle anılan batakhanelere dönüşmüşlerdir. (ç.n.)

yapılmış, inanılmaz derecede çirkin ve ürkütücü, sefaletin ve kötü kaderin ağırlığı altında ezilmiş evcikler beliriyordu manzarada. Bazıları ise, hicap duydukları sefilliklerini göstermemek adına, sıra sıra frenk incirlerinin ardına sığınmışlardı. Yerle bir olmamak için direnen damlarının ucu görünüyordu sadece; bu evlerin bir kısmı da tepenin yamaçlarındaki kayalıklara tutunmuş, kapıları dişsiz bir ağzın iğrenç görüntüsünü sunarken, duvarlarındaki kerpiç sıvalar eğreti duran ölümcül birer maske gibiydiler.

Şoför yeniden Germaine'e döndü ve o sırnaşık gülümsemesi ile aynı cümleyi bir kez daha yineledi:

"Kuzinim Mélina'ya çok benzediğinizi biliyor muydunuz hanımefendi?.."

II.

Rio Salado

8

Çok sevdim Rio Salado'yu; Romalıların Fulmen Salsum'u, bugünün El-Maleh'i. Bana ait olmayan bir gökyüzünün altında ihtiyarlamayı veya kendi hayaletlerinin uzağında ölmeyi aklının ucundan bile geçirmeyen ben, bu kasabayı sevmekten bir an bile vazgeçemedim. Yemyeşil sokakları, sımsıcak evleri ile harika bir sömürge kasabası idi. Baloların düzenlendiği, dönemin en itibarlı müzik gruplarının çalıp söylediği, belediye binasının önüne kadar kaplama taşlarıyla döşeli görkemli meydan, üzerlerine ampuller serpiştirilmiş bezek kordonlarının süslediği, insanlara tepeden bakan küstah palmiye ağaçları ile çevriliydi. Bu meydanda, yapmacık tavırları ve batının başkenti olma sıfatının verdiği tüm şımarıklığa rağmen Oran kentinin bile getirtmeyi başaramadığı Aimé Barelli, cebinde sakladığı ünlü şivava cinsi köpeğiyle Xavier Cugat, Jacques Hélian, Pérez Prado dibi destanlaşmış isim ve orkestralar çalar, söylerdi. Rio Salado göze çarpmayı, tüm sahil şeridi boyunca onu dikkate almayıp, buradan ne köy olur ne kasaba diyenlerden intikam almayı çok severdi. Kasabanın, ana bulvar boyunca didinerek, inatla diktiği görkemli konakları onun, buradan geçen yolculara gösterişin keyfe keder kararları alt ederken, imkânsızı gerçekleştirmek için karşısına dikildiği çilelerin listesini çıkardığında nasıl bir erdeme dönüştüğünün bir tür kanıtı gibiydi sanki. Zamanında, kertenkelelerle dolu terk edilmiş taşlıkları, yolunu kaybeden çobanların tesadüfen geçtikleri ve bir daha asla ayak basmadıkları, çalılıkların ve ölü derelerin iç içe geçtiği, çakal ve yaban domuzlarının mutlak hükümdar oldukları ıssız ve sahipsiz bir bölge imiş; sözün özü, insanlar ve melekler tarafından reddedilmiş, hacca gidenlerin lanetli bir mezarlık kıyısından geçermişçesine hızla uzaklaştıkları bir toprak parçasıymış... Sonra, çoğunluğu İspanyol

olan, yolun sonuna gelmiş, gidecek başka yeri olmayan, her yerden kovulmuş, işsiz güçsüz hayta takımı, kendi sefaletlerini andıran bu çorak yöreye kapağı atmış. Kolları sıvayıp bu vahşi düzlükleri adam etmeye koyulmuşlar; bir sakızağacını ancak yerine bağ kütüğü dikmek için sökmüş, toprağı sadece kurulacak bir çiftliğin sınırlarını belirlemek için kazmışlar. Ve Rio Salado, kimsenin inanmadığı bu topraklardan akla hayale gelmeyecek bir şekilde, ölülerin gömüldüğü çukurların üzerinde filizlerin boy atması misali doğmuş.

Üzüm bağlarının ve şarap mahzenlerinin ortasına kurulmuş olan Rio Salado –yüz civarında üzüm bağı, şaraphane ve mahzen vardı– güzel yarınların habercisi olumlu gelişmelerin sarhoşluğu içinde, o yılın mahsullerinin tadına bakıyordu. Gökyüzünde karın savrulduğu, çok soğuk geçen bir Ocak ayı olmasına rağmen, kasabanın her yanından yaza dair muştular ve kokular yükseliyordu. Canlı ve içten gelen hareketlerle kendilerini günlük uğraşlarına veren insanlar, gün batımında dükkânlarında bir bardak içki içmek için ya da başka hoş bir bahane yaratarak toplanırlardı; önlerinden geçerken kahkahalarını, öfke ve şikâyetlerini duyardınız.

"İnan bana burayı çok seveceksiniz," demişti amcam, Germaine'le beni yeni evimizin kapısında karşılarken.

Büyük çoğunluğu İspanyol kökenli ve Yahudi olan Rio Salado'nun insanları, kasabada yükselen tüm yapıları elleriyle bina etmiş olmaktan, Olympos'un tanrılarını bile sarhoş edebilecek şarapları imal ettikleri üzüm salkımlarını, zamanında herkesin burun kıvırdığı bu topraklardan elleriyle söküp almaktan gurur duyuyorlardı. Keyifli, doğal ve içten insanlardı; herkes herkesi tanır ve uzaktan birbirlerini çağırmak için ellerini ağızlarının iki yanında boru yapıp bağırmayı çok severlerdi. O kadar iç içe geçmiş, o kadar birbirlerine benzerlerdi ki, insan onlar için aynı topun kumaşı demekten kendini alamazdı. Buranın, bir mahalleden diğerine geçtiğinizde sizde çağ atlamış veya gezegen değiştirmiş hissi uyandıran Oran ile hiçbir benzer tarafı yoktu.

Amcam doğru karar vermişti. Rio Salado yeniden ayağa kalkabilmek için çok uygun bir yerdi. Yeni evimiz, kasabanın doğu yamacında, harika bir bahçe içinde, balkonuna çıktığınızda uçsuz bucaksız

bir üzüm bağı okyanusunun sizi kucakladığı çok güzel bir evdi. İçi raflar ve etajerler dolu arkadaki küçük odası ile birlikte eczaneye dönüştürülmüş yüksek tavanlı bir giriş katı olan geniş, püfür püfür esen kocaman bir evdi. Zemin kattan döner bir merdiven ile çok geniş bir salona çıkılıyor ve bu geniş salona, üç büyük oda ile her tarafı fayans kaplı, içinde aslan kafası şeklindeki dört ayağı üstünde duran dökme demirden bir küveti bulunan banyo açılıyordu. Güneşle yıkanan balkonun korkuluklarından sarkarken aniden bakışlarımı yakalayan bir keklik, sanki özlediğim, doğduğum günden beri alışık olduğum bir çevreye tekrar kavuştuğumu müjdeliyordu bana.

Hayran kalmıştım. Tarlaların ortasında doğan ben, sanki eski mihenk taşlarıma, tarlaların mis gibi toprak kokularına, tepelerin sessizliğine yeniden kavuşuyordum. Köylü bedenimde yeniden doğuyordum adeta, üstelik şehir kıyafetlerimin ruhumun doğasını değiştiremediklerinin farkına varmak beni bir kat daha mutlu ediyordu. Eğer şehir sadece bir yanılsama ise, taşra hiç sönmeyen, sürekli büyüyen bir heyecandı benim için; burada doğan her gün bana insanlığın şafağını, çöken her akşam ise kesin bir huzuru, barışı anımsatıyordu. Hemen âşık olmuştum Rio Salado'ya. Sanki bahşedilmiş bir köşesiydi dünyanın. Tanrıların ve devlerin bile burada huzuru bulabileceklerine yemin edebilirdim. Her şey şeytanların, kötülüklerin elinden didinerek alınmış ve yeniden günlük güneşlik hale getirilmiş, cennete döndürülmüştü sanki. Geceleri çakallar inip insanları uykularında rahatsız ettiklerinde bile, insanda onları ormanın en ücra köşelerine kadar takip etme arzusu uyandırıyorlardı. Benim de onların siluetlerini üzüm bağlarının kıvırcık yaprakları arasında yakalamak için balkona çıktığım geceler oluyordu. Saatler boyu kendimi unutarak en ufak bir gürültüye kulak kabartıp ayı seyrediyordum, ona kirpiklerimi dokundururcasına.

... Ve sonra Émilie vardı.

Onu ilk kez gördüğümde, eczanemizin giriş kapısına oturmuş, kafasında mantosunun kapüşonu, potinlerinin bağcıkları ile oynuyordu. Tedirgin bakışlı, zeytuni siyah gözleri olan güzel bir kızdı. Mermer gibi beyaz ve soğuk suratında, geçirmekte olduğu ağır bir hastalığın izleri

olmasaydı, büyük bir keyifle gökten inmiş bir melek diyebilirdim.

"Merhaba," diye selamladım onu. "Sana yardımcı olabilir miyim?"

"Babamı bekliyorum," dedi, geçebilmem için yavaşça kenara çekilirken.

"İstersen içeride bekleyebilirsin. Dışarıda hava buz gibi."

Başıyla hayır işareti yaptı.

Birkaç gün sonra, Émilie yanında yekpare kayadan yontulmuş gibi dev bir adamla birlikte geldi! Babasıydı. Kızını Germaine'e teslim etti, sonra tezgâhın önünde kocaman bir deniz feneri şamandırası gibi dikildi. Germaine kızı elinden tutarak eczanenin arka tarafındaki odaya soktu, birkaç dakika sonra yine elinden tutarak babasına iade etti. Adam tezgâhın üzerine bir kâğıt para bıraktı, kızının elinden tuttu ve birlikte sokağa çıktılar.

"Ne yaptın ona?" diye sordum Germaine'e.

"İğnesini yaptım... Her çarşamba olduğu gibi."

"Hastalığı ağır mı?"

"Onu sadece Tanrı bilebilir."

Bir sonraki çarşamba günü, onu görebilmek için okul çıkışında vakit yitirmeden eczaneye koştum. Oradaydı, üstü ilaç kutuları ve preparatlar için kullanılan dar ağızlı küçük şişelerle dolu tezgâhın karşısındaki bankta oturuyordu. Karton kapaklı bir kitabın sayfalarını çeviriyordu.

"Ne okuyorsun?"

"Guadalup hakkında resimli bir kitap."

"Guadalup ne?"

"Karayipler'de bulunan büyük bir Fransız adası."

Onu ürkütmemek için ayakuçlarımda yaklaştım. O kadar kırılgan ve güçsüzdü ki.

"Benim adım Yunus."

"Ben de Émilie."

"Üç hafta sonra on üç yaşıma basacağım."

"Ben de geçtiğimiz Kasım ayında dokuzuncu yaşımı kutladım."

"Çok ağrın var mı?"

"Fazla değil ama rahatsızlık veriyor."

"Peki, neyin var?"

"Bilmiyorum. Hastanede ne olduğunu anlayamıyorlar. Yazdıkları ilaçların da bir faydası olmuyor."

Germaine iğnesini almak için tezgâhın ön tarafına geçti. Émilie elindeki kitabı bankın üstüne bırakmıştı. Yandaki sehpanın üzerindeki vazoda bir demet gül vardı; içlerinden birini koparttım, usulca kitabın arasına koydum, sonra da kimseye görünmeden eve çıktım.

Döndüğümde Émilie gitmişti.

Bir sonraki çarşamba günü Émilie iğne yaptırmaya gelmedi. Sonraki çarşamba da.

"Mutlaka hastanede alıkoymuş olmalılar," dedi Germaine.

Birkaç hafta daha geçti, Émilie'den hiç haber yoktu, onu tekrar görebilme umudumu yitirmiştim artık.

Sonra Rio'nun en varlıklı adamı Pépé Rucillio'nun yeğeni Isabelle ile karşılaştım. Isabelle, Cezayir menekşesi gözleri, poposunun kıvrımına kadar dökülen saçlarıyla güzel bir kızdı. Aman Allahım! Öylesine zor, karmaşık bir kızdı ki. Herkese yukarıdan bakardı. Ama gözlerini bana diktiğinde ufacık olurdu; bir de bana yakınlaşmak isteyen gafilin vay haline. Isabelle beni kimseyle paylaşmak istemiyordu, sadece ona ait olmalıydım. Şarap ticaretinin önde gelen isimlerinden olan annesi ve babası, ailelerinin patronu konumundaki Pépé adına çalışıyorlardı. Musevi mezarlığının yakınlarında, her yanından begonya şelaleleri akan bir sokakta bulunan büyük bir villada oturuyorlardı. Isabelle, biraz karmaşık bir Fransız kadını olan annesinden –meteliksiz bir aileden gelmiş olmasına rağmen, kendisini çekiştirenlere ısrarla damarlarında mavi kan dolaştığını söylerdi– pek bir şey almamıştı, belki biraz düzen, biraz da disiplin arzusundan söz etmek mümkündü; buna karşılık babasının tıpatıp kopyasıydı sanki; babası buğday, hatta yanık tenli bir Katalan'dı. Isabelle'in çıkıntılı elmacık kemikleri, keskin bir ağız yapısı, delici bakışları vardı. On üç yaşında olmasına rağmen, burnu havada, egemen sınıflara özgü jestleriyle ne istediğinin ve istediğini de nasıl elde edebileceğinin farkında olan bir kızdı; ilişkide bulunduğu insanların kendi imajını doğrudan etkileyeceğinin bilincinde olarak bu konuda son derece hassas davranırdı.

Zaten bir gün bana daha önceki yaşamında çok soylu bir aileden gelen bir prenses olduğu sırrını vermişti!

O beni bulmuştu ilk önce; kasabanın meydanında yerel bir bayram münasebetiyle düzenlenen törenler sırasında. Bana yaklaşarak sormuştu: "Jonas siz misiniz acaba?" Büyük, küçük herkese "siz" diye hitap eder, insanların da kendisine bu şekilde hitap etmesi konusunda ısrarcı davranırdı... Benden gelecek yanıtı bile beklemeden, kararlı bir ses tonuyla ekledi: "Bu perşembe benim doğum günüm. En samimi dileklerimle davetli olduğunuzu bilmenizi isterim." Bunun yürekten gelen bir davet mi, yoksa kesin bir emir mi olduğunu anlamak çok zordu. Perşembe günü, hiçbirini tanımadığım, bu yüzden de kendimi biraz yalnız hissettiğim, kuzen ve kuzin kaynayan, davetli olduğum evlerinin o görkemli iç avlusuna gittim. Isabelle beni görünce hemen kolumdan tuttu, davetlilerden biraz sessiz olmalarını rica ettikten sonra: "Tanıştırayım, Jonas, en sevdiğim arkadaşım," diyerek beni akraba çocukları ve arkadaşlarına tanıştırdı.

İlk öpüşmemi de ona borçluyum. Bir gün, evlerinin salonunda, taraçaya açılan iki camlı kapı arasında yer alan cumbanın önündeydik. Isabelle sırtı dimdik, çenesi hafifçe yukarı kalkık halde, kendini kaptırmış piyano çalıyordu. Yanına oturmuş, hayranlıkla klavyenin üzerinde, dans edercesine bir tuştan diğerine koşuşturan parmaklarını seyrediyordum. İnanılmaz bir yeteneği vardı. Aniden durdu, yine zarif bir hareketle tuşların üstündeki kapağı kapattı. Biraz durdu, bu belki bir kararsızlık, belki de yoğunlaşma anıydı, tam olarak ne olduğunu kestirememiştim, sonra bana doğru döndü, başımı elleriyle kavradı, ilham perisi gelmişçesine gözlerini kapadı ve dudaklarını benimkilerin üzerine yapıştırdı.

Öpücük bana hiç bitmeyecekmiş gibi geldi.

Isabelle, önce yumulu gözlerini açtı, sonra hafifçe geri çekildi.

"Bir şeyler hissedebildiniz mi Jonas Bey?"

"Hayır," diye yanıtladım.

"Ben de hissetmedim. Halbuki sinemada hiç de böyle değil, çok etkileyici görünüyor... Bir şeyler hissedebilmek için ergenlik çağına ulaşmamız gerekecek galiba."

Bakışlarını gözlerimin içine dikti ve kararını verdi:

"Önemli değil! Ne kadar beklemek gerekiyorsa biz de o kadar bekleyeceğiz."

Isabelle, yarınların sadece kendilerine ait olduğunu düşünen insanların sabrına sahipti. Bana, benim bu dünyadaki en yakışıklı erkek çocuğu olduğumu, ben farkında olmasam bile mutlaka bundan önceki hayatımda yakışıklı ve soylu bir prens olarak yaşadığımı ve beni nişanlısı olarak onurlandırmasının nedeninin ise gerçekten de benim bu sıfata layık biri olmam olduğumu söylerdi.

Bir daha hiç öpüşmedik, ama bize nazar değdirecek bakışlardan özellikle sakınarak, her gün buluşup firavunlara layık planlarımızı geliştiriyorduk.

Ve bir gün ne olduğunu bile anlayamadan ilişkimize nazar değdi ve ayrıldık. Bir pazar sabahıydı; sıkıntıdan patlamış bir vaziyette evin içinde dört dönüyordum. Amcamın odasına kapanmaları, ölmüş gibi her şeyden elini ayağını çekmeleri yeniden başlamıştı. Germaine ise pazar ayini için kiliseye gitmişti. Gerçekten de ne halt edeceğimi bilemeden dört dönüyor, iskambil kâğıtlarıyla oynuyor, beş dakikada sıkılıyor, kâğıtları bırakıp elime bir kitap alıyor, sonra onu da fırlatıp atıyordum bir kenara. Dışarıda çok güzel bir hava vardı, parlak ışık huzmeleri ilkbaharı müjdeliyordu. Kırlangıçlar erkenciydiler, her renkten çiçekler açmıştı ve Rio baştan aşağıya yasemin kokuyordu.

Sonunda dayanamayıp sokağa attım kendimi, ellerimi arkamda kavuşturmuş, aklım başka yerlerde yürüyordum. Farkına bile varmadan, bacaklarım beni Rucillio'ların evinin önüne getirmişti. Penceresinin önüne gelip Isabelle'e seslendim. Her zamanki gibi, aşağıya inip bana kapıyı açmadı. Beni kapının önünde uzunca bir süre inlettikten sonra penceresinin kanatlarını sertçe açarak bana bağırdı:

"Yalancı!"

Ses tonundan ve bakışlarındaki hiddetten bana ölümüne kızgın olduğunu anladım. Isabelle nefretini kusmak, kızgınlığını haykırmak için hep bu ses tonunu ve bu bakışını kullanırdı.

Bu şekilde karşılanacağımı ve beni neyle suçladığını bilemediğim için adeta nutkum tutulmuştu, ağzımı açıp tek bir sözcük edemiyordum.

"Senin yüzünü bir daha asla görmek istemiyorum," dedi ciddiyetle ve küstahça.

Onu ilk kez birine "sen" diye hitap ettiğini duyuyordum.

"Neden?.." diye bağırıyordu avazı çıktığı kadar, şaşkınlığım onu daha da sertleştirmişti. "Neden bana yalan söyledin?"

"Ben size hiç yalan söylemedim ki!"

"Ya, öyle mi?.. İsmin *Yunus*, değil mi? *Yunus*? Peki, neden bana Jonas olduğunu söyledin o zaman?"

"Herkes beni Jonas diye çağırıyor... Ne fark eder ki?"

"Çok şey fark eder!" diye bağırdı, bağırtısının şiddetinden nefesi kesiliyordu.

Öfkeden kıpkırmızı kesilen yüzü hüsranla dalgalanıyordu:

"Çok şey fark eder!.."

Durdu, nefesini toparladı ve hiç çekinmeden bana şunları söyledi:

"Aynı dünyaların insanları değiliz *Yunus* Beyefendi! Gözlerinin mavi olması bu farkı ortadan kaldırmak için yeterli değil."

Penceresinin kanatlarını suratıma kapatmadan, aşağılayıcı bir bakışla ağzından bir "hıh!" sesi çıktı ve ekledi:

"Ben bir Rucillio'yum, unuttun mu yoksa bunu?.. Benim bir Arap ile evleneceğimi mi zannediyorsun sen?.. Bir Arap ile evleneceğime gebermeyi yeğlerim!"

Bu tür sözlere muhatap olmak, ergenlik çağına adım atan bir erkek çocuğunun içini, en az kız çocuklarının ilk âdet dönemlerinin sancıları kadar acıtıyor, içiniz kızgın demirle dağlanmışa dönüyor. Yapay bir uykudan uyanmışçasına sersemlemiş, şok olmuştum. O günden sonra olayları artık eskisi gibi algılamamaya başladım. Çocukluğun verdiği naiflikle, bazı ayrıntılar gözardı edilirken, böyle bir olayın yaşanmışlığının verdiği acıyla bu ayrıntılar artık su yüzüne çıkmaya, size batmaya, sizi rahatsız edip kemirmeye başlar, hatta gözlerinizi yumduğunuzda bile canlanıp hafızanıza gelir, pişmanlıklara kadar gidebilecek sarsıntılar yaratır.

Isabelle beni içinde bulunduğum altın kafesten çıkarıp dipsiz bir kuyuya atmıştı.

Cennetten kovulan Âdem bile benim kadar pusulasını şaşırmış,

gırtlağındaki yumru benimkine takılan, bana soluk bile aldırmayan yumru kadar sert ve acımasız olamazdı.

Beni kendime getiren bu olaydan sonra, daha dikkatli davranmaya, ayağımı nereye bastığıma özen göstermeye başlamıştım. Öncelikle kasabamızın sokaklarında hiçbir Mağripli giysisinin uçuşarak dolaşmadığını fark ettim, kafaları türbanlı zavallılar şafak atımından gün batımına kadar bahçelerde çile çekiyorlar, sömürgeci geleneklere sıkı sıkıya bağlı Rio'nun çevresine bile yaklaşamıyorlardı; bir tek amcam, o da insanlar onu Tilimsanlı bir Türk zannettiklerinden kasabada kabul görüyordu.

Isabelle beni yerle bir etmiş, iflahımı kesmişti.

O günden sonra birçok kez yollarımız kesişti. Beni görmeden, burnu bir karış havada geçiyordu önümden ve sanki onun yaşamında hiç var olmamışım gibi davranıyordu... Ancak davranışları bununla sınırlı kalmamıştı. Isabelle'in, çevresindeki insanlara da kendi zevklerini ve nefretlerini dayatarak benimsetme huyu vardı. Kalbinden çıkardığı her şeyin üstüne çevresindekilerin de kusmasını isterdi. Bunun sonucu olarak, oyun alanlarımın daraldığını, sınıf arkadaşlarımın benden bilinçli şekilde uzaklaştıklarını gördüm... Sırf bu yüzden, onun intikamını almak için Jean-Christophe Lamy beni okulun avlusunda kıstırarak suratımda köklü değişiklikler yapmıştı!

Jean-Christophe benden bir yaş büyüktü. Kapıcılık yapan bir anababanın çocuğuydu, sosyal durumu fazla çalım satmak için yeterli değildi, fakat Pépé Rucillio'nun, o burnu Kaf dağındaki yeğenine delice bir tutku ile bağlı idi. Zaten bana o kadar sert ve isabetli yumruklar atmasının nedeni ona ne kadar bağlı olduğunu ve onun için neler yapabileceğini kanıtlamaktı.

Darmadağın olmuş suratımı gören öğretmenimiz elimden tutarak beni kürsüye çıkardı ve beni bu hale hangi "vahşi hayvanın" soktuğunu ona göstermemi emretti. Benden yanıt alamayınca cetvelle parmak uçlarıma onları hissizleştirene kadar vurdu ve dersin sonuna kadar sınıfın bir köşesinde tek ayak üzerinde durma cezası verdi. Ağzımdan bir şeyler alırım umuduyla, son zilden sonra tekrar yanına çağırdı. Ettiği tüm tehditlere rağmen ağzımdan laf alamayacağını an-

layınca, bu sefer de konuyu ailemle konuşacağı tehdidini savurarak beni yanından kovdu.

Okuldan ezilmiş marmelata dönmüş bir suratla döndüğümü gören Germaine çok hırslandı. O da benden bunun sorumlularını öğrenmek istiyordu, ancak kaderine razı bir suskunlukla karşılaştı. Sonunda beni hemen okula götürüp, öğretmenlerle birlikte konuyu aydınlatmaya karar verdi. Solgun ve çökmüş bir vaziyette salonun bir köşesinde oturan amcam, sesini yükselterek Germaine'e karşı çıktı: "Hayır, hiçbir yere götürmeyeceksin onu. Artık kendini korumasını öğrenme zamanı geldi de geçiyor!"

Birkaç gün sonra bağların civarında dolaşırken, beni uzaktan gören Jean-Christophe Lamy ve yanından hiç ayırmadığı iki figüranı Simon Benyamin ile Fabrice Scamaroni, kestirmeden geçerek karşıma çıktılar. Agresif bir halleri yoktu ancak yine de korkmuştum. Üstelik buralara hiç gelmezler, belediye meydanının canlı kalabalığının hay huyunu ya da futbol oynadıkları boş arsaları tercih ederlerdi. Buralarda görünmeleri hayra alamet bir durum değildi. Benden bir sınıf yukarıda olan Fabrice'i tanıyordum biraz, teneffüslerde elindeki çizgi romanlara dalmış görürdüm onu hep. Aslında sorunsuz bir çocuktu, ancak Jean-Christophe pisliğinin isteklerine hayır diyemiyordu. Gerektiğinde ona kavga dövüşte yardımcı oluyordu. Aslında Jean-Christophe'un desteğe ihtiyacı yoktu, yumruk sallamasını ve kendini yumruklardan korumasını çok iyi biliyordu; şimdiye kadar onun yere düştüğünü gören olmadığı için, işler yolunda gitmediği zaman arkadaşının ona ne kadar destek olabileceğini kestiremiyordum. Simon ise, kesinlikle bende güven duygusu uyandırmayan bir çocuktu. Ne yapacağı önceden kestirilemezdi, bir arkadaşıyla giriştiği tartışmayı ani bir kafa darbesi ile sonlandırabilirdi, örneğin. Aynı sınıftaydık, zamanının çoğunu, arka sıralarda soytarılık etmek ya da sesi soluğu çıkmayan inek öğrencilerin canlarını burunlarından getirmekle geçirirdi. Öğretmen kötü not verdiğinde, ona kafa tutabilen nadir tembel teneke öğrencilerden biriydi. Kızlara karşı anlaşılmaz bir kin beslerdi, özellikle güzel ve çalışkan kızlara karşı. Okula başlar başlamaz onunla muhatap olmak zorunda kalmıştım. Kendisi gibi

uyuz ve tembel arkadaşlarını etrafıma yığmış, yaralı dizlerimle, "aptal kızları" andıran suratımla, yeni olmalarına rağmen kurbağagillerin ayaklarına benzettiği ayakkabılarımla dalga geçmişlerdi. Dalga geçmelerine tepki göstermediğim için beni "çıtkırıldım"lıkla suçlamış ve bir daha hiç bulaşmamıştı bana.

Jean-Christophe'un koltuğunun altında bir paket vardı. Bakışlarını kolluyordum. Yüzünde bilindik hinlik ifadesi yoktu, ne de birine saldırmadan önce yüzünde beliren gergin çizgiler vardı.

"Kötü bir şey yapmayacağız sana," diye uzaktan bağırarak beni rahatlatmaya çalıştı Fabrice.

Jean-Christophe bana utangaçça yaklaştı. Üzgündü, hatta pişmandı, omuzları görünmez, ağır bir yükün altında eziliyormuş gibi bir hali vardı.

Ezik bir hareketle paketi bana uzattı.

"Beni affetmeni istiyorum," dedi.

Uzattığı paketi almakta tereddüt ettiğimi görünce, avuçlarımın içine bıraktı.

"Tahta bir at. Benim gözümde çok büyük bir değeri var. Bugün, onu sana armağan etmek istiyorum. Eğer beni affediyorsan, kabul et lütfen."

Fabrice paketi almam konusunda gözleriyle beni cesaretlendiriyordu.

Jean-Christophe elini yavaşça çektiğinde, paketin elimde kaldığını görünce rahatladı, utançla karışık bir mırıldanma ile:

"Ayrıca beni gammazlamadığın için de çok teşekkür ederim sana."

Dördümüz, o zamana dek bu kadar güzeline hiç rastlamadığım bir dostluk bağının düğümlerini atıyorduk, hem de sımsıkı.

Daha sonra, Jean-Christophe'un işgüzarlık yaparak benim ağzımı burnumu dağıtmasına çok üzülen Isabelle'in, ona tanıklar önünde benden özür dilemesi koşulunu dayattığını öğrenmiştim.

Rio Salado'daki ilk yazımız kötü başlamıştı. Bütün ülke, 3 Temmuz 1940 günü İngiliz Hava Kuvvetleri'ne bağlı "Force H" filosunun

uçaklarının *Catapult* operasyonuyla, Mers el-Kebir Deniz Üssü'nde demirli Fransız savaş gemilerine bomba yağdırması ile sarsılmıştı.[1] Henüz bu facianın yarattığı zararın ve kayıpların hesabını bile yapmamıza fırsat tanımayan Majesteleri'nin uçakları, üç gün sonra tekrar gelerek yarım bıraktıkları işi tamamlamışlardı.

Askerlik görevini *Dunkerque* adlı kruvazörde aşçı olarak yapan Germaine'in yeğeni de bu hava akınları sonucunda öldürülen bin iki yüz doksan yedi Fransız askeri arasındaydı. Her geçen gün biraz daha bir tür "kronik otizmin" içine gömülen amcam, bizimle defin törenine gelmeyi reddedince, Germaine'le ben onsuz gitmek zorunda kalmıştık.

Vardığımızda şok halinde bir Oran bulduk. Bütün şehir, yaşanan kâbus gibi olaylardan sonra sahilde alevler içinde yanan deniz üssüne doğru koşuşturuyordu. Bazı askeri gemiler ve binalar ilk saldırıdan bu yana yanmaya devam ediyorlardı; çıkan siyah dumanlar gökyüzünü kaplıyor, dağları boğuyordu. İnsanlar korkmuştu, bir o kadar da olup biteni anlayamama çaresizliği içerisindeydiler; çünkü saldırılar sırasında hedef alınan askeri gemiler, iki hafta öncesinde imzalanan ateşkes anlaşması uyarınca silahları sökülen gemilerdi. Akdeniz kıyılarına inemeyeceği sanılan bu pis savaş artık kentin kapılarına dayanmıştı. Ardından, derin bir korku, heyecan ve çılgınlık her tarafa egemen olmuştu. Her yönde ve her anlamda patlak veren spekülasyonlar, insanın kanını donduran saçma sapan, ipe sapa gelmez haberlerin kaynağını oluşturuyordu. Ani Alman saldırılarından, geceleri ülkenin iç kısımlarına paraşüt birliklerinin indirilmesinden, bu kez sivil halkı hedef alacak çok daha yoğun bombalı saldırılardan, Avrupa'yı taş devrine sürükleyen acımasız savaşın Cezayir'i de içine çekeceğinden söz ediliyordu sürekli.

Bir an önce Rio'ya dönmek istiyordum.

Düzenlenen defin töreninin ardından Germaine bana biraz para vererek Jenane Jato'yu ziyaret etmeme izin verdi. Aslında bu ziya-

1 Fransa'nın 1940 Haziranı'nda Almanya tarafından işgal edilmesinin ardından, Mers-el-Kebir Limanı'ndaki Fransız donanmasının Almanların eline geçmesini önlemek adına İngiliz kuvvetlerinin gerçekleştirdiği saldırı. (yay.n.)

ret sırasında beni yeğeni Bertrand'a emanet etmiş ve ona, beni bu "sefer"e sağ salim götürüp, geri getirme görevini yüklemişti.

Jenane Jato değişmişti sanki. Şehrin kentsel gelişimi, kırık dökük gecekondular ile göçmenlerin çadır mahallelerini Petit Lac'a[1] doğru itmişti. Çalılıklarla kaplı araziler, betonarmenin dev adımlarla yaptığı ilerleme karşında gerilemiş, makiliklerin eskiden çöplük ya da it kopuk takımının barınağı olarak kullanılan bölümlerini ise şantiyeler sarmıştı. Pazarın kurulduğu yerde ise garnizon mu yoksa hapishane mi olduğunu anlayamadığım büyük bir askeri yapının duvarları yükseliyordu. Demir döküntülerinin ve atıklarının oluşturduğu tepeciklerin yanında kurulmuş işe alma noktaları itişip kakışan, umut peşinde koşuşan zavallılardan ibaret kalabalıklar tarafından kuşatma altına alınmıştı sanki... Ama sefalet her şeye rağmen direnip varlığını sürdürmekteydi, sarsılmaz bir kaderdi sanki bu sefalet, her şeye kafa tutuyordu, yerel yönetimin, belediyelerin en heyecan verici projelerine karşı bile dayatmalarını sürdürüyordu. Aynı cılız siluetler duvar diplerine yapışarak ilerliyor, aynı zavallılar mukavvalardan yaptıkları barınaklarında hayata karşı verdikleri mücadeleye devam ediyorlardı; kül rengi suratları, donuk bakışları, maşlaklarının kapüşonlarını çenelerinin altından düğümlemiş, mumyaya dönüşmüş en zavallıları, en ezilmişleri, kokuşmuş ucuz lokantaların yemek kokularına ellerindeki kuru ekmekleri banmak istercesine nöbette bekliyorlardı. Bize, sanki biz zamanın ta kendisiymişiz, başka bir dünyadan gelmişiz gibi bakıyorlardı. Sefil ortama alışmış olan Bertrand, bizi hedef alan bir laf atma işittiğinde ya da güzel kıyafetlerimizin üzerine yapışan tehdit edici bir bakış hissettiğinde adımlarını sıklaştırıyordu. Sağda solda dolaşan birkaç Rumî, feslerini kulaklarının üzerine doğru eğmiş Avrupalı giyimli Müslümanlar vardı, ama ortamın havası ağırdı, ertelene ertelene patlaması kaçınılmaz fırtınaların amansız mayalanma kokusu, en duyarsız insanlar tarafından bile hissedilebiliyordu. Yolumuzun üstünde sürekli bağrışmalar duyuyorduk, bazıları hemen kavgaya dönüşüyor, bazılarının da patlamasıyla sönmesi bir oluyor, yerini rahatsız edici bir sessizliğe bırakıyordu.

1 Küçük Göl. (ç.n.)

Rahatsızlıklar patlama noktasında, beklentiler ise nefes nefese idi. Su satıcılarının, rengârenk küçük çıngıraklarla süslenmiş koşumlarıyla çıkarttıkları şıngırtılarla dans edercesine sağa sola koşuşturmaları, yaşamın canlılığına dair bu tek şey de, yaşananların tehlikeli etkilerini afsunlayarak önünü almaktan çok uzaktı.

Diz boyu ıstıraplar yaşanıyordu, çekilen acılar insanlık sınırlarının çok ötesine geçmişti bile.

Jenane Jato, fos çıkmış düşlerin ağırlığı altında eziliyordu. Açlıktan ve güneşten sersemlemiş yavrucaklar büyüklerinin gölgelerinde sersemce bir ileri bir geri sallanıyorlardı; doğdukları gün doğaya terk edilmiş, pislik ve hiddetten beslenen, kamyonların ardı sıra onlara asılmak için ölümle flört edercesine koşuşturan, at arabalarının arasında kıvrak manevralar yapan yalınayak çocukların her biri başlı başına bir trajedi teşkil ediyordu. Kimi yerde nedensiz bir kavga yüzünden, kimi yerde ise paçavralardan yapılmış bir topun ardından koşuşturmak için toplanmışlardı, hareketlerindeki gözü dönmüşlük, ölümü hiçe sayan fütursuzluk insanın kanını donduracak cinstendi.

"Bizim Rio'dan farklı, değil mi?" diye sordu Bertrand biraz canlanmak için.

Yapmacık gülüşü bir an sürdü sadece; korku tere dönüşmüş, şakaklarından akıyordu. Ben de korkuyordum, karnıma saplanan sancı, dükkânının eşiğinde dikilmiş duran Tahta Bacak'ı fark ettiğimde yok oldu. Yaşlı iblis zayıflamış ve çökmüştü.

Onun dükkânına son kez gelişimde beni karşılarken de aynı şekilde kaşlarını çatmıştı; hem şaşkın, hem de mutlu bir ifadeyle.

"Maviş göz, şu senin şans meleğinin adresini bana da veriver yahu!" diye seslendi, bir dirseğine dayanarak. "Eğer gerçekten bir Allah varsa, neden hiç bu taraflara bakmaz bu kurban olduğum?"

"Ağlamayı kes," diye bağırdı berber, zaten küçük olan bedeni eski mühimmat kasasından bozma dükkânının artık bir parçası olmuştu sanki, varlığı fark edilemiyordu bile. "Belki de senin o iğrenç suratın yüzünden sırtını dönmüştür bizlere, kim bilir?"

Berber pek değişmemişti aslında, sadece yüzünde daha önce olmayan derin bir ustura yarası izi vardı.

Bana dikkat bile etmedi berber.

Jenane Jato'da hareketlilik vardı, ama bunun ne yönde olduğunu anlayamıyordum. Hünnap ağaçlarının arkasındaki, üst üste yığılı çinko barakalar ortadan kaybolmuştu. Onların yerinde, demir kafeslerle kaplı çukur ve yarıkların bulunduğu, düzlenmiş, üstündeki makilerden arındırılmış geniş bir arazi vardı. Bunlar, yakında demiryolunun üzerine kurulacak büyük köprünün temelleri idi. Bizim avlunun arkasında, o eski yol bakım kulübesinin kalıntılarının bittiği noktadan itibaren dev bir fabrika ve ona yapışık upuzun bacasının inşaatı yükseliyordu.

Tahta Bacak, parmak ucuyla şekerleme kavanozunu gösterdi:

"Bir tane ister misin, ufaklık?"

"Hayır, teşekkür ederim."

Nuh nebiden kalma gaz lambası direğinin dibine sotalanmış bir seyyar satıcı, boynunda tezgâha dönüştürdüğü eski bir bidonun içindeki kâğıt helvaları, elindeki maşayı tangırdatarak bize satmaya çalışıyordu; bakışının soğukluğu, bizi kemiklerimize kadar ürpertmeye yetmişti bile.

Bertrand, refleksle beni önüne doğru çekti. Civardaki hiçbir surat, hiçbir gölge ona güvenilir gelmiyordu.

"Seni dışarıda bekleyeceğim," dedi avlumuzun giriş kapısının önüne geldiğimizde. "İstediğin kadar kal, ben burada olacağım," diye ekledi.

Avlumuzun karşısında, eskiden Ouari'nin büyük kuş kafesinin olduğu yerde beton bir ev vardı artık. Evin sol tarafına ise yukarı doğru giden taştan bir duvar örülmüştü; eskiden oyun oynadığımız bu küçük sokak, biraz daha ileride, mahallenin kopillerinin beni linç etmeye yeltendikleri çalılık arsaya kadar uzanıyordu.

Ouari'nin anıları geçti hızlıca beynimden. Bana saka kuşu avcılığının inceliklerini öğrettiği günler düştü hatırıma; kim bilir nerelerdeydi ve neler yapıyordu şimdi?

Avludan içeri girdiğimde beni ilk fark eden Bedire oldu; gözlerini kısmış, kim olduğumu anlamaya çalışıyordu. Çamaşırlarını asmak üzereydi; entarisinin orta yerini toplayarak belindeki, kemer görevi

gören ipe sokuşturmuştu, bacakları ayaklarından baldırlarına kadar çıplaktı. Ellerini o fil gibi kalçalarının üstüne dayayarak ayaklarını açan Bedire, kimse girmesin diye binanın girişlerini tutan bir polis edasındaydı.

"Bir ailen olduğunu şimdi mi hatırladın, küçük bey!"

Değişmişti Bedire. O obez hali yok olmuş, suratı çenesine doğru çökmüş, eski yusyuvarlak görüntüsü kaybolmuştu.

Bana takılmış mıydı, yoksa beni suçluyor muydu, kestirememiştim.

"Annen, kız kardeşinle dışarı çıktı," dedi evimizin kapalı kapısını göstererek. "Ama gecikmez, neredeyse gelmek üzeredir," diye ekledi.

Ayağı ile çamaşır leğeninin yanındaki bir tabureyi bana doğru itti.

"Otur bakalım, hadi," dedi. "Piç kuruları, hepiniz aynısınız, hiç farkınız yok! Ayakta durmayı öğrenir öğrenmez, bizleri samanlıkta bırakıp kaçıp gidiyorsunuz. Tıpkı babalarınız gibi, ses çıkarmadan, ayakuçlarınızda sıvışıyorsunuz, bu kadınların durumu ne olacak diyecek kadar bile iplemiyorsunuz bizleri!"

Arkasını döndü, sıktığı çamaşırları ipe asmaya koyuldu. Sadece yavaşça hareket eden düşük omuzlarını görebiliyordum. Arada duruyor, ya sümkürüyor ya da gözyaşlarını siliyor, başını bir çaresizlik ifadesiyle sağa sola sallıyor, sonra tekrar eğilip leğenden çamaşırları alarak, avluyu boydan boya ikiye ayıran eski, hintkenevirinden yapılma çamaşır ipine asıyordu.

"Bil ki annen iyi değil," dedi bana. "Gerçekten de hiç iyi değil. Eminim ki babanın başına büyük bir felaket geldi, ama annen bunu kabullenmek istemiyor. Doğrudur, öyle çok adam var ailesini bırakıp giden, yaşama sıfırdan tekrar başlamak için, ama sadece bu yok ki... Şiddet artık bozuk para gibi her yerde kol geziyor. Bana öyle geliyor ki, kim bilir nerede defterini dürdüler, sonra da bir çukura fırlatıp attılar. Baban yiğit adamdı. Öyle çoluğunu, çocuğunu bırakıp ortadan kaybolacak bir adam değildi. Bence mutlaka öldürdüler. Aynen benim zavallı kocam gibi, üç kuruş için öldürüldü, üç sefil kuruş! Sokağın ortasında hem de. Paaat! Boşluğuna bir bıçak darbesi. Her şeyi bitiren tek bir bıçak darbesi. Her şeyi ama... Beslenecek bunca

boğaz varken, ölüm nasıl bu denli basit olabilir ki? Nasıl olur da bir karış boyunda bir çocuk koskoca bir adamın canını alabilir?.."

Ve Bedire konuşuyor, konuşuyordu... Nefes bile almadan, biteviye konuşuyordu. Sanki içindeki Pandora'nın kutusu birden açılmıştı. Artık yapabileceği tek şeyin konuşmak olduğunun farkındaydı, konuşuyordu; bir dramdan diğerine atlıyor, bazen son söylediği sözcüğün önemini vurgulamak için susuyor, bazen bir hareketle güçlendiriyordu içindeki isyanını. İlk çamaşır sırasının ardında, titreyen omuzlarını, çıplak bacaklarını, pelte misali sallanan dev kalçalarını görüyordum. Güzel Hadda'nın, simsar Bliss tarafından, kucağında iki yavrusu ve sırtında küçük bohçası ile avludan kovulduğunu öğrendim; fırtınalı bir gecede, kocasından yine dayak yiyen Yezza'nın artık dayanamayıp her şeyi bitirmek için kendini avludaki kuyuya nasıl attığını öğrendim; Falcı Betül'ün zavallılardan tırtıkladığı paralarla nasıl Zenci mahallesinde, içinde hamamı bile olan bir ev aldığını öğrendim; hangi cehennemden geldiği belli olmayan yeni kiracı kadının, el ayak çekildikten sonra odasının kapısını nasıl ahlak düşkünü adamlara açtığını öğrendim ve nihayet artık avluda yaşayan hiçbir erkek kalmadığı için simsar Bliss'in avluda pezevenk tavırlarıyla fır döndüğünü öğrendim, öğrendim, öğrendim.

Bedire, çamaşırların hepsini astıktan sonra leğende kalan pis suyu kuyuya döktü, önünde topladığı elbisesinin ucunu aşağıya indirdi ve sonra evine girdi. Fare deliği gibi odasından lanet okumaya, yakınmaya devam etti, ta ki annem gelene kadar.

Annem beni avluda taburede otururken görünce fazla şaşırmadı. Önce ben olduğumdan iyice emin olmak için biraz geriledi, oysa o an ona sarılıp öpmek için ben de ileri doğru bir adım atmıştım, ellerim boşta kaldı. Sonra ben olduğumu anlayınca sarıldı, beni göğsüne bastırdı, öptü.

"Neden geldin?" diye sordu defalarca.

Germaine'in ona vermem için yolladığı parayı cebimden çıkarttım, ama ona doğru uzatacak zamanı bile bulamadım; elimden o kadar çabuk kapıp, şimşek hızıyla kaybetti ki değme sihirbazlar eline su dökemezdi. Ardından hemen beni o fare çukuru gibi odamıza itti,

gözlerden uzak olduğumuzda rahatlamıştı, karnına sakladığı parayı çıkarttı ve rüya görmediğinden emin olmak için defalarca saydı. Asabi halinden utanıyordum, kim bilir ne zamandan beri tarak yüzü görmemiş, diken diken olmuş saçlarından utanıyordum, eski bir çadır bezi gibi başından narin omuzlarına düşen, atkısına, çözgüsüne kadar lime lime olmuş yemenisinden utanıyordum ve gün doğumu kadar güzel bir kadının, açlık ve ruhsal sıkıntılardan dolayı güzelim suratının tanınamaz hale gelmiş olmasından utanıyorum.

"Çok para bu," dedi. "Amcan mı gönderdi bu kadar parayı?"

Babamınkine benzer bir tepkiyle karşılaşmaktan korktum, yalan söyledim:

"Benim biriktirdiğim paralar bunlar."

"Sen çalışıyor musun?"

"Evet."

"Okulu mu bıraktın yoksa?"

"Yoo."

"Okulu bırakmanı hiç istemiyorum. Âlim olmanı istiyorum, hayatının sonuna kadar rahat yaşamanı istiyorum... Anladın mı?.. Çocukların köpek enikleri gibi sürünsünler istemiyorum."

Beni omuzlarımdan sıkı sıkıya kavradığında, gözlerinde binlerce ışık parlıyordu.

"Söz ver bana Yunus. Amcan kadar çok diploma alacağına söz ver, sonra büyük bir evin olacağına ve saygı duyulan bir mesleğin olacağına söz ver annene."

Parmaklarıyla omuzlarımı o denli sıkıyordu ki sanki kemiklerimi un ufak ediyordu.

"Sana söz veriyorum, anne... Zehra nerede?"

Bir adım geriledi, her zamanki zırhının ardına sığındı, benim oğlu olduğumu, kıskanç ve nazar saçan bir komşusu olmadığımı hatırladıktan sonra usulca kulağıma:

"Meslek öğreniyor... Pantoloncu olacak. Avrupalı mahallesinde bir terzinin yanına yerleştirdim. Onun da başarılı olmasını istiyorum."

"Peki, iyileşti mi?"

"Hasta değildi ki, deli de değildi. Kız kardeşin sağır ve dilsiz sa-

dece. Ama çok çabuk anladığını ve öğrendiğini söyledi terzi bana. Çok iyi, anaç bir kadın. Haftada üç kez onun evine ve işyerine temizliğe gidiyorum. Ortalığı temizliyorum. Ne farkı var ki, ha burada, ha başkalarının evinde. Ayrıca, hayatta ayakta kalmak lazım."

"Neden gelip bizimle Rio Salado'da yaşamıyorsunuz?"

"Hayır," diye bağırdı, sanki ahlaksızca bir şeyler çıkmıştı ağzımdan. "Baban geri dönmeden kimse beni buradan kımıldatamaz. Düşün bir kere, geri gelse ve bizi burada, bıraktığı yerde bulamasa ne olur? Bizi nerelerde arayacak? Bu canavar şehirde, ne akrabamız var ne de dostlarımız. Sonra, söyle bakayım neredeymiş senin o Rio Salado'n? Bizim Oran'ı terk edebileceğimizi baban düşünemez bile... Hayır, dönene kadar bu avluda onu bekleyeceğim."

"Peki, ya öldüyse?"

Eliyle gırtlağıma yapıştı, kafamı duvara yasladı.

"Zavallı, divane çocuk! Bunu söylemeye nasıl cesaret edebiliyorsun? Falcı Betül ağzından çıkanlardan kesinlikle emin. Hem el çizgilerimde, hem de su falında kaç defa gördü biliyor musun? Baban sağ salim hayatta. Şu anda servet yapıyor, zengin olarak dönecek. Geniş teraslı, sebze bahçeli çok güzel bir evimiz olacak, arabamız için garajımız bile olacak, baban geçmişin ve bugünün sefaletinin öcünü alacak. Kim bilir? Belki de topraklarımıza döneceğiz, bizi ipoteğe zorlayanlardan dönüm dönüm topraklarımızı geri alma mutluluğuna erişeceğiz."

Çok süratli konuşuyordu annem, hem de inanılmaz süratli. Bir yandan da sesi titriyordu. Gözlerinde garip kıvılcımlar vardı. Kendinden geçmiş bir halde sımsıcak elleriyle havada garip şekiller, yanılsamalar çiziyordu. Eğer onu son kez gördüğümü bilebilseydim, anlattığı gerçekleşmeyecek düşlerin hepsine inanır ve hep onun yanında kalırdım. Ama nereden bilebilirdim ki?

Bu kez de artık gitmemi isteyen, beni evlat edinen aileme kavuşmam için zorlayan o oldu.

9

Bize, "Dirgenin Parmakları" adını takmışlardı.

Birbirimizden hiç ayrılmıyorduk.

Önce Jean-Christophe Lamy'den başlamalıyım. Daha on altı yaşında olmasına rağmen şimdiden dev gibiydi. Yaşça en büyümüz olduğu için reisimiz de oydu. Saman balyası kadar sarışındı, dudaklarında sanki sonsuzdan beri yer etmiş gibi bir gülümsemesi vardı; Rio kızlarının hemen hemen hepsinin onunla ilgili bir fantezisi olduğundan eminim. Ama Isabelle Rucillio onu geçici olarak da olsa "nişanlısı" ilan ettiğinden beri diğerlerine karşı mesafeli duruyordu.

Sonra, benim iki ay küçüğüm, harika, iyiliksever bir çocuk, aklı biraz havada Fabrice Scamaroni vardı; tek amacı roman yazarı olmaktı. Annesi, alışılmışın dışında bir yaşam sürdüren, Rio'da ve Oran'da dükkânları olan genç bir duldu. Yaşamını canının istediği gibi sürdürüyordu, üstelik bölgenin araba kullanan tek kadını idi. Çok konuşmayı seven insanlar onunla ilgili türlü söylentiler yayarlardı; Bayan Scamaroni bunlara güler geçer, kulak asmazdı. Güzel bir kadındı. Zengin ve özgürdü. Daha ne isteyebilirdi ki? Yaz olunca dördümüzü birden, her biri on beş beygirlik altı silindirli, önden çekişli havalı ve sağlam arabasının arka koltuğuna atar, Terga Plajı'na götürürdü. Deniz faslından sonra bir mangal ayarlar ve bizi siyah zeytin, kuzu şiş ve ızgara sardalyayla beslerdi.

Ardından Simon Benyamin gelirdi, yörenin yerlisi, Yahudi ve benim gibi on beş yaşındaydı; kısa bacaklı, göbekli, hatta biraz yuvarlakça ve pis şakaların pîrî bir çocuktu. Neşeliydi, duygusal aksiliklerle işi biraz abartsa da, çaba gösterdiği zaman kolay kolay vazgeçemeyeceğiniz bir dost olurdu. Sinema veya tiyatro sektöründe kariyer yapmayı düşlüyordu. Ailesinin Rio'da pek itibarı yoktu. Babası

dünyanın bütün talihsizliklerini ve kem gözlerini üzerinde taşıyan bir adamcağızdı. İş kurduğu zaman, herkes onun çok kısa bir süre içinde tepetaklak çakılacağını bilirdi ve nitekim de öyle olurdu; o kadar ki, Rio'ya yaz tatilini geçirmek için sezonluk gelenler de dahil olmak üzere, kasabadaki herkese borcu vardı!

Simon'la çok sık birlikte olurduk. Evlerimiz birbirine sadece bir taş atımı uzaklıktaydı, tepede bizi bekleyen Jean-Christophe'un yanına gitmek için her sabah önce gelir beni alırdı, sonra beraberce tepeye çıkardık. Tepenin zirvesi bizim buluşma yerimizdi, başka bir deyişle garnizonumuzdu. Tepedeki asırlık zeytin ağacının gölgesinde buluşmaktan, ayağımızın dibindeki Rio semalarında harelenen sıcaklığı seyretmekten çok keyif alırdık. Gruba en son, elindeki sepetin içi tepeleme *kaşer* sucuktan yapılmış sandviçler, marine edilmiş biberler ve mevsim meyveleri ile dolu olarak gelen Fabrice katılırdı. Gece geç saatlere kadar orada kalır, uygulaması olanaksız plan ve projelerimizi geliştirir ve özellikle Jean-Christophe'un ağzından, üstelik tüm detaylarıyla Isabelle Rucillio'nun onu nasıl inim inim inlettiğini büyük bir keyifle dinlerdik. Fabrice'e gelince, o da şiirlerini ve insanı dizanteri yapan, anlamlarını sözlükten araştırarak bulduğu, ama ondan başka kimsenin bilmediği acayip kelimelerin peş peşe dizilmesiyle oluşan düz yazı örneklerini bizleri esir alarak zorla okurdu.

Ruh halimize göre grubumuza bazen kuzen Sosa'lar gibi başkalarının da dahil olmasına izin verirdik; annesi ile bir hizmetçi odasını paylaşan, yemek adına da sabah akşam sadece Gaspacho[1] ile beslenebilen grubun en fakir elemanı José ve yörenin en önemli çiftliklerinden birinin sahibi olan Jaime Jiménez Sosa'nın oğlu, babasının kopyası Dédé lakaplı André. André bildik bir tirandı, yanında çalışanlara karşı acımasız davransa da arkadaşları ile yürekten ilişkiler kurardı. Ailenin şımarık çocuğuydu, bazen öylesine kaba davranışları olurdu ki, ucunun nereye ve kimlere dokunduğunun hesabını, bırakın kendisini, biz bile yapamazdık. Araplara yönelik onca sözüne rağmen ona gerçekten kızabilmeyi bir türlü başaramadım. Bana karşı hep kibardı, gönlümü hoş tutardı. Arkadaşlarımla birlikte, hiçbir

1 Soğuk olarak yenen basit bir İspanyol sebze yemeği. (ç.n.)

ayrım yapmaksızın her seferinde beni de evine davet ederdi, ancak âdettenmişçesine benim yanımda Müslümanları hırpalamaktan, aşağılamaktan da çekinmezdi. Topraklarında sayısız Müslüman aileyi hayvanlara mahsus şartlarda barındıran ve sabahtan akşama kadar onların canlarını çıkartan babası, bu toprakların mutlak tanrısı gibiydi. Sülalenin dördüncü kuşağı olan Jaime Jiménez Sosa, kafasında sömürgeci şapkası, elinde süvari çizmelerine sürekli vurarak şaklattığı kırbacı ile işçilerini kürek mahkûmu gibi bayıltana kadar çalıştırır, çalışır gibi görünüp işi kaytaranları yakaladığında inanılmaz işkenceler yapardı; sabah ilk kalkan, gece yatağa en son giren de yine kendisiydi. Sahibi olduğu üzüm bağlarına öylesine büyük bir hayranlık duyar, onları öylesine kutsardı ki, gerekçesi ne olursa olsun buralara izinsiz girilmesini şahsına ve mülkiyetine yapılmış ağır bir saldırı olarak kabul ederdi. Çobanının elinden kaçarak bağına giren, asma yapraklarını yiyen bir keçiyi vurarak öldürdüğü, keçisinin peşinden bağa giren zavallı çobanı da kurşun yağmuruna tuttuğu anlatılırdı.

Garip bir dönemden geçiyorduk.

Benim açımdan kader normal çizgisini sürdürüyordu. Artık erkek oluyordum. Boyum en az otuz santimetre daha uzamıştı, dilimi dudaklarımın etrafında dolaştırdığımda dilime batan sakallarımı hissetmeye başlamıştım artık.

1942 yazı, bizi plajda sere serpe güneşlenirken bulmuştu. Deniz harikaydı ve ufkun görüntüsü o kadar berraktı ki uzakta Habibas Adaları'nı bile görebiliyorduk. Ben Fabrice'le güneş şemsiyesinin altında uzanırken, Simon tuhaf şortuyla suya komik atlayışlar yaparak etrafındakilerin ilgisini çekmekten mutluydu. Tüm derdi bir kızın ilgisini çekebilmekti, ama Apaçi çığlıkları ile sadece etraftaki çocukları güldürüyor, şezlonglarında uzanan yaşlı kadınları rahatsız ediyordu. Jean-Christophe, sırtının arkadan "V" şeklinde görünmesi için karnını içeri çekmiş, elleri kalçalarında, çok az nefes almaya özen göstererek sahilde bir aşağı bir yukarı turlayıp hava atıyordu. Biraz ilerimizde kuzen Sosa'lar çadırlarını kurmuşlardı. André şov yapıp kendisini göstermeyi çok severdi. Başkalarının katlanır şezlong koyduğu yere o çadır dikerdi; eğer başkaları da çadır dikmişse o mutlaka bir ker-

vansaray dikmeliydi. Henüz on sekiz yaşındaydı, ama biri üstü açık olmak üzere iki arabası vardı, Oran'da veya Rio'da tam da insanların siesta saatlerinde kulakları sağır eden motor gürültüsü ile hava atardı. O gün, daha ilginç bir şey bulamadığından olsa gerek, ayak işlerini gören zavallı kâhyası Celil'e eziyet etmeyi kafasına koymuştu. Bu cehennem sıcağında adamı üç kez kasabaya göndermişti bile. İlkinde sigara alması için; ikincisinde kibrit alması için; üçüncüsünde ise Beyefendi amele sigarası değil de *Bastos*[1] istediği için. Kasaba bir hayli uzaktaydı. Ter içinde kalmış zavallı Celil buz gibi eriyordu.

Fabrice ve ben başından beri bu eziyeti ses çıkarmadan izliyorduk. Uşağına reva gördüğü muamelenin bizi üzdüğünün farkında olan André, bundan vahşice bir zevk alıyor ve bizi iyice çileden çıkarmak için elinden gelen çabayı gösteriyordu! Celil kasabadan henüz dönmüştü ki, tekrar kasabaya gidip bu sefer de bir konserve kutusu açacağı bulup getirmesini emretmişti. Ergenlik çağına henüz ulaşmış cılız çocuk, gıkını çıkarmadan topuklarının üzerinde geri dönerek, kurşun gibi sıcak havada kumul tepesine doğru koşuşturmaya başlamıştı.

"Çocuğu adam gibi kullan biraz, hayvan muamelesi yapma Dédé," diye bağırarak André'yi uyardı kuzeni José.

"Ona doğru dürüst iş yaptırabilmenin tek yolu bu," dedi André, ellerini ensesinde kavuşturup arkaya yaslanarak. "Bir parça serbest bırak ya da ödün ver, bir dakika sonra horultularını duyarsın."

"Hava en az 37 derece, farkında mısın sen?" diye Celil'i savundu Fabrice. "O zavallı da senin benim gibi etten kemikten, unutma bunu, güneş çarpacak çocuğu!"

José hemen ayağa kalktı, kum tepeciğini tırmanmakta olan çocuğa geri dönmesi için bağıracaktı ki, André onu bileğinden sertçe tuttu ve zorla oturttu.

"Sen bu konuyla ilgilenme, José. Senin ayak işlerini yapan adamın yok, o yüzden bunun ne olduğunu bilemezsin... Araplar aynen ahtapot gibidirler, yumuşatmak için iyice dövmek gerekir."

1 O dönemlerin, özellikle Cezayir tütünü ile Belçika'da üretilen ünlü ve moda bir sigara markası. (ç.n.)

Birden, benim de bir Arap olduğum aklına geldi, cümlesini toparlamak ihtiyacı hissetti:

"Yani... En azından bir kısmı için bu böyle."

Ağzından dökülen sözlerin kabul edilemezliğinin farkına varınca, uzandığı yerden ayağa fırladı ve koşarak kendini denize attı.

Bir süre, yüzerken çıkardığı abartılı köpükleri seyrettik. Ama çadıra artık bir rahatsızlık yerleşmişti, yapacak bir şey yoktu. José hırsını engelleyemiyordu; dişlerini delicesine sıkıyordu, yüzünün şekli değişmişti. Fabrice elindeki kitabı kapattı ve bana dönerek:

"Ağzını burnunu dağıtmalıydın, Jonas."

"Hangi konuda?" dedim iğrenmiş bir şekilde.

"Araplar konusunda. Benim için sözleri yenilir, yutulur laflar değil. Haddini bildirmeni beklerdim."

"O haddini, durması gereken noktayı biliyor, Fabrice. Haddini bilmeyen, durması gereken noktayı gözardı, hatta inkâr eden esas benim!"

Bu sözlerimin üstüne havlumu topladım ve Rio'ya doğru yola koyuldum. Fabrice peşim sıra koşarak geldi, beni durdurdu. İğrenmiştim bir kez, plaj artık gözüme, insanları reddeden vahşi ve hayvansı bir ada gibi görünmeye başlamıştı... O sırada, aniden dört motorlu bir uçak inanılmaz bir gürültü ile tepeyi yalayarak geçti, plajdaki insanlar panik halindeydiler, uçağın gövdesinden simsiyah dumanlar çıkıyordu.

"Yanıyor, düşüp çakılacak," diye bağırdı José, panik içindeydi.

Uçak tepelerin ardında kayboldu. Plajda herkes ayaklanmış, elleriyle gözlerini güneşten koruyarak gökyüzünü tarıyorlardı. Uçağın düşeceği yeri işaret edecek bir patlama ya da bir ateş topu bekliyorduk. Hiçbir şey olmadı. Uçağın motor gürültüsü giderek azaldı ve yok oldu, korkulan olmamış, herkes rahatlamıştı.

Kötü bir şeylerin mi habercisiydi acaba bu uçak?

Sadece birkaç ay sonra, 7 Kasım akşamı, plajdan el etek çekildikten sonra, ufukta dev gölgeler hayal meyal seçiliyordu... Oran sahillerine askeri çıkartma başlıyordu.

"Üç el ateş edildiğini duydum, tam üç el," diye haykırıyordu kasabanın meydanında Pépé Rucillio, onun ortalık yerlerde görülmesine insanlar hiç alışık değildi. "Peki, bizim sevgili ordumuz nerede şimdi?"

Çıkarma haberi Rio Salado'da, üzüm bağlarının dondan kırılması haberinin yaratabileceği panikten de büyük bir paniğe yol açtı. Kasabanın bütün erkekleri sanki belediye binasının önünde birbirlerine randevu vermiş gibiydiler. Yüzlerinden inanmazlık ve kızgınlık okunuyordu. En çok panik olanlar, kaldırım kenarına oturmuş, ellerini birbirine çarparak felaketin boyutlarını ahlayıp vahlayarak çözmeye çalışıyorlardı. Belediye reisi acilen makamına dönmüştü, yakın çalışma arkadaşları Oran garnizonu ile sürekli temas halinde olduğunu söylüyorlardı.

"Amerikalılar bizimle dalga geçtiler, adam yerine koymadılar," diye verip veriştiriyordu Rio Salado'nun en zengin adamı. "Askerlerimiz koruganlarında beklerken, düşman zırhlıları Aslanlar Dağı'nın ardından dolanıp, sorgusuz sualsiz ve hiçbir engelle karşılaşmadan Arzew Plajları sahiline çıktılar. Sonra da Tlélat'a kadar bir yarma harekatı yaparak, ki burada da karşılarına çıkan hiçbir Allah'ın kulu olmadı, Oran'a ulaştılar. Bizimkiler falezlerde onları gözlerken, Amerikalılar Oran sokaklarında, Mascara Bulvarı'nda askeri geçit töreni yapıyorlardı! Dikkatinizi çekerim, tek bir çatışma dahi olmadan oraya kadar geldiler!.. Düşman sanki değirmene girer gibi elini kolunu sallayarak Oran'a girdi! Ne olacak halimiz şimdi?"

Bütün gün boyunca haberler, yorumlar birbiri ardına geliyor, birbirlerini yalanlıyor, yalanlananların yerine yenileri geliyordu. İnsanlar gece olduğunun bile farkında değillerdi, birçoğu şafak sökerken evlerinin yolunu tuttu; bazıları bağların arasından tank paletlerinin seslerini duyduklarına yemin ediyordu.

"Neden bu geç vakte kadar sokakta kaldın?" diye sordu Germaine kapıyı açarken. "Meraktan öldüm. Neredeydin?.. Ülke kan revan içinde, sen ise dışarıda sürtüyorsun."

Amcamın odasını terk ettiğini gördüm. Salonda bir koltuğa gömülmüş, ne yapacağını bilemeden sürekli parmaklarıyla oynuyordu.

"Almanların çıkartma yaptıkları doğru mu?" diye sordu bana.

"Almanlar değil, Amerikalılar..."

"Neden Amerikalılar? Ne yapmaya geliyorlar ülkemize?"

Oturduğu koltukta biraz doğruldu, burnunu kıvırdı ve ağzından şu sözler döküldü:

"Ben odama gidiyorum. Buraya geldiklerinde onları görmek istemediğimi ve isterlerse evi yakabileceklerini söyleyin..."

Kimse evimizi yakmaya gelmedi ve hiçbir hava akını da tarlalarımızın sessizliğini bozmadı. Sadece bir kez, komşu kasaba Buhcar yakınlarında yollarını şaşıran iki motosikletli asker görülmüştü. Bir müddet yollarını bulmak için dönüp durmuş, sonra da çekip gitmişlerdi. Kimileri Alman askerlerinden söz ediyor, kimileri de Amerikan devriyeleri diyordu; bu tür spekülasyonları yapanlar, her iki ordunun askerlerini de yakından görüp neye benzediklerini bilmediklerine göre, sonuçta bu yanlış anlaşılmanın önünü almak için herkes olayın üstüne sünger çekip kendi derdine dönmüştü.

Oran'a ilk giden André Sosa oldu.

Döndüğünde allak bullaktı.

"İnanamazsınız, bu Amerikalılar ne görüyorlarsa satın alıyorlar," diye söze girdi. "Savaş mavaş umurlarında bile değil, hepsi gerçek birer turist! Her yerde onlar var, barlarda, kerhanelerde, Yahudi mahallesinde ve hatta üstlerinin kesin talimatına rağmen Zenci mahallesinde bile varlar. Her şey ilgilerini çekiyor: halı, hasır, fes, maşlah, boyalı bezler, üstelik pazarlık dahi etmiyorlar. Birinin, yaşlı bir gumiyeden Birinci Dünya Savaşı'ndan kalma paslı bir süngüyü alabilmek için tomarla para verdiğini gördüm."

Pantolonun arka cebinden bir kâğıt para çekti çıkardı, kırışıklıklarını eliyle düzleyerek masanın üzerine koydu.

"Bakın bakalım paralarına nasıl muamele yapıyorlar. Bu yüz dolarlık bir banknot. Siz bir Fransız kâğıt parasında bu kadar çok kargacık burgacık yazı gördünüz mü hiç? Bunlar imza. Bize aptalca gelebilir ama bu Amerikalıların en sevdiği oyun. *Short Snorter*[1] diyor-

1 Amerika'da 1920'lerle birlikte başlayan ve aynı uçakta yolculuk eden kişilerin imzaladıkları banknotlara verilen ad, daha çok askerler arasında yaygındır. (yay.n.)

lar buna. Farklı paralardan daha başka banknotlar da ekleyebiliyorsun buna eğer istersen. Onlarda bunlardan tomar tomar var. Bunlar zengin olmak için değil, sadece biriktirip koleksiyon yapmak için... Bakın, şu iki imzayı görüyor musunuz? Lorel ve Hardy'ninkiler onlar. Ya bu, Errol Flynn'ın imzası, gezegenimizin Zorro'su. Joe hediye etti bunu bana, ben de ona bir kasa şarap verdim bizim oradan."

Parasını masadan aldı, tekrar cebine koydu, ellerini ovuşturdu, keyifliydi. Hafta sonundan önce mutlaka bir kez daha Oran'a gideceğini, *GI*'larla[1] tatlı işler yapacağını hayal ediyordu.

Endişe azalıp, Amerikalıların istila için değil de kurtarıcı olarak geldiği anlaşılınca, Rio'dan başka insanlar da neler döndüğünü görmek için Oran'ın yolunu tuttular. Nihayet en gergin bekleyişteki aileler bile rahatladı, hatta çiftlikleri ve büyük evleri koruyan silahlı adamların da sayısını giderek azalttılar.

André çıldırmıştı sanki. Her gün arabasına atlıyor, yeni trampalara, değiş tokuşlara, alışverişlere doğru basıyordu gaz pedalına. Her subay ve asker kantini ziyaretinden sonra topladığı ganimetleri getirip bize sergiliyordu. Artık bizim de bizzat Oran'a gidip, şu meşhur *Yankee*'lerle ilgili kasabada anlatılan yarı efsanelerin gerçeklik derecesini öğrenmemizin vakti gelmişti. Jean-Christophe, Fabrice'i sıkıştırdı, Fabrice annesini sıkıştırdı ve sonunda bu isteğimize bir müddet direnen Bayan Scamaroni, baskımıza daha fazla dayanamayıp bizi Oran'a götürmeyi kabul etti.

Hareket ettiğimizde ortalık henüz aydınlanıyordu. Güneş doğmak üzereyken Misserghine'e varmıştık. Cipler yolda korna çalarak zigzaglar çiziyor, üstleri çıplak askerler tarlalara dağılmış, bağıra çağıra şarkılar söyleyerek sabah tuvaletlerini yapıyor; arızalı kamyonlar yol kenarlarına çekilmiş, açık kaputlarının etrafında henüz sabah mahmurluğunu üzerinden atamamış tamirci askerler uyuşuk hareketlerle kamyonları onarıyor; şehrin girişindeki askeri konvoylar sıranın kendilerine gelmesini bekliyorlardı. Oran değişmişti. Askeri nüfus ve onların koşuşturmaları şehrin mahallelerini sarmış, Oran'ı bir pa-

1 Amerikan Ordusu'na mensup askerlere verilen ad, esasen Galvanize Demir (Galvanized Iron) sözcüklerinin kısaltmasıdır. (yay.n.)

nayır alanına dönüştürmüştü adeta. Evet, André'nin anlattıklarında abartı yoktu; Amerikalılar her yerdeydiler; geniş caddelerde, şantiyelerde *Half-tracks*'leriyle[1] develerin, at arabalarının arasında ortalığı tozu dumana katıp gürültüye boğarak dönüp duruyor, askeri birimlerini küçük Arap obalarının burunlarının dibine kadar bile sokuyorlardı. Rahat tavırlı subayları, şehrin hay huyu içinde ufacık *Jeep*'leri ile kendilerine yol açmaya çalışırken, bir kısım subaylar da fiyakalı üniformaları ile güzel kadınların eşliğinde kafe teraslarında keyifle bir şeyler yudumlarken gramofonda Dina Shore'un parçalarını dinliyorlardı. Oran, Amerikan yaşam tarzına uyum sağlamıştı; Sam Amca sadece askeri çıkartma yapmamış, gelirken yanında kültürünü de getirmeyi ihmal etmemişti; konsantre süt, çikolata, konserve sığır eti, çiklet, Coca-Cola, Kindy şekerleri, kırmızı peynir, sarı tütünlü sigaralar, kabuksuz ekmek. Barlar *yankee* müziğine alışıyor, *yaouled*'ler, yani ayakkabı boyacısı çocuklar, gazete satıcısı çocuklara dönüşüyor, bir meydandan bir kafeye, oradan bir tramvay durağına ellerindeki gazeteleri sallayarak, deşifre edilmesi imkânsız bir dilde *Stars and Stripes*[2] diye bağırıp çağırarak koşuşturup duruyorlardı. Rüzgârın karıştırdığı kaldırımlarda *Esquire, New Yorker* ve *Life* gibi dergilerin hışırtıları duyuluyordu artık. Daha şimdiden Hollywood filmleri tutkunları, hayranı oldukları aktörlerin burun kıvırarak yamuk, yarım ağız gülümsemelerini gülünç bir şekilde taklit etmeye başlamışlardı bile ve satıcılar mallarının fiyatları konusunda utanıp sıkılmadan yalan söylemeye alışıyorlardı yavaş yavaş, üstelik bu yalanlar İngilizceydi...

Rio, birden gözümüzden düşmüştü. Oran, ruhumuzu sarıp sarmalayarak tuzağına düşürmüştü bizi. Canlılığı, damarlarımızda akan kana dönüşmüş, yüzsüzlüğü bizi keyiflendirmişti. Sarhoş gibiydik, ağzına kadar dolu barların, parıl parıl mağazaların bulunduğu şehrin büyük bulvarları kelimenin tam anlamıyla ruhumuzu ve bedenimizi istila etmişti. Dört bir yana doğru hareket halindeki fay-

1 Genellikle askeri personel taşımaya yarayan kasası açık, küçük kamyonet. (yay.n.)

2 Yıldızlar ve Şeritler, adını Amerikan bayrağındaki sembollerden alan askeri gazete. (yay.n.)

tonlar, arabalar, tramvaylar başımızı döndürürken, hoppa ve yırtık olmadan takındıkları küstah tavırları ve büyüleyici yürüyüşleri ile huri gibi kızlar etrafımızdan gelip geçerken birer parçamızı da birlikte götürüyorlardı.

Akşam Rio'ya dönmemiz söz konusu bile olamazdı. Bayan Scamaroni mecburen kasabaya tek başına dönecekti. Bize şehirdeki dükkânlarından, Boulevard des Chasseurs'deki[1] dükkânının üst katında yer alan odanın anahtarını verdi ve onun yokluğunda abuk sabuk hareketler yapmaktan kaçınmamızı sıkı sıkıya tembih etti. Arabasıyla bizi bıraktıktan sonra sokağın köşesini henüz dönmüştü ki biz şehrin kuşatmasına başlamıştık bile. Artık her yer bizimdi, nerelere gitmedik ki; Rokoko tarzı tiyatro binası ve önünde iki görkemli bronz aslan heykeli olan belediye binasının bulunduğu Place d'Armes Meydanı; Etang kordonu; Bastille Meydanı; yeni âşıkların buluşma yeri Clauzel Pasajı; dünyanın en güzel buz gibi limonataların satıldığı dondurma büfeleri, Darmon Alışveriş Merkezi ve onun şatafatlı sinema salonları... Oran'da her şey vardı, cazibe, cüret; şehrin hiçbir şeye ihtiyacı yoktu. Bonkör ve içtendi. Yeni bir mutluluk keşfedip de onu paylaşmayı düşünmemesi olanaksızdı. Oran, onu keyiflendirmeyen, mutluluk vermeyen her şeyden nefret ederdi. Bozuk bir yüz ifadesi onu yaralar, mıhsıçtılar neşesini kaçırır, gülen yüzüne en ufak bir bulutun bile gölgesi düşsün istemezdi. Her köşe başında mutlu kavuşmalar, kordon boylarında sınırsız sevinçler, sesinin yettiği her yerde yaşamı filizlendiren bir ezgi olsun isterdi. Güler yüzlülüğü ve neşeyi bir yaşam tarzına dönüştürmüş, onların bulunmadığı bir yaşamda her şeyin faydasız bir savurganlık olduğunu temel kural olarak içselleştirmişti. Yabancılar üzerindeki çekim gücünün farkında olan güzel ve cilveli Oran, davulsuz zurnasız, yapmacıksız bir burjuvalaşma süreci yaşıyor ve bunu hiçbir kasırganın, hatta köpürmekte olan bir dünya savaşının bile engellemeye gücünün yetmeyeceğine inanıyordu. Cezbetme ihtiyacından doğan Oran, her şeyden önce bir danışıklı dövüştü. *Amerikan şehri* diye adlandırılıyordu ve dünyanın tüm fantezileri burada kendi ruh hallerine uygun yeri bulabiliyorlar-

1 Avcılar Bulvarı. (ç.n.)

dı. Kapatıldığı kuleden beyaz atlı prensin gelip kendisini kurtarmasını bekleyen masum prensesin aldatıcı edaları içinde, üstüne kurulu olduğu falezden denizi süzüyordu Oran. Ama aslında, ne denizin enginliklerine inancı vardı, ne de yakışıklı prense. Denizi, sadece ona zararı dokunmayacak mesafede tutabilmek niyetiyle kolluyordu, yoksa başka bir beklentisi yoktu denizden, çünkü mutluluğun sadece kendisinde olduğunu biliyordu ve bu tavır da ona çok yakışıyordu.

Oran'ın cazibesini yudumluyorduk.

"Hey! Kıçı boklu köylüler," diye bize doğru seslendi André Sosa.

Yanında bir Amerikan askeri ile birlikte, bir dondurmacının önünde oturuyordu. Abartılı hareketlerine bakarak bize hava atmak istediğini anlamıştık. Kıpır kıpırdı, saçları arkaya doğru taranmış, üstüne kalın bir tabaka briyantin sürülmüş, ayakkabıları yeni boyanmıştı ve yüzünün yarısını kaplayan güneş gözlükleri vardı.

"Hadi gelin bizimle beraber oturun," diyerek bizi davet etti ve boş sandalye çekmek üzere ayağa kalktı. "Maltlı duble çikolatayı en iyi burada yapıyorlar ve bir de acı soslu salyangozları var ki, sorma gitsin."

Asker bize yer açmak için kıvranıp duruyor, gülümseyerek bize bakıyordu.

"Bu benim dostum Joe," dedi André. Yanındaki Yankee'yi tanıştırırken çok mutluydu, her yerde böyle davranarak onu müzelik değerli bir eşya gibi tanıttığından emindim. "Yani, Amerikalı kuzenimiz. Bizim kasabaya benzer bir yerden geliyor, adı Salt Lake City, tuzlu göl demek. Bizde de Salt River, Rivière Salée var ya, işte aynen onun gibi bir yer."

Bunları anlattıktan sonra şimdiye kadar hiç âdeti olmayan bir şekilde abartılı bir gülüşle kafasını arkaya doğru attı! "Keşfinden" dolayı mutluluğunu ifade etmeye çalışıyor olmalıydı herhalde!

"Fransızca konuşuyor mu?" diye sordu Jean-Christophe.

"Çat pat. Büyük büyükannesinin Haute Savoie'lı bir Fransız göçmeni olduğunu söyledi Joe, ama hiç Fransızca konuşmamış. Kuzey Afrika'ya geldiğinden beri biraz öğrenmeye çalışmış. Joe onbaşı, neredeyse bütün cephelerde bulunmuş."

Joe ise arkadaşının dediklerini onaylamak için sürekli gülümse-

yerek kafasını sallıyor, hayranlık ifadesi şeklinde algıladığı kaş göz işaretlerimiz onu son derece mutlu ediyordu. André'nin bizleri *Salt River*'ın en yakışıklı damızlık aygırları olarak tanıtması çok hoşuna gitti, ayağa kalkarak tek tek ellerimizi sıktı. Otuzlu yaşlarına ve yaşadığı onca savaşın yarattığı yıpranmaya rağmen yüzü genç görünüşünü korumuştu, incecik dudakları, zarif elmacık kemikleri, canlı bakışları, güldüğü zaman yüzünü bir kulağından diğerine kadar ortadan ikiye ayıran ağzıyla basit ve sempatik bir havası vardı, zaten bakışlarımızı ne zaman ona yöneltsek sürekli gülümsüyordu.

"Joe'nun önemli bir sorunu var," diye konuya girdi André.

"Firarda mı yoksa," diye endişelendi Jean-Christophe.

"Olur mu öyle şey, Joe ödlek biri değildir. Sorunu başka, altı aydan beri tek bir tıkı dahi yok. Bu yüzden taşakları öyle bir şişmiş ki, adım atmakta bile zorluk çekiyor!"

"Neden?" diye sordu Simon. "Birliğinde artık sabun dağıtmayı kesmişler mi?"

"Konu o değil," dedi André, onbaşının bileğine dostça vurarak. "Joe artık, iki tarafında kan kırmızısı abajurlar olan bir yatak ile şöyle etine buduna dolgun, kulağına onu azdıracak şeyler şakıyacak gerçek bir kadın istiyor."

Biz kahkahadan iki büklüm olurken, Joe da en az bizim kadar gülüyor, üstelik de sürekli başını sallayarak arkadaşının söylediklerini onaylıyordu.

"İşte böyle, ben de onu kerhaneye götürmeye karar verdim," dedi André, yaptığı jestin ne denli büyük bir şey olduğunun altını çizmek için kollarını yana açarak.

"Seni oraya sokmazlar, bilmiş ol," diye uyardı Jean-Christophe.

"André Jiménez Sosa'nın istediği yere gitmesini engellemeye kim cesaret edebilir bu memlekette, ha? Geçenlerde Camélia'da önüme bir kırmızı halı sermedikleri kaldı. Patronu olan kadın, arkadaşım. Onu öyle bir kafaya alıp paraya boğmuşum ki beni gördüğünde tereyağı gibi eriyor. Dostum Joe'yu oraya götüreceğim, sabaha dek, kusana kadar altın postların üzerlerinde otlayıp yuvarlanacağız. Ha? Öyle değil mi Joe?"

"*Yeh, Yeh!*" diye onaylıyordu Joe, kepini parmaklarının arasında yırtarcasına çekiştirerek.

"Sizinle gelebilsem benim için de çok iyi olurdu," diye yüreklendi birden Jean-Christophe. "Henüz ciddi anlamda hiçbir kadına el sürmedim de. Benim için de bir şeyler ayarlayabilir misin?"

"Deli misin sen?" diye şaşırdı Simon. "Orospuların her türlü utanç verici hastalığı bulaştırdığı o kenef gibi yerlere mi gitmek istiyorsun yoksa?"

"Simon'a katılıyorum," dedi Fabrice. "Bize göre yerler değil oralar. Üstelik anneme uslu duracağız diye de söz verdik."

Jean-Christophe, arkadaşlarının sözlerine kulak asmadığını göstermek için omuzlarını silkti. André'ye doğru eğildi, kulağına bir şeyler fısıldadı. André kendini beğenmiş bir tavırla burnunu kıvırdı ve şunu söyledi:

"Eğer hoşuna gidecekse, senin cehenneme girmeni sağlayacağım."

Hem havaya giren, hem de rahatlayan Jean-Christophe bana dönerek:

"Sen de gelecek misin bizimle Jonas?"

"Hem de nasıl!"

Bu denli içten yanıtlamama ilk şaşıran ben olmuştum.

Oran'ın kerhanesi, tiyatro binasının arkasındaki Rue de l'Aqueduc'teydi. Adı çıkmış bu küçük sokağa, sidik kokan, sarhoşların basamaklarında süründüğü, sağlı sollu iki merdivenle ulaşılıyordu. Bu "kurt ağzı"nın girişine henüz gelmiştik ki kendimi kötü hissetmeye başladım, geri dönmemek için büyük bir çaba sarfediyordum. Joe ile André, bir an önce varmak için heyecan içinde hızlı adımlarla yürüyorlardı. Jean-Christophe da onlara adım uyduramıyordu, manzaradan benim gibi etkilenmiş, o özgür davranışlarından eser kalmamıştı. Arada bir geriye dönüyor, bana yalandan yürekli bir göz kırpıyor, ben de ona zoraki, donuk bir gülümseme ile cevap veriyordum. Ama arada karşımıza ne mal olduğu belli olmayan bir adam çıktığında, her ikimiz de hemen sokağın yan tarafına zıplıyor, tabanları yağlamak için bahane arıyorduk. Kerhaneler sokağın bir yanına yan yana

sıralanmıştı, hepsinin giriş kapısı kocaman ve bas bas bağıran çiğ renklere boyanmıştı. Küçücük Aqueduc Sokağı kalabalıktı; askerler, gemiciler, eş dost tarafından tanınmaktan korkan Araplar, burun deliklerinden delice soluyarak komisyon peşinde koşuşturan yalınayak çocuklar, Amerikalılar ve Senegalliler, sermayelerini koruyan pezevenkler, kırmızı ve uzun fesleriyle yerli askerler; hepsi kırılgan ve garip bir sıcaklık yayan bu ortamı paylaşıyordu.

Camélia'nın sahibi, dev gibi, bağırdığı zaman yer sarsıntısı olmuşçasına insanı ürküten, etrafı zangırdatan bir kadındı. Sahibi olduğu evi, müşterilerine de, sermayelerine de taviz vermeden kendine has sert prensipleriyle işletiyordu. Vardığımızda, evin eşiğinde nedenini anlayamadığım bir yanlışından dolayı müşterilerinden birine verip veriştiriyordu.

"Yine bir çuval inciri bok ettin, Gégé, bilmiş ki bu senin için hiç de iyi bir şey değil! Gelip kızlarımla yine yatmak istiyor musun?.. Bak işte bu sana bağlı Gégé, tamamen sana bağlı. Neden biliyor musun? Eğer bu şekilde, bir geri zekâlı gibi hareket etmeye devam edersen, bil ki buraya bir daha asla ayak basamazsın... Beni tanırsın, nasıl biri olduğumu bilirsin! Ben birinin üstünü çizdim mi, bitmiştir artık, toprağa sokar üstünü de örterim... İyice anladın mı Gégé, yoksa sana resim yapıp öyle mi anlatayım?"

"Bana lütufta bulunmuyorsun," diye itiraz etmeye başladı Gégé. "Ben buraya paramla geliyorum, senin kaltağının vazifesi de benim istediğimi yapmak."

"Sen o paranı al da kıçına sok Gégé, e mi? Burası kerhane, işkencehane değil. Servis hoşuna gitmiyorsa, git o zaman başka yerde ara. Çünkü eğer bu yaptığını bir kez daha yapmaya yeltenirsen, ciğerini çıplak ellerimle söker alırım, bilesin, ona göre ayağını denk al."

Neredeyse bir cüce kadar kısa boylu olan Gégé, parmak uçlarında yükselerek iri yarı kadının sert bakışları ile yüz yüze gelmeye çabaladı, cevap vermemek için kendini zor tutuyordu, yüzü öfkeden kıpkırmızı kesilmişti. Sonra tekrar topuklarının üzerine indi, herkesin içinde bir kadın tarafından aşağılanmak çok zoruna gitmişti, geri

döndü, bizleri itekleyerek kendine yol açtı, sonra sokaktaki kalabalığın arasına karışıp kayboldu.

"İyi oldu, dersini aldı," diye bağırdı bir asker. "Servisten memnun değilse, başka yere gitsin o zaman."

"Aynı şey senin için de geçerli çavuş," dedi kadın. "Senden de kıçımın kenarı kadar bile eli ayağı düzgün adam kokusu alamıyorum, zaten sen de farkındasın nasıl biri olduğunun."

Çavuş başını omuzlarının arasına çekip sindi.

Patroniçenin sinirlerinin ayakta olduğunu gören André, fazla ısrarcı olmanın fayda getirmeyeceğini anlamıştı. Jean-Christophe'u, iri yarılığı sayesinde içeriye kabul ettirebilmiş, ama benim için hiçbir şey yapamamıştı.

"Bu daha çocuk, Dédé," dedi kadın uzlaşmaz bir tavırla. "Ağzı daha süt kokuyor. Hadi sarışına göz yumdum, ama bu mavi gözlü sevimli çocuğu içeri kabul etmem söz konusu bile olamaz. Koridorda, daha odaya bile giremeden ırzına geçerler."

André daha fazla ısrar etmek istemedi, kadının kararını değiştiremeyeceğini biliyordu. Kadın benim kasanın arkasına geçip arkadaşlarımı beklememe müsaade etti, hiçbir şeye el sürmememi ve kimseye bir şey anlatmamamı da sıkı sıkıya tembih etti... Rahatlamıştım. Kerhanenin nasıl bir yer olduğunu görmüştüm, bu da yeterdi bana, daha fazla ileri gitmemeliydim.

Sigara dumanından göz gözü görmeyen geniş salonda, ağıldaki büyükbaşlar misali üst üste yığılmış müşteriler avlarını gözlüyorlardı. Bazıları sarhoştu, sallanıp duruyorlardı. Orospular, odalara giden koridorun başındaki büyük kanepede müşterilere sergileniyordu. Bazıları aşırı açık saçık giyimli, bazıları da çıplak vücutlarını şeffaf şallarla sarmış halde kendilerini müşterilerin beğenisine sunuyorlardı. Tanrı'nın sevgisini yitirmiş, düşkün odalıkları resmeden Eugène Delacroix'nın bunaltıcı bir tuvali gibiydiler. Neredeyse bir hamak büyüklüğündeki sutyenlerinden memeleri fışkıran, her taraflarından yağlar sallanan şişmanlar; bilinmeyen ufuklara bakan gözleriyle sanki morgdan kovulmuş kadar zayıf olanlar; iğrenç sarışın peruklu esmerler; memeleri ortada, palyaço gibi aşırı boyalı gerçek sarışınlar,

hiç çıt çıkarmadan, bir taraftan sigaralarını tüttürüp, bir taraftan da bacak aralarını biteviye okşayarak karşılarındaki hayvan bakıcılarını tepeden tırnağa süzüyorlardı.

Kasanın arkasındaki yerimden, aralarına katılıp da ilk serüvenimi yaşayamamanın yarattığı düş kırıklığı içerisinde bu atmosferi seyrediyordum. Sanki bir eşkıya yatağı gibiydi ortam. Hileli şarap ile arzudan yanan aç vücutların kokusunun karışımından oluşan garip ve soğuk bir hava hâkimdi büyük salona. Uğursuz, ölüm getirici bir kuşkuya benzer, tarifi imkânsız bir gerginlik kol gezerek ortamı daha da baskıcı kılıyordu. Küçücük bir kıvılcım, hoş olmayan bir tek söz ya da rahatsız edici bir bakış, içinde bulunduğumuz salonu havaya uçurmaya yetecekti sanki... Oysa son derece yapay ve naif olmasına rağmen, salonun dekoru insanların rahatlamasına yönelik şekilde düzenlenmişti; kadife uzun perdeler, rengârenk tüller, altın rengi çerçeveli aynalar, Havva edasındaki çıplak su perilerinin resmedildiği üç kuruşluk ucuz tablolar, mozaikle kaplı duvarlarla uyumlu aplikler, köşelerde boş duran arabesk oturma yerleri salonun dekorunu oluşturuyordu. Ancak müşterilerin bunlarla pek de fazla ilgilendikleri söylenemezdi. Sinirden gerilmiş boyun damarları ile oturdukları yerde eşinerek bir an önce karşılarında oturan kızlara saldırmak konusunda sabırsızlanıyorlardı.

Vakit geçmiyordu, sıkılmaya başlamıştım. Jean-Christophe, iri yarı, olgun, kendini beğenmiş kaknem bir kadınla, Joe her taraflarından boya akan iki kızla odaların bulunduğu koridora geçmiş, André ise sırra kadem basmıştı.

Patroniçe kadın önüme bir tabak kavrulmuş badem koyup, rüştümü ispat ettiğim zaman bana en iyi kızını vererek bu önemli olayı kutlamama yardımcı olacağının sözünü verdi.

"Kızmadın değil mi, ufaklık?"

"Kızmadım hanımefendi."

"Ah! Canım benim... Ama şu 'hanımefendi' sözünü bırak artık, beni kabız eder o tür sözler!"

Sakinleşen patroniçe keyiflenmeye başlamıştı; o kadar değişmişti ki bana bir jest yapıp, karşıdaki kanepede sergilediği et yığınının arasından bir seçim yapmamı istemesinden ürkmeye başlamıştım.

"Bana kızgın olmadığından eminsin değil mi?"

"Kesinlikle eminim," dedim, yaşımı gözardı edip, bana bir kız seçmesi fikrinin verdiği tedirginlikle. Üstelik hiçbir olasılığa şans tanımamak için aceleyle ekleyiverdim: "Kendimi henüz hazır hissetmiyorum zaten," dedim.

"Haklısın ufaklık. Konu bir kadınla yüzleşmek olduğunda insan kendini hiçbir zaman hazır hissetmez... Bak, arkanda limonata var susadıysan eğer. Ben ikram ediyorum."

Aklımdan geçenlerle beni baş başa bırakarak, her şey yolunda mı diye kolaçan etmek üzere odaların bulunduğu koridora yöneldi.

İşte o an onu gördüm. Bir müşterisini yolcu etmiş, kanepede oturan arkadaşlarının arasına katılmıştı. Tekrar "sahneye" dönmüş olması salonda bekleyenler arasında bir hareketlilik yaratmıştı. Dev gibi bir asker herkesten önce buraya gelmiş olduğunu hatırlattı, bu da homurdanmalara yol açtı. Müşterileri saran hareketliliğe dikkat edemiyordum. Sanki salondaki gürültü patırtı sona ermiş, herkes yok olmuştu. Sadece *onu* görüyordum. Nereden çıktığını bilemediğim çok parlak bir ışık huzmesi, diğerlerini karanlıklara gömerek ona odaklanmıştı. Onu, bulmayı hayal edebileceğim yerlerin bin fersah uzağında olsa bile, hemen tanımıştım. Yüzünde tek bir kırışıklık bile yoktu; şeffaf bir şala sardığı genç kız vücudu, göğüslerinin üzerine bir şelale gibi dökülen saçları ve yanaklarındaki heyecan verici gamzeleriyle karşımdaydı: Hadda!.. Güzel Hadda; eskinin gizli aşkı, ilk çocukluk hayalim... Avluya her çıkışında ortalığı bir güneş gibi aydınlatan Hadda, nasıl olur da böylesi bir çirkef kuyusuna düşebilirdi?

Allak bullak olmuştum, kanım donmuştu, inanmak istemiyordum.

Bu beklenmedik karşılaşma, beni yıllar öncesine savurmuş, veletlerinin bağırıp çağrışmaları arasında komşu kadınların kahkahalarla gülüp sohbet ettikleri evimizin bulunduğu avluya götürmüştü... O sabah Hadda gülmüyordu... Kederliydi... Elini, avucunun içi gökyüzüne dönük olarak ortadaki alçak sehpanın üzerine doğru uzatışını yeniden görüyordum... "Ne görüyorsun avucumdaki çizgilerde, benim güzel komşum. Bilmek istiyorum, artık dayanamıyorum çünkü," diyordu Falcı Betül'e. O da: "Etrafında bir sürü erkek görüyo-

rum Hadda, ama çok az mutluluk var... Bir düşe benziyor ama ne yazık ki bir düş değil bu..."

Betül doğruları görmüştü. Çok fazla erkek, ama çok az mutluluk vardı güzel Hadda'nın çevresinde. Yeni "avlusu", tapon payetleri, loş ışıkları, fantezilere davetiye çıkartan dekoru ve içki âlemleri ile bir düşü andırıyordu, ama bir düş değildi... Kasanın arkasında ayakta, ellerim yanlarıma düşmüş, ağzım açık, donup kalmıştım; beni çıldırtan bir sisin içine sürükleniyordum, aklımı yitirmek üzereydim.

Kafası kazınmış bir çam yarması, iki adamı boğazlarından kavrayıp duvara yapıştırdığında tüm salon hizaya girmiş, homurtular yerini sessizliğe bırakmıştı. O masallardaki deve ait bakışlarını, burnundan derin solumalarla tüm salondakilerin üzerinde dolaştırdı birkaç kez. Artık kimsenin bu kabadayılık gösterisine itiraz edemeyeceğinden emin olduktan sonra gırtlaklarından kavradığı adamları boş çuval gibi yere bıraktı ve kendinden emin erkeksi tavırlarla Hadda'ya yöneldi; mengene gibi pençesi ile onu kolundan tuttu ve sertçe önüne doğru itti. Salondaki ölüm sessizliği, koridordaki bir kapının önce açılıp sonra kapanma sesinden sonra bile devam etti.

Nefes alabilmek, kendime gelebilmek için sokağa attım kendimi.

André, Jean-Christophe ve Joe beni dışarıda bir merdiven basamağına çökmüş halde buldular. Sıkıntılı halimi, patroniçe kadının beni kabul etmemesine bağladılar ve konuyu tekrar açmak istemediler. Jean-Christophe da rahatsızdı, ilk deneyimi başarısızlıkla sonuçlanmış olmalıydı. André'ye gelince, gözü sadece *Yankee*'sini görüyor, onun tüm istediklerini yerine getirmiş olmanın huzurunu yaşıyordu. Jean-Christophe ile bana gidip Simon ve Fabrice'i de bulmamızı ve hep birlikte şehrin en gözde restoranlarından biri olan Majestic'te buluşmamızı önerdi.

Altımız birden geceyi şık bir restoranda André'nin davetlisi olarak bitirecektik. Ama Joe'nun şarapla yaşadığı sorunu kimse hesaba katmamıştı! Yemeğin sonuna doğru yavaş yavaş pusulayı şaşırmaya başlamıştı. Önce, salonun dip tarafında, tek başına oturan, sakin tavırlarla yazdığı haberi gözden geçiren Amerikalı bir gazetecinin canını sıkmakla işe başlamıştı. Joe, yerinden kalkarak gazetecinin masasına

çöreklenmiş, savaşta yaşadıklarını, bulunduğu cepheleri, nerelerde kuyruğu titretmesine ramak kaldığını en ince detayına kadar anlatmaya başlamıştı. Son derece kibar bir adam olan gazeteci, olay canını son derece sıksa da, tekrar işine dönebilmek için Joe'nun anlattıklarını büyük bir sabırla dinliyordu. Sinirlendiği belli olmasına rağmen, kibarlığından ses çıkartmıyordu; André gidip asker arkadaşını masadan kalkmaya ikna edince adamcağız gerçekten sevinip rahatlamıştı. Bizim masaya tekrar oturduğunda bile ikide bir gazeteciye dönüp: "Beni ilk haber olarak koymaya gayret et, John, tamam mı dostum? Kellemi birinci sayfada görmek istiyorum, ona göre ha!.. Resmim yoksa hemen verebilirim John, hiç sorun değil! Bak, sana güveniyorum, ona göre ha!" diye bağırıyordu. Gazetecinin tepesi artık iyice atmıştı, bu tür bir tebelleşlikle yazısını bitiremeyeceğini anlayarak eşyasını topladı, masaya bir banknot bıraktı ve restoranı terk etti.

"Kim bu adam, biliyor musunuz?" dedi Joe kasılarak, bir taraftan da eliyle André'nin omzunu dövüyordu. "Meşhur romancı John Steinbeck. *Herald Tribune* için savaş muhabirliği yapıyor. Daha önce benim birliğimle ilgili bir şeyler karalamıştı."

Gazetecinin gitmesinin ardından, Joe kendine yeni belalar aramaya başladı. Önce barın bankosuna yanaştı ve ısrarla bir Gleen Miller parçası çalmalarını istedi, sonra bir sandalyenin üstüne çıktı ve bağıra bağıra *Home on the Range*'i söyledi, ardından restoranın terasında yemek yiyen bir grup Amerikalı askerin alkışlarından yüz bulup garsonun yakasına yapışarak, onu kendisiyle birlikte *You'd Be So Nice To Come Home To*'yu söylemeye zorladı. İlk başlardaki kahkahalar, yavaş yavaş sönen gülümsemelere, gülümsemeler ise hoşnutsuzluk ifade eden homurtulara dönüşmüş, insanlar André'ye dönerek *Yankee*'sini başka bir yere götürmesini istemeye başlamışlardı. Joe, artık gündüz tanıdığımız o nazik insan değildi; körkütük sarhoş olmuş, gözleri kan çanağı gibi, ağzından köpükler, salyalar akan bir adama dönüşmüştü. Bu kez daha da ileri giderek masanın üstüne çıkıp klaket dansı yapmaya başlamıştı. Önce postallarını çıkartarak tabakların, bardakların üstüne fırlatmaya, sonra masada ne varsa yere atmaya, tekmelemeye koyulmuştu. Artık olaya el konulması gerektiğini düşünen restoranın

işletmecisi, masaya gelip kibarca artık bu gösteriye bir son vermesini istemişti, ancak bunu böyle anlamayan Joe'nun yumruğu zavallı adamın burnunda patlamıştı; iki garson patronlarının canını kurtarmak için hemen Joe'nun üstüne atladılar, ancak atlamalarıyla onların da ringin iplerine dayanmaları bir olmuştu! Kadınlar çığlıklar atarak ayaklanmışlardı. Bu sefer André, *Yankee*'sini arkadan kavrayarak sakinleştirmek için rica minnet yalvarmaya başlamıştı, ama Joe'nun kimseyi dinlemeye niyeti yoktu bir kez. Yumrukları havada uçuşuyordu. Kavga önce müşterilere sıçradı, ardından terasta oturan Amerikalı askerler de olaya dahil oldular; sandalyeler havada uçuşuyordu.

Joe'yu durdurabilmek için MP'nin[1] çok sert müdahalesi gerekiyordu, onlar da bunu yaptılar zaten.

Joe'nun zeminine sıkı sıkıya ve yüzükoyun yapıştırıldığı askeri inzibat cipinin uzaklaşmasından sonra, zor da olsa, restoran eski sakinliğine kavuşabildi.

Boulevard des Chasseurs'deki odamıza döndüğümüzde, gerginliğimi üzerimden atıp bir türlü sakinleşemiyordum. Bütün gece, yatağımın içinde Hadda'nın orospu hayali ile uğraştım durdum. Betül'ün hayalet sesi, biteviye fırlatılan minik kayrak taşlarının su yüzeyinde sekerek kayması misali önce şakaklarımda, sonra beynimde çınlayarak, düşüncelerimi altüst ediyor, sıkıntılarımın kor ateşini kurcalayarak daha da harlıyor, varlığımın en derinlerindeki sükûnetlerin üstünü açıyor, beni rahatsız ediyordu. Yüzüme kırbaç gibi çarpılacak yeni ama kötü bir kehanetin doğuşuna tanıklık ediyor gibiydim. Kafamı yastığın altına sokarak kaçmaya, kendimi boğmaya çalışsam da, Hadda'nın o kerhane köşesindeki çıplak görüntüsü mekanik piyanoların üzerinde bulunan metal balerin heykelciği gibi kendi ekseni üzerinde dönmeye devam ediyor, falcı kadının sesi, kötü şeylerin habercisi hafif bir yel gibi üzerine esiyordu.

Ertesi sabah, Fabrice'den biraz borç para aldım ve tek başıma Jenane Jato'ya, yani hiçbir üniformanın geçit töreni yapmadığı, duaların, iç geçirmelerin gittikçe daha da kokuşmaya başladığı şehrin öteki yüzüne gittim. Annemi, kız kardeşimi görmek, onlara ellerimle do-

1 Military Police: Askeri İnzibat. (ç.n.)

kunmak, sabaha kadar beni uyutmayan, hâlâ bedenime yapışmış gibi hissettiğim o kötü duygulardan biraz olsun sıyrılmak istiyordum...

Algılarım beni yanıltmamıştı. Son ziyaretimden bu yana çok şeyin değiştiği görülüyordu Jenane Jato'da. Avlu çöl kadar ıssızdı. Sanki çok şiddetli bir fırtına avlunun altını üstüne getirmiş, sakinlerini de alıp götürmüştü. Kapının girişi dikenli tellerle kapatılmıştı, ancak kimi gizli ellerin açtığı belli olan dar bir delikten süzülerek içeri girmeyi başardım. Avlunun her tarafı yangın enkazları, hayvan leşleri ve kedi pislikleri ile kaplıydı. Kuyunun metal kapağı bükülmüş ve yana devrilmişti. Odaların kapı ve pencereleri ortadan kaybolmuştu. Alevler, avlunun sol kanadını tamamen yutmuştu; odaları birbirlerinden ayıran yan duvarlar yıkılmış, tavanı tutan birkaç ahşap kiriş yanmış, aralarından gökyüzünün maviliği görünüyordu. Bizim odamız ise yanarak tamamen yıkılıp harabeye dönmüştü, enkazın altından birkaç parça mutfak eşyasının, kap kacağın ucu görünüyordu.

"Kim o?" diye bir ses geldi arkalardan bir yerlerden.

Tahta Bacak'tı seslenen. Üstünde fazlasıyla kısa bir gandurayla, bir elini duvara dayamış, enkazın arasında ayakta durmaya çalışıyordu. Dişsiz ağzının kurumuş suratında oluşturduğu kara bir deliği andıran görüntüsünü beyaz sakalı çaresizce saklamaya çalışıyordu. Duvara dayalı kolu titriyor, tahta bacağının üstünde ayakta durmakta zorlanıyordu.

"Ne oldu buralara," diye sordum.

"Korkunç şeyler..."

Sekerek bana doğru ilerlerken, gördüğü bir bidonu eğilerek aldı, önce içine baktı, sonra salladı, içinde işe yarayacak bir şeyler olmadığını anlayınca fırlatıp attı.

Eliyle bir yay çizdi havada:

"Yok olup gidenleri tahmin edebiliyor musun?.. Eğer üzülmeyeceksen tabii ki."

Sessiz kaldığımı görünce konuşmaya karar verdi:

"Uyarmıştım Bliss'i. Burası namuslu bir avlu, demiştim. O orospuyu, bu namuslu, yiğit kadınların olduğu yere koyma, demiştim; sonu kötü olur, demiştim. Söylediklerimin hiçbirine kulak asmadı

Bliss. Sonra bir gece, iki sarhoş o karıyla birlikte olmak için gelmişler. Karının koynunda başka bir müşteri olduğu için, bu sefer herifler Bedire'nin odasına girmişler. Ondan sonrasını anlatamam sana, tam bir vahşet. İki adam zaten başlarına geleni anlayamamışlar. Dul Bedire'nin iki oğlu heriflerin kanlarını, iliklerini boşaltmış. Ardından sıra o orospuya gelmiş. Allah seni inandırsın, o kadın müşterilerinden daha dişli çıktı, direndi ama yapabileceği fazla şey yoktu. Birisi, kadının eşyasının üstüne gaz lambasını fırlatmış, baruttan bile hızlı alevler sardı her yeri... Polis, Bedire ile iki oğlunu tutukladı, avluyu da mühürledi. İki yıldır böyle mühürlü duruyor. Bazıları da buranın cinli perili, lanetli bir yer olduğunu söylüyor artık."

"Ya annem?"

"Hiçbir fikrim yok. Yalnız bir şey kesin, o da yangından kurtulduğu. Çünkü ertesi günün sabahı anneni, kucağında kız kardeşinle birlikte sokağın köşesinde gördüm. Yaralı değildiler."

"Peki, Bliss?"

"Uçtu, yok oldu ortadan."

"Diğer kiracılar nerede, belki onlar bana bilgi verebilirler."

"Nereye gittiklerini hiç bilmiyorum. Gerçekten üzgünüm."

Ruhumu ölümün acısı kaplamıştı, Boulevard des Chasseurs'de kaldığımız odaya geri döndüm. Arkadaşlarımın soruları acımı artırmaktan başka bir işe yaramadı. Yaşadıklarımın altında ezilmiştim, dayanamayıp sokağa çıktım tekrar, nereye gittiğimin hesabını yapmadan deliler gibi yürüdüm. Yürürken belki bin kez durdum sokak ortalarında, bin kez şakaklarımı aldım ellerimin arasına ve her seferinde de annemin ve kız kardeşimin yaşamın acımasızlığına karşı korunduklarını, hatta eskisinden daha iyi şartlara sahip bir yerlerde yaşadıklarına inandırmaya çalıştım kendimi. Falcı Betül yanılmamıştı. Geleceği görme gücüne sahipti gerçekten de. Güzel Hadda'nın kaderini okumamış mıydı?.. Babamın geri döneceğini de söylemişti. Su falındaki işaretlerden görmüştü bunu, annem buna o kadar inanmıştı ki, en ufak bir şüphe bile içini kemirmemişti.

Tüm bunları düşünürken, birdenbire onu gördüğümü zannettim kalabalık arasında.

Babamı fark etmiştim onca insanın arasında!

Evet oydu. Geceyi aydınlatan yüz bin yıldız arasından, yanan yüz bin mum arasından bile tanıyabilirdim onu... Babam! Geri dönmüştü benim babam... Havanın sıcaklığına rağmen üstünde kalın bir palto vardı, kalabalığın arasına karışmış, Zenci mahallesinin meydanında karşıdan karşıya geçiyordu. Dümdüz ilerliyor, yürürken ayağını sürüyordu yere. Bir insan ormanı içinde onun ardından koşuyordum. Kalabalıkta bir adım ileriye doğru atıyordum, kalabalık beni iki adım geri sürüklüyordu, her bulduğum boşluğa dalıyordum, adeta onun sırtına perçinlemiştim gözlerimi. Ama babam, önünde hiçbir engel tanımadan uzaklaşıyordu yeşil paltosuyla. Gözden kaybetmek istemiyordum onu, bir daha onun izine rastlayamamaktan korkuyordum... Kalabalıktan sıyrılıp, meydanın karşı tarafına geçtiğimde babam yok olmuştu, uçmuştu sanki.

Her yerde aradım onu, esnaf lokantalarında, ucuz meyhanelerde, kahvehanelerde, hamamlarda... Ne yazık ki yoktu, yine yitirmiştim babamı...

Bir daha ne annemi görebildim, ne de kız kardeşimi. Ne olduklarını, nerede olduklarını hiçbir zaman öğrenemedim. Hâlâ bu dünyadalar mı, yoksa bu dünyanın tozunun tozuna mı dönüştüler, ne yazık ki bilmiyorum... Ama babamı birkaç kez daha gördüm, neredeyse her on yılda bir. Bazen bir pazaryerinin ortasında, bazen bir inşaatın şantiyesinde; bazen de tek başına bir sokağın başında ya da terk edilmiş bir deponun yıkık kapısının önünde... Ama onun yanına ulaşmayı, ona dokunabilmeyi hiç başaramadım. Hele bir defasında çıkmaz bir sokakta onu kıstırabilmek umuduyla peşi sıra gitmiştim, sokağın bitimine geldiğimde yine kimseyi bulamamıştım. Sonunda onun artık etten ve kemikten olmadığını anladım, çünkü her seferinde gördüğüm, zamanın ve mevsimlerin acımasızlığından hiç etkilenmeyen, hiç yıpranmayan aynı yeşil paltoyu taşıyordu sırtında...

Yaşamımın sonuna yaklaştığım şu yaşımda bile hâlâ onu uzaktan, sırtında hiç eskimeyen paltosu ile yavaş yavaş, kendi kendini yok etmeye doğru ilerlerken gördüğüm anlar oluyor.

10

Deniz o kadar kıpırtısızdı ki, insanın üzerinde yürüyesi geliyordu. En ufak bir dalga dahi vurmuyordu sahile, ne de en ufak bir titreme vardı denizin yüzünü kırıştıracak. Hafta içi olduğundan plaj bizim gruba emanetti. Fabrice, suratına yapışmış açık kitabıyla yanımda uzanmış, uyukluyordu. Jean-Christophe suyun kenarında, ıslak kumların üstünde her zamanki gibi vücudunu şişirip hava atma sevdasındaydı. André ile kuzeni José ise bizim bulunduğumuz yerin yüz metre ilerisinde çadırlarını ve mangallarını kurmuş, uslu uslu Lourmel'den gelecek kız arkadaşlarını bekliyorlardı. Koyun değişik yerlerine dağılmış birkaç aile vardı sadece plajda; Simon'un yaptığı soytarılıklar da olmasa, insanlar kendilerini ıssız bir adanın kumsalında uzanmış hissedeceklerdi.

Güneş ışınları, dökülen kurşun misali dikine düşüyordu. Pırıl pırıl gökyüzünde martılar sahip oldukları boşluğun ve özgürlüğün verdiği mutluluk sarhoşluğu içinde ağır ağır uçuyorlardı. Açıkta, limana dönen bir balıkçı teknesinin üstünde yüzlerce kuş dönüp duruyordu; belli ki av bereketliydi.

Güzel bir gündü.

Şemsiyesinin altında tek başına oturan bir kadın ufku seyrediyordu. Başında etrafı kırmızı şeritle çevrili, siperliği geniş, hasır bir şapka, gözlerinde de güneş gözlüğü vardı. Beyaz mayosu sanki ikinci bir deri gibi bronzlaşmış vücudunu sarmıştı...

O rüzgâr esmeseydi, olaylar bu kadarla kalacaktı.

Eğer, basit bir esintinin yaşamımın akışını değiştireceği bana söylenmiş olsaydı, ona göre önlemlerimi alırdım. Ama insan on yedi yaşındayken ne olursa olsun hep kedi gibi dört ayağının üzerine düşeceğini zannediyor.

Öğlen rüzgârı henüz kalkmış, tepelerden plaja doğru esmeye başlamıştı. Plajda birkaç yerde küçük hortumlarla kumları havalandırırken, aynı zamanda başındaki şapkasını sıkı bir refleksle yakalamayı başaran kadının şemsiyesini de söküp götürmüştü. Şemsiye, havada birkaç kez döndükten sonra, kumların üzerinde dans edip taklalar atarak bizim bulunduğumuz yöne doğru gelmeye başladı. Jean-Christophe yakalamaya çalıştı ama başaramadı. Yakalayabilseydi, yaşamım normal akışında devam etmiş olacaktı. Ama kader kararını vermişti bir kez; şemsiye yuvarlanarak ayaklarımın dibine kadar gelmişti, bana sadece hafifçe eğilip onu yerden almak kalmıştı.

Kadın bulunduğu yerden şemsiyesini yakaladığımı görmüştü. Koltuğumun altında şemsiyeyle ona doğru yöneldiğimi görünce, beni karşılamak üzere ayağa kalkmıştı.

"Teşekkür ederim," dedi.

"Bir şey değil, rica ederim hanımefendi."

Sonra ayaklarının dibine diz çöktüm, şemsiyenin takılı olduğu deliği önce biraz genişlettim, sonra derinleştirip şemsiyeyi tekrar yerine soktum, ayağa kalkıp ayaklarımla dibindeki kumu bastırarak rüzgârın bundan sonraki darbelerine daha iyi direnmesini sağladım.

"Çok kibar ve sevimlisiniz Bay Jonas," dedi... "Pardon," diye ekledi, "arkadaşlarınızın sizi böyle çağırdıklarını duymuştum da, aklımda kalmış."

Gözlüklerini çıkardı. Gözleri muhteşemdi.

"Terga köyünden misiniz?"

"Hayır, Rio Salado'danım efendim."

Gözlerinden çok etkilenmiştim. Arkadaşlarımın çaktırmadan güldüklerini görebiliyordum. Dalga geçiyorlardı benimle. Kadından izin isteyip, bir an önce onların yanına dönmek için acele ediyordum.

"Şakayık gibi kıpkırmızı oldun," diye takıldı Jean-Christophe.

"Lütfen, keser misin," dedim.

Simon denizden çıkmıştı, dudaklarında edepsiz bir gülümseme, havluyla hızlı hızlı kurulanıyordu. Şezlonguma yeniden yerleşir yerleşmez hemen sordu:

"Ne istedi senden, Bayan Cazenave?"

"Onu tanıyor musun?"

"Hem de çok iyi! Kocası, Fransız Guyanası'nda cezaevi müdürüydü. Adamlarıyla birlikte kaçak mahkûmların ormanda izini sürerken kaybolduğunu söylerler. Kocasından uzun bir süre haber alamayınca mecburen baba ocağına döndü. Teyzemin yakın arkadaşı. Zaten teyzeme göre, müdür beyin sessizce sıvışıp gitmesinin asıl nedeni, kıçı güzel bir Amazon kızına âşık olmasıymış."

"Teyzenin arkadaşım olmasını hiç istemezdim!"

Simon kahkahayı patlattı. Elindeki havluyu suratıma fırlattıktan sonra, göğsünü goriller gibi yumruklayarak, garip savaş çığlıklarıyla yeniden denize doğru koşmaya başladı.

"Çılgın bu çocuk," diye iç geçirdi Fabrice, Simon'un birazdan yapacağı şaklabanca plonjonu izlemek için dirseklerinin üstünde doğruldu.

André'nin kız arkadaşları saat ikiye doğru geldiler. Kızların en genci bile kuzenlerin en büyüğünden en az dört-beş yaş büyüktü. Kuzenlerin yanaklarından öptükten sonra kendileri için özel olarak getirtilmiş şezlonglara yerleştiler. André'nin ayak işlerini yapan Celil mangalın etrafında hareketlenmeye başlamıştı; ateşi yakmış ve büyük bir yelpaze ile tutuşan kömürleri yelpazeliyordu; beyaz dumanlar etraftaki kum tepeciklerini sarmıştı bile. José, çadırın orta direğinin dibindeki büyük bir sandıktan mergezleri[1] çıkarttı ve mangalın üzerine sıralamaya başladı. Yanmış yağ kokusu tüm plajı kaplamakta gecikmedi.

Neden ayağa kalkıp André'nin çadırına doğru ilerlediğimi bilmiyordum. Belki de sadece o kadının dikkatini çekmek, bir kez daha gözlerini görmek istiyordum. Sanki düşüncelerimi okumuştu. Tam onun hizasına geldiğimde başını hafifçe kaldırıp güneş gözlüklerini çıkarttı ve ben işte o an, kendimi hareket eden kumların üstünde yürüyor sanmaya başladım, sarsılıyordum.

Birkaç gün sonra tekrar gördüm onu, Rio'nun ana caddesi üzerindeki bir mağazadan çıkıyordu. Beyaz şapkası güzel suratının üzerin-

1 Merguez (Mergez): Kuzey Afrika ülkelerine özgü baharatlı ve acılı bir tür sucuk. (ç.n.)

de bir taç gibi duruyordu. Yürürken insanlar dönüp ona bakıyorlardı; o ise etrafındakilere dikkat bile etmiyordu. İnce, narin ve soyluydu, yürümüyor, sanki zamanın akışına uyum sağlıyordu sadece.

Hipnotize olmuştum, her yanım uyuşmuştu. Karizmaları ile sinema salonlarını dolduran, üzerimizde yarattıkları etkileri bizim gündelik kaygılarımızı ikinci plana atan beyazperdenin kadın kahramanlarına benziyordu.

Biz ise Simon Benyamin ile birlikte meydandaki kafenin önündeki masalardan birinde oturuyorduk. Avunmamız için ardında parfümünün kokusunu bırakarak önümüzden süzülerek geçti, bizi fark etmedi bile.

"Yavaş ol, Jonas," diye uyardı beni Simon alçak bir sesle.

"Ha?"

"Bak içeride, barın yanında bir ayna var. Git o suratının yerinde duran pancara bir göz at istersen. Böylesi saygıdeğer bir ev hanımına âşık olmayacaksındır umarım."

"Ne diyorsun sen, ya!"

"Sadece gördüğümü söylüyorum. Sen belki farkında değilsin ama neredeyse kriz geçireceksin!"

Simon abartıyordu. Bu aşk değildi; Bayan Cazenave'a karşı derin bir hayranlık hissediyordum. Onun ilgili düşüncelerim, duygularım çok temizdi.

Hafta sonu eczanemize geldi. Tezgâhın arkasında meşguldüm. Kasabada bir süredir bir mide rahatsızlığı almış başını gidiyordu, çok fazla ilaç siparişi vardı, bunların düzenlenip sahiplerine ulaştırılması konusunda Germaine'e yardımcı oluyordum. Kafamı tezgâhın altından kaldırıp onunla burun buruna gelince gerisingeri devrileceğimi sandım.

Güneş gözlüklerini çıkarmasını bekliyordum. Ama çıkarmadı, güzel burnunun üzerinde durmalarını tercih etti sanki. Gözlüklerinin ardından beni mi süzüyordu, yoksa görmemezlikten mi geliyordu, bunu çözememiştim.

Germaine'e doğru bir reçete uzattı, elinin hareketi o kadar zarifti ki, sanki öpülmesi için uzatıyordu.

"İlacınızın hazırlanması biraz zaman alacak," dedi Germaine, doktorun reçeteye yazdığı kargacık burgacık yazıyı çözdükten sonra. "Kusura bakmayın, bugünlerde işler epeyce yoğun gördüğünüz gibi," diye devam etti, elleriyle tezgâhın üzerine yığılmış sipariş ilaçları göstererek.

"Peki, ne zaman hazır olabilir acaba?"

"Biraz da şansınızın yardımıyla akşamüstü hazır olabileceğini zannediyorum, ancak her halükarda üçü bulacaktır."

"Tamam, hiç önemli değil. Ancak sorun şu ki, benim ilacı almak için tekrar gelmem olanaksız. Uzun bir süredir burada değildim, dolayısıyla evin ciddi bir temizliğe ihtiyacı var. İlacı bana bir kurye vasıtasıyla göndermeniz mümkün mü acaba? Kuryenin ücretini ben ödeyeceğim."

"Konu para değil, lütfen Bayan..?"

"Cazenave."

"Memnun oldum... Eviniz uzakta mı?"

"Musevi mezarlığının arkasında, Derviş Yolu'nun biraz ilerisinde."

"Neresi olduğunu anladım... Sorun yok Bayan Cazenave, ilacınız bugün saat üç ila dört arasında size teslim edilmiş olacak."

"Harika, benim için uygundur."

Tam çıkarken bana doğru belli belirsiz kafasını salladı.

Yerimde duramıyordum. Germaine'in laboratuar olarak kullandığı dükkânın arkasındaki odaya girip çıkmasını izliyordum. Duvardaki saatin akrep ve yelkovanı ilerlemeyi reddediyorlardı sanki, teslimden önce havanın kararmaması için içimden dua ediyordum. Ve teslim saati gelmişti, tüpsüz yapılan bir dalıştan sonra tekrar su yüzüne çıkıp derin bir nefes almak gibi bir şeydi o an yaşadıklarım. Saat tam üçte, Germaine elinde ambalaj kâğıdına sarılı küçük bir şişe ile birlikte laboratuardan çıktı. Bırakın kullanma şeklini söylemeyi, şişeyi bana doğru uzatmaya dahi fırsat bulamadan elinden sökercesine kaptım ve bisikletime atladım.

Rüzgârda yelken gibi şişen gömleğim, gidonu sıkı sıkıya kavramış ellerimle pedal basmıyor, adeta uçuyordum. Musevi mezarlığının çevresinden dolaştım, kestirme olsun diye bir meyve bahçesinin içinden geçip nihayet Derviş Yolu'na çıktım.

Cazenave'ların evi, kasabanın üç yüz metre dışında, yüksekçe bir tepenin üzerindeydi. Cephesi güneye bakan, ovaya hâkim, beyaz ve büyük bir evdi. Sol taraftaki ahır boş ve kendi haline terk edilmişti ama ev ihtişamını koruyordu. Her iki tarafında cüce palmiyelerin bulunduğu dik bir patika, evi Derviş Yolu'na bağlıyordu. Evin etrafı, üzerinde dökme demirden parmaklıkların bulunduğu taştan örülmüş alçak bir duvarla çevriliydi. Evin bahçesinin giriş kapısının, iki sütun üzerine bindirilmiş alınlığındaki taşa kazınmış "C" harfi, onun altında ise inşaatın bitiş tarihi olan 1912 tarihi okunuyordu.

Bahçe kapısına geldiğimde bisikletimden inip, aşırı gıcırdayan bahçe kapısını ittim. Fıskiyeli avluda kimse yoktu. Evin etrafındaki geniş bahçelerdeki bitkiler kurumuştu.

"Bayan Cazenave," diye seslendim.

Binanın pencerelerinin panjurları ve tahta giriş kapısı kapalıydı. İçinde yapay mermerden yapılma Diana heykeli bulunan havuzun yanında, elimde ilaç şişesi ile beklemeye başladım. Hiçbir yaşam emaresi yoktu. Rüzgârın çıkardığı sesten başka bir şey duyulmuyordu.

Ne yapacağımı bilmeden uzunca bir süre bekledikten sonra, gidip kapıyı vurmaya karar verdim. Tahta kapıya vurduğum yumruk darbelerinin sesinin binanın içinde yankılandığını işitiyordum. Evde kimsenin olmadığı belliydi artık, ancak ben bunu kabullenmek istemiyordum.

Tekrar havuzun kenarına geldim, oturdum. Heyecanla onun bir boşluktan, hiçliğin ortasından karşıma çıkmasını bekliyordum. Tam umudumu yitirmeye başlamıştım ki, arkamdan bir "Merhaba" sesi geldi.

Vücudunu sarıp sarmalayan beyaz elbisesi, başında özenle arkaya doğru atılmış kırmızı kurdeleli şapkası ile tam arkamdaydı.

"Aşağı tarafta, meyve bahçesindeydim. Ağaçların sessizliğinde dolaşmayı çok severim... Çok mu oldu geleli?"

"Hayır, hayır," diye bastım yalanı. "Ben de şimdi geldim."

"Bahçeden buraya doğru yürürken gözüm yoldaydı ama sizi göremedim."

"İşte ilacınız hanımefendi, buyurun," diye elimdeki kâğıda sarılı paketi uzattım.

Uzattığım ilacı alıp almamakta bir süre tereddüt etti, sanki eczaneye uğrayıp sipariş ettiğini unutmuş gibiydi. Sonra zarif bir hareketle elimden paketi aldı, ilaç şişesini çıkardı, kapağını açtı, burnuna doğru götürdü, derin bir nefesle kokladı, kozmetik ürününe benziyordu.

"Kokusu güzel. Umarım adale tutulmalarıma iyi gelir. Evi öyle bir durumda buldum ki, inanamazsınız. Günlerimin büyük bir bölümünü evi eski haline getirebilmek için çabalayarak geçiriyorum."

"Eğer taşınacak ya da tamir edilecek bir şeyler varsa, emrinizde olduğumu bilin lütfen."

"Çok iyisiniz, Bay Jonas."

Verandadaki masanın çevresindeki hasır sandalyelerden birini başıyla işaret etti oturmam için, karşımdaki sandalyeye de kendisi oturdu.

"Bu sıcakta susamış olmalısınızdır," diyerek bir sürahi limonata getirdi, masanın üzerine bıraktı.

Büyük bir bardağa limonata koydu ve masanın üstünde kaydırarak bana doğru itti. Bardağı iterken kolunu uzatması ona acı veriyormuş gibi yüzünün şekli değişti, zarifçe dudağını ısırdı.

"Bir yeriniz mi ağrıyor hanımefendi?"

"Ağır bir şeyler kaldırmış olmalıyım."

Ve güneş gözlüklerini çıkardı.

Karnıma bıçak gibi bir sancı saplanmıştı.

"Kaç yaşındasınız, Bay Jonas?" diye sordu, o egemen, hatta baskın bakışlarını varlığımın en derinlerinde hissettirerek.

"On yedi, hanımefendi."

"Bir sevgiliniz vardır diye düşünüyorum."

"Hayır, hanımefendi."

"Nasıl yani 'Hayır hanımefendi'? Böylesine yakışıklı, masmavi pırıl pırıl gözleri olan bir delikanlının sevgilisi olmasın. Hele ki, şimdiki zamanda! Sizin gibi bir delikanlı için yanıp tutuşan bir sürü kızın olmadığı fikrini kabul bile etmek istemiyorum."

Parfümü başımı döndürüyordu, beni sarhoş etmişti.

Tekrar acıyla dudağını ısırdı, elini boynuna götürdü.

"Canınız çok mu yanıyor, hanımefendi?"

"Ah! İnanılmaz derecede."

Elimi ellerinin arasına aldı.

"Prens parmaklarına sahipsiniz."

İçimi kaplayan inanılmaz heyecanı fark edecek diye çok utanıyordum.

"İlerde ne iş yapmayı düşünüyorsunuz, Bay Jonas?"

"Eczacılık, hanımefendi."

Meslek seçimimin bana uygun olup olmadığını biraz düşündükten sonra:

"Evet, asil bir meslek."

Üçüncü defadır boynunun acısından neredeyse iki büklüm oluyordu.

"Bu kremi bir an önce denemeliyim."

Ayağa kalktı. Onu çok saygıdeğer buluyordum.

"Eğer arzu ederseniz, hanımefendi, ben... Yani, ben omuzlarınıza masaj yapabilirim..."

"Yapabilirseniz çok iyi olacağını düşünüyorum."

Nedendir bilmiyorum, aniden bir şeylerin ortamın ciddiyetini, büyüsünü bozduğunu hisseder gibi oldum. Ama bu sadece saniyenin dörtte biri kadar sürdü. Gözleri tekrar bana çevrildiğinde her şey yine yoluna girdi.

Masanın her iki tarafında karşılıklı ayakta dikilmiş duruyorduk. Kalbim o kadar güçlü çarpıyordu ki sesini duymasından korkuyordum. Şapkasını çıkardı, saçları birden omuzlarına döküldü, adeta çarpılmıştım.

"Benimle gelin, genç adam."

Evin ahşap kapısını açtı, içeri girdik, onu takip etmemi söyledi. Antre hafif loştu. Sanki bir "déjà vu" yaşıyor gibiydim, antreden sonraki uzun koridor bana yabancı değildi. Rüya mı görüyordum, yoksa yaşam öykümün ipinin ucunu mu kaçırıyordum elimden? Bayan Cazenave önümde ilerliyordu. Bir şimşek çakması süresi boyunca, önümde yürüyenin kaderim olduğunu zannettim.

Merdiveni çıkıyorduk. Ayaklarım basamaklar çarpıyordu, tökezliyor, zorlukla çıkabiliyordum. Merdivenin tırabzanına sıkıca tutun-

dum, önümde artık sadece görkemli, baştan çıkarıcı, çekiciliği ve zarafeti insana akıl ve sağduyuyu geride bıraktıracak kadar gerçeğe aykırı bedeninin tüm hatlarının dalgalanmasını görebiliyordum. Üst kata çıktığımızda, küçük bir pencereden süzülen gün ışığı huzmesi içinden süzülerek geçti; elbisesi, muhteşem vücut hatlarını en küçük ayrıntısına kadar bana sunarcasına bir anlığına parçalanıvermişti sanki.

Aniden arkaya döndüğünde beni yaşadığım şokun içinde yakalamıştı. Onu daha fazla takip edemeyeceğimi, bacaklarımda artık derman kalmadığını, dizlerimin üzerine çökmek üzere olduğumu anladı; tuzağa düşmüş bir saka kuşu gibiydim. Son darbesi, gülümsemesi oldu. Esnek bir adımla bana yaklaştı; bir şeyler söyledi, ancak algılama yetimi yitirmiştim. Kanım şakaklarımda şiddetle zonkluyor, düşünmemi engelliyordu. *Neyiniz var, Bay Jonas*?.. Eliyle çenemi tuttu, öne düşmüş başımı kaldırdı hafifçe. *İyi misiniz?* Sesinin yankısı şakaklarımı saran gürültüde kayboluyordu. *Sizi bu hale getiren ben miyim yoksa?* Belki de konuşan o değildi. Sesimi tanıyamasam bile, belki de konuşan bendim. Parmakları yüzüme yayıldı. Sırtımın, her türlü geri çekilmeyi engelleyen surları andıran duvara yapıştığını hissediyordum. Artık kaçış yoktu. *Bay Jonas?* Gözlerindeki bakışla beni sarıp sarmalamıştı. Bakışlarında eriyordum. Nefesi nefesime karışıyordu, sonra nefesimi içine çekti; yüzlerimiz birleşmişti. Dudaklarını benimkilerin üzerine koyduğu anda bin parçaya ayrıldığımı hissettim; adeta beni parmaklarıyla yeniden yaratmak için "siliyordu". Bu henüz bir öpücük değildi, sadece dudakların birbirine dokunuşuydu; gizli, yasak, kaçamak ama özenli dokunuş, belki de "zemini" yokluyordu. Geri çekildi; bu geri çekilme benim için heyecanımı ve tüm çıplaklığımı ortaya çıkararak geri çekilen bir dalga gibiydi. Dudakları bir kez daha yaklaştı, bu defa daha kendinden emin, daha kararlı ve daha kuşatıcıydı; bir kaynak bile susuzluğumu bu denli gideremezdi. Ağzım onunkiyle bütünleşti, eridi, suya dönüştü ve Bayan Cazenave ağzımı kana kana, tekrar tekrar içti. Başım bulutlar arasında, ayaklarım ise uçan bir halıdaydı. Bu boyutta bir mutluluk beni korkutmuş muydu ki kaçıyordum ve bu nedenle mi boynumdan tutarak beni sıkıca kendine çekiyordu? Kendimi tamamen bıraktım. En ufak bir

direnme bile göstermiyordum artık. Tuzağa düşmüş olmaktan mutlu, coşkulu, rızamdan ve teslimiyetimden memnun bir şekilde, beni içine çeken diliyle işbirliğine giriştim. Aynı özen ve zarafetle gömleğimin düğmelerini açtı, sonra gömleğimi çıkartıp bir yerlere fırlattı. Sadece onun nefesiyle nefes alıyor, onun nabzının atışlarıyla yaşıyordum. Soyulduğumu, bir odaya doğru itildiğimi, bir nehir kadar derin bir yatağa atıldığımı hissediyordum. Bin tane parmak, bir o kadar havai fişek, sıcak ve görkemli bir şekilde tüm bedenimde geziniyordu; bayramdım, mutluluktum, mutluluk sarhoşluğunda bir esrimeydim; öldüğümü ve yeniden doğduğumu hissediyordum.

"Hadi artık, aşağıya in, ayakların yere bassın," diye sitem etti Germaine. "İki günde tabak çanağın yarısını kırdın!"

Evyede duruladığım tabağın elimden kayıp, ayaklarımın dibinde parçalara ayrıldığını fark ettim.

"Çok içine kapandın..."

"Özür dilerim..."

Germaine endişeleniyordu, ellerini önlüğüyle kuruladı, beni karşısına aldı, ellerini omuzlarıma koydu:

"Yolunda gitmeyen nedir?"

"Yok bir şey. Elimden kaydı sadece."

"Evet... Sorun bunun iki gündür sürekli olmasında."

"Germaine," diye bağırdı amcam odasından.

Gong sesiyle daha fazla dayak yemekten kurtulmuş bir boksör kadar rahatlamıştım. Çünkü Germaine beni unutmuş ve koşarak amcamın koridorun sonundaki odasına seğirtmişti.

Kendimi tanıyamıyordum artık. Bayan Cazenave ile yaşadıklarımdan bu yana aklımı başka bir şeye veremiyor, mutluluk ve zevk mendereslerinde dönüp duruyordum. Bu benim ilk erkeklik deneyimim, mahremiyeti ilk keşfimdi ve beni sarhoş etmiş, aklımı başımdan almıştı. Kendimi o doyum olmaz zevk kasırgasının içinde tekrar bulmak için bir tek saniye yalnız kalmam bana yetiyordu. Bedenim bir yay gibi geriliyordu; Bayan Cazenave'ın parmaklarının bedenimde dolaştığını, okşamalarının hücrelerime kadar işlediğini, önce ürperti-

lere, ardından şakaklarımı döven kana dönüştüğünü hissediyordum. Gözlerimi kapattığımda onu soluğuna dek hissediyordum ve dünyam onun sersemletici soluğu ile doluyordu. Geceleri uykuyla aram açılmıştı; platonik cilveleşmelerle dolu yatağım beni sabaha kadar kendimden geçmiş halde tutuyordu.

Simon beni can sıkıcı ve suratsız buluyordu artık. Yaptığı şakalara karşı ilgisizdim. Jean-Christophe ile Fabrice, Simon'un esprilerine gülmekten katılıp iki büklüm olurlarken, ben taş gibi duruyordum. Eğlenmelerini boş ve anlamsız bakışlarla seyrediyordum sadece. Arada, Simon, elini boş boş bakan gözlerimin önünde sallayarak halen bu dünyada olup olmadığımı kontrol ediyordu. Bazen kendime geliyordum, ama bu sadece birkaç dakika sürüyordu ve tekrar dış dünyayla ilgimi kesiyor, etrafımda olan biten hiçbir şeyi duymuyordum.

Tepenin zirvesindeki asırlık zeytin ağacımızın altında ya da plajda arkadaşlarımın yanında cismen var olan, ama ruhen başka yerlere uçmuş biriydim artık.

Bütün cesaretimi toplayıp, Derviş Yolu'ndaki büyük beyaz eve tekrar gitmeye karar verebilmem için iki hafta geçmesi gerekti. Günün geç bir saatiydi, güneş silahlarını teslim etmeye hazırlanıyordu. Bisikletimi demir kapının yanına bıraktım ve avluya girdim... Ve "o" oradaydı, elinde bir bahçe makası, bodur bir ağacın dibine çökmüştü; bahçesini düzenlemekle meşguldü.

"Bay Jonas," diye seslendi doğrularak.

Elindeki makası bir taşın üzerine bıraktı, ellerini çırptı, bulaşmış toz toprağı temizlemek için. Üstünde, gün batımının yatay ışık huzmeleri içinde insanın başını döndüren vücudunun tüm hatlarını cömertçe ortaya koyan, ilk seferinde de giymiş olduğu beyaz elbisesi ve başında etrafı kırmızı kurdeleli beyaz şapkası vardı.

Hiçbir şey söylemeden bakıştık.

Ağırlığı altında ezildiğim bu sessizlik içinde, çekirgelerin sesleri beynimde çınlıyordu.

"Merhaba hanımefendi."

Gülümsedi, gözleri ufuktan da genişti.

"Sizin için ne yapabilirim Bay Jonas?"

Ses tonundaki bir şeyler keyfimi kaçırmıştı.

"Buralardan geçiyordum da," diye yalan söyledim telaşla, "gelmişken size bir merhaba demek istedim."

"Çok kibarsınız."

Kısa cümleleri beni olduğum yere çivilemişti adeta.

Gözlerini kırpmadan bana bakıyordu. Sanki bana neden geldin diyor ya da burada bulunma nedenimi gerekçelendirmemi bekliyordu. Birden ortaya çıkmamdan hoşlanmamıştı, belki de onu rahatsız ediyordum.

"Şeye ihtiyacınız vardır diye... Dedim ki, yani şey... Belki tamir edilecek ya da yerleri değiştirilecek bir şeyleriniz vardır diye düşünmüştüm de..."

"Bunları yapmak için hizmetçiler var."

Bu cümleye karşılık verebilecek yanıtım yoktu, ne diyeceğimi bilemiyordum, ölümüne kızıyordum kendime. Bu şekilde davranarak her şeyi berbat mı etmiştim?

Bana doğru ilerledi, tam karşımda durdu, o müstehzi gülümsemesi ve bakışlarıyla beni eziyordu.

"Bay Jonas, insanların evine kafanıza estiğinde gelinmez."

"Düşündüm ki..."

Parmağını dudaklarımın üstüne koyarak beni susturdu.

"Olur olmaz şeyleri düşünmemek gerekir, düşünmeyin."

Rahatsızlığım kopkoyu bir kızgınlığa dönüşmüştü. Neden bana böyle davranıyordu? Nasıl aramızda hiçbir şey geçmemiş gibi davranabiliyordu? Neden onu görmeye geldiğimi anlamak istemiyordu?

Sanki aklımdan geçenleri okumuştu:

"Size ihtiyacım olacağı zaman, ben size haber veririm. Olayların kendiliğinden gelişmesi için onlara zaman tanımalıyız, bunu anlıyor musunuz? Sıkıştırmak, acele ettirmek onları anlamsızlaştırır, baştan savma yapar."

Parmağı dudaklarım boyunca yumuşakça ilerledi, dudaklarımı araladı, dişlerime dokundu, dil ucumda biraz oyalandı ve sonra birden geri çekti elini, tekrar dudaklarımın üstüne koydu parmağını.

"Şunu iyice bilmelisiniz, Jonas; kadınlarda her şey kafada kota-

rılır. Sadece kafalarında her şeyi yerli yerine oturttuktan sonra kendilerini hazır hissederler. Onlar kendi duygularının efendileridirler."

Bükülmez ve egemen gözleri hâlâ üzerimdeydi. Kendimi sadece onun hayal gücünün bir ürünü, elleri arasındaki bir eşya, parmak ucuyla karnını okşayarak oynamak için sırtüstü yatırdığı bir köpek yavrusu gibi hissediyordum. Olayları hızlandırmamalıydım, onun aklından geçme şansımı yok etmemeliydim. Elini dudaklarımdan indirdiğinde, artık "huzurdan çekilmenin" zamanının geldiğini anlamıştım... ve beni aramasını beklemenin de.

Bana bahçenin kapısına kadar bile eşlik etmedi.

Haftalar boyunca beklemiştim. 1944 yazının sonuna yaklaşıyorduk ve hiçbir haber yoktu. Bayan Cazenave kasabaya bile inmiyordu artık. Jean-Christophe'un bizi tepede topladığı zamanlarda, Fabrice şiirlerini okurken, gözüm hep Derviş Yolu'ndaki büyük beyaz evdeydi. Bazen onu bahçede çalışırken, beyaz elbisesi ile ovadan yükselen sıcaklığın yansımaları arasından seçebildiğimi zannediyordum. Geceleri evde balkona çıkıyor, onun bu sessizliğini bozması umuduyla uluyan çakalları dinliyordum.

Bayan Scamaroni grubumuzu düzenli olarak Oran'a, Boulevard des Chasseurs'e götürüyordu, ne orada gördüğüm filmleri, ne de rastladığım kızları, hiçbirini hatırlamıyordum. Benim bu halim Simon'u iyiden iyiye sıkmaya başlamıştı artık. Bir gün plajda takım elbisemle otururken, beni kendime getirmek için kafamdan aşağı bir kova su boşaltmıştı. Jean-Christophe olmasaydı bu eşek şakası esaslı bir kavgaya dönüşecekti.

Benim bu çabuk parlayan, içine kapanmış halimden tedirginlik duyan Fabrice ne olup bittiğini kurcalamak için eve geldi. Ama hiçbir yanıt alamadan, canı sıkkın evi terk etti.

Beklemekten usanmıştım, bir pazar günü saat tam on ikide bisikletime atladığım gibi beyaz büyük eve gittim. Bayan Cazevane, yaşlı bir bahçıvan ile temizlikçi bir kadını işe almıştı, eve vardığımda ikisi bir keçiboynuzu ağacının gölgesinde öğle yemeği yiyorlardı. Bahçeye girdim, bisikletim elimdeydi, beklemeye başladım. Tepeden tırnağa

titriyordum. Bayan Cazevane, beni havuzun yanında, bisikletimi bacaklarıma dayamış halde görünce hafifçe irkildi. Bakışları hemen yeni işe aldığı hizmetlileri aradı, ağacın gölgesinde yemek yediklerini fark etti ve bana doğru ilerledi. Bir basamak yukarıda durdu, sessizce beni süzüyordu. Gülümsemesinin ardındaki rahatsızlığı okuyabiliyordum suratından.

"Dayanamadım," diye itiraf ettim.

Basamaktan indi, rahat bir tavırla bana doğru ilerliyordu.

"Ama yapılmalıydı, dayanılmalıydı," dedi sert bir ses tonuyla.

Bahçenin demir kapısına kadar onunla gelmemi söyledi. Ve kapıya vardığımızda, görülmek korkusu hissetmeden, sanki dünyada sadece ikimiz varmışız gibi bana sarıldı, eliyle ensemden tutarak başımı kendine çekti ve çok güçlü bir şekilde dudaklarımdan öptü. Öpüşü o kadar şiddetliydi ki, sanki bir daha asla olmayacakmış kaygısı taşıyordu, bunun geriye dönüşü olmayan bir elveda öpücüğü olması ihtimali, bir şeylerin artık kafasında kesinleştiğini işaret ediyordu.

"Sizin yaşadığınız aslında bir düştü, Jonas... Sadece bir yeniyetme düşüydü gördüğünüz."

Başımı kavrayan parmaklarını gevşetti, kollarını benden çekti, geriye doğru bir adım attı.

"Aramızda hiçbir zaman, hiçbir şey geçmedi, Jonas... Bu son öpüşme de dahil."

Bakışlarıyla beni kıstırmıştı, zorluyordu:

"Beni anladınız değil mi?"

"Evet, hanımefendi," diye geveleyebildim.

"Tamam o zaman."

Birden anaçlaştı, yanağıma hafifçe vurarak:

"Anlayışlı bir çocuk olduğunuzu biliyordum."

Eve dönebilmek için karanlığın çökmesini bekledim.

11

Bir mucizeye tutunmaya cesaret ettim; gerçekleşmedi.

Sonbahar, ağaçları yapraklarından ayırmıştı; gerçeklere dönmemin zamanı gelmişti. O sadece bir düştü. Bayan Cazenave ile benim aramda hiçbir şey geçmemişti.

Arkadaşlarıma, Simon'un tuhaf gülünçlüklerine, Fabrice'in ateşli romantizmine tekrar kavuşmuştum. Jean-Christophe ise Isabelle Rucillio'ya büyük bir özveriyle katlanmaya devam ediyordu. Bize hep, verilen tavizlerden çıkar sağlamak gerektiğini, yaşamın uzun soluklu bir yatırım olduğunu ve başarının bir gün mutlaka sabıra yatırım yapanlara güleceğini söyleyip duruyordu. Ne istediğini bilir havalardaydı, teorileri kendi argümanları ile örtüşmese de biz ona gerekli anlayışı gösteriyorduk.

1945 yılı, birbirleriyle çelişkili haber dalgaları, ipe sapa gelmez söz ve yazılarıyla gelmişti. Rio Salado'da insanlar keyifle *anizet*lerini yuvarlarken kendi aralarında olmadık efsaneler yaratmayı, masallar uydurmayı çok severlerdi. En basit bir çarpışma bile büyük boyutlar alır, akıl almaz silahlı çatışmalara, kitlesel imhalara dönüşür ve ihale genellikle olayın hiçbir zaman içinde olmayan, uzağından yakınından bile geçmemiş kahramanlara kalırdı. Kafelerin teraslarında düşünceler, teşhisler, kulaktan dolma bilgiler gırla gidiyor, her kafadan bir ses çıkıyordu. Stalin'in, Roosevelt'in ve Churchill'in isimleri nihai saldırının borazanları gibi her tarafta duyuluyordu; De Gaulle'ün çöp gibi ince ve uzun görüntüsüne acıyan bazı muzipler ona, otoriteyi göbekle özdeşleştiren Cezayirlilerin gözünde karizmasını yitirmemesi için ülkenin en has Couscous'unu[1] göndermeyi vaat ediyorlar-

1 Couscous (Kuskus): Kuzu eti, tavuk eti ve mergezin çeşitli sebzelerle pişirilerek, haşlanmış ince bulgurun üstüne konarak servis edildiği çok besleyici bir Kuzey Afrika yemeği. (ç.n.)

dı. İnsanlar yeniden gülmeye, bildiğimiz gariban eşeği tek boynuzlu masal kahramanı at yerine koyacak kadar içmeye başlamışlardı. Her tarafta iyimserlik rüzgârları esiyordu. Fransa'daki cemaatlerinin kitlesel olarak toplama kamplarına götürülmesinden korkarak başka ülkelere sığınan Yahudiler de baba ocağına dönmeye başlamışlardı. Yaşam aşamalı, ancak kesin bir şekilde normale dönüyordu. Bağ bozumu inanılmayacak derecede bereketli geçmiş, dolayısıyla bağ bozumunun kapanış balosu da o oranda görkemli olmuştu. Pépé Rucillio, en küçük oğlunu evlendirmiş, kasaba Sevilla'dan getirtilen müzik topluluğunun gitar ve kastanyet sesleri ile yedi gün yedi gece inlemişti. Hatta düğün şerefine, yörenin seçkin süvarilerinin, hiçbir komplekse girmeden Ouled N'har'ın ünlü savaşçıları ile boy ölçüştüğü görkemli bir geleneksel *fantasia* törenine bile tanıklık etmiştik.

Avrupa'da ise, Hitler imparatorluğu su alıyordu. Cepheden gelen haberler her gün batmak üzere olduğunu söylüyordu ve her gün torpiller bombalara karşılık veriyordu. Koca koca şehirler alev ve kül tufanları altında yok oluyordu. Hava savaşları yüzünden gökyüzünün çehresi değişmişti, savunma hatları tank paletleri altında yıkılıyordu. Rio Salado'da sinema salonu dolup dolup boşalıyordu. İnsanların çoğu, filmden önce gösterilen cepheden haberleri kapsayan *Pathé Actualités* filmlerini izlemek için sinema salonunu hıncahınç dolduruyordu. Müttefikler işgal altındaki toprakların büyük bir bölümünü kurtarmış, gözünün yaşına bakmadan Almanya üzerine yürüyorlardı. İtalya ise artık kendi gölgesine sığınmıştı. Direnişçiler ve partizanlar, silindir gibi ezip geçen Kızıl Ordu ile zincirden boşanmışçasına ilerleyen Amerikan kuvvetleri tarafından kıskaca alınmış düşman kuvvetlerini düzenledikleri, baskın ve sabotajlarla eritiyorlardı.

Amcam transistörlü radyosuna adeta yapışmış, onunla yatıp kalkıyordu. Bir deri bir kemik kalmıştı, sandalyeye oturduğu zaman sandalyenin bir parçasıymış gibi görünüyordu. Sabahtan gecenin geç saatlerine kadar radyosunun üstüne kapanıp, parmakları sürekli dalga düğmesinde, daha az parazitli istasyonları arıyordu. Evin içi cızırtılı parazit, düdük ve ıslık seslerinden geçilmiyordu. Başaramayacağını anlayan Germaine kocasını umutsuzca kendi haline bırakmıştı artık.

Amcam her şeyi kafasına estiği gibi yapıyor, kimseyi dinlemiyordu; bizimle sofraya oturmuyor, hiçbir haberi kaçırmamak için yemeğinin mutlaka radyosunun bulunduğu köşeye servis edilmesini istiyordu.

Ve 8 Mayıs 1945 günü gelip çatmıştı. Tüm gezegende insanlar bir kâbusun sona ermesini kutlarken, Cezayir'de salgın hastalık kadar acımasız, kıyamet günü kadar kıyıcı yeni bir kâbus başlamıştı. Halk şenlikleri trajediye dönüşüyordu. Rio Salado'nun hemen yakınında bulunan Ayn Temuşent'te düzenlenen Cezayir için bağımsızlık yürüyüşü, güvenlik güçleri tarafından bastırılmıştı. Mostagenem'deki çatışmalar çevredeki yerleşim birimlerine de sıçramıştı. Ama Aurès ve Kuzey Constantinois bölgelerinde vahşet doruk noktasına ulaşmış, binlerce Müslüman, milis güçlerine dönüştürülmüş askeri birliklerin desteklediği güvenlik güçleri tarafından katledilmişti.

"Böyle bir vahşet olamaz," diye sesi titreyerek isyan ediyordu amcam, üstünde yatalak pijaması ile. "Böyle bir şeye nasıl cesaret edebilirler? Fransa'nın tekrar özgürlüğüne kavuşabilmesi için canlarını feda eden on binlerce evladının yasını tutmayı bile bitirememiş bir halka bunu nasıl reva görebilirler? Neden sadece hakkımız olan bağımsızlığımızı talep ettiğimiz için bizi hayvanlar gibi katledebiliyorlar?"

Kendinden geçmişti amcam. Zayıflıktan karnı artık belkemiğine yapışmış halde, soluk benzi ve ikide bir halıya takıldığı terlikleriyle salonun içinde dönüp duruyordu.

Amcamın radyosunda Arap istasyonu, Guelma, Kheratta ve Sétif'teki olayların güvenlik güçlerince nasıl kanlı bastırıldıklarından, binlerce insanın katledilip çukurlara atılarak çürümeye terk edildiğinden, tarlalarda, meyve bahçelerinde çoban köpekleriyle yapılan Arap avlarından, yerleşim birimlerinin meydanlarında gerçekleştirilen toplu linçlerden söz ediyordu. Gelen haberler o kadar kötüydü ki, ne amcam, ne de ben Rio Salado'nun ana caddesinde düzenlenen barış yanlısı yürüyüşe katılma cesaretini gösterebildik.

Müslüman halka karşı yapılan bu acımasız hareketler karşısında amcam kalbine yenik düştü. Bir akşam elini kalbine doğru götürdü, hissettiği acıyla birdenbire yüzükoyun yere kapaklandı. Bayan Scamaroni, hemen arabasıyla bizi hastaneye götürdü ve amcamı

Bayan Scamaroni'nin tanıdığı bir doktorun ellerine teslim ettik. Germaine'in giderek artan paniğini gören Bayan Scamaroni bekleme odasında onun birlikte kalmaya karar verdi. Gece geç saatlerde, önce Fabrice ve Jean-Christophe, sonra da bir arkadaşının motosikletini ödünç alan Simon hastaneye koşmuşlardı.

"Kocanız bir kalp krizi geçirdi," dedi doktor Germaine'e. "Henüz bilinci yerinde değil."

"Kurtulacak mı, doktor bey?"

"Biz gerekli müdahaleyi yaptık. Bundan sonrası ona bağlı."

Germaine ne diyeceğini bilemiyordu. Kocasının hastaneye yatmasından bu yana tek bir söz bile etmemişti. Sersemlemiş, şaşkın gözleri solgun yüzünde dönüp duruyordu. Ellerini çenesinin altında birbirlerine kenetledi, gözlerini kapadı ve dua etmeye başladı.

Ertesi gün sabah, şafakla birlikte amcam komadan çıktı, bilinci açıldı ve ilk iş olarak bir bardak su istedi, ardından da hemen evine götürülmesi için dayatmaya başladı. Ancak doktor onun bu isteğine şiddetle karşı çıktı ve amcamı taburcu etmeden önce zorla da olsa birkaç gün daha hastanede tuttu. Bayan Scamaroni, amcamla ilgilenmesi için tanıdığı bir hemşireyi önerdi, ama Germaine bu öneriyi amcamla bizzat kendisinin ilgileneceğini söyleyerek kibarca reddetti ve bizim için yaptığı yardımlardan dolayı kendisine minnettarlığını bildirdi.

İki gün sonra, amcamın başucunda otururken, dışarıdan birinin bana seslendiğini duydum. Pencereden baktığımda bir siluet fark ettim, küçük bir çalının arkasında çömelmiş, görülmemek için saklanıyordu. Beni pencerede görünce ayağa kalktı ve bana işaret etti. Seslenen, André'nin ayak işlerini yapan genç Celil'di.

Aşağıya indim, bizim evle bağları ayıran toprak yolda biraz ilerleyince Celil'in saklandığı yerden çıktığını gördüm.

"Aman Tanrım," diye bir çığlık attım.

Celil topallıyordu. Suratı dağıtılmış, dudakları patlamış, gözünün altında bir kan kesesi oluşmuştu. Üstündeki beyaz gömlek yer yer yırtılmıştı, kırmızımtırak çizgilerle doluydu, kamçı izleri olmalıydı.

"Seni bu hale kim soktu?"

Zavallı çocuk önce korkuyla çevresine bakındı, söyleyeceklerini

duyan olmasın diye; sonra gözlerini benimkilere dikti ve cevabı ağzından bir bıçak keskinliğinde döküldü:

"André."

"Neden? Ne yaptın ki?"

Yüzünde acı bir gülümseme belirdi, sorumu abes bulmuştu sanki.

"Onunla birlikteyken hata yapmam gerekmiyor ki. Üstüme yürümek için her seferinde bir bahane buluyor. Bu sefer de Aurès'deki Müslümanların rahatsızlıklarını belirtmelerinden ötürü dövdü beni. André artık Araplardan çekiniyor. Dün akşam körkütük sarhoş döndü şehirden ve beni çok kötü dövdü."

Gömleğini sıyırdı, sırtını döndü darbe izlerini göstermek için. André'nin kaşığın sapıyla vurmadığı belli oluyordu.

Tekrar yüzünü döndü, gömleğinin eteklerini toz toprak içindeki pantolonunun içine sokuşturdu, burnunu çekti ve ekledi:

"Bana bunu, yanlış fikirlere kapılmamam, kendisinin benim efendim olduğunu hiçbir zaman aklımdan çıkarmamam gerektiğini, uşak takımının dikbaşlılığına asla izin vermeyeceğini göstermek için yaptığını söyledi."

Celil benden bir şeyler bekliyordu ama söyleyemiyordu. Sonra dayanamadı, başından fesini çekip çıkardı, kapkara parmakları arasında fesi sıkıntıyla çekiştirmeye başladı:

"Sana buraya hayatımı anlatmaya gelmedim, Jonas. André, alacağım paradan tek kuruş dahi ödemeden kapı dışarı etti beni. Bu şekilde eve gidemem. Ailemin karnı benim götürdüğüm parayla doyuyor."

"Ne kadar paraya ihtiyacın var?"

"Üç dört gün karnımız doysun yeter."

"Bekle, iki dakikada dönüyorum."

Odama çıktım ve iki elli franklık kâğıt para ile geri döndüm. Parayı Celil'e uzattım, utanarak aldı, paraları elinde çevirdi, kararsızdı:

"Bu para çok. Sana bu kadar parayı geri ödeyemem sonra."

"Tek kuruş geri ödemeyeceksin."

İyi niyetim karşısında yüzünü buruşturdu. Başını salladı, dudağını ısırdı, sıkıntılıydı:

"O zaman, sadece bir tanesini almakla yetineyim."

"Hayır, ikisini de al. Rahat ol, yürekten veriyorum bunları."

"Ondan kuşkum yok, ama gereksiz."

"Peki, hemen başka bir iş bulabilecek misin?"

Suratında acı bir gülümseme belirdi:

"Hayır, ama André benden vazgeçemez. Daha hafta sonu bile olmadan gelip beni tekrar götürecektir zorla. Bu piyasada, ona hizmet edebilecek, benden daha iyi bir köpek bulamaz çünkü."

"Kendine karşı nasıl bu kadar acımasız olabiliyorsun Celil?"

"Sen... Sen anlayamazsın ki... Sen *bizlerdensin*, ama *onların* hayatını yaşıyorsun... Yarı deli bir anne, iki kolu da kesilmiş bir baba, altı kardeş ve bacı, çocukları tarafından reddedilmiş iki teyze ve yıl boyu sürekli hastalan bir amcadan oluşan bir ailenin tek başına ekmek umudu olduğun zaman, kendini insan sınıfına sokmaktan mecburen vazgeçmek zorunda kalıyorsun... Çakalla köpek arasındaki fark, alçaltılmış olanın kendine bir efendi seçmesidir."

Sözlerinin keskinliği, acımasızlığı ciğerime işlemişti adeta. Celil yirmi yaşında bile değildi, kendinden vermek zorunda kaldığı tavizleri, ortaya koyduğu gizli yaşam gücünü ve olgunluğunu dikkate aldığım zaman ona hem hayranlık, hem de saygı duyuyordum.

Bu sabah, bizim bildiğimiz, o kum tepelerini tek bir emir üzerine koşarak aşan, ayak işlerini yapan çocuktan çok farklı bir Celil vardı karşımda. Karşımda duran genç insan bir başkası idi sanki. Yüzüne dikkatli baktığım zaman, daha önce hiç fark etmediğim çizgiler gördüm. Çıkık elmacık kemikli, sağlam duruşlu bir yüzü vardı; bakışları rahatsız ediciydi ve hiç ummadığım şekilde saygıyı çağrıştırıyordu.

"Sağ ol, Jonas. Bil ki bunu bir gün mutlaka geri ödeyeceğim sana."

Arkasını döndü ve topallayarak uzaklaştı. Acı çektiği her halinden belli oluyordu.

"Bekle," diye peşi sıra bağırdım. "Öyle topallayarak uzağa gidemesin."

"Önemli değil, buraya kadar nasıl geldiysem öyle de giderim."

"Belki, ama ayağının durumunu daha da kötüleştirmekten başka bir işe yaramayacak bu. Tam olarak nerede oturuyordun?"

"Çok uzakta değil, inan. Çifte Derviş Tepesi'nin ardında evimiz.

Takma kafana, ben bir şekilde giderim."

"Seni bu ayakla bırakamam, daha da kötüleşecek. Bekle, bir koşu bisikletimi alıp geliyorum hemen."

"Hayır Jonas. Beni eve götürmekten daha önemli bir sürü işin vardır, olmaz."

"Hayır, ısrar ediyorum, bekle!"

Jenane Jato'da yaşarken sefalet çukurunun en dibine vurduğumuzu zannederdim; ama yanılmışım. Celil ve ailesinin oturduğu kümes sefalet sınırlarının da ötesindeydi. İnsanın dilinin kümes demeye bile varamayacağı on kadar iğrenç kulübeden oluşan köy, kuru bir dere yatağına kurulmuştu, evlerin etrafı çalılardan çitler ile çevrilmişti ve ortalıkta birkaç tane iskelet halinde, büzüşmüş keçi vardı. Etrafa öylesine kötü bir koku yayılıyordu ki normal bir insanın burada zehirlenmeden üst üste iki gün yaşaması olanaksızdı. Daha fazla yaklaşamadım, bisikletimi toprak yolun kenarında durdurdum, Celil'in inmesine yardım ettim. Çifte Derviş Tepesi Rio'ya sadece bir iki kilometre uzaktaydı; buna rağmen buralara geldiğimi hiç hatırlamıyordum. Sanki lanetli topraklarmış gibi insanlar buralarda dolaşmaktan kaçınıyorlardı. Ansızın orada, tepenin ardında bulunmaktan ürperdim; buradan sağlam olarak çıkamamaktan, başıma bir şey gelse kimsenin aklına beni burada aramanın gelmeyeceğinden korktum. Aptalca bir düşünceydi ama gerçekten huzursuzdum. Köy beni birden korkutmuştu. Ve o dayanılmaz cehennemî koku, neredeyse çürümüş ceset kokusu gibiydi!

"Gel," dedi Celil, "babamla tanıştırayım seni."

"Hayır," dedim sertçe, daveti beni tedirgin etmişti. "Amcamın yanına dönmeliyim. Çok hasta."

Karınları balon gibi şiş, burun delikleri sineklerin istilasına uğramış çıplak bebeler tozun, toprağın içinde oynuyorlardı; evet pis koku yetmezmiş gibi bir de inanılmaz derecede aç sinek ve bir sinek vızıltısı vardı; ölümcül bir ayinin zehirli havası, tıpkı bu dünya kadar yaşlı ve bir onun kadar sıkıntılı bir insanın üzerinde asılı duran şeytanın nefesi gibi giderek yoğunlaşıyordu. Kerpiç duvarın dibinde,

bir deri bir kemik kalmış, ayakta güçlükle duran eşeğin yanında bir grup ihtiyar yere çökmüş vaziyette, dişsiz ağızları açık uyukluyorlardı. Üzerinde bir sürü rengârenk tılsımlı dilek çaputu ve akmış mum olan kurumuş dilek ağacının karşısında, iskelet kollarını göğe doğru çevirmiş bir deli, ağaçla konuşuyordu... Başka bir şey yoktu, sanki sağlam insanlar kaçmış, köyü çıplak bebeler ile can çekişen ihtiyarlara terk etmişlerdi.

Uzaktan bir köpek sürüsü yabancıyı, yani beni fark etti, havlayarak bana doğru koşmaya başladılar. Celil taş fırlattı, köpekler durdular, bir müddet bakındılar, sonra gerisingeriye döndüler. Ortalık sakinleşince Celil bana döndü, suratında garip bir gülümseme vardı:

"İşte *bizimkiler* böyle yaşıyorlar, Jonas. Yani sana da ait olan *bizimkiler.* Tek bir fark var, onlar senin gibi yaşayamıyorlar... Neyin var Jonas? Neden konuşmuyorsun, neden bir şey söyleyemiyorsun? Şoka mı uğradın? Gördüklerine inanamıyorsun, değil mi?.. Kendime neden köpek dediğimi umarım şimdi anlamışsındır... Aslında az söyledim, hayvanlar bile bu denli alçalmayı kabul etmezler."

Şaşırıp kalmıştım, sesim çıkmıyordu. Pislik, iğrenç kokular midemi ağzıma getirmişti, sineklerin vızıltıları beynimi oyuyordu. Kusmak istiyordum, ama Celil'den çekiniyordum, yanlış anlayacağından korkuyordum.

Celil acı acı gülüyordu, duyduğum rahatsızlıkla alay ediyordu adeta.

Eliyle köyü gösterdi:

"Bak şuraya, şu itin götü yere bak! İşte, bu ülkedeki yerimiz burası bizim, atalarımızın ülkesinde bize layık görülen yer burası! Bak, iyice bak, Jonas. Tanrı bile, evet Tanrı bile buraya hiç uğramadı."

"Neden bu denli acımasız ve kötü şeyler söylüyorsun Celil?"

"Çünkü böyle düşünüyorum, çünkü gerçeği söylüyorum."

Korkum artmaya başlamıştı. Bu sefer, acı ve alaylı gülümsemesi ile Celil beni korkutuyordu.

Bisikletime atladım, bir ayağım yerde geriye çevirdim yönünü, gitmek, kaçmak istiyordum artık.

"Yaaa, işte böyle *Yunus.* Dön bakalım sırtını senin, yani kendi in-

sanlarının gerçeğine ve arkadaşlarının yanına koş... *Yunus*... Umarım gerçek ismini henüz unutmamışsındır... Ha? *Yunus*?.. Verdiğin para için sağ ol. Sana namus sözü veriyorum, ilk fırsatta borcumu ödeyeceğim. Ama şunu bil ki dünya değişiyor, bunun farkına varmadın mı hâlâ?"

Deliler gibi pedal basmaya başladım, Celil'in arkamdan yükselen çığlıkları kurşun sesi gibi geliyordu kulaklarıma.

Celil haksız değildi. Olaylar değişiyordu ama benim için sanki paralel bir dünya vardı. Arkadaşlarıma sadakatim ile *benimkilerle* dayanışma arasında ikiye bölünmüştüm ve durumu dengelemeye çalışıyordum. Ancak, Constantinois'da meydana gelen olaylar ve Müslüman kitlelerin bilinçlenmeleri sonucunda, er ya da geç bu iki kamptan birini seçmek zorunda kalacaktım. Hatta bu seçimi yapmayı reddetsem bile, gelişmeler benim adıma bu seçimi mutlaka yapacaktı. Hiddet artmış, harekete geçmişti; öfke, militan fısıltıların dolaştığı gizli yerlerin çoktan dışına taşmış, sokaklara yayılmış, buralardan fakir varoşlara, zenci köylerine, mahallelerine, üç beş kulübelik sefalet içindeki köylere kadar sıçramıştı.

Jean-Christophe'un önderliğindeki grubumuz içinde bu değişimlerin dışında kalıyorduk. Artık yirmi yaşında olmaktan mutlu genç adamlardık, dudaklarımızın üstündeki tüyler bizleri henüz bıyıklılar seviyesine yükseltmemişse bile, erkek sınıfına girmekten ve seçimlerimizi kendi irademizle yapmaktan keyif alıyorduk. Bir elin parmakları gibi birbirimizden ayrılmıyor, sadece kendimiz için yaşıyorduk; dört genç olarak dünya bizdik.

Fabrice, Ulusal Şiir Yarışması'nda birincilik ödülünü kazandı. Bayan Scamaroni, dördümüzü Alger'deki ödül törenine götürdü. Ödül büyüktü; maddi ödülün yanı sıra yarışmanın düzenleyicileri, şiirleri, Cezayir'in en önemli yayınevlerinden Edmon Charlot Yayınevi vasıtasıyla kitap halinde yayımlayacaklardı. Bayan Scamaroni, Rue d'Isly Sokağı'na yakın küçük ve temiz bir otelde yer ayırtmıştı. Fabrice ödülünü bizzat Max-Pol Fouchet'nin elinden aldıktan sonra, ödüllü

şairimizin annesi bize *La Madrague*'deki[1] lüks bir restoranda taze balık ve deniz ürünlerinden oluşan mükemmel bir ziyafet çekti. Ertesi gün Rio'ya dönmek için sabırsızlanıyorduk; belediye başkanı kasabamızın harika çocuğunun onuruna bir kokteyl vermiş, ardından da yemek düzenlemişti. Yolda, Orléansville'de durarak karnımızı doyurduk, sonra Perrigault'da bir kez daha durarak evlerimiz için bolca portakal aldık, yeryüzünün en nefis portakallarıydı bunlar.

Birkaç ay sonra Fabrice bizi Rio'ya yakın, Lourmel isimli şirin bir sömürge kasabasındaki kitapevine davet etti. Annesi, nar rengi tayyörü ile bizden önce oraya varmış, hazır bekliyordu. Üzeri tüylerle süslü şapkasıyla çok gurur duyduğu her halinden belli oluyordu. Kitapevinin sahibi, yanında birkaç yerel yetkili ile birlikte son derece resmi bir edayla, uzun abanoz bir masanın ucunda oturuyordu. Masanın üstünde, karton kutularından henüz çıkartılmış pırıl pırıl kitaplar diziliydi. Kitabın kapağında, italik harflerle yazılmış başlığın altında "Fabrice Scamaroni" adı okunuyordu.

"Vay anasını!" diye çığlığı bastı Simon, her zaman seremonilerin ciddiyetini bozacak bir pot kırardı.

Tanıtım ve konuşmalar biter bitmez Simon, Jean-Christophe ve ben masanın üzerindeki şiir kitaplarından neredeyse saldırarak birer tane aldık; kitabı okşuyorduk, sayfalarını karıştırıyorduk, önünü arkasını çeviriyorduk keyifle, mutluyduk, o kadar ki uzaktan bizi seyreden Bayan Scamaroni, yanağının kenarından rimeli ile birlikte süzülen gözyaşını son anda fark edip silebilmişti.

"Eserinizi çok büyük bir zevkle okudum, Bay Scamaroni," dedi altmışlı yaşlardaki bir beyefendi. "Gerçek bir yeteneksiniz, sevgili yöremizin gizli ruhu olan şiir sanatına hak ettiği soylu harfleri ve soluğu yeniden kazandırmak için her türlü şansa sahipsiniz."

Kitapevi sahibi sevgili şairimize, ünlü *Rivages* dergisinin kurucusu Gabriel Audisio'nun yazıp imzaladığı, ayrıca içinde çok güzel bir işbirliği önerisi de bulunan kutlama mektubunu sunuyordu.

Bu ödül herkesi gayrete getirmişti; belediye reisi, Rio'nun ana caddesinde bir kütüphane kurmayı vaat etti; Pépé Rucillio ise Fabrice'in

1 Dalyan. (yay.n.)

şiir kitabından tek başına yüz tane alarak, kasabasında sadece paralı pullu ve anlayışı kıt şarap üreticileri ile ayyaşlar yaşamadığını kanıtlamak için, Oran'daki dost ve tanıdıklarına hediye olarak gönderdi; bunların, sırtını döndüğü an kendisine bayramlıklarını giymiş hödük köylü muamelesini reva gören insanlar olduklarını düşünüyordu.

Kış, yerini ilkbahara bırakmak için ayakuçlarında usulca çekilip ortadan kayboldu. Sabahları, kırlangıçlar elektrik tellerini dantel gibi donatıyor, Rio sokakları açan binlerce çiçeğin kokusu ile cennete dönüşüyordu. Amcam da yavaş yavaş yaşama dönmeye başlamıştı. Yüzüne renk gelmiş, alışkanlıklarına yeniden kavuşmaya başlamıştı; en önemli alışkanlığı ise kitaplara beslediği tutkusu idi. Durmaksızın, inanılmaz bir açlıkla tüketiyordu kitapları; kitabın kapağını sadece bittiğinde kapatıyor ve ara vermeden hemen bir diğerine saldırıyordu. Her iki dilde de okuyordu; hiç tereddüt etmeden bir El Akkad'dan, bir Flaubert'e geçebiliyordu. Henüz evden çıkmıyordu, ama her gün tıraş olmaya, eskisi gibi doğru düzgün giyinmeye, kılığına kıyafetine özen göstermeye başlamıştı. Yemeklerini bizimle birlikte yemek odasında yiyor, hatta bazen Germaine'le kısa konuşmalar bile yapıyordu. Dayatmaları azalmış, incir çekirdeğini bile doldurmayacak şeyler için bağırmaları ise tamamen bitmişti. Kurulu saat gibiydi; şafak sökerken kalkıyor, sabah namazını kılıyor, saat tam yedide kahvaltı için masaya oturuyor, kahvaltıdan sonra ben ona gazetesini götürene kadar çalışma odasına çekiliyordu. Gazetedeki haberleri okuduktan sonra spiralli defterlerini açıyor, kalemini mürekkep hokkasına batırarak öğlene kadar yazılarını yazıyor ve saat tam on üçte kendini bir siesta uykusu ile ödüllendiriyordu; uyandıktan sonra eline kitabını alıyor ve akşam olana kadar kendini unutuyor, kitabına dalıyordu.

Bir gün odama geldi

"Bu yazarı okumalısın. Adı Malek Bennabi. Kişi olarak pek o kadar net biri değil ama zihni ve söyledikleri çok açık," dedi ve elindeki kitabı almam için başucumdaki komodinin üstüne bıraktı.

Kitabı elime aldım; yaklaşık yüz sayfalık bir kitaptı, kitabın adı *Cezayir'in Yeniden Doğuşunun Koşulları* idi.

Tam odadan çıkarken durakladı:

"Kuran'ın emrettiğini aklından çıkarma: *'Bir insanı öldüren, tüm insanlığı öldürmüş sayılır.'*"

Akşam yemeğinde, beklediğimin aksine Malek Bennabi'nin kitabını okumaya başlayıp başlamadığımı sormadı. Sadece Germaine ile konuştu.

Evin ortamı tekrar belirli bir düzene kavuşmuştu. Henüz tam bir mutluluk olmasa da, amcamı aynanın karşısında kravatını düzeltirken görmek çok büyük bir keyifti. Canlılar dünyasına tekrar dönmek üzere dış kapının eşiğini aşmıştı, artık tamamen içeri girmesini umuyorduk. Sokağın gürültüsüne alışması, bir kafenin terasına ya da parklarda bir banka oturup yaşamı tekrar kucaklaması gerekiyordu. Germaine, amcamın dış dünyayla ilişkisini yeniden kurabilmesi için evde dışarıya bakan tüm pencere ve kapıları özellikle açık tutuyordu; onun fesini başına oturtup, yeleğinin önünü düzelteceği, cep saatini çıkartıp saate bakacağı ve hızlı adımlarla arkadaşlarıyla görüşmeye, sohbet etmeye gideceği günleri düşlüyordu. Ama amcam kalabalıktan tedirgin oluyordu henüz. İzdihamdan marazi bir şekilde korkuyor, yolda karşıdan gelen, yanından geçen insanlar onu paniğe sevk ediyor, kendini güvende hissetmiyordu.

Germaine, kocasının devasa çabalar gösterip kendini kendini yeniden yaratacağına o kadar çok inanmıştı ki.

Ama ne yazık ki yanılıyordu... Bir pazar günüydü, yemeği henüz bitirmiştik ki amcam birden yumruğunu masaya indirdi ve tabakları, bardakları yere fırlatmaya başladı. Önce kalbiyle ilgili bir sorunu var zannettik, ama sorun bu değildi. Oturduğu sandalyeyi arkaya devirerek ayağa kalktı, duvara doğru geriledi, sırtını iyice duvara yasladı, parmaklarıyla bizi işaret ediyordu, bağırmaya başladı:

"Kimsenin beni yargılamaya hakkı yok!"

Germaine aptallaşmıştı, bana döndü:

"Amcana bir şey mi söyledin?"

"Hayır."

Kocasına baktı, sanki bir yabancıya bakıyordu.

"Kimse seni yargılamıyor, Mahi."

Amcam bizimle değildi, söyledikleri bize değildi. Bakışları bizim üstümüzdeydi ama bizi görmüyordu. Aniden kaşları çatıldı, kötü bir düş görmüş gibiydi, masaya doğru ilerledi, yere düşen sandalyesini kaldırdı, masaya oturdu, başını ellerinin arasına aldı ve kımıldamadan öyle durdu.

Gece saat üçe doğru, bağırma sesleri ile uyandım, Germaine de uyanmıştı. Amcam çalışma odasında birisine avazı çıktığı kadar bağırıyordu, kapıyı açmaya çalıştım, kilitlemişti, hem de üst üste iki kez. Hemen koşarak aşağıya indim, bahçe kapısını kontrol etmek, sokakta kimse var mı diye bakmak için. Kapı kapalı, sürgüleri çekiliydi. Tekrar yukarı çıktım. Germaine diz çökmüş, içeride ne olup bittiğini çözmeye çalışıyordu, ama delikteki anahtar yüzünden içerisi görünmüyordu.

Amcam kendinden geçmiş bir şekilde haykırıyordu:

"Ben hain değilim," diye bağırıyordu. "Hiç kimseye ihanet etmedim, duyuyor musun beni? Bana öyle bakma... Öyle alaylı alaylı gülmeni istemiyorum. Kimseyi ele vermedim... Ben, anlıyor musun ben... Kimseyi ele vermedim..."

Çalışma odasının kapısı birden açıldı. Amcam dışarı çıktı, sinirden titriyordu, adeta kendinden geçmişti, ağzının kenarlarından tükürükler akıyordu. Bizi iteleyerek yanımızdan geçti, odasına yöneldi; bizim orada olduğumuzu fark etmemişti bile.

Önce Germaine girdi çalışma odasına, ardından da ben... Hiç kimse yoktu içeride...

Bayan Cazenave'ı tekrar gördüğümde sonbaharın başlarıydı. Yağmur yağıyordu, yağmurda Rio keyifsiz olurdu. Kafeler terasların-daki masa sandalyelerini toplarlar, çalışmayan insanların mekânına dönüşürlerdi. Bayan Cazenave yine havalıydı, ama benim yüreğim artık eskisi gibi çarpmaktan çok uzaktı. Yağmur mu tutkuları keyifsizleştiriyordu, yoksa puslu hava mı anıların *destansılığını* yok ediyordu? Yanıtını bulmak için kafamı yormadım. Onunla karşılaşmamak için karşı kaldırıma geçmiştim.

Sadece güneşi ile yaşayabilen Rio'da sonbahar ölü bir mevsimdi.

Maskeler ölü yapraklar gibi düşer, aşklar sıkıcı bir soğukluğa dönüşürdü. Sonbaharın bedelini ödeyenlerden biri de grubumuzun lideri Jean-Christophe Lamy idi. Beni Fabrice'in evinde buldu, Simon'un Oran'dan dönmesini bekliyorduk. Tek kelime bile etmeden verandadaki bir banka çöktü, keyifsizdi ve kara kara düşünmeye koyuldu.

Komedi yeteneğini değerlendirmek için Oran'a gitmiş olan Simon Benyamin de suratı beş karış dönmüştü. Bir gazetede çıkan 'genç mizahçılar aranıyor' ilanını görünce nihayet hayatının şansını yakaladığına inanmıştı. Damat gibi giyinip ilanı cebine koyduktan sonra, zafere ve şöhrete giden ilk otobüse atlayarak soluğu Oran'da almıştı. Ancak, çenesinin üstüne düşmüş alt dudağına bakılırsa, işlerin hayal ettiği gibi gelişmediği net bir şekilde anlaşılıyordu.

"Evet?" diye sordu Fabrice.

Simon kendini bir hasır koltuğa bıraktı, kollarını göbeğinin üzerinde kavuşturdu, çökmüştü.

"Ne oldu, anlatsana?"

"Hiç..." dedi... "Hiçbir şey olmadı. Hiç fırsat tanımadılar ki bok herifler!.. Halbuki başından beri günümde olduğumu biliyordum. Bana sıra gelip sahneye çıkana kadar dört saat kazık gibi dikildim kuliste. İlk şoku bomboş salonu görünce yaşadım, oysa ben seyirci falan olacak zannediyordum. Sadece kaçık bir moruk, yanında da susuzluktan kurumuş, yusyuvarlak gözlükleriyle ciyak ciyak öten bir cadaloz vardı. Ve tam üstüme dikilmiş bir projektör!.. Sanki poliste ifade verir gibi yani. 'Sıra sizde Bay Benyamin, buyurun,' dedi yaşlı bunak. İnanın, bir an büyükbabam mezarından bana sesleniyor sandım! Buz gibiydiler yani. Henüz başlamıştım ki beni durdurdu ve 'Bay Benyamin, palyaço ile soytarı arasındaki fark nedir?' diye sordu. Sonra da ağzımı bile açmadan kendi sorusunu kendi yanıtladı: 'Bak ben sana söyleyeyim; bir palyaço dokunaklı, patetik ve komik olduğu için güldürür; bir soytarı ise gülünç ve rezil olduğu için güldürür!' Sonra da bir el işaretiyle sıradakini çağırdı!"

Fabrice ve ben gülmekten iki büklüm olmuştuk.

"Sakinleşip kendime gelebilmek için iki saat soyunma odasında oturdum. Bunak moruk özür dilemeye gelseydi eğer, çiğ çiğ yiyebi-

lirdim onu... Bir görseydiniz, koskoca tiyatro salonu ve sadece donuk suratlı iki insan!"

Jean-Christophe gülmelerimize çok içerlemişti.

"Bir sorunun mu var?" diye sordu Fabrice.

Jean-Christophe kafasını öne eğdi ve göğüs geçirdi:

"Isabelle tepemin tasını attırıyor."

"Bunun yeni mi farkına vardın?" dedi Simon. "Onun sana göre bir kız olmadığını söylemiştim."

"Aşkın gözü kördür," diye filozofça ekledi Fabrice.

"Hayır, aşk kör eder," diye düzeltti Simon.

"Durum ciddi mi?" diye sordum Jean Christophe'a.

"Neden sordun? İlgi alanına mı giriyor?"

Bana garip bir şekilde baktı ve ekledi:

"Aranızdaki elektriklenme hiç bitmemişti, değil mi Jonas?.. Enayi yerine konmaktan usandım artık. Sana bırakıyorum onu."

"Benim onunla ilgilendiğimi kim söyledi sana?"

"Seni seviyor, sevdiği sensin," diye bağırdı yumruğunu masaya vurarak.

Ağır bir sessizlik çöktü odaya. Fabrice ve Simon bir bana, bir ona bakıyorlardı. Jean-Christophe bana hem gerçekten çok kızgındı, hem de içerlemişti.

"Sen ne anlatıyorsun?" diye sordum.

"Gerçeği... Senin yakınlarda bir yerde olduğunu öğrenince kontrol edemiyorum onu. Gözleriyle seni arıyor sinirli bir şekilde, ta ki seni bulana kadar, ancak bulunca rahatlayabiliyor... En son baloda görseydin durumu keşke! Sıkıca koluma girmişti, sonra sen geldin, senin dikkatini çekebilmek için elinden ne geliyorsa hepsini yaptı. Kendine gelmesi için neredeyse tokadı patlatacaktım."

"Eğer aşk kör ederse, kıskançlık da insanların gerçeği görmesini engeller, Jean-Christophe," dedim.

"Evet doğru, kıskanıyorum, ama hezeyan değil benimkisi, sanrı görmüyorum."

"Hooop! Durun bakalım, yavaş olun!" diye bağırdı Fabrice havadaki kızışma kokusunu alınca. "Isabelle'in en hoşuna giden şey et-

rafındakilerle oynamak, onları manipüle etmek, Chris. Seni deniyor, hepsi bu. Eğer seni sevmeseydi, çoktan bırakmıştı."

"Ne olursa olsun, bıktım artık. Eğer hayatımın kadını dediğim kadın omzumun üstünden sağa sola bakıyorsa, görüş alanından çıkarım olur biter, istediği gibi rahatça baksın sağa sola. Zaten, samimi söylüyorum, öyle çok güçlü duygular da hissetmiyorum ona karşı."

Rahatsız olmuştum. İlk kez bir yanlış anlaşılma grubumuzu sarsmıştı. Sonra birden Jean-Christophe gülerek eliyle omzuma vurdu:

"Nasıl 'yedim' seni ama? Adam böyle işletilir işte, sonuna kadar!"

Kimse bu "sözde" şakayı komik bulmamıştı. Jean-Christophe'un sözlerinin doğru olduğunu düşünüyorduk, şaka falan değildi.

Ertesi gün, Simon'la birlikte kasabanın meydanına doğru yürüyorduk, uzaktan Jean-Christophe ve kolunda Isabelle'i fark ettik, sinemaya doğru yürüyorlardı. Nedenini bilmiyorum ama hemen bir binanın araba çıkış kapısına saklandım. Simon hareketimi önce şaşkınlıkla karşıladı, ama beni anlamıştı.

III.
Émilie

12

André, Rio Salado'nun bütün gençlerini barının açılışına davet etti. Kimse Jaime J. Sosa'nın oğlundan böyle bir yer beklemiyordu. Daha çok derebeyi çizmelerinin içinde, kibirli, elinde kırbacı, sözünün üstüne söz söylenemeyen, sezonluk işçilerinin kıçını tekmeleyen ve Olympos'un zirvesini sadece kendi için isteyen biri şeklinde hayal ediliyordu. Onu, böyle bir ayyaş yatağının patronu olarak bira şişelerinin kapaklarını açarken görmek bizleri hayrete düşürmüştü. Aslında, dostu Joe eşliğinde ABD'ye yaptığı nefesleri kesen uzun seyahatten döndükten sonra André'nin çok değiştiğini fark etmiştik. Amerika onun, bizim es geçtiğimiz bir konuda bilinçlenmesini sağlamıştı; *Amerikan rüyası*. Ona "Amerikan rüyası" deyiminden tam olarak ne anladığını sorduğumuzda, önce yanaklarını şişirir, yerinde biraz sallanır ve sonra ağzının kenarını yamultarak bize şunu söylerdi: Hayatı, gerekirse her türlü tabuyu ve ahlak kuralını gözardı ederek istediğin şekilde yaşamak. André'nin bize vermek istediği mesajın mantıklı bir içeriği olsa gerekti, ama bunu aktarma konusunda ciddi pedagojik sıkıntılar çektiği her halinden belli oluyordu! Bu arada anlaşılabilir tek şey, büyüklerimizin gölgesinde büyümüş olan bizlerin, basit taşralı alışkanlıklarımızı yeniden gözden geçirerek güncelleştirmek konusundaki inanılmaz irade ve arzumuz idi. Küçük bir parmak ya da göz işareti ile söylenene itaat etmek, sadece izin verildiğinde konuşmak, sokağa çıkabilmek için bayramların gelmesini gözlemek gibi alışkanlıklarımız, André tarafından kabul edilemez şeyler olmuşlardı. Ona göre, bir toplumu diğerlerinden farklı kılan şey, gençliğinin coşkusu ve ateşliliği, yenilenmesi ve aşama kaydetmesinin yanı sıra yine onun tazeliği ve küstahlığı sayesinde oluşan bir olguydu; halbuki bizde gençlik, çağımızın istilacı yenilikçiliği ile taban tabana

zıt, hiç utanmadan osuracağımız zamanı bile bize dayatan, devrini kapatmış bir dönemin otomatizmi ile zincire vurulmuş bir hayvan sürüsünden başka bir şey değildi; aynen Los Angeles, San Francisco, New York'ta olduğu gibi, gençlerin savaşın sona ermesinden bu yana aile boyunduruğundan kurtulup özgürleşmek ve İkarus'un kafa üstü çakıldığı gibi yere çakılmayı bile göze alarak kendi kanatlarıyla uçabilmek için, evlat olmanın getirdiği o pek kutsal değerlerin boynunu bükmeye çalışmaları gibi.

André rüzgârın yönünün döndüğüne, artık Amerikalıların canlılara ve eşyaya verdikleri anlam ve değer doğrultusunda estiğine inanmıştı. Ona göre bir ülkenin sağlıklı bir şekilde varlığını sürdürebilmesi, o ülkenin istila ve devrime karşı duyduğu açlığa bağlıydı. Ama Rio Salado'da birbirini takip eden nesiller hep birbirini andırıyordu. Zihinlere acil reformlar sokulmalıydı. Bu yüzden de André çıkış noktası olarak, bizi koyun sürüsü bağımlılığına dönüşmüş bu modası geçmiş incelik ve çağdaşlıktan uzak alışkanlıklarımızdan kurtarıp, tüm ruhumuz ve bedenimizle birlikte yaşam çılgınlığının içine atmak için, işte bu Kaliforniya tarzı *snack bar*'dan daha zekice bir şey bulamamıştı.

Snack, kasabamızın dışında, çocukluğumuzda futbol oynadığımız, R.C Kraus'un şarap mahzeninin arkasındaki boş arsada kurulmuştu. Güneş şemsiyeleri altında, etrafında beyaz sandalyeler olan yirmi kadar masa, bastırılıp düzlendikten sonra çakıl döşenmiş zemine düzenli bir şekilde serpiştirilmişti. Şarap ve gazoz kasalarını, meyve sandıklarını ve dört bir yandaki mangalları görünce rahatlamıştık.

"Kusana kadar zıkkımlanacağız," diye keyifle bağırdı Simon.

Celil ve birkaç çalışan masaların etrafında karınca gibi dönmeye başlamışlardı; masa örtülerini seriyorlar, sürahi, bardak, kül tablası gibi şeyleri yerleştiriyorlardı. André, kafasında ensesine doğru laubali bir şekilde kaydırılmış kovboy şapkası, hafif açık bacakları, başparmakları kemerinin tokasında, yanında kuzeni José ile birlikte sekinin üstünde kurum satarak bizleri bekliyordu.

"Bir öküz sürüsü de almalısın," diye André'ye takıldı Simon.

"Hoşuna gitti mi *snack*'im?"

"Yiyecek, içecek olduktan sonra sorun yok."

"O zaman zıkkımlanmaya, keyfini çıkartmaya bak."

Basamaktan aşağı indi, geldi hepimize sarıldı; Simon'a sarılırken elini onun bacak arasına atmayı ihmal etmemişti.

"Hop! Aile mücevheratlarına dokunmak yok!" diyerek geri kaçtı Simon.

"Mücevhermiş! Bitpazarında satılığa koysan metelik veren bile çıkmaz," diye gülerek karşılık verdi ona André, bizi eliyle bara davet ederken.

"İddiaya girelim mi?"

"Tamam, neyine istersen... Bak, bu akşam güzel hanımlar gelecek. Eğer birinin gözüne çarpmayı başarırsan, otel paran benden, hem de öyle böyle otel değil, Martinez'de bir oda."

"Tamam, anlaştık."

"Dédé, iri av saçması gibidir, söz ağzından bir kez çıkar, çıktığında geri dönüşü yoktur. Doğruluk ve yiğitlik abidesidir," diye araya sokuşturuverdi José. Yaşça büyük kuzeninin en ince dokularına kadar işleyen yağcılığını yapmış olmanın verdiği haklı gururla gülümseyerek geri çekilip bize yolu açtı.

André, bize "devrimini" gezdirdi önce. Yöredeki kafelerle hiçbir ortak özelliği yoktu. *Snack* daha renkli idi; barın arkasında, üstünde filigran olarak çizilmiş Golden Gate Köprüsü'nün hayalet gibi bir görüntüsü olan geniş bir ayna, ön tarafında ise, oturma yerleri kapitone kumaşla kaplı yüksek bar tabureleri vardı. Pirinçten yapılmış bar rafları içki şişeleri ve biblolarla tıka basa doluydu. Işıklı tabelalar, renkli objeler bar raflarıyla uyum sağlıyordu. Duvarlar, Hollywood'un ünlü aktris ve aktörlerinin fotoğrafları ile donatılmıştı. Pencerelerdeki perdeler, tavandaki loş ışıkların yarattığı yarı karanlığın içinde akarak yere kadar uzanıyor, köşelerdeki kırmızımsı aplikler etrafa kırmızı ağırlıklı alacalı bulacalı renkler saçıyordu. Oturma yerleri, bir vagonun kompartımanındaki uzun banklar gibi düzenlenmiş ve yere sabitlenmişti. Karşılıklı kanepelerin ortasında ise, üzerlerinde vahşi Amerika manzaraları olan dikdörtgen masalar vardı.

Aynı mekânda bulunan başka bir salonun tam ortasındaysa bir

bilardo masası vardı. Ne Rio'da, ne de Lourmel'de, hiçbir kafede bilardo yoktu. Üstelik André'nin müşterilerinin hizmetine sunduğu, üstünde çok güzel aydınlatması ile gerçek bir sanat eseriydi.

André hemen şovuna başladı; istekalardan birini aldı, ucunu yavaş hareketlerle tebeşirledi, masanın kenarına doğru eğildi, sol eliyle çuhanın üzerinde istekası için destek oluşturdu, sağ eli istekanın ucunu sımsıkı tutuyordu, masanın ortasında üçgen oluşturacak şekilde dizilmiş rengârenk toplara nişan aldı ve istekasını önündeki topa sertçe vurdu; üçgen dağılmış, renkli toplar masanın kenarlarına vurarak dört bir yana dağılmışlardı.

"Bugünden itibaren, insanlar bara sadece kafayı çekmek için gitmeyecekler. Benim barıma önce bilardo oynamak için gelecekler. Dikkatinizi çekerim, bu ilk masam; imalatçısı ay sonuna kadar üç masa daha teslim etmeyi taahhüt etti. Dört masa olacak, bölgesel turnuvalar düzenlemeyi düşünüyorum."

André arkadaşlarıma bira, bana da bir soda söyledi, diğer konukların gelmesini beklerken, içeceklerimizle birlikte bir masaya yerleştik. Saat akşam üzeri beş sularıydı. Güneş yavaşça tepelerin ardına doğru kayıyor, yatay huzmeleri bağların üzerinde yansıyordu. Avludan aşağıdaki ovaya ve Lourmel'e doğru kıvrıla kıvrıla giden yola hâkim bir manzara vardı. Kasabanın girişinde bir yolcu otobüsü durmuş yolcularını indiriyordu: Oran'a işleri için gidip geri dönen Rio'lular ve şehirdeki şantiyelerde işçi olarak çalışan Arap köylüleri. Çalışmaktan bitkin düşmüş köylüler, çıkınları, torbaları koltuk altlarında, tarlalar arasındaki kestirme yollardan geçip kendilerini köylerine götürecek toprak yola doğru ilerliyorlardı.

Celil bakışlarımı izliyordu; aşağıdaki yolda son işçi de gözden kaybolduktan sonra, bana dönüp keskin bakışlarını üstüme dikti, rahatsız oluyordum.

Rucillio "çetesi" güneş tepelerin ardında tam olarak kaybolduğunda mekâna teşrif etti! Gelenler, Rucillio'nun en küçük iki kızı, kuzenlerinin iki kızı ve Sidi Bel-Abbès'in ünlü bir kabaresinde şarkı söyleyen kayınbiraderi Antonio'ydu. Fabrikadan yeni çıktığı belli, dev gibi kükreyen bir Citroën ile gelmişlerdi; arabayı herkes rahat-

lıkla "görsün" diye özellikle girişin tam önüne park ettiler! André onları kalantor kahkahalarıyla ve sırtlarını sıvazlayarak karşılayıp ilk localara oturttu.

"İnsanın cebi para dolu olunca kendini bir bok sanabiliyor," dedi Simon, Rucillio'ların yüzümüze bile bakmadan önümüzden geçmelerine çok içerlemişti.

"Nasıl insanlar olduklarını biliyorsun, takma kafana," dedim, onu rahatlatmak için.

"Nasıl olurlarsa olsunlar, en azından bir merhaba diyebilirlerdi, eteklerindeki altınlar mı dökülürdü yani? Bizler de öyle yabana atılacak insanlar değiliz ki; sen eczacısın, Fabrice şair ve gazeteci, ben de idari memurum devlette, ne olmuş yani?"

Hava tam anlamıyla kararmamıştı ki barın avlusu pırıl pırıl kızlar, şık giyimli genç erkeklerle kaynamaya başlamıştı. Yaşları onlardan biraz daha büyük çiftler, dikkat çeken arabalarıyla sökün etmişlerdi; gece elbiseleri giyinmiş kraliçe gibi kadınlar, papyonları gırtlaklarına dayanmış bıçak gibi duran takım elbiseli erkekler gelmeye devam ediyordu. André, Rio'nun kaymak tabakası ile yörenin en kalantor burjuvalarını davet etmişti. Hamam Bouhdjar'ın en zengin adamının –adamın özel uçağı vardı– oğlu Oran-Yahudi müziğinin yükselen yıldızını koluna takıp gelmişti; kadının etrafında toplanan hayran güruhu onu iltifatlara boğuyordu. Avludaki ışıkları yaktılar, José ellerini çırparak davetlilerden sessizlik rica etti; insanlar grup grup sustular, ortalık tam bir sessizliğe gömüldü. André oluşturulmuş sahneye çıkıp *snack*'inin açılışını onurlandıran davetlilere teşekkür konuşması yapacaktı. Konuşmasına fazlasıyla belden aşağı, Amerikanvari bir fıkra ile başladı, ancak bu tür şeylere pek alışık olmayan davetlilerden beklediği olumlu tepkiyi almayacağını bereket çok çabuk anladı, herkes buz kesilmişti, ne yazık ki insanlar henüz onun konuşmalarını anlayabilecek olgunluğa erişmemişlerdi! O da konuyu değiştirdi, kısa kesti, insanlara geldikleri için teşekkür etti ve yerini müzisyenlere bıraktı.

Gece, şimdiye kadar buralarda hiç bilinmeyen bir müzikle başladı, trompetler ve baslar ağırlıktaydı, ama davetlilerin ilgisini çekmeyi başaramadı, kimse yerinden kımıldamamıştı!

André çıldırmıştı, etrafa belli etmemeye çalışıyordu; yanımıza geldi:

"Allah kahretsin! Caz müziği bu, caz! Caz müziğini hissedemezsen, anlayamazsan, tabii ki mağara adamı olarak kalırsın!"

Sahnedeki cazcıların kafasına gerçek dank etmişti; Rio Salado'yu Oran'dan ayıran sadece altmış kilometreydi, ama bu iki şehrin zihniyetlerinin arasında kat etmekle tükenemeyecek bir mesafe vardı. İşi profesyonelliğe vurarak, son bir şeref turu atmak istercesine, karşılarındaki ruhsuz "boşluğa" çalmaya devam ettiler; en son parçaları ise dışlanmışlıklarının, burada onlara yer olmadığının bir kanıtı oldu sanki, avluda kimseden çıt çıkmıyordu.

Kimse farkına varmadan sahneden indiler, zaten insanlar da onlarla ilgilenmiyor, kendi aralarında konuşuyorlardı.

André bu aforozu sindirememişti; davetlilerin en azından kibarlıktan bile olsa ülkenin bu en önemli, en sevilen caz orkestrasına bir jest yapmalarını, hafif de olsa alkışlamalarını umuyordu. Orkestranın şefi olan trompetçiden özür diledi, adam kültürel anlamda bir hayvan barınağı olan bu denli kapalı bir kasabaya bir daha kesinlikle adım atmayacağına dair bildiği bütün yeminleri sıralıyordu.

Kuliste işler bu şekilde yürürken, André bu kez ikinci bir orkestrayı –bu seferki yerel bir orkestra idi– sahneye davet etti. Orkestranın çaldığı ilk notalardan itibaren rahatlama, bildiğine, sevdiğine kavuşma çığlıkları sardı ortalığı, sanki herkes bu anı bekliyordu, dans pisti çılgınca kalça, bel, gerdan kıvıran insanlarla doldu.

Fabrice Scamaroni, son derece kibar ve saygılı bir şekilde belediye reisinin yeğenini dansa kaldırdı. Bana gelince, önce utangaçlıktan heykelleşmiş hoş, genç bir bayanın dans davetimi kibarca reddedişini sindirdikten sonra, yanında oturan bir başka genç bayanı dansa kalkmaya ikna etmiştim. Simon ise bulutların üzerinde seyrüsefer vaziyetlerindeydi. Tombul bebek yanaklarını avuçlarının içine almış, dirsekleri masada, avlunun sonundaki boş masaya doğru bakıyordu.

Orkestra ilk arasını verdiğinde dans ettiğim genç bayana yerine kadar refakat ettikten sonra bizim masamıza döndüm. Simon geldiğimi fark etmedi bile. Yüzü hâlâ ellerinin arasında, kaşları kıvrılmış, dudakları hafifçe ileri doğru uzamış, belli belirsiz gülümsemeye ça-

balıyordu. Elimi gözlerinin önünde salladım; hiçbir tepki vermedi. Bu sefer bakışını takip ederek odaklandığı yeri aradım ve... İşte onu ilk olarak o an gördüm.

En arkada bir masada tek başına oturuyordu, –belli ki geç gelmişti, masa öylesine konmuş, üzerinde ne örtü, ne de tabak, çatal, bardak vardı– dans edenlerin arasından görüntüsünü arada sırada görebiliyordum. Baloları, bu tür davetleri soytarılıklarıyla panayır yerine çevirmesiyle ünlü Simon'un sükunetinin nedenini anlamıştım sonunda: Kızın nefes kesen bir güzelliği vardı.

Üstüne bedenini saran süt beyazı bir tuvalet giymiş; siyah saçlarını tepesinde topuz yaparak toplamış, bir duman kıvrımı hafifliğindeki gülümsemesi ile dans edenlere bakıyor ama onları görmüyordu. Çenesini, hafifçe dirseğine kadar uzanan eldivenleri içindeki ellerine dayamış, adeta düşünceleri içinde soğruluyordu. Arada sırada dans edenlerin gölgelerinin ardında kayboluyor, sonra bir su perisinin çalkantılı bir gölden çıkması gibi tekrar tüm ihtişamıyla ortaya çıkıyordu.

"Ne kadar güzel değil mi," diye iç geçirdi Simon.

"Muhteşem."

"Şu sihir dolu gözlere bakar mısın lütfen. İddiaya girerim ki gözleri saçları gibi simsiyahtır. Ya burnu! Sindire sindire seyret lütfen o burnu... Sonsuzluğun küçücük bir parçası sanki."

"Yavaş ol, oğlum, kendine gel!"

"Ya ağzı, Jonas. Ağzının yerinde duran gül goncasını görebiliyor musun? Nasıl besleniyordur, kim bilir?"

"Simon, dikkat et arkadaşım, havalandın yine. Hadi in artık aşağıya, ayakların yere bassın."

"Neden ineyim ki Jonas?"

"Bulutların arasında hava boşlukları var ama."

"Umurumda bile değil. Böyle bir güzellik için kafamı, gözü patlatmışım, çok mu?.. Helal olsun böyle güzelliğe."

"Peki, nasıl etkileyip de dikkatini çekmeyi düşünüyorsun?"

İşte o ana bakışlarını bana çevirdi, kafasından ve yüreğinden geçenler yüzünde çizgiler oluşturmuştu, kaderine razı ama üzgün bir ses tonuyla:

"Sen de biliyorsun ki, hiçbir şansım yok."

Bu şekilde konuşması yüreğime işlemişti.

Sonra birden kendini toparlardı, bildiğimiz Simon oluverdi:

"Rio'da mı oturuyor acaba?"

"Otursaydı çoktan farkına varmış olurduk."

Simon gülümsedi:

"Haklısın, çoktan fark ederdik değil mi?"

Tek başına oturan o dünyalar güzeli kızı dansa davet etmek için genç bir adam masasına yaklaştı, o anda inanılmaz bir şey oldu, ikimiz de aynı anda dikildik, nefeslerimizi tutmuştuk. Kız son derece nazik bir şekilde hafifçe kafasını sağa sola sallayarak genç adamın davetini kibarca geri çevirdi; derin bir nefes almıştık.

Fabrice dans pistinden kan ter içinde geldi, masaya çöktü. Bir taraftan mendili ile terini silerken bir taraftan da bize doğru eğilerek, hafif bir sesle:

"Sağda, avlunun dibinde tek başına oturan nefaseti gördünüz mü?"

"Görmez miyiz hiç?.. Anladığım kadarıyla herkes sadece ona bakıyor."

"Onun yüzünden dans ettiğim kız sepetledi beni... Az kaldı gözlerimi oyuyordu, omzunun üzerinden ona baktığımı fark edince... Kimlerden olabilir acaba, fikriniz var mı hiç?"

"Bence, buralarda oturan yakınlarını ziyarete gelmiş bir şehirli olabilir. Giyiniş şekline, hareketlerine bakılırsa şehirli kız havası var. Bizim kızlardan şimdiye dek masada böyle oturabilene hiç rastlamadım."

Yabancı kız aniden bize doğru baktı, eli çantasında bir şeyler arıyordu. Çarpılmıştık, nefessiz, kımıldamadan kalakaldık. Aradığını bulmanın rahatlığıyla yüzünde bir gülümseme belirdi, o anda "V" yakasının başlangıç noktasındaki madalyonu, gecenin zifiri karanlığında çakan bir deniz feneri gibi parladı.

"Adamın nefesini kesiyor," dedi nereden çıktığını anlamadığımız Jean-Christophe.

Boş bir sandalye aldı, ters çevirdi, ata biner gibi oturdu.

"Nihayet ortaya çıktın," dedi Fabrice. "Neredeydin?"

"Sence nerede olabilirim ki?"

"Yoksa yine mi Isabelle ile tartıştın?"

"İlk defa kaprisine resti çektim, bıraktım geldim. İnanabiliyor musunuz yaptıklarına? Hanımefendi hangi mücevheratını takacağına karar verememiş! Salonda bekledim, holde bekledim, bahçede bekledim sabırla, ama küçükhanım bir türlü hangi metal parçasını takacağına karar veremedi."

"Evinde mi bıraktın onu yani?" diye inanamayarak sordu Simon.

"Tabii ki, yeter be, bezdim artık!"

Jean-Christophe'un bu cümlesi üzerine Simon anında ayağa fırladı, topuklarını sertçe birbirine çarparak hazır ola geçti, sağ eliyle asker selamı çaktı:

"Davranışınız karşısında önünüzde saygıyla şapkamı çıkartıyorum, sayın büyüğüm. O kabız karıya resti çektin ya, bu münasebetle sana büyük saygı duyuyor ve seninle gururlanıyorum."

Jean-Christophe, Simon'u kolundan çekerek zorla yerine oturttu:

"Gecenin güzelliğini görmemi engelliyorsun şişko domuz!" diye kafasıyla güzel kızı işaret etti: "Kimdir?"

"Git kendin sor."

"Rucillio 'çetesi' o köşedeyken gidip soracağım, ha? Gözümü budaktan sakınmam, bilirsin, ama deli değilim!"

Fabrice kucağındaki peçetesini buruşturarak masaya bıraktı:

"O zaman ben gidiyorum sormaya arkadaşlar," dedi.

Dedi, dedi ama, daha masadan kalkmaya fırsat bulamadan avlunun kapısına bir araba yanaştı, kız yerinden kalktı, arabaya doğru ilerledi. Hepimiz ayağa fırlamıştık; kapıyı açtı, ön tarafa şoförün yanına oturdu, kapıyı kapattı, araba hareket etti.

Sessizliğimizi yine Simon bozdu:

"Hiçbir şansımın olmadığını söylemiştim zaten," dedi. "Ama denemenin ne zararı var ki. Yarından tezi yok 'pabuçlarımı' kasabanın bütün kızlarına denettireceğim, belki ayağı uygun birini bulabilirim!"

Hepimiz kahkahalarla güldük.

Simon sıkıntılıydı, masadaki kaşığı bir kez daha eline aldı ve kahvesini insiyaki bir hareketle karıştırmaya başladı, henüz bir yudum dahi içmemişti ama bu kahvesini üçüncü karıştırışıydı. Havanın güzelliğini fırsat bilerek kasabanın meydanındaki kafenin terasına oturmuştuk. Hava pırıl pırıldı, cadde mart güneşinin gümüşî ışıklarıyla yıkanıyordu. Ağaçların yapraklarını kımıldatacak kadar bile rüzgâr yoktu. Belediye çeşmesinin akan suyu ya da arada bir geçen at arabalarının kesik kesik gıcırdayan tekerlekleri dışında hiçbir sesin duyulmadığı sabah sessizliğinde, kasaba yaşadığını hissediyordu.

Gömleğinin kollarını dirseklerine kadar sıyırmış belediye reisi, kaldırım kenarlarını kırmızı ve beyaz renklere boyayan bir grup işçiyi dikkatle izliyordu. Kilisenin önünde rahip, bir arabacının kömür çuvallarını indirmesine yardım ediyor, indirilen çuvalları da, bir çocuk avlu duvarının dibine taşıyordu. Meydanın diğer tarafında ev kadınları bir manav tezgâhının önünde gevezelik ediyor, çocuk suratlı polis memuru Bruno da onlara bakarak gülümsüyordu.

Simon elindeki kaşığı bir kez daha masanın üstüne bıraktı.

"Dédé'nin barındaki o geceden bu yana gözümü kırpmıyorum," dedi.

"O kızın yüzünden mi?"

"Senden de bir şey saklanmıyor, ha!.. Ben o kıza fena çarpıldım galiba."

"Gerçekten mi?"

"Nasıl anlatayım sana, bilemiyorum. O büyülü gözlü esmere karşı hissettiğim şeyleri yaşamımda hiç hissetmedim."

"İzini bulabildin mi peki?"

"Söylediğin lafa bak! Hemen ertesi günü başladım araştırmaya. Ama sorun şu ki, kızın izinin peşinde koşan bir tek ben değilim. Şu geyikgillerden José bile olaya dahil olmuş. İnanabiliyor musun? Ne iştir anlamadım, artık insan bir parçacık ete dair rahat rahat fantezi bile kuramıyor, herkes tepende!"

Eliyle havada "görünmeyen" bir sinek yakaladı; hareketi hınç doluydu. Yeniden kaşığı eline aldı, artık buz gibi olan kahvesini bir kez daha karıştırmaya başladı.

"Ahhh! Senin gözlerinin mavisi bende olsaydı, Jonas, bir de o melek suratın..."

"Ne yapmak için?"

"Şansımı denemek için, şaşkın. Şu bendeki surata bak bir, bacaklarımın üstünde pelte gibi titreyen göbeğime bak; ya şu doğru dürüst yürümesini bile beceremeyen kısa bacaklarıma, düztabanlarıma ne demeli, ha?"

"Kızlar sadece onlara bakmazlar, Simon."

"Olabilir, ama bende onlara sunabileceğim fazla bir şey yok. Ne üzüm bağım, ne şarap mahzenim, ne de bankada hesabım var, Jonas."

"Başka yeteneklerin var. Mizahî yönün örneğin. Kızlar, kendilerini güldüren erkeklere bayılırlar. Ayrıca, dürüst birisin. Ayyaşlığın yok, kalleş değilsin. Bunlar da önemli şeyler."

Simon, eliyle "boş şeyler" bunlar dercesine bir hareket yaptı.

Uzunca süren bir sessizlikten sonra, sıkıntıyla dudaklarını büzdü, belli ki bir şeyler söylemek istiyordu:

"Sence aşk, arkadaşlıktan daha ağır basabilir mi?"

"Yani?"

"Evvelki gün Fabrice'i bizim kıza kur yaparken gördüm. Yemin ederim ki doğru söylüyorum. Nah, işte böyle, seni burada nasıl görüyorsam onu da öyle gördüm, inan doğru söylüyorum. Cordona'nın şarap mahzenin yakınlarında gördüm. Üstelik tesadüfen bir karşılaşma havası da yoktu. Fabrice annesinin arabasına yaslanmış, ellerini göğsünde nah böyle kavuşturmuş, son derece rahat, kendinden emin tavırlarla kızla konuşuyordu... Kızın da öyle bir an önce bitse de gitsem havaları yoktu."

"Fabrice kasabanın yıldızı. Herkes onu tanıyor, yolda durdurup konuşuyorlar; kızlar, erkekler, yaşlılar. Normal bu, o bizim şairimiz."

"Haklısın, ama ben onları birlikte gördüğümde bu izlenim uyanmadı bende. Yaptıkları sohbet, bence 'yarınları' olmayan bir sohbet değildi kesinlikle."

Birden André'nin bize seslendiğini duyduk; arabasını yolun karşısında kaldırımın kenarında durdurmuş, pencereden bize bağırıyordu:

"Hey, hödük köylüler! Neden benim *snack*'te değilsiniz de burada

zaman öldürüyorsunuz? Gelin de bilardonun erdemlerine alışmaya başlayın ufaktan."

"Fabrice'i bekliyoruz."

"Ben önden gidiyorum."

"Tamam, geliyoruz."

"Söz ama?"

"Kesinlikle geleceğiz."

André, iki parmağını şakağına götürerek Amerikanvari selamını verdikten sonra gazladı gitti.

Simon parmaklarımın ucundan tuttu:

"Isabelle ile ilgili, Jean-Christophe ile seni karşı karşıya getiren yanlış anlamayı unutmadım. Fabrice ile benim de başımıza da aynı şeyin gelmesini istemem. Asıl olan arkadaşlığımız benim için..."

"Olayları birbirine karıştırmayalım."

"Söylediklerimi düşününce bile o kıza karşı duygularımdan dolayı utanıyorum, kendime kızıyorum."

"Eğer duyguları temiz ve güzel şeylerse, insanın duygularından utanmaması gerekir, hatta bizlere haksız gelseler bile."

"Cidden böyle mi düşünüyorsun?"

"Aşkta, her şansın bir değeri vardır, kendi şansını denememek kendine yapabileceğin en büyük haksızlık olur."

"Peki, Fabrice'e karşı ufak da olsa bir şansım olduğunu düşünüyor musun? O hem zengin, hem de ünlü."

"Düşünüyor musun, düşünüyor musun, düşünüyor musun!.. Ağzından bir tek bu laf çıkıyor! Ne düşündüğümü gerçekten bilmek istiyor musun? O zaman söyleyeyim: Tembel ve korkak herifin tekisin sen... Lafı eveleyip geveleyip duruyorsun! Böyle kıvranmanın sana bir yararı dokunacağına mı inanıyorsun yoksa?.. Hadi artık konuyu değiştirelim, bak Fabrice de geliyor zaten."

André'nin barı doluydu, bağırış çağırış, acı soslu güzelim salyangozun keyfini tam anlamıyla çıkarmamızı engelliyordu. Tabii bir de Simon vardı. Keyfi yerinde değildi. Birkaç kez yüreğinden geçenleri Fabrice'e anlatmaya yeltendiğini hissettim, ama her defasında daha

ağzını açar açmaz vazgeçiyordu. Fabrice hiçbir şeyin farkında değildi. Küçük not defterini açmış, elinde kalemi, gözlerini kısıp kendi âlemine dalmış, şiirinin mısralarını kafasında oluşturuyor, yazıyor, beğenmiyor, karalıyor, tekrar yazıyordu. Bir tutam sarı saçı burnunun üstüne düşmüştü; sarkan saç tutamı sanki onun düşünceleri ile Simon'unkileri birbirinden ayıran bir engeldi.

André, bir şeye ihtiyacımız var mı diye masamıza uğradı. Fabrice'in omzunun üstünden şairimizin yazmakta olduğu son eserini okumaya başladı; henüz birkaç mısrasını okumuştu ki Fabrice rahatsız oldu:

"Lütfen!" dedi.

"Bir aşk şiiri, ha?.. Yüreğini böyle harekete geçirenin kim olduğunu öğrenebilir miyiz?"

Fabrice not defterini kapadı, iki elini birden üstüne koydu, André'nin davranışı hoşuna gitmemişti.

Fabrice'in tavrını anlayan André üzerine gitti:

"Havada kelebekler gibi uçuşan lirik dizelerinin üzerine gölge yaptığım sonucunu mu çıkarmalıyım bu hareketinden?"

"Canını sıkıyorsun çocuğun, farkında değil misin? Hadi çek işine git!" diye çıkıştı Simon.

André, kovboy şapkasını arkaya doğru iteledi, ellerini kalçalarının üstüne koydu:

"Hey bana bak, sen!.. Uyuz eşek mi tepti seni bu sabah, nedir? Sana ne oluyor?"

"Görüyorsun ki şiir yazıyor, esinlenmiş, rahat bırak çocuğu."

"Palavra onlar!.. Bir kızın kalbini fethetmek için güzel sözler gerekmez. Bak bana, parmağımı şaklattığımda en güzelini getirtiyorum ayağıma."

André'nin yersiz kaba sözleri Fabrice'i incitmişti, defterini cebine koydu, hiçbir şey söylemeden öfkeli adımlarla barı terk etti.

André, Fabrice'in arkasından bakakaldı, çok şaşırmıştı, bizleri tanık göstermek istercesine durumu kurtarmaya çabaladı:

"Ben ona bir şey söylemedim ki... Benim takılmalarım alerji mi yapmaya başladı, nedir?"

Fabrice'in böyle aniden kalkıp gitmesi aslında bizleri de şaşırtmıştı; kapıyı vurup gitmek hiç de alışkanlıkları arasında olan bir hareket değildi. Dördümüz arasında en kibarımız ve en az alınganımız oydu.

"Belki de," dedi Simon acı acı, "aşkın yan etkileri vardır."

Simon, can dostu ile "büyülü gözlü fantezisi" arasındaki sohbetin "yarını olmayan" bir sohbet olmadığından artık emindi.

Akşam, Jean-Christophe bizi evine davet etti. Bizlere açıklamak istediği şeyler varmış ve bizim görüşlerimizi almak istiyormuş. Fabrice, Simon ve beni, ailesine ait eski binanın giriş katındaki babasının atölyesinde topladı ve bizlere ikram ettiği meyve sularını, patates cipsleri eşliğinde rahatça içmemize olanak tanıdıktan sonra konuya girdi:

"Evet, Isabelle ile olan ilişkimi bitirdim artık!"

Simon'un keyiften havalara zıplamasını bekliyorduk, ama hiçbir tepki göstermedi.

"Aptalca bir karar mı aldım sizce?"

Fabrice düşünmek için çenesini avucunun içine gömdü.

"Ne oldu da böyle bir karar alma gereği hissetin?" diye sordum, sonra bu soruyu neden sorduğuma şaşırdım, çünkü bir daha aralarındaki hikâyeye hiç karışmayacağıma dair kendime söz vermiştim.

Jean-Christophe içini dökmek için bir bahane, bir soru bekliyordu zaten; bezginliğini ifade eden bir jest yaptıktan sonra, anlatmaya başladı:

"Çok zor bir kız. Sürekli kelin başında bit arıyor! Yaptığım salakça şeyleri düzeltiyor, aslında fakir bir ailenin çocuğu olduğumu, onun beni elimden tutarak yukarı çektiğini filan her gün başıma kakıyor... Kaç kez bu sözlerinden sıkıldığımı söylememe, devam ederse onunla birlikte olmayacağım tehdidinde bulunmama rağmen, her seferinde 'Hadi bakalım, yap da görelim!' diye benimle dalga geçti, tınmadı bile... Ve bu sabah bardağı taşıran son damla geldi. Sokakta neredeyse beni linç edecekti, hem de bütün insanların gözünün önünde... Tek nedeni de, mağazadan çıkarken karşılaştığım o akşamki kıza bakmam..."

Atölyede kısa süreli bir deprem oldu adeta; çevresinde oturduğumuz masa bir an titredi. Fabrice sinirle boğazını temizleyerek yutkunuyordu, Simon'un masada trampet çalan parmak uçları bembeyaz kesilmişti.

"Ne var, ne oldu?" dedi Jean-Christophe, odaya çöken kurşun gibi ağırlıktan rahatsız olmuştu.

Simon yan gözle Fabrice'e baktı. Fabrice önce elini yumruk yaparak ağzına doğru götürdü, öksürdü, sinirsel bir öksürmeydi, sonra bakışlarını Jean-Christophe'a çevirdi:

"Isabelle seni o kızla yakaladı, öyle mi?"

"Ne yakalaması! O geceden sonra kızı ilk görüşümdü. Isabelle'i terzisine götürüyordum, o da Benhamou'nun dükkânından çıkıyordu, hepsi bu yani."

Fabrice rahatlamıştı. Hava yumuşamıştı, konuşmaya başladı:

"Bak Chris, burada bulunan kimse yapman gerekenleri sana söyleme yetkisine sahip değil. Bizler senin arkadaşlarınız ve Isabelle'le ilişkinizin gerçek detaylarını bilmek istemiyoruz. Damlara çıkıp Isabelle'i bırakacağım diye her gün bas bas bağırıp fetva veriyorsun, ama ertesi gün, bir sonraki gün onu koluna takıp gezdiğini görüyoruz hep. Sıkıntı veriyor bunlar, inandırıcılığını yitiriyorsun. Üstelik sadece ikinizi ilgilendiren bir konu bu. Sizin özel işiniz, çözümü de sizin aranızda olmalı. Yıllardır berabersiniz, ta ortaokuldan beri. Bu konuda, olup biten hakkındaki en iyi kararı sen vereceksin."

"Doğru söylüyorsun, ortaokuldan beri birlikteyiz. Ama inan bana, yemin ederim ki bu hikâyede benim payıma düşen mutluluğu bir türlü kestiremiyorum. Isabelle sanki ruhumu ele geçirdi, hatta ona ipotek koydu. Rezil huylarına, komutan edalarına rağmen, inan bazen ondan vazgeçemeyeceğimi düşünüyorum. Size gerçeği itiraf ediyorum, lütfen inanın bana. Bazen de tüm bu kötü yanları onu gözümde yüceltiyor, hatta muhteşemleştiriyor, birden onu deliler gibi sevdiğimi fark ediyorum."

"Unut bu karıyı," dedi Simon. "Sana göre bir kız değil. Yaşamın boyunca onu kronik bir hastalık gibi çekmek mi istiyorsun? Senin gibi yakışıklı bir adam yaşamdan umudunu kesmemeli... Bir de, sizin

aşk hikâyeleriniz artık ağzıma sıçmaya başladı, bıktım ya, yeter be!"

Lafını bitirir bitirmez ayağa kalktı, gerçekten sinirlenmişti, sabah Fabrice'in yaptığının aynını yaptı, kapıyı vurdu, çekip gitti evine.

"Bir eşeklik mi yaptım, ne dedim ki?" dedi Jean-Christophe, şaşırmıştı.

"Bu aralar keyfi yok Simon'un," diye mırıldandı Fabrice.

"Neyi var?" diye bana sordu Jean-Christophe. "Her gün birliktesiniz, başına bizim bilmediğimiz bir iş mi geldi yoksa?"

Omuzlarımı silktim:

"Hiçbir fikrim yok."

Simon kötüydü. Yoksunluğunu hissettiği şeyler, yaşamak isteyip de yaşayamadığı heyecanlar onda artık tahribat yaratıyor, tanıdığımız, alışık olduğumuz Simon'un yerinde yeller estiriyordu. Küçüklüğünden beri ağırlıkları altında ezildiği kompleksler artık su yüzüne çıkmaya başlamıştı. Görmeyi reddettiği gerçeklerin ve bazı yaralarını göğüslemek için ardına sığındığı kendisi ile dalga geçme huyunun, kısaca tüm bu irili ufaklı şeylerin –kocaman göbeği, kısacık bacakları ya da çok kısıtlı, hatta komik, bazen de insanın içini acıtan baştan çıkarma, karşı cinsle aşk ilişkilerine girme ihtimalinin çok az olması–, varlığını gizli gizli yok etmeye başladığını hissediyordu, tüm bunların kendisinin karşısına koyduğu imajından artık nefret etmeye başlamıştı. Kızın hiç haberi olmasa bile yaşamına girmiş olması dengesini bozmuştu.

Bir hafta sonra tesadüfen caddede karşılaştık. Adına gelen bazı belgeleri almak için postaneye gidiyordu, benim ona eşlik etmemde hiçbir mahsur görmedi. Yaşama küskünlüğünün izleri yüzündeki çizgilerden anlaşılıyordu; kapkara bakışlarıyla tüm dünya ile arası bozuktu. Hiç konuşmadan, sessizce kasabanın yarısını boydan boya geçtik, duvarlarda kayan iki gölge oyunu kahramanı gibiydik. Postaneden belgeleri aldıktan sonra günün geri kalan bölümünde ne yapacağını bilmiyordu Simon. Kayıptı, kendinde değildi. Postanenin kapısından çıkarken Fabrice'le burun buruna geldik... Ama tek başına değildi; yanında "O" vardı, üstelik Fabrice'in koluna girmişti. Bize

sundukları görüntü inandırıcıydı; Fabrice'in üzerinde tüvit bir takım, kızın üstünde bol ve pilili bir elbise vardı. Simon'un suratındaki acı ifade anında yok olmuştu... Simon gerçeği kabullenmişti, kabullenmeyip de ne yapmalıydı? O kadar güzeldiler ki!

Fabrice hemen tanıştırma faslına geçti:

"İşte size bahsettiğim Simon ve Jonas. En iyi arkadaşlarım."

Gün ışığında kız daha da güzeldi. Etten ve kemikten değildi, olamazdı; güneşin inanılmaz güzellikteki köpüğündendi sanki.

"Simon, Jonas, size Émilie'yi tanıştırayım, Bayan Cazenave'ın kızı."

Soğuk, çok soğuk bir duşun da ötesindeydi hissettiklerim.

Simon ve ben sadece gülümseyebildik, o kadar; ikimiz de kendimize özel nedenlerden dolayı tek bir hece dahi edememiştik.

Kendimize geldiğimizde gitmişlerdi.

Kaldırımın üstünde bir süre, yasaklı insanlar gibi dikildik. Birbirlerini o kadar hoş bir şekilde tamamlıyorlardı ki, onlara nasıl kızılabilir, birliktelikleri hakkında nasıl kötü düşünülebilinirdi, böyle bir şey insanlıktan nasibini alamamışların işi olabilirdi sadece.

Simon artık havlu atmalıydı. O da soylu bir davranışla yapması gerekeni yaptı zaten.

13

İlkbahar iyiden iyiye kendini hissettiriyordu. Polenlerin kapladığı tepeler, gün ağarırken çiy denizi görünümüne bürünüyordu. İnsanın içinden çırılçıplak soyunup bu denizin içine atlayası, gücü tükenene kadar yüzesi, sonra da bir ağacın altına uzanıp doğanın bahşettiği güzellikleri bir bir düşleyesi geliyordu. Her şey sarhoş ediciydi. Her sabah ayrıcalıklı bir zaman dilimiydi. Zamandan çaldığımız her an bize bir sonsuzluk tadı veriyordu. Güneş altındaki Rio başlı başına bir lütuftu. Nereye el atsanız düşü yakalayabiliyordunuz; hiçbir yerde ruhum huzura bu kadar yakın olmamıştı. Dünyadaki söylentiler, bağlarımızın insan ruhunu tedavi edici hışırtılarına zarar vermesin diye sanki, her türlü ahenksiz sesten arınmış olarak geliyordu bize. Ülkedeki kötü durumun endişeli boyutlara tırmandığını, kızgınlıklarının halk arasında giderek kor ateşe dönüştüğünü biliyorduk; kasabanın sakinlerinin umurunda değildi bu durum. Mutluluklarının etrafında aşılması olanaksız surlar örüyorlardı, üstelik "pencere" açma yasağı getirerek. Meyve bahçelerine gidip sepetler dolusu güneş toplamadan önce aynaya bakıp, kendi güzel yansımalarına göz kırpabilmekten başka bir dertleri yoktu.

Hiçbir şeyin acelesi yoktu onlar için. Bağlardaki üzümler, muhteşem şarapların, baş döndürücü baloların, körkütük olana kadar içilecek toplantıların, paylaşımların habercisiydi. Gökyüzü, tek bir bulutun gölgesi olmaksızın pürüzsüz maviliğini koruyordu, o zaman durup dururken havayı "karartmanın" âlemi yoktu. Öğle yemeklerinden sonra, yarım saatliğine sallanan koltuğuma kuruluyor, ovayı kaplayan yeşilliği, uzaklarda toprağın güneş altında saldığı kıpır kıpır sıcaklık harelerini seyrederek kendimden geçiyordum. Büyülü bir gösteri, çevremdeki evreni kucaklayan bir huzurdu bu. Kendimden

geçmem için bakışlarımın bu görsellikte başıboş gezinmelerine müsaade etmem yeterli geliyordu. Germaine, kim bilir beni kaç kez kafam koltuğun arkasına düşmüş, ağzım açık halde görmüş, beni uyandırmamak için ayaklarının ucunda balkondan geri dönmüştür.

Rio Salado'da artık yazın gelmesini bekliyorduk. Zamanın müttefikimiz olduğunun farkındaydık, plaj ve bağ bozumu yakında bizlere yeni bir ruh verecek, yöresel bayram ve kutlamalardan, tanrılara layık içkilerden ve yiyeceklerden sonuna kadar nasiplenecektik. Sabahları pıtrak gibi açan çiçekler misali, mevsimlik aşklar tatlı bir tembellik içinde başlamıştı bile. Caddelerdeki kızlar çoğalmaya yüz tutmuşlardı; denizkızı gibi güzel kollarını, güneşten bronzlaşmaya başlayan sırtlarını açıkta bırakan rengârenk giysileri ile cıvıl cıvıldılar; kafe teraslarını işgal etmiş delikanlılar en ufak bir temasta yanmaya hazır, iç geçirmeler ve çılgın hayallerle dolu kibrit çöpleri gibiydiler.

Ama kimilerinin yüreğini çarptıran şeyler, kimilerinin gırtlağına mengene gibi yapışabiliyordu: Jean-Christophe, Isabelle ile ilişkisini kesin bir şekilde bitirmişti artık. Onların baş döndürücü ama kötü biten ilişkisi kapı aralarının başlıca konusu olmuştu. Zavallı arkadaşım iyi değildi. Normalde, inanılmaz bir şekilde sokakta dikkatleri üstüne çekerdi. Ellerini ağzının önünde boru gibi yaparak ta sokağın öbür ucundaki bir tanıdığına seslenmek, arkadaşlarının otomobillerini sokak ortasında durdurarak onlarla bağıra çağıra sohbet etmek ya da daha gideceği kafeye elli metre kala avazı çıktığı kadar bağırıp, örneğin "Çek buz gibi bir fıçı bira!" diyerek içeceğini önceden sipariş etmek gibi, baskın, narsist ve dünyanın merkezinin kendisi olduğunu vurgulayan hareketleri vardı. Ama şimdi tam tersine dönmüştü; üzerinde bakışların dolaşmasına tahammül edemiyor, bir dükkândan ya da karşı kaldırımdan kendisine seslenildiği zaman duymamış gözükmek için elinden gelen her şeyi yapıyordu. Ona gösterilen en masum bir gülümseme bile onu çileden çıkarabiliyor, söylenen her sözü durmadan kurcalıyor, altında bir ima yatıp yatmadığını anlamak için kırıcı olmak da dahil her yola başvurabiliyordu. Kızgın, mesafeli ve yarı deli hali beni ciddi bir biçimde endişelendiriyordu. Bir akşam, dedikodulardan, rahatsız edici konuşmalardan kaçmak için bizim te-

penin arkasında dolaşarak gününü geçirdikten sonra, kasıtlı olarak küfelik olana dek içmek için André'nin barına gitmiş. Birkaç şişeden sonra artık ayakta duramaz hale gelince, durumun ciddiyetini gören André'nin kuzeni José, ona evine kadar refakat etmeyi önermiş. Çocuk daha lafını bitiremeden burnunun üstüne Jean-Christophe'tan okkalı bir yumruk yemiş. Ardından sarhoş kafayla eline geçirdiği koca bir demirle bütün müşterileri barın dışına çıkarmış. Barda tek başına kalınca bar tezgâhının üstüne çıkmış, pantolonunu açıp aletini çıkararak etrafa işemeye başlamış, bir taraftan da hem ağlıyor, hem de "hakkımda dedikodu yapan bütün bok herifleri işte böyle sidiğimle boğacağım!" diye bağırıyormuş... Sonra, birkaç kişi arkasından dengesini bozarak onu zorla bardan aşağıya indirmiş, ellerini ve ayaklarını bağlayarak, buldukları bir sedye ile evine götürüp bırakmışlar... Olay Rio'da, çok büyük öfke ve hoşnutsuzluk yaratan bir skandal yarattı. O zamana kadar kasabada buna benzer bir olay yaşanmamıştı. Böylesi bir davranış, en önemli ahlaki gelenek olan "Hchouma"nın[1] yazılmamış kurallarına giriyordu. Böyle bir yanlışın Cezayir kırsalında kesinlikle affı yoktu. İnsanın manen ve maddeten sendelemeye, düşmeye, ayağını sürçmeye, hatta yıkılmaya ve tekrar ayağa kalkmaya hakkı vardı, ama bir insan bu denli aşağıya düştüğü zaman Cezayir toplumu ona tekrar doğrulma hakkı tanımıyordu, insanların gözünde hem itibarını, hem de o insanları yitiriyordu. Jean-Christophe sınırın çok ötesine geçtiğini anlamıştı. Artık kasabada görünmesi imkânsızdı. Oran'a gitti, günlerini batakhanelerde, serseri yataklarında öldürmeye başlamıştı.

Simon'a gelince, o kaderini daha akılcı bir şekilde ele aldı. İnsanın kendini kapatılmış hissettiği ve tek işi bekleyen şikâyet ve anlaşmazlıklarla ilgilenmek olan küçük memur konumu, artık sinir sistemini bozmaya başlamıştı. Doğası gereği neşe kaynağı olmasının bu tür bir meslekî kariyer için uygun olmadığını anlamıştı. Tüm yaşamı boyunca kendini arşivleri düzenlerken, rutubetli belgeler arasında ağzına kadar dolu kül tablalarındaki ezilmiş izmarit kokularını solurken hayal edemiyordu. Bir anlamda yarı hapis hayatından ibaret, parasız

1 Utanç verici şey. (ç.n.)

pulsuz muhasebeci yaşamı onluk değildi. Ne buna uygun bir profili, ne de böyle bir iş yapmak için isteği vardı. Zaten bir hafta boyunca keyifsiz olabiliyorsa, bunun kısmen dört duvar arasında kapalı kalmaktan ve hareket alanının, önündeki sararmış kâğıtların boyutlarına indirgenmesinden kaynaklandığını biliyordu. Ufacık ininde, yani odasında ıstırap çekiyordu Simon; masasına, sandalyesine, madeni evrak dolabına benzemek, çalışmaya başlamak ya da işinin bitiğini belirtmek için kendisine düdük çalınmasını istemiyordu. Müdürüyle yaptığı hararetli bir ağız dalaşının ardından bir sabah istifa etti Simon; kendine söz verdi, kendi işinin patronu olacaktı artık.

Neredeyse hiç görmüyordum Simon'u.

Fabrice ise sanki daha farklıydı, beni biraz boşlamıştı, ama haklı nedenleri vardı, erkekçe boşlamak yani; Émilie ile flörtü meyvelerini vermeye başlamış gibiydi. Her gün kilisenin arkasında buluşuyorlardı, pazar günleri ise balkonumdan görüyordum onları, bağların kıyısında kâh yürüyerek, kâh bisikletle dolaşıyorlardı. Tepeye doğru yürüyorlar, kasabadan ve kasabanın dedikodularından uzaklaşıyorlardı.

Bir sabah, bir mucize gerçekleşti. Eczanemizin raflarındaki ilaçları düzenliyor, azalanları tamamlıyordum ki birden evi eczaneye bağlayan iç merdivende ayak sesleri duydum, kafamı çevirdim, amcamdı; yavaş adımlarla merdivenden indi, önümden geçti, eczanenin kapısına yöneldi, üstünde robdöşambrı vardı, sokağa çıktı... Dikkatli adımlarla peşinden onu izleyen Germaine gördüklerine inanamıyordu. Amcam yıllardır kendi isteğiyle bir kez olsun evi terk etmemişti. Eczanenin önündeki sekinin üstünde durdu, elleri robdöşambrının ceplerindeydi, gün ışığında gözleriyle üzüm bağlarını taradı, sonra başını tepeye doğru kaldırdı, ufku seyrediyordu.

"Güzel bir gün," dedi, gülümseyerek. Dudaklarının kenarlarındaki kaslar yıllardır gülmemekten o kadar sertleşmişti ki; güldüğünde yanaklarında küçük bir taşın su yüzeyinde kayarak çizdiği daireler benzeri, birbiri ardı sıra yarım daireler oluştu.

"Sana bir sandalye getirmemi ister misin?" diye sordu Germaine mutluluk gözyaşlarını belli etmemeye çalışarak.

"Sandalye mi? Ne için?"

"Güneşten istifade etmen için. Seni şöyle pencerenin altına yerleştireyim, bir de küçük bir masa getiririm, çay da yaparım. Gelip geçen insanlara bakarken, çayını da yudumlarsın keyifle."

"Hayır," dedi amcam. "Bugün sandalye yok! Yürümek istiyorum biraz."

"Robdöşambrınla mı?"

"Ah! Bana kalsa çıplak yürümek isterim," dedi amcam ağır adımlarla uzaklaşırken.

Germaine ve ben, suyun üstünde yürüyen bir peygamber görmüş olsaydık inanın bu denli şaşırıp mutlu olamazdık.

Amcam toprak yola ulaşmıştı bile, elleri hâlâ cebinde, sırtı dimdik, kesin, kararlı ve kendinden emin adımlarla yürüyordu. Küçük bir meyve bahçesine yöneldi, ağaçlar arasında yürümeye devam etti, sonra yönünü değiştirdi, muhtemelen havalanan bir kekliği takip ediyordu, bağların arasında kayboldu. Amcam geri dönene kadar Germaine'le sekinin üstünde el ele tutuşarak oturduk.

Bu olaydan birkaç hafta sonra, tamircilik yapmaya başlayan Germaine'in yeğeni Bertrand aracılığıyla ikinci el bir otomobil aldık. Cam yeşili renginde, kaplumbağa gibi yusyuvarlak, sert koltuklu, kamyonlara layık koskocaman bir direksiyon simidi olan bir arabaydı. Bertrand otomobilin motorunun sağlamlığını göstermek için Germaine ve beni bindirerek bir tur attırdı önce. Tanka binmiş gibiydik. Zaten bir müddet sonra Rio'nun sakinleri arabayı uzaktan tanımaya başladılar. Motorunun homurtularını duydukları zaman, "Dikkat! Topçu birliği geliyor!" diye bağırıyorlar ve bizi askerce selamlamak için kaldırımlara sıralanıyorlardı.

André gönüllü olarak araba kullanma dersleri verme onurunu benden esirgemedi! Boş bir araziye gittik, dersimize başlamıştık; her yanlış hareketimin ardından "Kaz kafalı", "Kuş beyinli" gibi, içinde kuş ve kümes hayvanı isimleri olan her türlü küfür ve hakaretle beni ödüllendirip cesaretlendiriyordu! Birkaç defa bu nazik uyarıları yüzünden ne yapacağımı şaşırınca felaketin eşiğinden döndük. Ağaçlara çarpmadan yanlarından geçmeyi ve yokuşta arabayı kaydırmadan tekrar hareket ettirmeyi öğrendiğimden emin olunca, ka-

zasız belasız canını kurtarmış olmanın mutluluğu ve biraz da can havliyle vakit kaybetmeksizin işlerinin başına döndü.

Bir pazar günü ayinden sonra, Simon deniz kenarına gidip birlikte biraz gezinmemizi önerdi. Zor bir hafta geçirmişti, temiz havaya ihtiyacı vardı. Bouzedjar Limanı'na gitmeye karar verdik ve öğle yemeğinden sonra yola çıktık.

"Bu külüstürü nereden aldın, askeri birlikten mi?"

"Arabam gösterişsiz, tamam anladık, ama istediğim yere kesinlikle sorun çıkarmadan götürüyor, şimdiye kadar hiç yolda bırakmadı beni."

"Kulaklarını rahatsız etmiyor mu gürültüsü?.. Ömrünü tamamlamış taka gibi."

"Boş ver, insan alışıyor."

Simon camı açtı, kafasını dışarı çıkardı, yüzünü rüzgâra verdi. Rüzgârdan arkaya yatan saçlarının önden açılmaya başladığını görebiliyordum. Arkadaşımın yaşlandığını fark ettim ve dikiz aynasında kendime bir göz attım, acaba ben de yaşlanıyor muyum diye. Lourmel'de durmadık, tüm süratimizle denize doğru gidiyorduk. Yol bazen tepelere tırmanıyor, masmavi gökyüzünü elimizle ulaşabileceğimiz bir mesafeye taşıyordu adeta. Nisan ayı harika bir günle bize veda etmek üzereydi. Ülkemizde bahar böylesine güzel reveranslarla sahneden çekilirdi; yerini yaza bırakmadan önce son noktayı, bizi güzelliklere boğarak keyifle, hatta gururla koyardı. Meyve bahçeleri çekirge seslerinden geçilmezdi, su birikintilerinin üzerlerinde kümelenen küçük parlak sinekler altın rengi toz tutamları oluştururlardı. Kokuşmuş bir yaşamın kol gezdiği, oraya buraya dağılmış sefalet içindeki köyler olmasa insan kendini cennette sanabilirdi.

"Scamaroni'lerin arabası değil mi şu?" diye sordu Simon, makilik bir alanın ucunda tek başına duran bir okaliptüs ağacının altına park etmiş otomobili göstererek.

Arabayı biraz uzaklarına çektim, kontağı kapattım. Fabrice ve yanındaki iki kız piknik yapıyorlardı. Varlığımızdan kuşkulanan Fabrice ayağa kalkmış, elleri belinde, olası bir saldırıya karşı hazır, onlara doğru yaklaşmamızı bekliyordu.

"Miyop olduğunu söylemiştim sana, bak tanımadı bizi," dedi

Simon arabanın kapısını kapatırken.

Fabrice'in benim külüstürü tanıyıp, tedirginliğinin yok olması için en yüz metre daha bize doğru ilerlemesi gerekti. Rahatlamıştı.

"Korkuttuk değil mi?" dedi Simon, Fabrice'le kucaklaşırken.

"Ne yapıyorsunuz buralarda?"

"Geziniyoruz. Seni rahatsız etmediğimizden emin misin?"

"Yedek çatal, bıçak ve tabağımız yok! Ama, kız arkadaşlarım ve ben elmalı turtamızı yerken siz de uslu uslu otururşanız, benim için hiçbir sakıncası yok."

Biz gelene kadar sere serpe oturan kızlar, bizi gereği gibi karşılamak üzere ayağa kalkmış, üstlerini başlarını düzeltiyorlardı. Émilie Cazenave, bizi içten bir gülümseme ile karşıladı, diğer kız ise Fabrice'in tanıştırma faslını beklediği için onun gözünün içine bakıyordu, *o da* kızı rahatlatmakta gecikmedi:

"Jonas ve Simon, en samimi arkadaşlarım."

Ve sonra yabancı kızı tanıştırdı:

"Hélène Lefèvre, *'L'Echo d'Oran'*[1] gazetesinin muhabiri, bölgeyle ilgili bir röportaj hazırlıyor."

Hélène'in bize uzattığı parfüm kokulu elini Simon havada kaptı.

Bayan Cazenave'ın kızı simsiyah gözleriyle bana öyle bir bakış attı ki gözlerimi başka tarafa çevirmek zorunda kaldım.

Fabrice arabasına kadar gidip bir plaj hasırı getirerek, oturmamız için yere serdi. Simon, piknik sepetlerinden birinin başına çökmüş içini kolaçan ediyordu, bir dilim ekmek buldu, sonra arka cebinden çıkardığı çakıyla sucuğu dilimledi. Kızlar birbirlerine bakıp gülüştüler, arkadaşımın rahat hareketleri onları eğlendirmişti.

"Nereye gidiyordunuz?" diye sordu bana Fabrice.

"Limana, balıkçı teknelerin avlarını boşaltmalarını seyredecektik," diye atladı Simon, ağzı doluydu. "Peki, sen ne yapıyordun böyle güzel kızlarla burada?"

Émilie ısrarla bana bakmaya devam ediyordu. Düşüncelerimi mi okuyordu acaba? Eğer öyleyse neleri çözmüştü? Annesi benden söz etmiş miydi acaba? Annesinin odasından anımsadığı bir kokuyu ye-

1 Oran'ın Sesi. (yay.n.)

niden mi keşfetmişti ya da zaman içinde silmeyi başaramadığım bir şeyi, bir öpücüğün izini ya da bitmemiş bir kucaklaşmanın anısını mı sezmişti? Ya gözleri, Tanrım! Dayanılmaz gözlerinden bakışlarımı nasıl kaçıracaktım?.. Bir an annesininkileri anımsadım, Derviş Yolu'ndaki beyaz büyük evde gördüğüm... Etkilenmiştim.

"Çok uzun zaman önce karşılaşmışız gibi geliyor bana," dedi Émilie.

"Zannetmiyorum küçükhanım, öyle bir şey olsa mutlaka hatırlardım," diye yanıtladım.

"Garip, yüzünüz hiç yabancı gelmiyor bana," dedi ve hemen ekledi: "Ne iş yapıyorsunuz Bay Jonas?"

Sesinde dağ başlarındaki bir su kaynağının yumuşaklığı ve berraklığı vardı. "Bay Jonas"ı aynen annesi gibi telaffuz etmiş, beni iliklerime kadar titreten aynı etkiyi bırakmıştı...

"Kendi köşesinde yuvarlanıp gidiyor işte!" diye benim yerime yanıt verdi Simon, belli ki ilk platonik aşkının benimle ilgilenmesinden hafif bir kıskançlık duymuştu. "Bana gelince, yeni bir ithalat-ihracat şirketi kurdum, en fazla iki ya da üç yıl içerisinde büyük bir şirkete dönüştüreceğim," diye ekledi.

Émilie, Simon'un esprili sözlerine kulak asmadı. Bakışlarını benden ayırmadan yanıtımı beklediğini hissettim. O denli güzeldi ki, yüzüm kızarmadan beş saniyeden fazla ona bakamıyordum.

"Eczacıyım, küçükhanım."

Alnına bir tutam saç düştü; o bir tutam saçı öyle zarif bir el hareketi ile topladı ki, sanki muhteşem suratını saklayan bir peçeyi kaldırıyordu.

"Eczacısınız, peki nerede?"

"Rio'da küçükhanım."

Yüzünde bir şimşek çaktı, kaşları çok yükseğe kalktı. Elinde tuttuğu elmalı turtanın yarısı yere düştü. Şaşkınlığı, Fabrice'i rahatsız etmişti, hemen şarap şişesini eline alıp bir bardak şarap doldurdu ve bana uzattı...

"İçmez, unuttun mu?" diye hatırlattı Simon.

"Ah! Pardon, kusura bakma."

Gazeteci kız elinden bardağı aldı, dudaklarına götürdü.

Émilie'nin bakışları beni terk etmiyordu; üzerime yapışmışlardı sanki.

Beni ziyaret etmek için iki kez eczaneye geldi. Onunla yalnız kalmamak için, bir bahane bulup Germaine'in yanımda kalmasını sağlıyordum. Bakışlarından çıkardığım sonuç beni rahatsız ediyordu; Fabrice'e bu konudan söz etmek istemiyordum.

Adeta ondan kaçmaya başlamıştım; eczanede telefonlara Germaine'in bakmasını rica ettim, beni aradığı zaman dışarıda olduğumu ve ne zaman döneceğimi bilmediğini söylüyordu. Sonunda Émilie, onun ilgisini kaldıramadığımı, bana önermeye çalıştığı ilişkinin benim tarzım olmadığını anladı ve beni aramaktan vazgeçti.

1950 yazı yoğun başladı. Yollar tatilcilerden geçilmiyor, plajlar tıklım tıklım doluyordu. Simon nihayet ilk büyük kontratını yapmış ve kutlamak için, bizi Oran'ın şık lokantalarından birine davet etmişti. Neşe kaynağı arkadaşımız o gün formunun zirvesindeydi. Neşesini, yaşam enerjisini tüm restorana sirayet ettirmeyi başarmıştı. Gülmekten kırıp geçiren her tiradından önce ayağa kalkarak içki kadehini herkesin şerefine kaldırdığında kadınlar tepinip duruyorlardı... Harika bir geceydi. Fabrice ve Émilie ile birlikte, Hélène'i sürekli dansa davet eden Jean-Christophe da vardı masada. Haftalar süren depresif günlerin ardından onu böyle eğlenirken görmek ayrı bir güzellikti. Yeniden bir araya gelmiştik, aynı yaşam ateşini paylaşmaktan keyif alan bir "dirgen"in ayrılmaz, kaynaşmış parmaklarıydık biz. Émilie beklenmedik, gereksiz ve kötü bir rastlantı sonucu diyemeyeceğim kadar kasıtlı bir şekilde masanın altından elini bacağımın üzerine koymamış olsaydı, yaşamımın en güzel anlarından birini yaşadığımı söyleyebilirdim. İşte o anda yutmak üzere olduğum soda nefes boruma kaçtı, nefesimi kesti; nefes alamıyordum, yere diz çöktüm, sırtıma vuruyorlardı, bir an öleceğimi sandım... Tekrar nefes almaya başladığımda müşterilerin bir kısmının başıma toplandığını fark ettim, kafamı kaldırdığım zaman yüzlerindeki rahatlama ifadesini gördüm; Émilie'yle göz göze geldik; gözlerini bu kadar kara, benzini bu kadar soluk görmemiştim hiç.

Ertesi gün sabah, amcam ve Germaine çıktıktan birkaç dakika sonra –sabahları meyve bahçelerinde gezinmeyi âdet edinmişlerdi artık– Bayan Cazenave çıkagelmişti eczaneye. Kapıdan giren gün ışığına rağmen, onu, kum tepecikleri yumuşaklığındaki hatlarından, başıyla çenesinin kendinden emin, dik duruşundan tanımıştım.

Tek başıma olduğumdan emin olmak için kapı aralığında tereddüt ettikten sonra hışırdayan giysileri ve gölgelerle içeri girdi. Parfümü raflardaki ilaçların kokularını bastırmıştı.

Üzerindeki gri tayyör, kendini çıplak olarak dışarı atmasını engellemek için bir gömlek gibi bedenini sarıp sarmalamıştı adeta; üstü mavi kantaron çiçekleriyle dolu şapkası fırtınamsı bakışlarının üzerine yanlamasına bir hat çekiyordu.

"Merhaba, Bay Jonas."

"Merhaba, hanımefendi."

Güneş gözlüklerini çıkardı... Bu sefer büyü sökmedi. Taş gibiydim. O şimdi yüzlerce müşteriden birisiydi sadece, ben ise en ufak bir gülümsemede içi eriyen çocuk değildim artık. Bu durum pek hoşuna gitmemiş gibi görünüyordu, zira parmakları ile tezgâhın üstünde trampet çalmaya başlamıştı.

"Buyurun, hanımefendi?"

Ses tonumu da sevmemişti.

Gözlerindeki ışık giderek solgunlaşıyordu.

Sükûnetini koruyordu. Kendi kurallarını dayattığı zaman gerçek Bayan Cazenave olabiliyordu ancak; vuracağı darbeyi özenle hazırlayan, darbenin zamanını ve zeminini iyice hesaplayan insanlardandı. Onu o kadar iyi tanıyordum ki, geceyi bu karşılaşmanın jestlerini ve olası konuşmalarını hazırlayarak geçirdiğinden emindim, ancak bir konuyu hesaba katmamıştı; görmeyi beklediği çocuk artık bu dünyada değildi, onun yerini genç bir adam almıştı. Soğukkanlılığım onu kahrediyordu. Beklememişti bunu. Yaptığı planı kafasında telaşla gözden geçiriyordu, ama nafile, doğaçlama onun yapısında yoktu.

Dudaklarının titrediğini saklamak için gözlüklerinin sapını ısırıyordu. Ama bunda fazla başarılı olduğu söylenemezdi. Titremeler yanaklarına kadar sirayet etmişti, suratı tebeşir gibi un ufak haldeydi.

Zaman kazanmak için öylesine konuştu:

"Eğer müsait değilseniz, daha sonra gelebilirim."

Zaman mı kazanmak istiyordu? Kafasındaki senaryoyu yeniden yazıp daha güçlenmek için geri mi çekiliyordu?.. Bunları çözmeye çalışıyordum.

"Hayır, hiçbir özel işim yok, müsaitim hanımefendi. Konu neydi?"

Rahatsızlığı daha da arttı. Neydi çekindiği, korktuğu? İlaç almaya gelmediği aşikârdı; neydi bu güçlü kadını kendinden bu kadar az emin kılan?

"Yanılıyorsunuz Bay Jonas," dedi. Sanki düşüncelerimi okumuştu. "Rahatça konuşabilmek konusunda bir sorunum yok. Sadece nereden başlayacağımı bilemiyorum."

"Evet?"

"Sizi epey küstah gördüm... Sizce buraya neden gelmiş olabilirim?"

"Bunu siz söyleyeceksiniz hanımefendi."

"En ufak bir fikriniz bile yok mu?"

"Hayır."

"Gerçekten mi?"

"Evet, gerçekten."

Derin bir nefes aldı; birkaç saniye tuttu nefesini. Sonra tüm cesaretini topladı, adeta konuşmasının kesilmesinden korkarak bir nefeste o cümleyi söyledi:

"Gelme nedenim Émilie ile ilgili..."

Bir balonun içindeki havayı boşaltması gibi boşalttı kendini. Rahatladı, yutkundu. Ağır bir yükten kurtulmuştu sanki, ama bir yandan da henüz başlamamış bir savaşa, elindeki bütün birlikleri sürmüş bir kumandanın rahatsızlığını hissediyordu.

"Émilie, yani kızım," diye altını çizmek ihtiyacını hissetti.

"Anladım. Ancak buraya gelmenizle kızınızın ne ilgisi olabilir, henüz onu anlamış değilim."

"Benimle böyle küçük oyunlar oynamayın, delikanlı. Neden söz etmek istediğimi çok iyi biliyorsunuz... Kızımla ne tür bir ilişki içerisindesiniz?.."

"Siz kişileri karıştırıyorsunuz hanımefendi. Benim kızınızla hiçbir ilişkim yok."

Gözlüğünün sapını iyice kıvırdı avucunda, farkına bile varmamıştı. Bir yumuşama olur mu acaba diye bakışları benimkileri takip ediyordu. Geriye dönüş söz konusu değildi benim açımdan. Artık etkileyemiyordu beni. Ama kuşkuları bende merak uyandırıyordu. Rio, duvarların şeffaf olduğu, kapıların kolay yıkıldığı bir kasabaydı. En iyi saklanan sırlar bile sahte sırdaşlık çağrılarına uzun süre direnemiyorlardı, dedikodu günlük uğraşlardan biriydi. Benimle ilgili ne anlatılıyordu? Ben ki etliye sütlüye karışmayan, dedikodular için hiç de verimli kaynak olmayan biriydim.

"Dilinden düşmüyorsunuz, sadece sizden bahsediyor, Bay Jonas."

"Arkadaş gru..."

"Arkadaş grubunuzdan söz etmiyorum. Ben, sizden ve kızımdan bahsediyorum. Aranızdaki ilişkinin boyutunu ve ileriye yönelik neler düşündüğünüzü bilmek istiyorum. Ortak planlarınız var mı, ciddi niyetlere sahip misiniz?.. Aranızda *bir şeyler geçti mi*, bunları bilmek istiyorum."

"Aramızda hiçbir şey geçmedi, Bayan Cazenave. Émilie, Fabrice'e tutkun, Fabrice de benim en iyi arkadaşım. Onun mutluluğunu bozmak aklımın ucundan bile geçmez."

"Siz düşünceli bir çocuksunuz, bunu size daha önce söylediğimi zannediyorum."

Ellerini burnunun iki yanında birleştirdi, başını hafifçe eğdi, bakışları hâlâ benimkilerin üzerindeydi. Biraz düşündükten sonra çenesini kaldırdı:

"O zaman doğrudan, konunun en can alıcı yerine geleceğim Bay Jonas. Siz Müslümansınız, öğrendiğime göre hem de iyi bir Müslümanmışsınız, ben ise Katolik'im. Geçmişteki bir zaman diliminde, bir zayıflık anında, kendimizi koyuverdik. Umarım ki Tanrı bunu dikkate almamıştır. Aramızda geçen olay, yarını olmayan bir hataydı... Zaten 'O' sadece tek bir tensel hatayı kaldıramaz ve affetmez, o da *ensest*'tir!"

Gözleriyle beni adeta bombardımana tutuyordu, ağzındaki baklayı çıkarırken:

"Ahlaksızlıkların en büyüğüdür!"

"Bu konudan nereye varmak istiyorsunuz, anlayamıyorum."

"Bir yere varmayacağım, çünkü konunun en can alıcı yerindeyiz, Bay Jonas. İnsan Tanrı'yı, onun azizlerini, meleklerini ve şeytanlarını karşısına almadan bir anne ve onun kızıyla yatamaz."

Suratı kıpkırmızı olmuş, gözlerinin akı süt gibi kesilmişti.

Parmağını kılıç misali bana doğrultarak, sesini yükseltti:

"Kızımın yanına yaklaşmanızı dahi yasaklıyorum..."

"Aklımdan bile geçmedi böyle bir şey..."

"Beni iyice anlamadınız galiba, Bay Jonas. Sizin kafanızdan geçenler umurumda bile değil. Hayal gücünüzü kullanarak ne yapmak istiyorsanız özgürce yapabilirsiniz, o benim sorunum değil. Benim sizden istediğim, kızımın mümkün olduğu kadar uzağında, çok uzağında durmanız. Bu konuda bana söz verip yemin edeceksiniz, hem de burada, şimdi."

"Hanımef..."

"Yemin edin, hemen!"

Ok yaydan çıkmıştı bir kez. Sükûnetini koruyup, duruma hâkim olduğunu göstermeyi ne kadar çok isterdi kim bilir? Eczaneye girdiğinden bu yana sadece hissettiği kızgınlığı ve korkuyu sergileyebilmişti karşımda, her zamanki sakin ve kendinden emin davranışlarının yerinde yeller esiyordu, bumerang suratının ortasında patlamıştı bu kez. Kontrolü kaybetmişti, kendine gelmeye, bildik Bayan Cazenave olmaya çabalıyordu hâlâ, ama artık çok geçti, ağlamak üzereydi.

Ellerini şakaklarına götürdü, kafasında dönen düşüncelere bir düzen vermek istiyordu, bir tek şeye yoğunlaşmak istediği belliydi, derin bir nefes alarak soluğunu düzenlemeye çabaladı ve duyulması neredeyse imkânsız bir sesle bana:

"Özür dilerim. İnsanların karşısında ses tonumu yükseltmeye alışık değilim... Bu hikâye benim kâbusum oldu artık. Kahrolasıca riyakârlıklar! Maskeler hep düşer, bunun insanın suratına bakamayacak duruma geldiğimde başıma gelmesini hiç istemem. Ama artık kendimi kaybetmiş durumdayım. Geceleri gözüme uyku girmiyor... Kendimi sert, güçlü göstermek isterdim, ama söz konusu olan ai-

lem, kızım, inancım ve vicdanım. Uçurumun kenarında durduğunu düşünmekten çok uzaklarda olan bir kadın, onun bir karış kenarına geldiğini fark edince kendini kaybediyor; bu bir kadın için çok zor bir durum. Onurumu ve ruhumu kurtarmak adına düşünmeden kendimi uçurumdan atabilirdim, ancak bu çözüm değil ki... Böyle bir olay gerçekleşmemeli, Bay Jonas, kızımla sizin aranızda hiçbir şey olmamalı, asla olmamalı. Böyle bir şeyi gerçekleştirmeye ne hakkınız ne de bunun için bir nedeniniz var. Bunu kesin bir şekilde bilmenizi istiyorum. Evime rahatlamış olarak dönmek istiyorum, Bay Jonas. Huzuru bulmak istiyorum. Émilie sadece bir çocuk. Yüreği hissettikleri doğrultusunda çarpıyor. Bir gülümsemeye bile kendini kaptırabilir, anlıyor musunuz Bay Jonas? Bu gülümsemenin sizin gülümsemeniz olmasını istemiyorum. Ayrıca size yalvarıyorum, Tanrı aşkına yalvarıyorum, İsa ve Muhammed aşkına yalvarıyorum, onu cesaretlendirmeyeceğinize dair bana lütfen söz verin. Aksi, son derece korkunç, ahlaksız, çirkin ve yaşam boyu kabul edilemez bir durum doğuracaktır."

Ellerini ellerimin üstüne koydu, titriyordu. Rüyalarımı süsleyen o kadının çok uzağındaydı. Cazibesini, büyüsünü, göklerdeki tahtını terk etmişti artık Bayan Cazenave. Şimdi karşımda, Tanrı'yı kızdıracak bir şeylerin olma ihtimalinin çılgına çevirdiği bir anne vardı. Bakışları benim bakışlarıma asılı duruyorlardı sanki, bir tek göz kırpmamla uçurumdan aşağıya, cehenneme düşecek gibiydi. Utanıyordum, bir zamanlar sevdiğim, soylu bonkörlüğünü asla adi, tensel bir günah olarak görmediğim bir kadının kaderiyle ilgili bu kadar büyük bir güce sahip olmaktan utanıyordum.

"Kızınızla benim aramda asla ve kesinlikle bir şey olmayacak, Bayan Cazenave."

"Söz mü?"

"Size söz veriyorum..."

"Yemin edin, lütfen."

"Size yemin ediyorum, hanımefendi."

Hem rahatlamış, hem de tükenmişti, dirseklerini tezgâha dayadı, başını iki elinin arasına alarak hıçkırarak ağlamaya başladı.

14

"Telefon sana," diye seslendi Germaine, elindeki ahizeyi bana doğru sallayarak.

Telefonun öbür ucunda Fabrice homurdanıyordu:

"Ben sana bir şey mi yaptım, Jonas?"

"Hayır..."

"Son günlerde Simon canını sıkan bir şey yaptı mı peki?"

"Hayır..."

"Jean-Christophe'a karşı diş biledığin bir durum mu var?"

"Tabii ki hayır."

"O zaman neden bizden kaçıyorsun? Günlerdir köşene kapanmış duruyorsun. Dün bekledik seni, üstelik uğrayacağını söylemiştin, senin yüzünden yemekleri soğuk soğuk yedik."

"İnan kendime ayıracak tek bir dakikam dahi yok."

"Bırak, canım... Kasabada salgın hastalık mı var ki eczanen o kadar dolup taşıyor? Bir de senden rica ediyorum, artık amcanın hastalığını bahane etme, kaç defa meyve bahçelerinde dolaşırken gördüm, sapasağlamdı."

Öksürdü, ses tonu sevgi doluydu:

"Özledim, anlasana. Bana iki adım mesafede oturuyorsun, ama sanki yeryüzünden silinip gittin."

"Eczaneye yeni bir düzen getiriyorum. Güncelleştirmem gereken kayıt defterleri var, bir de ilaçların dökümünü yapmalıyım."

"Yardıma ihtiyacın var mı?"

"Sağ ol, tek başıma işin içinden çıkabiliyorum."

"Peki, o zaman gizlendiğin delikten çıkıyorsun... Bu akşam yemeğe bekliyorum eve, ona göre."

Hayır demeye fırsat bile bırakmadan telefonu suratıma kapattı.

Akşam yedide Simon beni almaya geldi. Hiç keyfi yoktu:

"İnanabiliyor musun? Köpek gibi çalıştım, didindim, sonuçta ağzımı havaya açtım. Bu tür şeyler bir tek benim başıma geliyor nedense!.. Üstelik her şeyi yanlış yapmışım. Teorik olarak iyi getiri vaat ediyordu. Mal geldiğinde bir de üstüne cebimden para ödemek zorunda kaldım. Anlamıyorum nasıl bu kadar aptal olabiliyorum ki?"

"Ticaret hayatı Simon, olabiliyor işte."

Jean-Christophe iki sokak ötede, cadde üstünde bizi bekliyordu. Pırıl pırıl giyinmiş, yeni sakal tıraşı olmuş, saçlarını briyantinle parlatıp arkaya yatırmış, başrol oyuncusu havalarındaydı, üstelik elinde de kocaman bir çiçek buketi vardı.

"Bizi gerçekten zora sokuyorsun," diye çıkıştı Simon. "Biz Jonas'la ellerimiz boş gidiyoruz, söyleseydin biz de bir şeyler alırdık."

"Çiçekler Émilie için," diye itiraf etti Jean-Christophe.

"O da mı davetli?" diye sordum, rahatsız olmuştum.

"Tabii ki!" dedi Simon gülümseyerek. "Kumrularımız birbirlerinin dibinden ayrılmıyorlar... Ha, bunu söylemişken sorayım bari; niye çiçek götürüyorsun anlamıyorum Chris? Bu kız başka birine ait. Bu başka biri de arkadaşımız Fabrice."

"Aşkta bütün şanslar kutsal ve mübahtır."

Simon kaşlarını çattı, Jean-Christophe'un sözlerinden rahatsız olmuştu:

"Sen bu lafı söylerken ciddi misin?"

Jean-Christophe zorlama bir gülüşle kafasını arkaya devirdi;

"Tabii ki hayır, alık!"

"Hiç de komik değilsin, fikrimi bilmek istiyorsan," dedi Simon, "bazı prensipler bıçak sırtındadır, aklında olsun."

Bayan Scamaroni masayı verandaya hazırlamıştı. Kapıyı bize o açtı. Fabrice ve *Dülsine*'si[1] bahçedeki asma çardağının altında, hasır koltuklara kurulmuşlardı. Émilie, Çingene tarzı volanlı elbisesi ile göz kamaştırıyordu. Çıplak omuzlarına düşen açık saçları ile bir içim su gibiydi. Böyle düşündüğüm için kendimden utandım ve kafamdan kovdum hemen bu düşüncelerimi.

1 Toboso'lu Dulcinea: Don Kişot'un düşünde yaşattığı sevgilisi. (yay.n.)

Jean-Christophe'un gırtlağı heyecandan bir yoyo topu gibi inip çıkıyordu; kravatının düğümü kaymıştı. Elindeki çiçek buketini ne yapacağını bilemeyince, Bayan Scamaroni'ye dönüp:

"Bunlar sizin için, hanımefendi," diyerek ona uzattı.

"Ah! Çok teşekkür ederim, Chris. Sen bir meleksin."

"Ortak aldık çiçeği," diye ayaküstü yalanı kıvırıverdi Simon, biraz da kıskanmıştı.

"Hayır, doğru değil, ben tek başıma aldım," diye savunmaya geçti hemen Jean-Christophe.

Kahkahalara boğulduk.

Verandaya doğru ilerlerken, geldiğimizi gören Fabrice, muhtemelen Émilie'ye okuduğu şiir defterini kapattı, ikisi birlikte bizi karşılamaya geldiler. Fabrice sıkıca boynuma sarıldı, sanki bana diğerlerinden biraz daha sıkı sarılmıştı. O esnada omzunun üstünden Émilie'nin bana bakan bakışlarını yakaladım. Bayan Cazenave'ın sözleri yankılandı kulaklarımda: *Émilie sadece bir çocuk. Yüreği hissettikleri doğrultusunda çarpıyor. Bir gülümsemeye bile kendini kaptırabilir, anlıyor musunuz Bay Jonas? Bu gülümsemenin sizin gülümsemeniz olmasını istemiyorum.* Bir öncekinden de büyük bir rahatsızlık, hatta utanç hissettim, bu arada Fabrice'in kulağıma fısıldadıklarını duymamıştım.

Bütün gece boyunca, Simon masayı hepsi birbirinden kaçık hikâyeleri ile şenlendirirken, ben de Émilie'nin bitmez tükenmez saldırıları ile boğuşmak zorunda kalmıştım. Olayın rahatsızlık veren yanı, daha önce olduğu gibi masanın altından beni arayan eli ya da şadece benimle konuşması değildi; masada tam karşımda oturuyor ve dikkatimi masada bulunan diğer insanlara vermemi engelliyordu.

Oturuşu sakin ve usluydu, masadaki konuşmalara kulak asıyormuş, esprilere gülüyormuş gibi gözüküyordu, ama gülüşü o kadar zorlamaydı ki. Görüntüyü kurtarmak için, kibarlık olsun diye gülüyordu. Sözlü sınav için tahtaya kalkma sırasını bekleyen bir ilkokul öğrencisi gibi parmaklarıyla oynuyor, asabi ve biraz da ne yaptığını bilmeyen hareketler sergiliyordu. Arada, masada kahkahaların yoğunlaştığı anlarda bakışlarını hemen bana yöneltiyor, diğerleri ka-

dar eğlenip eğlenmediğimi anlamaya çalışıyordu. Arkadaşlarımın konuşmalarını tek kulağımla dinlemeye çalışıyor, Émilie gibi yalancı gülücükler atıyordum. Aynen onun gibi, düşüncelerim başka yerlerdeydi, bu da beni rahatsız ediyordu. Kafamın arkasında beliren, zehirli çiçekler gibi açan düşünceleri sevmemeye başlamıştım... Söz vermiştim, yemin etmiştim. Sıkıntı ve utanma duyguları gırtlağıma sarılıyor ama beni boğmuyorlardı. Hangi habis zevkin girdabına bırakmak üzereydim kendimi? Elimi hangi eşekarısı kovanına sokmak üzereydim? Neden birden verilen sözler, edilen yeminler çok fazla etkilememeye başlamıştı beni? Kendimi toparladım; Simon'un anlattığı hikâyeye yoğunlaşmaya çabaladım. Kısa bir müddet sonra ipin ucunu elimden kaçırıyor, kendimi Émilie'nin bakışları ile işbirliği yaparken yakalıyordum. Bir ara masanın gürültüsü kayboldu, hiçbir şey duymuyordum, kendimi boşlukta Émilie'nin o iri gözlerine tutunmuş halde gördüm, hemen silkelenip kendime geldim. Bu böyle sürüp gidemezdi. Sahtekârlık yapıyordum, verdiğim sözlere, ettiğim yeminlere uymuyordum, ihanet ediyordum, pis kokmaya başlamıştım, tepeden tırnağa iğrenç kokuyordum, kendimden iğreniyordum. Masayı terk edip hemen eve dönmeliydim; üstelik Fabrice'in bir şeylerden şüphelendiğini de hissediyordum. Émilie'nin bakışlarına tahammül edemediğim gibi, onun bakışlarına da tahammül edemiyordum. Bana her bakışında sanki benden bir şeyler götürüyor gibiydi; parçalara ayrılıyor, küçülüyor gibiydim.

Masadakilerin koyu sohbete dalmalarını fırsat bilerek salona gittim, Germaine'e telefon edip beni on dakika sonra arayarak eve çağırmasını istedim; o da on dakika sonra telefon etti.

Verandaya döndüğümde suratımın halini görünce, "Kimdi?" diye sordu Simon, merak etmişti.

"Germaine'di... Amcam iyi değilmiş."

"Bırakmamı ister misin?" diye sordu Fabrice.

"Yok, zahmet etme, giderim ben."

"Önemli bir şeyse mutlaka haber ver."

Onayladığımı belirtmek için kafamı salladım ve oradan kaçtım.

Bu yılın yazı kavurucu idi, haliyle inanılmaz güzellikte bir bağbozumu yaşandı. Açık hava baloları birbirini izliyordu. Gündüz, plajlar tıka basa doluyor, akşamları ise sokaklarda sabahın ilk saatlerine kadar fenerlerle, konfetilerle eğleniliyordu. Orkestralar, kurulan seyyar sahnelerde çalıyor, yorgunluktan yürüyemeyecek hale gelene kadar dans ediliyordu. Düğünleri doğum günü partileri, belediye balolarını nişan davetleri izliyordu; Rio Salado'da insanların, basit bir mangal partisini muhteşem ziyafetlere dönüştürmek, sadece gramofon çalarak kraliyet baleleri oluşturmak gibi kayda değer yetenekleri vardı.

Bu tür eğlencelere gitmeyi sevmiyordum, gitsem de çok az kalıyordum; en son gidiyor, biraz ortalıkta dolanıyor ve kimse fark etmeden terk ediyordum. Aslında herkes birbirini dansa davet ettiği için bizim grup sürekli dans pistinde olduğundan, ben de Fabrice ile Émilie'nin romantik danslarını zehir etmek istemiyordum; mutluluklarının bir yanı biraz aksasa da birbirlerine o kadar yakışıyorlardı ki... Gözler yalan söyleyebilir, ama bakışlar asla; bu özellikle Émilie için geçerliydi. Bana tehlike ve sıkıntı sinyalleri göndermesi için onun görüş sahasına girmem yetiyordu. Arkamı dönsem bile şok dalgaları beni yakalıyor ve sarmalıyordu. "Neden ben?" diye benliğimin derinliklerinde haykırarak soruyordum. Neden beni, uzaktan ve tek bir kelime dahi etmeden bu kadar taciz ediyordu?.. Émilie sanki kendine ait olmayan bir yolda ilerliyordu, hatta kuşkusuz böyleydi bu. Bir yanılgıyı çağrıştırıyordu. Gözlerindeki parıltıların, gülümsemesindeki merhametli gerilmenin ardında sakladığı, tarif edemediğim bir acıyla inanılmaz, kimsede bulunmayan bir güzelliğe sahipti. Gerçekten de bunu göstermiyor, Fabrice'in kolunda neşeli, mutlu gözükmek istiyordu, sadece dinginlik ve serinkanlılık sergileyemiyordu. Geceleyin, kum tepeciğinin üzerinde otururlarken Fabrice ona gökyüzünü gösterdiği zaman, bakıyor ama yıldızları göremiyordu... Onları iki kez, gece geç saatlerde kum tepeciklerinin üzerinde birbirlerine sokulmuş otururlarken görmüştüm; bulunduğum yerden surat ifadelerini görmem olanaksızdı ama bir şeyden emin oldum, biri sarılıp kucaklamak isterken, diğeri yan çiziyor, kaçamak dövüşüyordu...

Tabii bir de Jean-Christophe ve onun çiçek buketleri vardı işin

içinde! Hayatında çiçeğe hiç bu kadar para vermemişti. Her gün, Scamaroni'lerin evinin yolunu tutmadan önce, mutlaka kasabanın meydanındaki çiçekçi dükkânına uğruyordu. Simon, onun bu hareketine hoş gözle bakmıyor, endişeleniyordu, ama Jean-Christophe'un umurunda bile değildi Simon'un bu tavrı; her türlü hassasiyet, sağduyu ve nezaket kavramını yitirmiş gibiydi. Sonunda Fabrice, Émilie ile olan ilişkisinin Jean-Christophe tarafından sık sık kesintiye uğratıldığının, giderek rahatsızlık verecek derecede kuşatıldıklarının farkına vardı. İlk başlarda gerekli tavrı almadı, ancak olayların dozu artmaya, durum can sıkıcı boyutlara ulaşmaya başlayınca, Fabrice nihayet gerekli soruları kendine sormaya başladı, zira Jean-Christophe artık diplerinden ayrılmamaya başlamıştı.

Ve nihayet bir gün, olması gereken oldu.

Bir pazar günü öğle sonrasında, Terga plajındaydık. Etraf tatilcilerle doluydu. Simon yemeğin ardından vazgeçilmez siestasını yapıyordu, göbeğinin çukuru terle dolup taşıyordu; bir düzine mergez ile bir şişe şarabı tek başına götürmüştü. Kıllı, koca göbeği nefes alırken demirci körüğü gibi inip kalkıyordu. Fabrice ise gözlerini dört açmış bakınıyor, kumların üzerine attığı kitabının sayfaları rüzgârdan uçuşuyordu. Uyuklamamak için okumuyordu. Bir av gibi, ne olup ne bitecek diye tedirginlik içinde pusuya yatmıştı. Havada hoş olmayan kokular vardı yine. Birbirlerine su atan, suyun altında nefesini kim daha çok tutacak diye denizde oyunlar oynayan, daha sonra birlikte açıklara doğru yüzüp gözden kaybolan Émilie ile Jean-Christophe'u seyrediyordu; kımıldamadan seyrediyordu Fabrice, dalgalar içinde taklalar atmalarını, suyun içinde elleri kumda, bacakları dalgaların üstünde amuda kalkmalarını... Onları seyrederken dudaklarında melankolik bir gülümseme beliriyor, gözlerinden soru işaretleri fışkırıyordu... Ve dalgaların içinden çıkıp, birbirlerine deliler gibi sarıldıklarını gördüğünde, hissettiği acıdan alnını daha önce hiç görmediğim bir şekilde kırıştırdı; kafasında oluşturduğu güzel projelerin artık parmaklarının arasından, onun gözünün yaşına bakmadan kum tanecikleri gibi akıp yittiğini anlamıştı.

O yazı hiç sevmemiştim. Yanlış anlaşılmaların, gizli hüzünlerin,

vazgeçmelerin yazıydı; herkese yalan davranan, insanın sırtında buz kestiren ama kendisi har gibi kızgın bir yazdı. Grubumuzla plaja gitmeye devam ediyorduk, ancak yüreklerimiz de, bakışlarımız da başka yerlerdeydi. Neden bilmiyorum ama, o yazı daha sonraları *ölü sezon* olarak adlandıracaktım. Belki de Fabrice'in şu cümlelerle başlayan ilk romanının ismi yüzündendi: *Aşkın sizi sırtınızdan hançerlemesi, o aşka layık olmadığınızın kanıtıdır; soylu davranış ise ona özgürlüğünü vermenizdir, gerçek sevginin bedeli budur.* Her zamanki gibi yiğit, havlu atacak kadar soylu olan Fabrice, yüzündeki gülümsemeyi korumayı başarmış olsa bile, yüreği göğsünde pır pır eden kafesteki bir kuş kadar mutsuzdu.

Simon, yazın sonunda yaşadığımız bu kırılma noktasından hiç hoşnut değildi. Çok fazla riyakârlık, bizi yıpratan çok fazla fırtına vardı. Émilie'nin kötü niyetli davranışını tiksinti verici buluyordu. Peki, Fabrice'i neyle suçluyordu? İyi niyet? Aşırı kibarlık? Şair bu şekilde buruşturulup atılmayı hak etmiyordu. Ruhu ve bedeniyle kendini bu ilişkiye adamıştı, kasabadaki herkes onların rüya gibi bir çift oluşturduğunu, mutlu olmak için her şey sahip olduklarını düşünüyordu. Isabelle'den ayrıldıktan sonra çok kötü günler geçirdiği, bunalıma girdiği, en iyi arkadaşına zarar verdiği, onu istemeden üzdüğünün farkında olmadığı gerekçesinin ardına sığınan Jean-Christophe'u alenen suçlamasa da, Simon, Fabrice'in durumuna gerçekten çok üzülüyordu. Simon için yaşananların analizi son derece açıktı: Asıl suçlu, başka diyarlarda, farklı değerlerle yetiştirilen, Rio Salado'da yaşamı düzenleyen kural ve değerlerin farkında bile olmadan onları hiçe sayan *peygamberdevesi* hatundu, yani Émilie'ydi.

Bu olayın dışında kalmaya özen gösteriyordum. Her beş yemek, özel gece ve benzeri öneriden dördüne geçerli nedenler bulup katılmıyordum.

Artık Émilie'nin suratını görmeye dayanamayan Simon da bu tür toplantılara katılmamaya, benimle birlikte vakit geçirmeye başlamıştı. André'nin barına gidip ayaklarımıza kara sular inene kadar bilardo oynamayı tercih ediyorduk.

Fabrice ise kendini Oran'a sürgün etmişti. Annesinin Boulevard

des Chasseurs'deki küçük dairesine kapanmış, nefes almadan bir taraftan gazetesi için makaleler yazarken, bir yandan da romanının ana hatlarını oluşturuyordu. Kasabaya neredeyse hiç uğramıyordu. Bir kez ziyaretine gittim; yazgısına boyun eğmişti.

Alacağı her önemli kararın arifesinde olduğu gibi, Jean-Christophe yine Simon ve beni evine davet etmişti. Bize, Émilie'ye sırılsıklam âşık olduğunu, onu çok sevdiğini ve ona evlenme teklifinde bulunacağını söyledi. Özellikle Simon'un ilgisiz tavırlarını fark etmiş, bizi mutluluğu üzerinde gölge oluşturmayalım, duyduğu rahatsızlığı giderelim diye ikna etmeye çabalıyordu.

"Kendimi yeniden doğmuş gibi hissediyorum... Hele tüm yaşadıklarımdan sonra," dedi, Isabelle ile yaşadıklarına gönderme yapıyordu. "O bunalımdan sıyrılabilmem için gerçekten bir mucize gerekiyordu. O mucize gerçekleşti. Bu kızı bana Tanrı gönderdi, inanın bana."

Simon hafifçe, "Hıh," dedi ve alaycı bir şekilde gülümsedi. Jean-Christophe fark etmişti bunu.

"Neyin var? Sanki ikna olmamış gibisin."

"İkna olmak zorunda değilim."

"Neden öyle alay eder gibi sırıtıyorsun, Simon?"

"Ağlamamak için, eğer gerçekten bilmek istiyorsan... Evet! Yanlış duymadın; ağlamamak için, kusmamak için, anadan doğma soyunup kendimi sokaklara atmamak için, anladın mı?"

Simon ayağa fırladı, boynundaki bütün damarlar şişmiş, suratı kıpkırmızı kesilmişti.

"Hadi," dedi Jean-Christophe, "aç torbayı, ne söylemek istiyorsan hepsini söyle, boşalt içini."

"Bana torba yetmez, koca bir çuval gerek. Seninle açık konuşacağım. Sadece ikna olmasam neyse, memnun da değilim yaptıklarından. Fabrice'e ettiklerin affedilebilecek şeyler değil."

Jean-Christophe, Simon'un söylediklerini sükûnetle dinledi. Bize açıklamalar yapmak zorunda olduğunu anlamıştı ama buna hazırdı, sanki gerekçelerini kafasında oluşturmuş gibiydi. Salondaki ma-

sanın etrafında oturuyorduk, masada bir sürahi limonata, bir sürahi de Hindistan cevizi ile tatlandırılmış su vardı. Sokağa bakan pencere açıktı, hafif rüzgâr perdeyi havalandırıyordu. Gecenin sessizliğini, arada sırada uzaktan duyulan köpek havlamaları bozuyordu.

Jean-Christophe, su dolu bardağını dudaklarına götürmeden önce Simon'un masaya tekrar oturmasını bekledi. İçerken eli titriyor, yudumlar boğazından düğümlenerek geçiyordu.

Sinirli hareketlerle masanın üzerinde eliyle düzlediği mutfak bezine ağzını sildi.

Başı önünde, bizlere bakmadan, yavaş yavaş ve sözlerini tartarak konuşmaya başladı:

"Konu aşk. Ben ne bir şey çaldım, ne de bir şey kaçırdım. Yıldırım aşkı, dünyada her gün olan yıldırım aşklarından sadece bir tanesi. Yıldırım aşkı, bir hidayettir; tanrıların özel lütuf anıdır. Buna layık olmadığımı düşünmüyorum. Ayrıca utanmıyorum, yüzüm kızarmıyor. Gördüğüm anda sevmeye başladım ben Émilie'yi. Bunda bir alçaklık ya da bir rezillik yok. Fabrice her zaman için benim arkadaşım. Olayları nasıl açıklayacağımı bilemiyorum, ancak onları oldukları gibi kabul ediyorum, değiştirmeye çalışmıyorum."

Sonra aniden hırsla iki yumruğunu birden masaya indirdi, tepeden tırnağa titremiştim.

"Mutluyum, evet mutluyum be! Mutlu olmak suç mu?"

Gözleri kıpkırmızı olmuştu, Simon'a bakarak:

"Ne kötülük var sevmekte, sevilmekte? Émilie bir eşya, galeriden satın alınan bir sanat eseri ya da pazarlığı yapılan bir ödün değil. Sadece kendine ait olan bir insan. Seçmekte özgür olduğu kadar, vazgeçmekte de özgürdür. Burada söz konusu paylaşılacak bir hayattır, Simon. Ona karşı hissettiğim duygulara karşı duyarsız kalmıyor, o da aynı duyguları benim için hissediyor. Bunun neresi alçaklık, neresi rezillik?"

Simon ne ikna olmuş ne de pes etmişti. Masanın üstündeki yumrukları sıkılı halde oturuyor, sinir ve kızgınlıktan burun delikleri açılıp kapanıyordu. Jean-Christophe'un gözlerine dikti bakışlarını, heceleri tek tek telaffuz ederek, şunları söyledi:

"Kararından bu kadar eminsen, vicdanın bu kadar rahatsa neden

bizi buraya getirttin? Biz neden buradayız, Jonas ve ben, kendini suçlu hissetmiyorsan, neden bizi savunmanı dinlemeye zorluyorsun? Yoksa vicdanını rahatlatarak, bizi de alçaklıklarına ortak mı etmek istiyorsun?"

"Hiç alakası yok Simon, konunun dışına çıkıyorsun. Sizi buraya beni kutsamanız, elimi güçlendirmeniz için davet etmedim. Söz konusu olan benim yaşamım, ne istediğimi ve onları nasıl elde edeceğimi bilecek yaştayım... Émilie ile Noel'den önce evlenmeyi düşünüyorum. Bunun için de öğütlerinize değil, paraya ihtiyacım var."

Simon fazla ileriye gittiğini, Jean-Christophe'un kararına itiraz etmeye hakkı olmadığını fark etti. Sandalyesinin arkalığına yaslandı, bir iki kez dudak bükerek tavana baktı, derin bir iç geçirdi:

"Bu işte biraz acele ettiğini düşünmüyor musun?"

Jean-Christophe bana doğru döndü:

"Sen benim bu konuda acele ettiğimi düşünüyor musun?"

Cevap vermedim.

"Seni gerçekten istediğinden emin misin?" diye sordu Simon.

"Neden, şüpheye düşürecek nedenlerin mi var?"

"O şehirli bir kız, Chris. Bizim kızlarla hiçbir alakası yok, başka bir şey. Üstelik Fabrice'i nasıl yüzüstü bıraktığını düşününce..."

"O Fabrice'i yüzüstü bırakmadı," diye bağırdı Jean-Christophe.

Simon iki eliyle onu sakinleştirmek istedi:

"Tamam, tamam, sözümü geri alıyorum... Peki, sen bu kızla ne yapmayı düşündüğünü konuştun mu, planladıklarını ona anlattın mı?"

"Henüz değil, yakında konuşacağım. Sorun, meteliğe kurşun atmamda. Biriktirdiğim üç beş kuruşu da Isabelle ile aramızda geçen olaylardan sonra barlarda, kerhanelerde harcadım Oran'da."

"Bak işte, sen de bir anlamda itiraf ediyorsun. O ayrılığın sende yarattığı tahribattan yeni kurtuldun. Henüz kendini toparladığını da zannetmiyorum, üstelik bu şehir kızına duyduğun aşk da bence sadece bir saman alevi, gelip geçecek. Kendine zaman tanımalısın, boynuna ipi geçirmeden önce gerçek düşüncelerini öğrenmen gerekir. Hatta bazen, bu maceraya sadece Isabelle'i kıskandırmak için soyunup soyunmadığını bile düşünüyorum."

"Isabelle benim için artık geçmişte kalmış bir hikâye."

"İnsan kapıyı, çocukluktan beri âşık olduğu bir kızın suratına parmak şaklatır gibi 'şaaak' diye kapatamaz, Chris."

Simon'un sözleriyle incinen, benim suskunluğumla daha da hiddetlenen Jean-Christophe, aniden sandalyesinden kalktı, seri ve kararlı adımlarla gidip sertçe salonun kapısını açtı ve öylece durdu.

"Demek bizi kovuyorsun, Chris?" dedi tekrar öfkelenen Simon.

"Öyle demeyelim de, suratınızı yeterince gördüm diyelim. Sana gelince Simon, bana borç vermek istemiyorsan verme, önemli değil. Ama sana yalvarırım! En azından, anlamları senden çok uzak olan kavramların arkasına gizlenip de beni bunaltacak, belimi bükecek sözler etmemek nezaketini göster."

Jean-Christophe, söylediklerine kendisi de inanmıyordu, Simon'un onun için üstündeki gömleği bile çıkarıp vereceğini çok iyi biliyordu; çirkin ve kırıcı davranmak istiyordu, bunu da başarmıştı; Simon salonu yıldırım hızıyla terk etti, onu yakalamak için sokakta bir süre peşinden koştum.

Amcam, beni odasına davet etmişti; uzanarak kitap okumayı çok sevdiği kanepesine oturmamı istedi. Yüzüne renk gelmiş, biraz kilo almış, gençleşmişti. Elleri hâlâ biraz titriyordu, ama bakışları son derece canlıydı. Oran'da polisin evi basıp onu götürdüğü güne kadar tanıdığım ve hayranlık duyduğum insana, amcama tekrar kavuştuğum için çok mutluydum. Okuyor, yazıyor, gülümsüyor, koluna Germaine'i takarak düzenli yürüyüşlere çıkıyordu. Onları birlikte yürürken görmek o kadar hoşuma gidiyordu ki, sanki iç içe geçmiş, kaynaşıp tek vücut olmuşlardı, çevrelerindeki insanlar umurlarında bile değildi, kendi dünyalarında yaşıyorlar, kimseyle ilgilenmiyorlardı. İlişkilerinin sadeliğinde, akışkanlığında öylesine bir derinlik, şefkat ve özgünlük vardı ki, onları gözümde yüceltiyordu. Hayranlık duyduğum en saygın çifttiler. Onları birbirlerine yeterken görmek, içimi bütünlük ve bereket duygularıyla birlikte, onların utangaç mutluluğuna benzer bir sevinçle dolduruyordu. Şeriat kurallarına göre, Müslüman bir kadının Müslüman bir erkekle evlenebilmesi için

İslam dinini kayıtsız şartsız kendisine din olarak seçmesi gerekirken, amcam bu düşüncede değildi. Onun için eşinin Hıristiyan ya da putperest olmasının hiçbir önemi yoktu. İki insanın birbirlerini sevdiklerinde zorluklara ve toplum dışına itilmeye göğüs gerebileceklerini, Tanrı'nın buna göz yumacağını, bunun pazarlığının olamayacağını, çünkü her türlü taviz ya da düzenlemenin en kutsala yapılan bir saldırı olacağını söylerdi.

Elindeki kalemi, mürekkep hokkasının içine koydu ve düşünceli bir ifadeyle bana döndü:

"Yolunda gitmeyen nedir, evladım?"

"Nasıl?"

"Germaine bir sorunun olduğunu düşünüyor."

"Hangi sorun olduğunu anlayamadım, bir şeylerden mi yakınmışım?"

"Problemlerinin sadece kendisini ilgilendirdiğini düşünenler için söylediklerim gereksiz... Ancak bil ki sen tek başına değilsin, Yunus. Özellikle beni rahatsız ettiğini de düşünme. Dünyada en sevdiğim varlık sensin. Geçmişimden bana kalan yegâne yadigârsın... İnsanın büyük sıkıntılar yaşadığı dönemece geldin. Kendin için bir eş seçmeyi, kendi evinin sahibi olmayı, kendi yaşamını kurmayı düşünür insan bu yaşlarda. Bu da son derece doğaldır. Her kuş mutlaka bir gün kendi kanatlarıyla uçacaktır."

"Germaine kafasına eseni anlatıyor."

"Bu kötü bir şey değil. Seni ne kadar sevdiğini biliyorsun. Bütün duaları senin için. Ayrıca, sen de ondan hiçbir şeyini saklama. Paraya ya da başka bir şeye ihtiyacın varsa çekinme, biz bunun için varız evladım."

"Ondan bir saniye bile şüphem olmadı, amca."

"Bak işte, rahatlattın beni şimdi."

Çalışma odasını terk etmeden önce beni durdurdu, kalemini tekrar hokkadan alarak bir kâğıda bir şeyler karaladı ve bana verdi.

"Kitapçıya gidip bana bu kitabı alır mısın, lütfen?"

"Tabii ki amca, hemen gidiyorum."

Kâğıdı cebime sokup sokağa çıktım. Germaine'in bir sorunum ol-

duğunu düşünmesinin nedenlerinin neler olabileceğini düşünmeye başladım.

Son haftalarda ortalığı kasıp kavuran sıcaklık biraz hafiflemişti. Kavurucu sıcaklardan hayatlarını kaybetmediklerine şükreden yaşlılar bile, sıcağa karşı korundukları yerlerden yavaş yavaş dışarıya çıkmaya başlamışlardı. Evlerinin önünde, üstlerinde terden sırılsıklam olmuş gömlekleri, ayaklarında şortları, kafalarında geniş şapkaları, kıpkırmızı suratları ile taburelerine kurulmuş, anizetlerini yudumluyorlardı. Akşam olmasına pek bir şey kalmamıştı, denizden gelen rüzgâr insanları serinletiyordu... Cebimde amcamın istediği kitabın adının yazılı olduğu kâğıt, vitrini kitaplar ve yerel ressam çıraklarının yaptığı naif tablolarla dolu kitapçıya doğru yöneldim; kapıyı açıp içeri girdiğimde donup kaldım; Émilie tezgâhın arkasındaydı...

"Merhaba," dedi, o da çok şaşırmıştı.

Birkaç saniyeliğine de olsa ne için geldiğimi unutmuştum. Yüreğim çılgın bir demircinin örsünde demiri dövdüğü gibi çarpıyordu.

"Bayan Lambert birkaç gündür hasta, onun yerine ben bakıyorum," diye sormamama rağmen açıklama ihtiyacı hissetti.

Ben hâlâ kâğıdı arıyordum ceplerimde.

"Nasıl yardımcı olabilirim size?"

Nihayet kâğıdı bulmuştum, hiçbir şey söyleyemeden ona uzattım.

"Albert Camus'nün *La Peste*'i.[1] Gallimard Yayınları'ndan..."

Telaşla arka taraftaki raflara doğru gitti; muhtemelen heyecanını yenmek için böyle yapmıştı. Benim için de iyi olmuştu, nefesimi toparladım. Bir taraftan "Camus... Camus..." diye kendi kendine konuşarak, üstteki raflara bakmak için portatif merdiveni çektiğini, çıktığını, indiğini, bir müddet sonra aynı hareketleri tekrarladığını duyduğum seslerden anlıyordum. Sonunda hafif bir çığlık işittim:

"Hah! İşte buradaymış."

Elinde kitap, kocaman gözleriyle geri geldi.

"Burnumun dibindeymiş, beklettim, özür dilerim."

Uzattığı kitabı alırken, elim eline değdi. Oran'daki restoranda masanın altından dizime dokunduğu anda hissettiğim elektrik şimdi bir

1 Veba. (ç.n.)

kez daha çarpmıştı beni. Bir an göz göze geldik, acaba aynı etkiyi hissediyor muyuz diye bakıştık sanki. Gözleri lal rengiydi, kendi suretini bana yansıtıyordu adeta.

"Amcanızın sağlığı nasıl," diye sordu rahatsızlığımızı hafifletmek istercesine.

Ne demek istediğini tam olarak anlamamıştım.

"Amcanızın sağlık durumu, geçen akşam..."

"Ha!.. Evet. Evet, şimdi daha iyi."

"Umarım önemli bir şey değildi."

"Yok, öyle çok endişelenecek bir durum yoktu."

"O akşamki ani gidişinizden sonra çok merak etmiştim."

"Evet, korkuttu bizi."

"Sizin için çok endişelenmiştim, Bay Jonas, renginiz o kadar solmuştu ki telefonda konuştuktan sonra."

"Yok canım, alışkınım bu tür durumlara."

Yüzünün kızarıklığı yavaş yavaş kayboluyordu. Şaşkınlığını yenmeye başlamıştı. Bakışlarıyla gözlerimi öyle bir kavradı ki, bırakmaya hiç niyeti yoktu.

"O telefonun gelmemiş olmasını isterdim. Tam size alışmaya başlıyordum. Sizi o akşam çok fazla konuşurken duymadık."

"Biraz sıkılganımdır."

"Ben de öyle. Dayanılması güç bir durum. Üstelik bizlere çok şeyler kaybettiriyor... Siz gittikten sonra çok sıkıldım."

"Neden? Simon formunun zirvesindeydi oysa."

"Ama ben değildim."

Eli, kitaptan kayarak elimin üstüne geldi usulca; hemen kolumu çektim.

"Neden korkuyorsunuz Bay Jonas?"

Bu ses!.. Titremiyordu artık, güveni gelmiş, netleşmiş, güçlenmişti, annesinin ses tonu gibi egemendi.

Eli tekrar gelip benim elimi buldu; bu kez bıraktım elimi, çekmedim.

"Uzun zamandır sizinle konuşmak istiyordum, Bay Jonas. Ama bir hayal gibi sürekli benden kaçtınız... Benden neden kaçıyorsunuz?"

"Sizden kaçmıyorum..."

"Yalan söylüyorsunuz... Bazı şeyler vardır, ilk yapmacık, sahte hareketten itibaren kendilerini ele verirler. Aklımızdan geçen şeyleri ne kadar gizlemek istesek de beden insanı yakalattırır... Kendimize bir zaman dilimi ayırabilseydik o kadar mutlu olurdum ki. Pek çok ortak noktamız olduğuna eminim, inanmıyor musunuz buna?"

"..."

"Arzu ederseniz, bir randevu zamanı kararlaştırabiliriz."

"Sorun şu ki, son zamanlarda işim başımdan aşkın."

"Sizinle kimsenin olmadığı bir ortamda baş başa görüşmek isterdim."

"Hangi konuda?"

"Şimdi bunun ne zamanı, ne de yeri... Sizi evimde ağırlamak beni çok mutlu edecektir. Evimiz Derviş Yolu'nda. Size söz veriyorum, görüşmemiz uzun sürmeyecek."

"Tamam, ancak aramızda konuşulacak ne gibi bir konu olabilir, onu anlayamıyorum. Ayrıca, Jean-Christophe..."

"Ne Jean-Christophe'u?"

"Küçük bir kasabada yaşıyoruz, küçükhanım. İnsanlar genelde boşboğaz. Ayrıca Jean-Christophe'un da hoşuna gitmeyebilir."

"Ne hoşuna gitmeyebilir?.. Ortada ayıplanacak bir durum yok ki. Ayrıca, bu onu hiç mi hiç ilgilendirmez. Onunla benim aramda, henüz kesinleşmiş, adı konmuş bir ilişki de yok üstelik."

"Rica ederim, bu şekilde konuşmayın lütfen, Jean-Christophe sizin için deli oluyor."

"Jean-Christophe harika bir çocuk. Seviyorum da onu... Ama yaşamımı paylaşacak kadar değil."

Söyledikleri beni çok şaşırtmıştı.

Gözleri bir yatağan gibi parıldıyordu.

"Bana öyle bakmayın lütfen, Bay Jonas. Doğruyu söylüyorum. Onunla aramızda hiçbir şey yok."

"Kasabadaki herkes ikinizi nişanlı olarak biliyor."

"Yanılıyorlar... Jean-Christophe benim sadece dostum, daha fazlası değil." Elimi usulca sıkarak göğsüne götürdü:

"Kalbim bir başkasına ait..."

"Bravo!" diye şiddetli bir ses duyduk.

Bağırtıyla ikimiz de taş kesmiştik: Jean-Christophe elinde çiçek buketi ile kapının girişinde dikiliyordu. Suratından yansıyan, gözlerinden fışkıran hiddet, yanardağın püskürttüğü kor alevler gibi beni yakıyordu. Gördüklerine inanamadan, yıkılmış, iğrenmiş, çökmüş bir vaziyette kapının eşiğinde duruyordu; dünya başına yıkılmış, yüzü dağılmış, dudakları titriyordu.

"Bravo!" diye bir kez daha bağırdı.

Elindeki çiçek buketini yere attı, hırsla tekmeledi, ezdi.

"Bu gülleri hayatımın aşkına getirmiştim ama artık gereği yok. Ne aptalım! Ne kafasızım ben!.. Ya sen Jonas, ne kahpeymişsin be!"

Arkasını döndü, kapıyı o denli sert vurdu ki camı çatlatmıştı, çekip gitti.

Peşi sıra sokağa fırladım, ara yollara sapmış deli gibi hızlı yürüyor, önüne gelen her şeye tekme savuruyordu. Peşinden koştuğumu fark edince durdu, parmağını sallayarak beni tehdit etti:

"Olduğun yerde kal, Jonas. Eğer seni bok gibi yerden kazımalarını istemiyorsan sakın bana yaklaşma!"

"İnan bana, kesinlikle bir yanlış anlaşılma var. Onunla benim aramda hiçbir şey yok, inan."

"Siktir ol git, pislik herif! Onu da al, cehennemin dibine git! Sen pislik, kalleş, bok herifin tekisin!"

Sonunda iyice çıldırdı, üstüme yürüdü, o hışımla beni yakamdan kavradı ve bir evin bahçe duvarına yapıştırdı. Ağzından salyalar saçarak sürekli küfür ediyordu. Karın boşluğuma sert yumruklar atıyordu. Nefesim kesilip dizlerimin üstüne kapaklandım.

"Neden, söyle neden, pislik herif? Her mutluluğa koşuşumda ayaklarıma dolanıyorsun!" Gözleri kan çanağına dönmüştü, haykıran sesi titriyordu, salyalar akıyordu ağzından.

"Neden, Allah'ım neden her seferinde kötü bir kader gibi yoluma çıkıyorsun, karşıma dikiliyorsun, ha söyle?"

Geri çekildi, hızını aldı, gücünü topladı ve bu kez karın boşluğuma çok sert bir tekme indirdi.

"Seni lanetliyorum!.. Seni tanıdığım güne lanet ediyorum!" diye

canhıraş feryatlar savurarak koşarak uzaklaşmaya başladı. "Artık senin suratını yaşamımın sonuna kadar görmek istemiyorum, kalleş, zavallı, pislik herif."

Yerden kalkmaya çabalıyordum. Canım çok yanıyordu, arkadaşımın şiddetinden mi, yoksa duyduğum üzüntüden mi, kestiremiyordum.

Jean-Christophe evine gitmemişti. André, onu tarlalar arasında deliler gibi koşarken gördüğünü söyledi; ondan sonra da kendisinden hiçbir haber alan olmadı. İki gün bekledik, bir hafta bekledik; hiçbir haber yoktu. Ailesi telaştan ve endişeden yataklara düşmüştü. Oysa Jean-Christophe yakınlarını hiç habersiz bırakmazdı. Isabelle ile ilişkisini bitirdiğinde de ortadan kaybolmuştu, ama akşamları annesine telefon edip iyi olduğunu bildirmeyi ihmal etmemişti. Simon bilgi edinmek için sık sık bana geliyordu. Rahat değildi, endişelerini de gizlemiyordu. Jean-Christophe bir depresyondan henüz çıkmıştı, ikincisi onun için çok fazlaydı. Ben daha da kötü şeyler düşünüyordum. Bu varsayımlar sabaha kadar gözümü kırptırmıyordu bana. Her türlü senaryoyu düşünerek geçiriyordum gecelerimi, sık sık kalkıp elime bir sürahi su alarak balkonda bir aşağı bir yukarı gidip geliyordum. Kitapçıda olan bitenlerden kimseye söz etmek istemiyordum. Utanıyordum; bu talihsiz olayın hiç yaşanmadığına kendimi inandırmaya çabalıyordum.

"Bu kaltak, ona hoş olmayan bir şeyler söylemiş olmalı," diye homurdandı Simon, Émilie'yi kastederek. "Kurcalayacağım, elimi ateşe sokacağım. O herkese kuyruk sallayan karının bu işte mutlaka bir parmağı olmalı."

Simon'un gözlerine bakmaya cesaret edemedim.

Ortalığı fazla ayağa kaldırmamak için Oran'daki tanıdıkları vasıtasıyla gizlice araştırmalar yaptıran Jean-Christophe'un babası, oğlunun ortadan kayboluşunun sekizinci günü, dayanamayıp konuyu polise intikal ettirdi.

Jean-Christophe'un ortadan kayboluş haberini alan Fabrice hemen Rio'ya geldi.

"Ne oldu? Neden oldu?"

"Hiçbir şey bilmiyorum," diye yanıtladı Simon, kızgın ve bezgindi.

Üçümüz birlikte arkadaşımızı aramak üzere Oran'a gittik, bütün randevuevlerinin, barların, Scalera semtindeki üç beş kuruş karşılığında yaşlı fahişelerle kalitesiz şaraplar içip, afyon çekerek günlerce kapanabileceğiniz kötü şöhretli hanların altını üstüne getirdik; tek bir ipucu bile bulamadık. Jean-Christophe'un fotoğrafını mekân sahiplerine, meyhanecilere, kapılardaki iri yarı adamlara, hamam tellaklarına gösteriyorduk; kimse görmemişti, ne hastanelerde ne de karakollarda.

Émilie beni ziyaret etmek için eczaneye geldi. İçeri girerken gördüğümde onu kapı dışarı etmek geçti aklımdan. Annesi haklıydı; bakışlarımız karşılaşınca tehlikeli ve olağandışı etkileşimler, şeytani unsurlar devreye giriyordu. Ama içeri girdiğinde karşı koyma gücüm beni terk ederek birden kayboldu. Émilie'ye kızgındım, Jean-Christophe'un kaçışından, başına gelebileceklerden onu sorumlu tutuyordum; buna rağmen, suratında okuduğum üzüntü ifadesiyle bu düşüncem yerini acıma duygusuna bıraktı. Parmaklarıyla bir mendili çekiştiriyor, dudakları büzülmüş, tezgâhın karşısında duruyordu; pişman, güçsüz ve umutsuz bir hali vardı.

"İnanılmaz derecede üzgünüm."

"Ya ben!"

"Üstelik, bir de sizi bu işe karıştırdığım için üzgünüm."

"Olan oldu bir kez."

"Her gece Jean-Christophe'un başına bir şey gelmemiş olsun diye dua ediyorum."

"Nerede olduğunu bilebilseydik o da yeterli olurdu."

"Hâlâ hiçbir haber yok mu?"

"Hayır."

Parmaklarını birbirlerine kenetledi:

"Sizce ne yapmalıyım, Jonas? Ona karşı hep dürüst davrandım. En başından beri, kalbimin bir başkasına ait olduğunu söylemiştim ona. Bana inanmak istemedi. Veya hâlâ bir şansı olabileceğini düşündü. Hiçbir şansının olmaması benim günahım mı?"

"Neden bahsetmek istediğinizi anlamıyorum, küçükhanım. Zaten şimdi böyle şeylerin ne yeri ne de zamanı..."

"Hayır," diye sözümü kesti. "Aksine, olayları oldukları gibi söylemenin tam zamanı şimdi. Utangaçlığımdan dolayı, emin olduğum şeyleri sonuna kadar anlatamadığım için iki kalp kırdım. Ben kalp kıran bir insan değilim. Kimseye kötülük yapmak gibi bir niyetim asla olmadı."

"Size inanmıyorum."

"Bana inanmanız gerek, Jonas."

"Hayır, bu mümkün değil. Fabrice'e saygı duymadınız; onun suratına gülümserken, masanın altından bana dokunmaya bile cesaret edebildiniz. Sonra, o küçük oyununuza beni de alet ederek Jean-Christophe'u yaraladınız..."

"Bir oyun değildi o."

"Benden ne istiyorsunuz? Yeter artık."

"Size... Size... Sizi sevdiğimi söylemek istiyorum."

Etrafımdaki her şey yerinden oynadı birden; eczanenin, arkamdaki rafların, tezgâhın, duvarların birbirinden ayrıldıklarını hissediyordum.

Émilie, parmaklarını elindeki mendile dolamış, karşımda kımıldamadan duruyordu.

"Sizden rica ediyorum, küçükhanım, evinize dönün lütfen."

"Söylediğimi anlamadınız mı? Beni görebilmeniz için kendimi başkalarının kollarına atıyordum, kahkahalarla gülüyordum... Size karşı nasıl davranacağımı, sizi sevdiğimi nasıl söyleyebileceğimi bilemiyordum."

"Söylememeniz gerek zaten."

"İnsan, yüreğinin o en güzel çağrısı karşısında nasıl susabilir ki?"

"Bilmiyorum, küçükhanım. Duymak da istemiyorum."

"Neden?"

"Rica ederim, yeter."

"Hayır, Jonas. Kimsenin benden böylesine bir talepte bulunmaya hakkı yok. Sizi seviyorum. Bunu mutlaka bilmelisiniz. Bunu söylemenin bana nelere mal olduğunu, kendimi sizin karşınızda nasıl

çırılçıplak hissettiğimi, size pek de dokunmayan ama beni yerle bir eden bir duygu konusunda ısrar etmenin, yırtınmanın ne olduğunu bilemezsiniz siz. Ama biliyorum ki eğer sussaydım, adeta gözlerimden fışkıran bu duygu beni iki misli daha fazla mutsuz edecekti; sizi seviyorum, seviyorum, seviyorum. Sizi her nefes alışımda sevdiğimi hissediyorum. Sizi ilk gördüğüm günden beri seviyorum... On yıl önceydi... Yine burada, bu eczanede. Sizin hatırlayıp hatırlamadığınızı bilmiyorum, fazla umurumda da değil ayrıca. Ama ben dün gibi hatırlıyorum, hiç unutmadım. O sabah çok yağmur yağmıştı, yün eldivenlerim sırılsıklam olmuştu. Her çarşamba günü buraya geliyordum, iğnelerimi yaptırtmak için. Ve o gün siz okuldan henüz gelmiştiniz. Zımbalı deri kayışlı okul çantanızın rengine, kapüşonlu paltonuzun kesimine, kahverengi ayakkabılarınızın çözülmüş bağcıklarına kadar her şeyi anımsıyorum. On üç yaşındaydınız... *Karayipler*'den söz etmiştik... Anneniz arka taraftaki odada benim tedavimi yaparken, bir gül koparıp coğrafya kitabımın arasına sıkıştırmıştınız."

Beynimde bir şimşek çaktı, zihnimi anı bulutları kapladı, baş döndürücüydü. Bir defada anımsadım adını: Émilie!.. Eczaneye *yekpare kayadan oyulmuş adam* eşliğinde gelen küçük kız. O piknik sırasında ne iş yaptığımı sorduğunda, eczacıyım dediğim zaman suratının şeklinin neden değiştiğini şimdi daha iyi anlıyordum. Söylediklerinde haklıydı; evet *biz çok uzun zaman önce bir yerlerde karşılaşmıştık...*

"Anımsadınız mı şimdi?"

"Evet."

"Bana Guadalup'un ne demek olduğunu sormuştunuz, ben de size Karayipler'de bulunan büyük bir Fransız adası olduğunu söylemiştim... Sonra, kitabın içinde koyduğunuz gülü bulunca inanılmaz etkilenmiştim, kitabı dakikalarca sımsıkı göğsüme bastırmıştım. O günü sanki dünmüş gibi hatırlıyorum. Şurada eski bir komodin vardı, üstünde bir çiçek vazosu duruyordu. Şu tezgâhın arkasında hâlâ duran etajerin üstünde, açık renklere boyanmış bir Meryem Ana heykelciği vardı..."

Tüm bu anıları deşerken, her şeyi inanılması zor bir netlikle peş peşe anımsıyordum, sesi yumuşacıktı, etkileniyordum. Bir sele kapılmıştım

sanki, yavaşça sürükleniyordum. Beynimde Bayan Cazenave'ın sesi, kızının söylediklerine karşı çıkıyor, yalvarıyor, feryat ediyor, biteviye aynı sözleri söylüyordu. Bütün o nafile feryatları, kızının sesinin beraklığını, sıcaklığını, iğne gibi yüreğime batışını engelleyemiyordu.

"*Yunus*'tu değil mi? Her şeyi anımsıyorum."

"Ben..."

Parmağını dudaklarımın üstüne koydu, susturdu beni:

"Lütfen, şimdi hiçbir şey söylemeyin. Söyleyeceğiniz şey beni korkutuyor. Kalp atışlarımın düzene girmesi, nefes alışımın düzelmesi için zamana ihtiyacım var."

Elimi tuttu, göğsünün üstüne koydu.

"Nasıl çarptığını hissediyor musunuz, Jonas... Yunus..."

"Yaptığımız kötü bir..." diyebildim, yine sözümü kesti, elimi geri çekmeye cesaret edemedim, bakışları ile beni hipnotize etmişti.

"Bunu neresinde kötülük var ki?"

"Jean-Christophe sizi seviyor, size deli gibi tutkun," dedim beynimde dev bir savaşa girişmiş ana kızın beni çıldırtan seslerini bastırmak için... "Her yerde sizinle evleneceğini anlatıyor insanlara."

"Bana niçin ondan bahsediyorsunuz?.. Konu biziz, söz konusu olan ikimiziz."

"Kusura bakmayın, küçükhanım... Benim gözümde Jean-Christophe, bir çocukluk anısından çok daha önemli, bunu böyle bilmenizi istiyorum."

Sözümü beklemediğim kadar zarif bir olgunlukla karşıladı. Üzülmüştüm:

"Kırıcı olmak istememiştim," dedim verdiğim sert yanıtı hafifletmek için.

Tekrar parmağını dudaklarımın üstüne koydu:

"Özür dilenecek bir şey yok, Yunus. Sizi anlıyorum. Hatta haklı bile olabilirsiniz, çünkü bunların zamanı değil şimdi. Ancak bilmenizi istediğim bir şey var; siz benim için bir çocukluk anısından çok daha fazlasını ifade ediyorsunuz. Bunun böyle olduğunu düşünmeye hakkım var. Haklı nedenler uğruna onu feda etmediğiniz sürece aşkta utanma ve suç yoktur..."

Bunları söyledikten sonra, sessiz sedasız, ardına bakmadan eczaneyi terk etti. Sokağın kalabalığı arasına karıştığı o an, hayatımın en derin yalnızlığını hissediyordum.

15

Jean-Christophe hayattaydı.

Rio Salado derin bir iç geçirdi, herkes rahatlamıştı.

Kimsenin beklemediği, artık umutların kaybolmaya başladığı bir anda, bir akşam annesini arayarak her şeyin yolunda gittiğini söylemişti. Bayan Lamy'e göre, sesini duyduğu oğlu iyi ve bilinci yerindeydi. Oğlu telefonda düzgün ve basit kelimelerle konuşmuş ve nefes alıp vermesi de normalmiş. Annesi, neden ortadan kaybolduğunu, nereden aradığını sormuş. Jean-Christophe ise annesine havada kalan cümlelerle yanıt vermiş, dünyanın Rio'dan ibaret olmadığını, keşfedilecek başka diyarlar, başka yollar olduğunu söyleyerek, nerede olduğunu, yaşamını nasıl sürdürdüğünü --çünkü Rio'yu terk ederken üzerinde hiç parası yoktu– laf kalabalığına getirip söylememiş. Bayan Lamy de ısrar etmeyip, oğlunun hayatta olduğunu bilmenin verdiği mutlulukla yetinmişti. Aslında "bilinci yerindeydi" deyimi, oğlunun yaşadığı travmanın derinliğinin korkusundan, onu saklamak için söylenmiş bir laftı, ayrıca yarayı daha da deşip tekrar kanatmak istememişti.

Daha sonra Jean-Christophe, Isabelle'e, ona karşı hissettiği büyük aşkı itiraf eden, bu aşkın meyvelerini toplayamamış olmaktan ne kadar büyük üzüntü duyduğunu anlatan çok uzun bir mektup yazmıştı. Aslında bu, bir tür vasiyet-mektuptu; Isabelle Rucillio çok gözyaşı dökmüş, olayı daha da dramatize ederek, reddettiği "nişanlısının" bu mektubu postaladıktan sonra kendisini bir falezin tepesinden uçuruma ya da bir trenin altına attığına inanmaya başlamıştı; zarfın üzerindeki mühür silinmiş olduğu için mektubun nereden postalandığı anlaşılamamıştı.

Üç ay sonra, bu kez Fabrice'e özür ve pişmanlık dolu bir mektup

gelmişti. Jean-Christophe, aşırı egoist davrandığını ve arzularının pençesine düştüğü için, okul yıllarından beri en iyi arkadaşı olarak gördüğü Fabrice'e, en basit dostluk kurallarını bile hiçe sayarak ne kadar büyük bir kötülük yaptığını kabul ediyor, onun hep en iyi arkadaşı olarak kalacağını söylüyordu... Bu mektupta da adresini vermemiş, ne yaptığını söylememişti...

Kitapçıda yaşanan olaydan sekiz ay sonra Jean-Christophe'un bu kez de Simon'a –bu arada Simon, Oran'da bir *Haute-Couture* modaevi açmak için Bayan Cazenave ile ortak olmuştu– gönderdiği mektubun içinden bir fotoğraf çıkmıştı; arkasında *"Sanki şato hayatı, sağol Başçavuşum!"* yazan fotoğrafta, elinde tüfeği, sıfıra vurulmuş saçları, üstünde er kıyafeti ile Jean-Christophe vardı. Zarfın üzerindeki posta mühründe Khemis Méliana yazıyordu. Fabrice hemen oraya gitmeye karar verdi. Simon ve ben de Fabrice'e eşlik ettik. Zarfın üstündeki şehirde bulunan garnizona gittiğimizde, üç dört senedir sadece yerel gençleri kabul ettikleri yanıtıyla karşılaştık, Cherchell'deki askeri okula bakmamızı önerdiler. Jean-Christophe'un ne Cherchell'deki, ne de daha sonra gittiğimiz Koléa'daki askeri okullarda izine rastladık. Bir sürü başka kapıyı çaldık, Alger ve Blida'daki askeri okul ve birlikleri gezdik; hiçbir şey elde edememiştik. Adeta bir hayalin peşinde koşuyorduk. Yorgun, çaresiz, Rio'ya döndük. Fabrice ve Simon grubumuzun reisinin neden böyle bir seçim yaptığını anlayamıyorlardı. Askerliği seçmesini, aşk yenilgisine bağlamakla birlikte bundan çok da emin değildiler. Bu arada Émilie, olan bitenlerden kendini sorumlu tutar havalarda olduğu izlenimini hiç mi hiç vermiyordu. Onu, bazen Bayan Lambert'in kitapevinde ona yardım ederken ya da kasabanın ana caddesinde melankolik tavırlarla vitrinlere bakarken görüyorduk. Jean-Christophe'un bu seçimi Rio'da çok insanın kafasını kurcalıyordu. Orduya yazılmak Rio Salado'lu bir gencin aklının ucundan bile geçmezdi; ordu, askerlik bize göre bir yaşam tarzı değildi ve Jean-Christophe'un kendisine eziyet etmek için yaptığını düşündüğümüz bu anlamsız seçimini kesinlikle anlayamıyorduk. Mektuplarında bir kez dahi neden özgürlüğünden, ailesinden, kasabasından vazgeçip de kendisini askerliğin ellerini kollarını bağlayan

sert kurallarına, kişiliksizleştiren ve körü körüne itaate yönelik yapısına terk ettiğinden bahsetmiyordu.

Simon'a gönderdiği mektup son mektubuydu.

Bana ise hiç mektup göndermemişti.

Émilie eczaneye gelip gitmeye devam ediyordu. Öyle anlar oluyordu ki tek bir söz etmeden karşılıklı oturuyorduk. Eklenecek sözümüz mü vardı ki? Birbirimize söyleyeceklerimizin hepsini, en azından özünü söylemiştik. Ona göre benim zamana ihtiyacım vardı ve sabır göstermeliydi; benim için ise, istedikleri gerçekleştirilmesi olanaksız şeylerdi, sorunum ise bunu onu bana saldırtmadan, dolayısı ile tüm kasabayı ayağa kaldırmadan ona nasıl anlatacağımı bilememdi. Olanaksız bir ilişkiydi benim açımdan, eşyanın doğasına aykırıydı. Ne yapacağımı şaşırmış durumdaydım. O yüzden de susmayı tercih ediyordum. Bu sefer de Émilie ipleri eline almak istiyor; kafasında kurguladığı önceliklerin sıralamasına sadık kalıyor, ama arayı soğutmamak için ilişkiyi sıcak tutmaya çalışıyordu. Jean-Christophe'la ilgili olarak kendimi suçladığımı zannediyor, zamanla bu vicdan azabımı yeneceğime, o güzel gözlerinin beni artık rahatlamış halde göreceğine inanıyordu. Kasabada Jean-Christophe'un hayatta olduğu haberi yayılınca, aramızdaki gerginlik bir nebze azalmıştı... Ama bu ilişkimizin normale döndüğü anlamına gelmiyordu. Evet, Jean-Christophe artık burada değildi, ama onun yokluğu bile aramızdaki mesafeyi azaltmıyor, düşüncelerimizi gölgeliyor, niyetlerimizi karartıyordu. Émilie her seferinde son derece kararlı, arkasında kavuşturduğu ellerinde gece benim için döktürdüklerini saklayarak geliyor, ancak tavrımı görüp gerçekle yüzleştiğinde pes ediyordu; ne elimi tutmaya, ne de parmaklarını dudaklarıma götürmeye cesaret edebiliyordu.

Geliş gidişlerine haklılık kazandırmak için kendine yerli yersiz hastalıklar yakıştırıyor ve bunlarla ilgili ilaçlar istiyordu. İlaç talebini kayıt defterine işliyordum, ilaç hazır olunca da kendisine veriyordum, hepsi buydu. İlacı verdiğimde birkaç dakika boyunca düşünceli bekliyor, sonra sırf soru sormuş olmak için ilacın içeriğiyle ilgili ya da kullanım şekline yönelik bazı sorular soruyor, sonra da evinin yolunu tutuyordu. Aslını söylemek gerekirse, kalbini tekrar

bana açabilmek için umutsuzca bir ışık, bir kıvılcım bekliyordu; ama ben ona umut vermiyordum. Bu sessiz, hatta acıklı ısrarlarına karşı ilgisiz kalıyor, kendimi koyuvermemek için olağanüstü bir çaba gösteriyordum, çünkü biliyordum ki göstereceğim en ufak bir zafiyet kıvılcımından bile yararlanıp olayı tekrar alevlendirecekti.

Onun umutsuzca geliş gidişleri, benim farkında değilmiş gibi yapıp oynadığım oyun, bana acı çektiriyordu. Ancak Émilie'nin bu geliş gidişlerinin bende alışkanlık yapmaya başladığını, günlük uğraşlarım arasında yavaş yavaş birinci sıraya yükseldiğini, beni istila etmeye başladığını hissediyordum. Geceleri yatağımda hareketlerini, sessizliğini zihnimden bir film şeridi gibi geçirmeden uyuyamıyordum. Gündüzleri tezgâhımın arkasında çıkıp gelmesini bekliyordum; kapıdan giren her müşteri bana onun yokluğunu hatırlatıyor, kapının açıldığını haber veren her çıngırak sesinde heyecanla titriyor, kafamı kaldırıp onun yerine bir başka müşterinin girdiğini görünce sinirlenmeme engel olamıyordum. Varlığımın derinliklerinde yaşamaya başladığım değişim neydi? Neden düzgün bir insan olduğum için kendime kızıyordum? Büyülerin ve günahların ayaklarını kaydıramıyorsa, yasaklara boyun eğiyorsa, kendi isteklerine, sınırsızlıklarına getirilen engellere isyan etmiyorsa eğer, aşk ne işe yarıyordu ki?.. Ne düşüneceğimi, ne yapacağımı bilemiyordum... Émilie'nin yaşadığı üzüntü bana bütün saygısızlıklardan, sövgülerden, aşağılanmalardan daha ağır geliyordu.

"Daha ne kadar sürecek bu, Yunus?" diye sordu, artık dayanamıyordu.

"Neden söz ettiğinizi anlayamadım."

"Halbuki körlerin bile görebileceği bir şey. Bizden söz ediyorum... Bana nasıl bu şekilde davranabilirsiniz? Acımı ve beklentilerimi, aşırı hoşgörümden dolayı gözardı etmeye çalıştım, defalarca geldiğim bu iç karartıcı eczanede sizi zorlamamak için. Ama görünen o ki, siz beni bilerek ve isteyerek aşağılıyorsunuz... Nedir suçum, hangi günahı işledim ki siz bana bu şekilde davranıyorsunuz? Neden ayrı dinlerden olmamız mı? Benim Hıristiyan, sizin Müslüman olmanız mı sorun, bu mu?"

"Hayır."

"O zaman nedir sorun? Sakın bana karşı ilgisiz olduğunuzu, bana karşı hiçbir şey hissetmediğinizi söylemeyin. Sorunun bu olmadığını biliyorum. Nedir o zaman sorun? Size karşı tüm hissettiklerimi söyledim, tek tek anlattım. Bunun ötesinde daha ne yapmalıyım?"

Kendinden geçmişti, isyan ediyordu artık, gözleri dolmuş, ağlamasına ramak kalmıştı. Göğsünde çaprazlama birleştirdiği yumruklarıyla beni boynumdan yakalayıp silkelemek, sarsarak kendime getirmek ister gibiydi.

"Üzgünüm."

"Ne demek üzgünüm?"

"Yapamam."

"Neyi yapamazsınız?"

Sıkıntı içindeydim. Davranışlarımın karmaşıklığından, kararsızlığından mutlu değildim, gurur duymuyordum. Sonunun olmadığını bildiğim halde, aramızdaki bu ilişkiyi büyük bir kararlılıkla bitirip Émilie'nin özgürlüğe kavuşması, hak etmediği davranışlara maruz kalmaktan kurtulması için harekete geçmemekle, olayı sürüncemede bırakmakla suçluyordum kendimi. Hâlâ kendime yalan söylemekle meşgul değil miydim, kanıtlanacak, aşılacak hiçbir şey olmamasına rağmen halen kendimi mi sınıyordum acaba? Bu da insanın bir tür kendine eziyet etmesi değil miydi? Kellemi kopartmadan, kendimi kaybetmeden bu işi nasıl kesip atacaktım? Émilie haklıydı; ona karşı çok güçlü şeyler hissediyordum. Onu unutmak, benliğimden silmek için ne zaman bir neden bulmak istesem, tüm varlığım isyan ediyordu. Ne yapmalıydım?

"Sizi seviyorum, Yunus... Duyuyor musunuz beni?"

"..."

"Gidiyorum ben. Bir daha gelmeyeceğim. Benim hissettiklerimi siz de bir gün hissederseniz beni nerede bulacağınızı biliyorsunuz."

Gözünden yanaklarına doğru bir damla yaş süzüldü; silmedi gözyaşını. Kocaman gözlerinde boğuluyordum, ellerini önünde birleştirdi, arkasını döndü ve çıkıp gitti.

"Yazık..."

Amcam arkamdaydı. Ne demek istediğini anlayabilmem için birkaç saniye gerekti. Konuşmalarımızı mı duymuştu? Kapı dinleyecek bir insan değildi amcam. Aramızda her şey konuşulmuştu şimdiye dek, ama kadın konusu asla. Bir tabuydu bu konu aramızda; derin bilgisine ve özgür düşüncelerine rağmen, toplumumuzdan gelen, atalarından kalma sıkılganlığı onun benimle bu tür konuları yüz yüze konuşmasını engelliyordu. Toplumumuzda, bu tür konulara geleneksel açıdan ya imalarla ya da görücüyle, yani araya başka bir insanın konmasıyla değinilirdi; amcam da böyle bir şeye gerek duyması halinde araya mutlaka Germaine'i koyardı.

"Arka odadaydım, kapı da kapalı değildi."

"Önemli değil."

"Belki böylesi daha iyi oldu. İstemeden öğrenilen konular belki bir işe yarar. Kim bilir?.. O kızla konuştuğunu duydum. Kendi kendime, kapa kapıyı dedim! Ama kapamadım. Kapamamamın nedeni, bana yakışmayacak çirkin bir merak değil; yüreklerin karşılıklı konuşmalarını hep sevmişimdir, sadece bu nedenle kapatmadım; bundan daha muhteşem bir senfoninin var olabileceğini düşünemiyorum. Konuşmama izin verir misin?"

"Tabii ki, amca."

"Ne zaman istersen konuşmamı kesebilirsin, oğlum."

Tezgâhın öbür tarafına geçti, banka oturdu, boynunu eğdi, önce parmaklarına baktı, ardından uzaklardan gelen bir sesle konuşmaya başladı:

"Erkek, kadının varlığını ve saygınlığını hiçe sayarak, kaderinin çizdiği yolda kendi başına ilerleyebileceğini zannettiğinde, o sakarlığa, yanılgılara, hesap hatalarına, yanlış hareketlere, anlamsız ve vurdumduymaz yürekliliklere ve sürekli başarısızlıklara rıza göstermiş demektir... Evet, kadın her şey değildir, ama her şey onun üzerine bina edilir... Çevrene bakın, tarihi incele, tüm dünyaya bak ve bana söyle, kadınlar olmadan erkeklerin başlarına ne işler gelmiştir, kadınlara şükretmeden dileklerde bulunan ve dualar eden erkelerin durumları ne olmuştur?.. İnsan, ister Karun kadar zengin, ister bir zavallı kadar meteliksiz, ister zalim bir hükümdar, ister zalimlerin

ezdiği garip bir insan olsun, eğer kadın bir kez sırtını dönerse, hiçbir ufuk, 'görüş'ümüz için yeterli olmayacaktır biz erkeklere."

Gülümsedi, sanki çok eskilerde kalmış bir anısı aklına gelmişti.

"Kadın, erkeğin en yüksek amacı değilse, kısacası bu dünyadaki bütün amaçların önceliğini oluşturmuyorsa, o yaşam ne sevinçleri, ne de acıları hak ediyor demektir."

Dizlerine vurdu ve ayağa kalktı:

"Küçükken sık sık Grand Rocher'ye[1] giderdim güneşin batışını seyretmek için. Doyumsuz bir seyirdi. Güzelliğin gerçek yüzünün o olduğunu zannederdim. Sonra ovaları, ormanları bembeyaz bir huzurla kaplayan karı gördüm, ardından cennet gibi bahçeler içinde muhteşem saraylar gördüm ve daha başka bir dolu inanılması zor güzelliğe şahit oldum ve kendime sordum, nerede cennet, cennet hangisi diye?"

Elini omzuma koydu:

"Eğer içindeki huriler olmasaydı, Cennet sadece bir natürmort tablo olarak kalırdı..."

Omzuma geçirdiği parmaklarıyla heyecanını bana iletiyor, tüm benliğimi adeta titretiyordu. Bir semender gibi, küllerinden yeniden doğuyordu amcam; yeniden dirilişinin, tekrar dimdik ayağa kalkışının mucizesini bana aktarmak istiyordu. Öylesine heyecanlıydı ki, ağzından çıkan her cümlesinde, her düşüncesinde gözleri yerlerinden fırlayacakmış gibi oluyordu:

"Günbatımı, ilkbahar, denizin mavisi, gecenin yıldızları gibi bizleri tutkuyla çeken şeyler sadece bir kadının çevresine üşüştüklerinde erkeğe büyülü gelirler, evladım... Zira 'güzellik', gerçek, tek, en önde gelen ve mutlak güzellik, kadındır. Geriye kalan her şey aksesuardır, teferruattır..."

Diğer elini de öbür omzuma koydu. Bakışlarımdaki bir şeylerin peşinde koşuyordu, fark etmiştim. Başını benimkine doğru yaklaştırdı, burunlarımız neredeyse birbirine değecekti, nefeslerimizi soluyorduk karşılıklı. Belki, Germaine'e koşup, yeğeninin artık kendilerinin oğulları olacağının müjdesini verdiği gün hariç, onu bu durumda görmemiştim şimdiye dek.

1 Büyük Kayalık. (ç.n.)

"Eğer bir kadın seni seviyorsa Yunus, eğer bir kadın seni yüreğinin derinliklerinde gerçekten seviyorsa ve sende de, sana tanınan bu ayrıcalığın ayırdına varabilmek için gerekli yürek ve zihin varsa, hiçbir yargı, hiçbir kutsiyet ayağının tozu bile olamaz evladım, bunu sakın unutma."

Çalışma odasına çıkmak için merdivene doğru yöneldi, bir ayağı basamakta, bir eli merdivenin tırabzanında durdu, bana doğru döndü:

"Koş, yetiş ona... Burnunun ucundan geçen bir kuyruklu yıldızı bile bir gün tekrar yakalama fırsatını ele geçirebilirsin, ancak yaşamının 'gerçek fırsatını' kaçıran bir insanın pişmanlığını dünyanın bütün zaferleri, görkemleri bile teselli etmekte yetersiz kalır."

Amcamın söylediğini yapmadım.

Fabrice Scamaroni, 1951 yılının Temmuz ayında Hélène Lefèvre ile evlendi. Harika bir düğün oldu; davetliler o kadar çoktu ki iki düğün düzenlendi. Birinci kutlama, Rio'nun önde gelenleri, Fabrice'in meslektaşları –*l'Echo d'Oran*'ın bütün yazıişleri personelinin de dahil olduğu geniş bir gazeteci kitlesi vardı– sanatçılar, tanınmış sporcular ve Oran'ın kaymak tabakasının önemli bir kısmı için düzenlenmişti, ki bunların arasında ünlü yazar Emmanuel Roblès de vardı. Bu birinci kutlama, Bayan Scamaroni'nin dostu olan tanınmış bir sanayicinin Aïn Turck'te, deniz kenarında bulunan büyük malikânesinde yapıldı. Bütün gece Simon'un kolundan ayrılmayan Émilie ile biraz aklı karışık gözüken Bayan Cazenave da davetliler arasındaydı. Simon ile ortak işleri adeta patlamıştı; açtıkları modaevi daha şimdiden Rio'nun ve Hamam Bouhdjar'ın en büyük zenginlerinin eşlerini, kızlarını giydirmekle yetinmeyip, güçlü rakiplere rağmen yavaş yavaş Oran'ın zenginleri arasında da adını duyurmaya başlamıştı. Açık büfenin başındaki hafif bir itişme esnasında Simon ayağıma bastı. Özür dileme zahmetine katlanmadan, elindeki tepsiyle birlikte bakışlarıyla Émilie'yi aramayı tercih etti, bulunca da çevresindekileri itiştirerek ona doğru ilerledi. Acaba benimle ilgili ne anlatmıştı Émilie? Çocukluk arkadaşım neden bana burada değilmişim gibi davranıyordu?

Bunu ona soramayacak kadar çok yorgun hissediyordum kendimi.

İkinci kutlamanın davetlileri ise kasabamızın sakinleriydi. Rio Salado, harika çocuğunun en mutlu gününü, kendi arasında en iyi ve en görkemli şekilde kutlamak istiyordu. Pépé Rucillio elli koyun hediye etmiş ve Sebdou'dan yörenin en iyi kuzu çevirme ustalarını getirtmişti. André'nin babası Jaime Jiménez Sosa, dört tarafı palmiyelerle çevrili büyük çiftliğinin bir kanadını Scamaroni'lerin emrine vermişti, etrafa ipek parlaklığında rengârenk bayrak ve tenteler gerilmiş, çiçek ve yapraklardan yapılmış bezek kordonları ile her yer donatılmış, sandalyelere minderler konmuştu. Açık büfe masaları ise yemek ve çiçeklerin ağırlığı altında sanki çökecekmiş gibi duruyorlardı. Avlunun tam ortasına dört yanı açık, içi halılar ve minderlerle döşenmiş dev bir çadır kurulmuştu. Hizmet eden uşaklar ise Araplardan ve yakışıklı genç zencilerden oluşuyordu; üstlerinde işlemeli yelekleri, bileklerine kadar inen, yürürlerken uçuşan şalvarları ve başlarında safran rengi türbanları ile haremağalarını andırıyorlardı. *Binbir Gece Masalları*'nı çağrıştırıyordu her şey. Burada da yine rahat değildim. Émilie gece boyunca Simon'un kolundan çıkmadı, Bayan Cazenave da olası bir kıskançlık krizine karşı bütün gece boyunca bakışlarını benden ayırmadı. Akşam ise destansı asma şehir Konstantin'den getirilen çok ünlü bir orkestra, Arap-Yahudi müziğinden oluşan repertuarıyla davetlileri coşturdu. Düğünün yapıldığı bahçenin bir ucuna çekildim, ölü bir ışık veren lambanın altında bulduğum kasanın üstüne oturmuş, tek kulağımla orkestranın çaldığı parçaları dinliyordum. Bana bir tabak dolusu kuzu çevirme ve ızgara et çeşidi getiren Celil, suratımdan düşenin bin parça olduğunu, bu suratla sadece burada bulunanların değil, tüm dünyanın bile keyfini kaçırabileceğimi hatırlattı bana. Suratsızlığımı fark edince, burada kalıp da davetlilerin keyfini kaçırmaktansa eve dönmemin daha doğru olacağını düşündüm. Ancak sonra bunun da doğru bir hareket olmayacağını fark ettim; Fabrice bunu alınganlıkla karşılayabilirdi, bir tek o kalmıştı dostum olarak, onu da kaybetmek istemiyordum.

Jean-Christophe gitmiş, Fabrice evlenmişti; Bayan Cazenave ile ortak olduğundan beri Simon'un yanına yaklaşılmıyordu, küçük dünyamın insanları yavaş yavaş azalıyordu. Sabahları erken kal-

kıyor, bütün günümü eczanede geçiriyor, akşam olduğunda ise ne yapacağımı bilemiyordum. Başlarda, André'nin barına gidip üç dört parti bilardo oynuyor, gece yatmak için eve dönüyordum, ama sonraları gecenin geç saatlerinde sokaklarda tek başıma dolaşmaya cesaret edememeye başladım. Onun yerine odama çıkıyor, elime kitabımı alıyor, aynı yerleri, algılayamadan defalarca okuyordum. Kendimi okuduğum kitaba veremiyordum. Aynı şey müşterilerim söz konusu olunca da geçerliydi. Kaç kez, doktorların yazdığı reçeteleri okumakta zorlandığımı, bir ilaç yerine başkasını verdiğimi, tezgâhın arkasında kaç kez o ilacı bu ilacı nereye koyduğumu hatırlamak için dakikalarca düşündüğümü Allah bilir. Hep beraber akşam yemeği için sofraya oturduğumuzda, daldığım düşüncelerden çıkarmak için Germaine masanın altından sık sık beni dürtmek zorunda kalıyordu. Bazen yemeği bile unutabiliyordum. Amcam durumuma üzülüyor, ama bir şey söylemiyordu.

Daha sonra olaylar hızlandı. Olayların peşine takılmak konusunda o kadar isteksizdim ki beni aştılar, geride bıraktılar, artık olanları takip edemiyordum. Fabrice'in ilk çocuğu doğdu, tombul, pembe yanaklı, şirin mi şirin bir bebekti. Hélène'le birlikte Oran'a yerleşmeye karar verdiler. Ardından, annesi Rio'daki bütün mal varlığını satıp Aïn Turck'e yerleşti. Ne zaman onların artık sessizlik içinde, kapısına kilit vurulmuş evlerinin önünden geçsem boğazıma bir şeyler takılıyordu. O ev geçmişimin bir parçasıydı adeta, takımadalarımdan bir ada daha kaybolmuştu. Artık başka sokaklardan geçerek gidiyordum gideceğim yerlere; onların evinin önünden geçmemek için, o evin bulunduğu adanın sanki hiç var olmadığına kendimi inandırmak için... André'ye gelince, o da kendinden üç yaş büyük bir kuziniyle evlendi ve balaylarını geçirmek için birlikte bir aylığına ABD'ye gittiler; ancak bir aylık balayı sonsuza dek uzadı, oraya yerleşmeye karar verdiler... Geriye José kalmıştı, o da barı eskisi gibi dolduramıyordu, Rio'nun insanları sabahtan akşama dek bilardo oynamaktan sıkılmışlardı artık.

Sıkılıyordum.

Plaj da benim için bir şey ifade etmiyordu artık. Arkadaşlarımın hepsi bir tarafa savrulmuştu; plajın yakıcı kumu o sırtüstü yatmanın

tatlı tembelliğinin keyfini eskisi gibi veremiyor, artık paylaşacak kimsem kalmadığı için dalgalar o coşkun hayallerimi birer birer söndürüyorlardı. Arabamdan çıkmak ihtiyacını bile hissetmiyordum, arabayı bir falezin tepesinde durduruyor, direksiyonun ardında büzülüp dalgaların kayaları dövmesini seyrediyordum. Bir ağacın gölgesinde kendimden geçmeyi, daha doğrusu kendimi unutmayı seviyordum, bir elim direksiyonda, bir elim yan koltuğun üzerinde, saatlerce kendimi uyuşturmaya çalışıyordum. Martıların çığlıkları, çocukların bağırtıları, denizin sesi bana sıkıntılarımı unutturuyor, içimi huzurla dolduruyordu, ta ki gece plajda son sigara ateşi sönene dek...

Oran'a dönmeyi düşünüyordum. Rio bana rahatsızlık vermeye başlamıştı. Artık mihenk noktalarını tanıyamıyor, fantezilerini hissedemiyordum. Sanki başka bir dünyada yaşamaya devam ediyordum; kasabanınkine koşut, ama kasabanınkinden farklı bir yaşam. İnsanların aynı insanlar olduğunun, simaları tanıdığımın farkındaydım, ancak onlara elimi uzatmaktan, dokunmaktan, dokunursam sadece rüzgâra dokunacakmışım duygusundan korkuyordum. Dönem değişmişti; bir dönem kapanmış, yeni bir dönemin beyaz, içimi bunaltan ve dokunmaktan korktuğum sayfası açılmıştı. Altında bulunduğum gökyüzünü, seyrettiğim ufku değiştirmem, biraz uzaklaşmam gerekiyordu; beni artık hiçbir yere götürmeyen köprüleri tamamen yaksam ne olurdu?

Kendimi o kadar yalnız hissediyordum ki...

Annemi ve kız kardeşimi aramayı düşündüm yeniden. Tanrım! Onları o kadar çok özlüyordum ki. Onlarsız bedenimin bir yerleri eksik gibiydi, onulmaz hissediyordum kendimi, hele bu kadar yalnızken. Durumun elverişsizliğine rağmen, onların nerede oldukları-na dair ufacık da olsa bir şeyler öğrenebilmek umuduyla, birkaç kez Jenane Jato'ya gittim. O konuda da mesafe ve zaman konusunda yanıldım. Zaman yaşama tutunabilme, hayatta kalabilme zamanıydı. Öncelikler, aciliyetler vardı. Engelli kızıyla tek başına yaşayan, terk edilmiş zavallı bir kadını kim anımsayabilirdi ki? İnsanların bu tür şeylerle kaybedecek vakitleri yoktu. Jenane Jato'ya akın vardı, gece gündüz durmaksızın yeni insanlar taşınıyordu. Gırtlakların kesildiği,

insanların üç beş kuruş için doğrandığı boş araziler, çalılıklar, artık yeni ve gerçek mahallelere dönüşüyordu, gürültülü sokakları, asfaltlanmış caddeleri ve mantar gibi biten dükkânları ile yeni bir dünya oluşuyordu. Tahta Bacak hâlâ yerindeydi, ama artık bir sürü rakibi vardı; ufacık, virane dükkânı yenilerin arasında sıkışıp kalmıştı. Berber, artık mühimmat sandığından bozma dükkânında ihtiyarları yere çöktürüp kafalarını kazımıyordu; o bile, artık duvarlarında aynaları olan, döner koltuklu, üzerine alet edevatını koydu tezgâhıyla bir berber dükkânı sahibi olmuştu. Kümes gibi odamızın bulunduğu avlu tepeden tırnağa yeniden inşa edilmişti; simsar Bliss silkinip işleri ele almışa benziyordu. Bana, annemle burun buruna gelse bile artık onu tanıyamayacağını söyledi, çünkü o günden sonra bir daha hiç görmemişti annemi. Kimse bilmiyordu annemle kız kardeşimin nerede olduğunu, yaşanan o dramatik geceden sonra kimse onları bir daha görmemişti. Falcı Betül'ün nerede olduğunu bulmayı başardım; iskambil kâğıtlarını, su falına baktığı kapkacağını, ticaret sicil kaydı ile değiştirmiş, artık müşterilerinin problemlerini, sıkıntılarını çekmiyor, hamam işletiyordu! Annemden bir haber alırsa, mutlaka beni haberdar edeceğine söz verdi; iki yıldır hiçbir haber çıkmadı ondan da.

Araştırmalara tekrar girişmenin, Jean-Christophe ile aramızda geçenlerden sonra yaşananları unutturacağını, Émilie'yi her düşünüşümde içimi acıtan onulmaz yarayı hafifleteceğini zannediyordum. Onunla aynı kasabada yaşamama, gece gündüz tüm bedenimde varlığını sürdürmesine rağmen, yolda ona rastladığım zaman hiçbir şey yokmuş gibi yolumu değiştirmeye tahammül edemiyordum. Artık eczaneye beni görmeye gelmediği için yalnızlığımın büyüklüğünü daha iyi anlayabiliyordum. Acısının, hüsranın açtığı yaranın kapanmayacağını biliyordum, ancak çare neydi, onu bulamıyordum. Émilie beni hiçbir şekilde affetmeyecekti. Bana çok kızgındı, hatta benden nefret ettiğinden emindim. Karşılaştığımızda, bakışlarından öylesine kindar bir vahşet yansıyordu ki, ısırıklarını beynimde hissediyordum. Bunu hissetmem için başını kaldırmasına, bakışlarını bana yöneltmesine gerek yoktu; zaten o da bana bakmamaya özen gösteriyordu, ama buna rağmen, ister yere baksın ister gökyüzüne,

ne olursa olsun gözlerindeki o yanardağın püskürttüğü, tonlarca suyun bile söndüremeyeceği kor alevleri fark edebiliyordum.

Oran'da deniz kenarındaki küçük bir lokantada öğle yemeği yiyordum. Birisi cama vurdu; Simon Benyamin'di.

Deli gibi sevinmişti beni gördüğüne. Üstünde sıkı sıkıya sarıldığı bir palto, boynunda kaşkol vardı, kafasının ön tarafı iyice açılmıştı. Kapıya doğru koştu, açıp içeri girdi, sarmaş dolaş olduk:

"Hadi gel," dedi. "Seni gerçek bir lokantaya götüreyim de, balığı sen esas orada gör, lokum gibi ağızda eriyor."

Yemeğimi bitirmek üzere olduğumu söyleyince suratını buruşturdu, paltosunu, kaşkolunu çıkartıp karşıma oturdu.

"Dişe dokunur ne var bu 'aşevinde'?"

Garsona seslendi, kuzu şiş, yeşil salata ve yarım şişe kırmızı şarap istedi. Ardında keyifle ellerini ovuşturarak, bana:

"Yokluğunu hissettiriyorsun bilmiş ol, bana bozuk musun yoksa?.. Geçenlerde sana el salladım Lourmel'de, tınmadın bile!" dedi.

"Lourmel'de mi?"

"Evet, geçen perşembe günü. Kuru temizlemeciden çıkıyordun."

"Lourmel'de kuru temizlemeci var mı ki?"

Hiç hatırlamıyordum. Birkaç zamandır, arabama atlıyor, nereye gittiğimi bilmeden gaza basıyordum. İki defa kendimi Tilimsan pazarının göbeğinde buldum, neden, niçin oraya gittiğimin farkında değildim. Beni hiç bilmediğim yerlere götüren bir tür gündüz uyurgezerliğine yakalanmıştım. Germaine bazen nerede olduğumu sorduğunda, derin bir kuyunun dibinden çıkmış gibi oluyor, hiçbir şey anımsamıyordum.

"Üstelik keçi gibi zayıflamışsın da. Nedir seni bu denli bunaltan şey?"

"Ben de bilmiyorum Simon, inan ben de bilemiyorum... Ya sen?.. Sende yolunda gitmeyen bir şeyler var mı?"

"Ben gayet iyiyim, her şey yolunda."

"O zaman sokakta karşılaştığımız zaman neden kafanı başka tarafa çeviriyorsun?"

"Ben mi?.. Deli misin sen?.. Neden en iyi arkadaşımla karşılaştığım zaman kafamı çevireyim ki?"

"Tavırlarında kapris seziyorum. Beni almak için eve gelmeyeli bir yıldan fazla oldu Simon, halbuki eskiden..."

"İşlerim yüzünden. İşleri büyütmekle meşgulüm ama acımasız bir rekabet var piyasada. Bir karış ilerleyebilmek için kendinden mutlaka bir şeyler veriyorsun. Leşçilerle, rakiplerle boğuşmak için Rio'dan ziyade Oran'da oluyorum. Ne zannediyorsun ki? Yoksa havalara girdiğimi mi düşünüyordun?"

Peçeteyle ağzımı sildim. Sohbet beni rahatsız etmişti. Bu, alışık olduğum Simon "senfonisi" değildi, çok fazla yanlış "nota" basıyordu; beni haşlayan Simon, bana uymuyordu. Neşe kaynağım, sırdaşım, müttefikim, benim Simon'um bu değildi. Yeni sosyal statüsü onu benden uzaklaştırmıştı. Başarılı olmasını, herkes görsün diye hep ortalık yere park ettiği pırıl pırıl yeni arabasını mı kıskanıyordum? Yoksa Bayan Cazenave ile ortak olmasına mı içerlemiştim?.. Hayır, bunlar yanlıştı. Değişen bendim. Jonas, *Yunus*'un ardına sinmişti. Sertliğim, doğama sirayet etmeye başlamıştı. Katı yürekli biri olmuştum. Ezik, asla ortaya çıkmayan bir katı yüreklilikti bu, ama beni duyarsız kılmaya yetiyor da artıyordu bile. Artık kutlama şenliklerine, düğünlere, balolara, kafe teraslarında oturup keyif çatan insanlara katlanamıyordum. Onların saflıklarına alerji duyuyordum. Ve nefret ediyordum!.. Bayan Cazenave'dan nefret ediyordum, her şeyimle nefret ediyordum ondan... Hınç, insanı aşındıran zehirli bir madde; karnınıza bıçak gibi saplanan, kafanızı kemirerek iskelete çeviren, ruhunuzu ele geçiren cin gibi bir şey hınç. Ben nasıl bu noktaya gelmiştim? Artık bana hiçbir getirisi olmayan, ilgisiz bir kadına karşı nasıl oluyor da bu kadar büyük bir kin duyabiliyordum?.. İnsan, kendi mutsuzlukları için bir çözüm bulamayınca bir sorumlu arıyor, onu buluyor ve ona saldırıyor. Ben de sorumlu olarak onu bulmuştum. O değil miydi beni baştan çıkarıp sonra da bir kenara atan? O değil miydi, beni yarını olmayan bir ilişki diye düşünmeye zorlayıp Émilie'den kaçmak zorunda bırakan?

Émilie!

Onu düşünmek bile her tarafımı ürpertiyordu.

Garson masaya bir sepet beyaz ekmek ile siyah zeytin ve kornişonla süslenmiş yeşil salatayı getirdi. Simon teşekkür etti, acelesinin olduğunu söyleyerek kuzu şişini bir an önce getirmesini istedi garsondan. Şapırtıyla biraz salata atıştırdıktan sonra, tabağının üstünden bana doğru eğilip, sanki kimsenin duymasını istemiyormuş gibi alçak sesle:

"Eminim neden böyle telaşlı ve sinirli olduğumu kendi kendine soruyorsundur?.. Şimdi söyleyeceğimi lütfen kendine sakla, bizim insanlarımızın çenesini, nazar değdirme konusundaki yeteneklerini bilirsin..."

İlgisizliğim karşısında heyecanı tepetaklak oluverdi. Kaşlarını çatarak:

"Sen benden bir şeyler saklıyorsun Jonas. Hem de önemli şeyler olmalı."

"Doğru, amcam biraz..."

"Bana diş bilemediğinden emin misin?"

"Niye sana diş bileyeyim ki?"

"Ne bileyim, anlamadım ki! Ben burada sana harika bir haber vermeye hazırlanıyorum, sen ise bir eşeğin aletini bile indirecek kadar surat asıyorsun!"

"Anlat hadi. Belki biraz sıkıntımı giderir, rahatlatır beni."

"Umarım... Sıkı tut kendini: Bayan Cazenave, kızıyla evlenmemi istedi, ben de evet dedim... Ama henüz resmileşmiş herhangi bir durum yok yani..."

Tükenmiştim...

Cama vuran yansımam bu darbeye dayanmıştı, ama içimden paramparça olmuştum.

Simon mutluluktan uçuyordu; bir zamanlar Émilie'yi "peygamberdevesi" olmakla, "herkese mavi boncuk dağıtmakla" suçlayan Simon! Bana anlattıklarını artık duymuyordum bile, sadece bayram eden gözlerini, zeytinyağına bulaşmış gülen ağzını, ekmeği koparan ellerini, kuzu şişe saldırmak için çatalla bıçak arasındaki tereddüdünü ve mutluluktan zıp zıp zıplayan omuzlarını görüyordum... Kuzu şişini mideye indirdi, kahvesini içti, hayır içmedi, yuttu, bir taraftan

sigarasını tüttürdü, bu arada sürekli konuştu... Sonra ayağa kalktı, bana bir şeyler söyledi ama kulaklarımın çınlamasından ne söylediğini anlamadım... Kapıya yöneldi, dışarıda paltosunu geçirdi üstüne, bana el salladı ve kayboldu.

Ben, oturduğum sandalyeye mıhlanmış, kafam tamamen boş, hiçbir şey düşünemeden, masada hareketsiz kalakalmıştım. Garson gelip restoranı kapatacaklarını söylediğinde, kafamı içine battığım çukurdan çıkarabildim.

Simon'un sırrı, kasabada mahremiyetini uzun süre koruyamadı. Bayan Cazenave ile yaptığı gizli pazarlık birkaç hafta içinde su yüzüne çıktı. Rio Salado'da arabayla yoldan geçerken, insanlar Simon'a el sallayıp, "Ballı Kerata" diye ardından keyifle bağırıyorlardı. Kızlar ortalık yerde Émilie'yi kutluyor, mutluluklar diliyorlardı. Dedikoduyu sevenler ise, Bayan Cazenave'ın kızını "sattığını" fısıldıyorlardı kulaktan kulağa.

Sonbahar biraz nazlı gelmiş ama onu takip eden kış özellikle sert geçmişti. İlkbahar, son derece sıcak geçecek bir yazın habercisi gibiydi, ovaların yeşillikleri güneş altında fosforluymuş gibi göz kamaştırıyordu. Cazenave ve Benyamin aileleri, çocuklarının nişanını Mayıs ayında, düğünlerini ise ilk bağbozumunun hemen ardından yapmayı kararlaştırmışlardı.

Nişandan birkaç gün önceydi, hava kararmış, eczaneyi kapatıyordum. Tam kepenkleri indirirken biri beni dükkânın içine itti; Émilie'ydi... Dikkat çekmemek için duvar diplerinden sürünerek gelmişti; başında bir köylü başörtüsü, üstünde çirkin, gri bir elbise, ayaklarında da topuksuz ayakkabılar vardı.

Şaşkındı, bana sen diye hitap ederek;

"Bildiğini zannediyorum, bilmeyen yok çünkü. Annem beni zorla Simon'la evlendirmek istiyor. Benim rızamı, hangi ruh halindeyken ve nasıl aldı hâlâ hatırlayamıyorum, ama benim açımdan kesinleşmiş hiçbir şey yok henüz... Çünkü her şey sana bağlı Yunus."

Yüzü çok solgundu.

Zayıflamıştı, siyah gözbebekleri, gözlerinin süt beyazı akları hiçbir yere bakmıyordu artık.

Bileklerimden tuttu, sertçe kendine yapıştırdı bedenimi, tepeden tırnağa titriyordu:

"Evet de," derken soluk almakta güçlük çekiyordu... "Evet de, *her şeyi* yüzüstü bırakayım."

Korkuyordu, korku da güzelliğini alıp götürmüştü; sanki çok ağır bir hastalıktan ayağa yeni kalkmış gibiydi. Elmacık kemikleri titriyor, yalvaran gözleri sokağı ve beni gözlemek arasında kararsız kalıyordu. Nereden geliyordu? Ayakkabıları toz topraktan ağarmıştı, elbisesi asma yaprağı kokuyordu, boynu ter içindeydi. Tüm kasabanın etrafını dolaşıp, tanıdıklara görünüp merak uyandırmamak amacıyla bağların içinden geçerek buraya gelmiş olmalıydı.

"Bana evet de, Yunus. Beni, seni sevdiğim kadar sevdiğini, senin benim için olduğun kadar önemli olduğumu söyle, beni kollarının arasına al ve yaşamımızın sonuna dek sakla... Yunus, sen benim yaşamak istediğim kaderim, göze aldığım risksin ve senin peşinde, seninle birlikte dünyanın ta öbür ucuna gitmeye bile hazırım... Seni seviyorum... Senin kadar gerçek, senin kadar önemli hiç kimse yok benim için, gözlerim kimseyi görmek istemiyor... Tanrı aşkına, yalvarıyorum sana, evet de..."

Ağzımdan tek kelime çıkmıyordu; sersemlemiş, donmuş, yasaklanmıştım sanki, dilsizdim, evet konuşamıyordum; tüm çabama rağmen.

"Neden bir şey söylemiyorsun?"

"..."

"Söyle, bir şeyler söyle! Konuş... Evet de, hayır de, ama böyle kasılıp kalma, konuş. Neyin var? Sesini mi kaybettin, dilini mi yuttun?.. Bana işkence yapmayı bırak artık, bir şeyler söyle!"

Ses tonu yükseliyordu. Yerinde duramıyordu. Gözleri alev alev olmuştu.

"Bu suskunluğundan ne çıkarmalıyım, Yunus? Ne ifade ediyor bu sessizliğin? Benim aptal olduğumu mu?.. Sen bir canavarsın, canavar, anladın mı?"

Göğsümü yumruklamaya başladı, kendinden geçmişti adeta.

"Sende bir tutam bile insanlık yokmuş, Yunus. Hayatımda karşıma çıkan en kötü şey sensin."

Hıçkırıklar içinde suratıma tokatlar atıyor, omuzlarımdan çekip sarsıyor, göğsümü yumrukluyordu. Donmuş duruyordum. Ona çektirdiğim acılardan, yaşattıklarımdan utanıyordum, orada bir korkuluk gibi hiçbir şey yapmadan dikilmekten, tek kelime bile söyleyememekten ötürü, utancımdan yerin dibine giriyordum.

"Seni lanetliyorum Yunus, dünyanın bütün lanetleri üstüne olsun. Seni asla affetmeyeceğim, asla..."

Çılgınlar gibi koşarak kaçtı.

Ertesi gün küçük bir çocuk eczaneye bir paket getirdi. Benim adıma yollanmıştı; çocuk yollayanın kim olduğunu söylemeden, kaçar gibi çıkıp gitti. Paketi dikkatli bir şekilde, yavaşça açmaya başladım. İçimden bir ses, paketin içinden çıkacak nesneye karşı kendimi korumam gerektiğini söylüyor gibiydi. Açtığımda içinden Karayipler'deki Fransız adalarıyla ilgili bir coğrafya kitabı çıktı ve elime aldığımda içinden dünya kadar yaşlı, kurumuş bir gül düştü tezgâhın üstüne; bundan bir milyon yıl önce, Germaine arkadaki odada Émilie'ye iğnesini yaparken bu kitabın içine gizlice koyduğum gül...

Nişan akşamını Oran'da Germaine'in ailesinin yanında geçirdim. Benim ve Fabrice'in mutlaka nişan töreninde olmamızı isteyen Simon'a da aileden birinin ani ölümü üzerine cenaze törenine katılmam gerektiğinden, Oran'a gitmek zorunda kaldığım yalanının haberini yolladım.

Düğün öngörüldüğü gibi ilk bağbozumunun hemen ardından yapıldı. Bu defa Simon, ne olursa olsun düğün günü Rio dışına çıkmamam konusunda çok ısrar etti, ayrıca Fabrice'i beni kollamakla görevlendirdi. Kaçmak gibi bir niyetim yoktu zaten. Kaçacak bir şeyim yoktu ki, zaten gülünç duruma düşerdim. Kasabanın sakinleri, arkadaşlar, bizleri kıskananlar ne düşünürlerdi sonra? Sorun, orada kuşku uyandırmadan nasıl hareket edeceğimdeydi. İnsanların kafasında soru işaretleri yaratmak dürüst bir davranış olmazdı. Zavallı Simon'un ne günahı vardı ki? Düğünü, en mutlu günü benim yü-

zümden rezil olursa insanların suratına bir daha nasıl bakabilirdim?

Düğün töreni için yeni bir takım elbise ve bir çift ayakkabı satın aldım.

Düğün alayı korna sesleri arasında kasabayı boydan boya geçerken, ben de yeni kıyafetlerimle yaya olarak Derviş Yolu'ndaki büyük beyaz eve doğru yola çıkmıştım. Bir komşumuz arabasıyla beni oraya kadar götürmeyi önerdi ama kendisine teşekkür ettim: Yürümek, düşüncelerimin aksi yönünde adımlar atmak, sakin kafayla her şeyle teker teker yüzleşmek istiyordum.

Hava serinlemişti, yüzümü mevsim için sert sayılabilecek bir rüzgâr yalıyordu. Kasabadan çıktım, Musevi mezarlığının önünden geçerek Derviş Yolu'na çıktım. Bir an durdum, uzaktan düğün evinin parlak ışıklarını seyrettim.

Hafif bir yağmur çiselemeye başlamıştı, beni kendime getirmek içindi belki de.

İnsan, geriye dönüşü olmayanın bilincine, her şey olup bittikten sonra daha acı bir şekilde varıyor. Hiçbir gece bana bu kadar kötü gelmemişti; hiçbir eğlence, hiçbir kutlama bana bu denli adaletsiz ve kahredici gelmemişti. Müzik, kulağıma kötü bir büyü sesi gibi geliyordu; notalar şeytanın fesatlığı ile doluydu. Orkestranın çevresine üşüşmüş eğlenen kalabalık beni neşelerinin dışında tutuyordu sanki. Nedeni olduğum "israfın" inanılmaz ölçülerdeki boyutlarını ölçmeye çabalıyordum, ölçemiyordum, ölçme kavramı yetersiz kalıyordu... Neden? Neden mutluluğa sımsıkı sarılabilecekken, üstelik o kadar yaklaşmışken, yanından geçip gitmiştim? Hangi affedilmez günahı işlemiştim ki, öykülerin en güzelinin bir yaradan fışkıran yakıcı kan gibi parmaklarımın arasından akıp gitmesine seyirci kalmayı hak etmiştim? Aşk, yitirileni görüp uyarmıyorsa eğer, ne işe yarıyor? Eğer birbirlerini sevenler kendilerini aşmaktan acizseler, gök gürültülerine, şimşeklere kafa tutamıyorlarsa, bir öpücük, bir sarılma, sevdiğinin yanında geçirilecek bir an için dünya nimetlerinden vazgeçemiyorlarsa, nerede kaldı o zaman aşkın destansılığı, zaferi, mucizeleri?.. Üzüntü ve düş kırıklığı zehirli bir sıvı gibi damarlarımı zonklatıyor, yüreğimi utanç verici ama pişmanlık dolu bir kızgınlığa boğuyordu...

Kendimi sokağa fırlatılıp atılmış, hiçbir şeye yaramayan boş, kof bir çuval gibi hissediyordum.

Üzüntüden, sarhoşlar gibi düşmemek için duvarlara tutunarak döndüm eve. Odam bile beni kabullenmekte zorlandı. İçeri girip kapıya sırtımı dayadım, ayakta durmakta güçlük çekiyordum, kafamı yukarı kaldırdım, bir süre boş boş tavana baktım; ardından sendeleyerek pencereye kadar yürüdüm, odamda değil de bir çölde yürüyordum sanki.

Çakan şimşek, karanlık gökyüzünü bir an için aydınlattı. Usul usul yağmur yağıyordu. Camlarda damlalar, yollar çizerek gözyaşları gibi akıyorlardı. Odamın camlarını hiç *ağlarken* görmemiştim. Kötüye işaretti, çok kötüye hem de. Kendi kendime: "Dikkat et Yunus, kaderine yanıyorsun, doğru mu yaptığın?" dedim. Ama gördüğüm o değil miydi: Camlar ağlamıyor muydu? Evet, camlarda gözyaşlarımı görmek istiyordum, kaderime yakınmak, kendime eziyet etmek istiyordum, tüm ruhumun ve bedenimin onulmaz bir acıyla istila edilmesini istiyordum.

"Belki de böylesi daha iyi oldu," diye mırıldandım; Émilie bana nasip değilmiş. Bu kadar basit işte... İnsan yazgısını değiştiremiyor... Boş laf! Sonra, çok daha sonra, şu gerçeği anladım: *Yazgı diye bir şey yok!* Olsaydı, sorgulamalara gerek kalmazdı; ahlak köhnemiş bir cadı olurdu ve hiçbir utancın yüzü, liyakatin, onurun karşısında kızarmazdı. Birçok şeyin bizi aştığı doğrudur, ama bilmeliyiz ki yaşadığımız mutsuzlukların, başımıza gelen felaketlerin temel yaratıcısı hep kendimiz olmuşuzdur. Haksızlıklarımızı, hatalarımızı kendi ellerimizle yaratan bizleriz, kimse komşusundan daha az acınacak halde olmakla övünemez. Kader, yazgı dediğimiz şey ise, olsa olsa küçük ya da büyük zaaflarımızın sonuçlarını kabullenmemek için başvurduğumuz bir kafa tutmadan, bir bahaneden başka bir şey değildir.

Germaine beni, suratım cama yapışmış bir vaziyette buldu. İlk kez, evet ilk kez hüznümü "bölmedi"... Ayak parmaklarının ucunda odayı terk ederek kapıyı arkasından sessizce kapattı.

16

Rio Salado'dan bir trene atlayıp, trenin beni Cezayir'e, Bejaya'ya, Timimun'a götürmesini düşünüyor, kendimi bu kentlerde hayal ediyordum. Kendimi caddelerde dolaşırken, bir kayanın üzerinde denizi seyrederken, bir kumulun dibindeki bir mağarada düşüncelere dalmış görmediğim tek bir an bile yoktu. Kendimle halletmem gereken bir hesaplaşmam vardı. İnsan kendinden asla kaçamıyor. Dünyanın bütün trenlerine, bütün uçaklarına, bütün gemilerine atlayarak nereye gidersem gideyim, içime öfkesini akıtan, engelleyemediğim bu şeyi de beraberimde taşıyacaktım. Ama acımı hazmedebilmem için odamın bir köşesine çekilmek artık bana yetmiyordu. Gitmem gerekiyordu. Neresi olursa olsun. Uzağa. Hatta komşu kasabaya bile olabilirdi. Adının o kadar önemi yoktu. Ama bana başka bir yer gerekiyordu; Simon, Émilie ile evlendikten sonra Rio Salado benim için yaşanası bir yer olmaktan çıkmıştı.

Jenane Jato'da pazarın kurulduğu her gün gelip özlü sözler söyleyen, saçı başı birbirine girmiş bir deli vardı. Üstünde, belini perde kordonu ile tutturduğu uzun bir gömleği olan, çok uzun boylu, kupkuru bir adamdı. Taşın üstüne çıkar, dünyayla, insanlarla ilgili sözlerini söylerdi: *"Üzüntü ve felaket, çıkmaz sokak gibidir. Girersin ve gidip bodoslama duvara çarparsın kendini. İşin içinden çıkmak istiyorsan, geri geri yürüyerek çık o sokaktan. Hem çarptığın duvarın, yani felaketin ve üzüntünün senden uzaklaştığını zannedersin, hem de çıkarken onlarla hep yüz yüzesindir."*

Oran'a dönmüştüm. Amcamın evinin bulunduğu o güzel mahalleye gittim ilk iş. Belki de zamanda gerisingeriye, ta okul yıllarıma kadar gitmek istemiştim; bugünkü zamana, yaşananları bilerek ve onlara alışmış olarak, bakir bir benlik ve bedenle dönmek istiyordum...

Amcamın evini tekrar görmek yaramı hafifletmedi. Yeşile boyanmıştı, güçlendirilerek değiştirilmiş kapısıyla, begonyalarından uzak kalmış duvarlarıyla, pencerelerinin kapalı panjurlarıyla bana yabancılaşmıştı; çocuk çığlıklarım da yankılanmıyordu artık hiçbir yerde...

Karşı evin kapısını çaldım; kapıyı açan Lucette değildi. "Taşındı onlar," dedi tanımadığım bir kadın. "Hayır, adres de bırakmadılar."

Ne şansızlıktı!

Şehirde dolaşıp durdum. Stadın yanından geçerken alkış ve tezahürat sesleri duydum. Hiç etkilemedi beni. Médine J'dida semtinde –Zenci mahallesi denen, "Beyazlardan" daha beyaz olan Araplar ve Cezayir berberilerinin birlikte oturdukları, gettolaşmış semt– bir kafenin terasına oturdum, Tahtaha Meydanı'ndaki kalabalığı seyrettim; seyrettikçe içlerinden bazıları o kalın yeşil paltosu içindeki babamın hayaletine dönüşmeye başladı. Beyaz sarıklar, türbanlar, dilenci güruhu ile birbirine karışıyordu. Pazarları, hamamları, tezgâhları, küçük kuyumcu, ayakkabı tamircisi, terzi, bakkal dükkânları ile yüzlerce yıllık özgünlüğü içinde yepyeni bir dünya kuruluyordu. Médine J'dida pes etmemişti, koleraya, dinsel dayatmalara, soysuzlaştırma çabalarına, Müslümanlar ve Berberi Araplar tırnaklarıyla direnmişlerdi. Mağribe özgü görüntüler ve camilerin barikat gibi yan yana sıralanmalarının ardında sefaletleri, çarpışmaları göğüsleyip, onlara galebe çalmış, kendini değerli ve yiğit gören bu semt, giderek çoğalan halk kesimlerinin artan kızgınlığa rağmen el sanatçıları ve *S'hab el Baroud* gibi folklor grupları ile, karizmalarıyla en çok çocukları ve kadınları etkileyen, mahallenin "küçük insanlarının" koruyucusu olma geleneğine sahip, bileği güçlü, fakir babası kabadayıları olan "Rakba" ları ile gurur duyuyordu Nasıl bunlardan mahrum kalabilmiş, nasıl böyle şeylerden vazgeçebilmiştim? Buraya, yaralarımı sarmak, inançlarımı güçlendirmek için daha sık gelmeliydim. Şimdi artık Rio Salado benimle aynı dili konuşmadığına göre, hangi dile yönelmeliydim? Tüm ömrümce kendime hep yalan söylediğimi anlıyordum artık. Rio'da kimdim ben? Jonas mı, yoksa *Yunus* mu? Arkadaşlarım kahkahalarla rahatça gülerken, neden benim gülüşüm hep onlarınkinden sonra ve onlardan daha tutuk oluyordu, neden

onlar kadar rahat gülemiyordum? Arkadaşlarımın arasında neden hep kendime bir yer edinme kaygım vardı, neden Celil'in bakışları benimkileri yakaladığında suçluluk duyuyordum hep? Bana tolerans mı göstermişlerdi, onlara uyum mu sağlamıştım, yoksa beni istedikleri gibi terbiye edip aralarına kabul mü etmişlerdi? Neydi benim dolu dolu *ben* olmamı, yaşadığım dünyada istediğim gibi gelişmemi, kendi *kimliğime* sahip olmamı engelleyen şey? Halbuki ben *benimkilere* sırtımı dönüyordum. Bir gölgeydim; evet, evlatlık olduğu ailenin özverilerinden çok beceriksizlikleriyle ilgilenen bir öksüz gibi kararsız, bazen kendi yarattığım bir sitemden, imadan dolayı bile alınganlık eden bir gölgeydim ben. Bu arada, Médine J'dida sayesinde kendimi ıslah etmeye, düzeltmeye çalışırken, acaba kendime yalan söylemeye devam etmiyor muyum, suçu başkalarına atarak yine sorumluluklarımdan kaçmıyor muyum, diye kendimi sorguluyordum. Eğer Émilie'yi elimden kaçırdıysam, bunu suçlusu kimdi? Rio Salado muydu, Bayan Cazenave mıydı? Jean-Christophe muydu, Simon muydu? Her şeyin ardından, şunu söyleyebiliyordum: Benim hatam, inançlarımın cesaretine sahip çıkamamamdı. Dünyanın bütün bahanelerini bulabilirdim, ancak hiçbiri benim haklı olduğumu söyleyemeyecekti. Gerçekte, "yüzümü" kaybetmiştim, şimdi ise bir "maske" arıyordum. Suratı dağılmış bir insan gibiydim, kafesli cumba görevi gören yüzümdeki pansumanların ardına saklanıyordum, daha da acısı sığınıyordum. Gizlice başkalarının gerçeklerine bakıyor, onlardan yararlanarak kendi gerçeğimden uzaklaşmaya çalışıyordum. Tahtaha Meydanı'na bakmak beni kıskacına alan "mengenelerimi" gevşetiyor, kalabalığı seyretmek rahatlatıyordu. Seyyar sucuların koşuşturmaları baş ağrılarımı alıyordu. Bu seyyar sucular yorulmak nedir bilmez, olağanüstü varlıklardı. Çıngırdayan zilleri, omuz askılarına ilaveten rüzgârla havalanan rengârenk şapkalarıyla, izleyenlerin sihirli birer iksir gibi yudumladıkları ardıç yağı rengindeki suları bakır bardaklara doldururken, fazlasıyla süslü giysileri içinde dönüp duruyorlardı. Susuzluğunu gidermek için kana kana su içenleri ve su satıcısının adımlarına bakıp gülümseyenleri, bir müşterisi keyfini kaçırdığında satıcının kaşlarını çattığını görüyordum.

"İyi olduğunuzdan emin misiniz?" diye sordu garson, beni daldığım düşüncelerden uyandırarak.

Hiçbir şeyden emin değildim ki.

İstemeye istemeye ayağa kalktım, garson dikkatle suratıma bakıyordu, ilgilenmedim, yürüdüm gittim. Avrupalı mahallesine geldiğimde, garsonun neden bana öyle dikkatle baktığını anladım; içtiklerimin parasını ödemeden kalkıp gitmiştim.

Sigara dumanından göz gözü görmeyen bir barda, önümde beni küçümseyen kadehimi seyrediyordum. Kendimden geçene kadar içip sarhoş olmak istiyor, isteklerime direnç gösteremiyordum. Defalarca, kadehi elimle kavrıyor ancak bir türlü dudaklarıma götüremiyordum. Dirseklerim bar tezgâhına dayalı, öylece duruyordum. "Sigaran var mı?" dedi yanıma oturan kadın. "Kusura bakma ama insan senin kadar yakışıklı olunca canı sıkılmaya hakkı olmaz!" derken, şarap kokulu nefesi suratıma çarptı. Bitkindim, her şeyi bulanık görüyordum. Kadın öyle ağır makyajlıydı ki adeta suratı görünmez haldeydi. Gözleri, abartılı takma kirpikleri arasında kaybolmuştu. Kocaman ağzı kırmızıya boyanmış, dişleri nikotinden aşınmıştı. "Bir sıkıntın mı var bebeğim? Bak işte, az sonra hiçbir şeyin kalmayacak. Seni iyileştireceğim. Allah baba beni senin imdadına yolladı." Koluma girdi, bir çekişte beni oturduğum tabureden kaldırdı. "Hadi gel gidelim, burada yapacak bir işimiz kalmadı artık..."

Haşhaş ve bira kokan bir hanın en üst katındaki odada yedi gün, yedi gece beni esir aldı. Esmer mi, yoksa sarışın mı, genç mi, yaşlı mı, şişman mı, zayıf mı olduğunu bile söylemekten acizim. Sadece kocaman kıpkırmızı ağzı ile tütün ve ucuz alkolün yıprattığı sesini anımsıyorum. Nihayet bir akşam verdiğim paranın hükmünün bittiğini söyledi ve beni kapının önüne koydu, giderken de dudaklarımdan öpüp, "Bu da müessesenin ikramı," dedikten sonra ekledi: "Kendine gel aslanım. Yeryüzünde tek tanrı var o da sensin. Dünya sana uygun değilse, o zaman kendin için yeni bir dünya yarat, çık bulutların üstüne, hiçbir üzüntünün seni yere indirmesine izin verme. Yaşam, verdiği paranın üstünü iade edenlere güler hep."

Gariptir, bilmediğimiz gerçekler bazen en ummadığımız yerde

insanın karşısına dikiliveriyor. Neredeyse düşmek üzereyken, bir fahişe bana ayaklarımın üzerinde dikilebilmem konusunda yardımcı olmuştu. Üstelik fuhuş, alkol, kavga dövüşün kol gezdiği bir hanın rutubetli, ışıksız koridorlarına açılan bir oda kapısının eşiğinde ve birkaç nefes sigara dumanı eşliğinde... Dışarı çıktığımda yüzüme çarpan akşam rüzgârı ve temiz hava kendime getirmişti beni. Sahile indim, bir uçtan bir uca dolaştım; limandaki gemileri, ışıldaklar altındaki dokları, vinçleri, gecenin karanlığında sadece siluetlerini görebildiğim balıkçı gemilerini seyrettim; sonra hamama gittim, bütün kirlerimi atıp biraz olsun rahatça uyuyabilmek için. Ertesi sabah Rio otobüsüne bindim; artık kararlıydım, bir daha asla kaderime "ağlamayacaktım."

Tekrar işimin başındaydım eczanede. Biraz değişmiştim, doğaldı; yalın bir yaşam sürdürmeye özen gösteriyordum. Ama bazı şeylere tahammül göstermiyordum artık; kargacık burgacık yazılmış doktor reçetelerini çözememek beni sinirlendiriyordu örneğin, bir de Germaine'in hep aynı soruları sorması, gözlerimin çökmüş olduğunu, kendime dikkat etmemi, çok dalgın olduğumu söylemesi vardı tabii, önce kızıyor sonra kendime gelip üzülüyor ve Germaine'den özür diliyordum. Akşamları, eczaneyi kapattıktan sonra bacaklarımın pasını atmak için dışarı çıkıyordum. Kasabanın meydanına gidiyordum, elindeki zincire bağlı düdüğünü işaret parmağında bir sağa, bir sola döndürüp şişinerek ortalıklarda dolanan genç polis memuru Bruno'yu seyretmek hoşuma gidiyordu; gülümseyen sakinliğini, genç kızlar geçerken başındaki kepi hafifçe yana doğru eğerek onları abartılı bir hareketle selamlamasını seviyordum. Kafenin terasına oturuyor, buzlu limonatamı içerek gecenin çökmesini bekliyor, ardından evin yolunu tutuyordum. Dönüş yolunda bazen meyve bahçelerine dalıp kendimden geçiyordum. Acınacak durumda değildim, sadece dost eksikliği hissediyordum. André'nin dönüşü barın işlerini yeniden eski haline getirmişti, ancak bilardo partileri artık beni sıkmaya başlamıştı; José, sanki görevini ifa edercesine düzenli olarak beni yeniyordu!.. Germaine ise kafasına beni evlendirmeyi takmıştı.

Her hafta, içlerinden birinin beni etkileyebileceği umuduyla sayısını kendisinin de bilmediği kuzinlerinden birini Rio Salado'ya davet ediyordu; ben kızların varlıklarının farkına bile varmadan onlar dönüş yolunu tutmuş oluyorlardı.

Simon'u tekrar görmeye başlamıştım arada sırada. Birbirimize merhaba diyor, el sıkışıyor, bazen bir yerlerde oturup birer bardak serinletici içecek eşliğinde havadan sudan konuşuyorduk. İlk başlarda düğününden çabucak kaçıp gittiğim için bana kızgındı, sonra uğraşacak çok daha önemli şeyleri olduğu için bunun üstüne sünger çekti. Émilie ile evlendikten sonra Derviş Yolu'ndaki büyük beyaz eve taşınmıştı. Bu konuda özellikle Bayan Cazenave çok ısrarcı davranmıştı. Zaten, kasabada onların oturabileceği boş ev yoktu, Benyamin'lerin oturduğu ev ise hem küçüktü, hem de öyle ahım şahım bir ev değildi.

Fabrice'in ikinci çocuğu doğdu. Bu mutlu olayı, Simon'a gönderdiği en son mektuptan beri kendisinden hiçbir haber almadığımız Jean-Christophe hariç, hepimiz Fabrice'in Oran'daki denize nazır villasında bir araya gelerek kutladık. André bizlere eşini tanıttı, aynı zamanda kuzini olan, uzun boylu, çok güzel yeşil gözleri olan Granadalı bir Endülüs'dü. Sevimli, neşeli bir kızdı, ancak iş kocasına adabımuaşeret kurallarını öğretmeye gelince son derece katıydı!.. Émilie'nin de bir çocuk beklediğini o kutlama sırasında fark ettim.

Birkaç ay sonra Bayan Cazenave Guyana'ya gitti; kaçakçılar ormanda kocasının artık sadece iskeleti kalmış cesedini bulmuşlar, üstündeki şahsi eşyadan iskeletin Bayan Cazenave'ın eşine ait olduğu anlaşılmıştı. Bayan Cazenave bir daha Rio'ya gelmedi; torunu Michel'in doğumunu kutlamak için bile...

1953 yılının yaz aylarında, amcamın fakülteden arkadaşı olan Müslüman bir avukatın kızı Cemile'yi tanıdım. Tesadüfen Nemours'da bir restoranda tanışmıştık. Cemile öyle çok güzel bir kız değildi, bana Lucette'i anımsatıyordu; sakin bakışlarını, ince beyaz elleriyle eşyayı tutuşunu sevmiştim; peçete, kaşık, mendil, çanta, meyve gibi şeyleri o denli önemseyerek eline alıyordu ki sanki tuttuğu şeyler birer kutsal eşyaya dönüşüyordu. Siyah ve zekice bakan gözleri, hokka gibi yuvarlak bir ağzı vardı; dünyaya ve onun meydan okumalarına yönelik

çağdaş bir eğitim alıyordu. Hukuk okuyor, babası gibi bir avukat olmak istiyordu. İlk önce o bana yazdı; arkasında yer alan birkaç satır selam ve nezaket cümlesi ile, babasının avukatlık yaptığı Bou Saada kenti yakınlarındaki cennet gibi bir vahayı öven bir kartpostaldı. Cevap vermekte acele etmedim, aylar sonra yazdım. Uzun yıllar boyunca birbirimize selam ve nezaket sözcüklerinin dışında hiçbir şey içermeyen mektuplar yazdık, iyi dilek ve tebrik kartları gönderdik.

1954 yılı baharının ilk sabahı amcam arabayı garajdan çıkarmamı istedi. Üstünde, on üç yıl önce Messali Hac'ın onuruna verdiği yemekten bu yana hiç giymediği yeşil takım elbise, içinde beyaz bir gömlek, boynunda papyon vardı, köstekli altın saati yeleğinin cebinde asılıydı; ayaklarında siyah sivri uçlu ayakkabıları, kafasında ise Tilimsan'da eski bir Türk dükkânından aldığı yeni fesi vardı.

"Büyükbabamın kabrini ziyaret etmek istiyorum," dedi.

Büyükbabanın mezarının nerede olduğunu bilmediğim için, asfalt ve toprak yollar, köyler, kasabalar boyunca amcam bana rehberlik yapıp yolu gösteriyordu. Sabahtan öğlene kadar ne biraz dinlenmek, ne de bir şeyler yemek için durduk. Benzin kokusuna dayanamayan arka koltuktaki Germaine'in suratı sapsarı olmuştu, üstelik kötü yollar, bazen hiç bitmeyen virajlar, yokuşlar, inişler onu fena sarsmıştı. Akşamüstüne doğru kayalık bir tepenin başına vardık. Aşağıda, çorak ovanın dört bir yanını çevirmiş zeytinlikler kuraklığa yiğitçe direniyorlardı. Toprak, yer yer erozyonun etkisinden şekil değiştirmiş, makilikler bile kelleşmişti. Birkaç sulak bölge hâlâ yeşil rengini koruyordu, ancak belli ki kuraklık onları da yiyip bitirecekti. Uzaktan birkaç koyun sürüsünün kaldırdığı toz bulutu ile birbirlerinden uzakta kurulmuş, güneş ve sıcaktan kavrulan birkaç küçük köy gözüküyordu. Amcam elini gözüne siper etti, etrafına bakındı; aradığı yeri bulmuş gibiydi. Taşlı bir patikadan bir müddet tırmandıktan sonra ağaçlık bir yere vardık, ağaçlığın etrafı artık yıkılmış duvarlarla çevriliydi; ayakta kalmayı başaran yapının kalıntıları, sert kış ve kavurucu yaz aylarından, bakımsızlıktan yıkılmış bir derviş viranesi ya da sanki başka bir çağdan kalma bir türbeye benziyordu. Kendi dö-

küntülerine gömülmüş bir duvarın gölgesinde, renkleri uçmuş, dört bir yanı çatlamış mezarı bulduk; amcamın büyükbabasının mezarını. Mezarı böylesine acınacak durumda bulmak amcamı çok etkilemişti. Mezarın üstüne düşmüş ahşap bir kirişi kaldırdı, toprak duvara yasladı, geri çekildi, ıstırabı yüzünden okunuyordu; Germaine ve ben, dikenli çalılıklarla dolu küçük bir avluda amcamı beklemeye başladık. Amcam mezarında başında, sessizlik içinde kendinden geçmişti. Germaine bir kayanın üstüne çöktü, başını ellerinin arasına aldı, yolda çok yıpranmıştı. Rio'dan çıktığımızdan beri tek bir kelime dahi etmemişti. Germaine böyle suskunlaştığı zamanlar beni hep korkutur, başımıza kötü şeyler gelmesinden endişe ederdim.

Tam güneş batmak üzereyken amcam yanımıza geldi. Mezar duvarının inanılmaz uzayan gölgesindeydik, serin bir rüzgâr esmeye başlamıştı.

"Dönebiliriz şimdi," dedi arabaya doğru yönelirken.

Arabada, büyükbabasından, aşiretten, Lalla Fatna'dan, onu bu rüzgârların oyduğu kayalık tepeye getiren nedenlerden söz etmesini bekliyordum. Ama yanımdaki koltuğa oturduktan sonra, hiç konuşmadan sadece yola baktı. Arka koltukta ise Germaine sanki yorgunluktan bayılmış gibi yatıyordu. Gecenin büyük bir bölümünü arabada geçirdik. Amcam gırtlağını temizlemek için bile ses çıkartmamıştı. Gözleri yoldaydı, kafası ise düşüncelerle doluydu. Sabahtan beri kursağımızdan hiçbir şey geçmemişti, ama onun bile farkında değildi. Benzi solmuş, yanakları çökmüştü, bakışları yıllarca kendi içine kapanıp, kimseyle konuşmadığı dönemleri hatırlatıyordu bana.

"Amcan beni korkutuyor," dedi Germaine birkaç hafta sonra.

Amcam, o kötü dönemini tekrar yaşıyormuş izlenimini vermiyordu. Okumaya, yazmaya, bizimle sofraya oturmaya, meyve bahçelerinde gezintiler yapmaya devam ediyordu, ancak bizimle pek konuşmuyordu. Sadece, o da gerektiği zamanlar, fikrini söylüyor, Germaine çay götürdüğü zaman ya da üzerindeki bir kırışıklığı eliyle düzelttiğinde gülümseyerek teşekkür ediyor, fakat bunun dışında tek bir kelime dahi etmiyordu. Bazen balkondaki sallanan koltuğa otu-

rup yemyeşil bağları, meyve bahçelerini, ovayı seyrediyordu; akşam olunca çalışma odasına gidiyor, robdöşambrını ve terliklerini giydikten sonra anahtarı iki kez çevirerek kapısını kilitliyordu.

Bir gece yatağına uzanmışken beni yanına çağırdı. Yanına oturdum, benzi çok soluktu, bileğimi kavrayan eli soğuktu, buz gibiydi.

"Senin çocuklarını görmeyi ne kadar çok arzu ederdim, oğlum. Eminim ki beni çok mutlu ederlerdi. Yaşamımda hiçbir çocuğun kucağıma atlaması bahtiyarlığına erişemedim ne yazık ki. Oysa ne kadar çok arzu ederdim."

Gözyaşları şakaklarından süzülüyordu.

"Bir kadının olsun, Yunus. Yaşamda yediğimiz darbelerin intikamını sadece aşk alabilir. Ve hatırla evladım: 'Eğer bir kadın seni seviyorsa Yunus, eğer bir kadın seni yüreğinin derinliklerinde gerçekten seviyorsa ve sende de sana tanınan bu ayrıcalığın ayırdına varabilmek için gereken yürek ve algı varsa, hiçbir yargı, hiçbir kutsiyet ayağının tozu bile olamaz', bunu bir kez daha söylüyorum oğlum, unutma."

Elinin soğukluğu bütün bedenimi kaplamaya başlamıştı, titriyordum. Uzun uzun konuştu amcam; ağzından çıkan her cümle sanki onu dünyamızdan bir fersah daha uzağa götürüyordu. Amcam gidiyordu, bizi ve bu dünyayı terk ediyordu. Germaine, amcamın ayakucunda diz çökmüş hıçkırarak ağlıyordu, hıçkırıkları amcamın son sözlerinin lirik melodisi gibiydi sanki. Garip, çok derin ve gerçeküstü bir geceydi yaşadığımız. Dışarıda bir çakal uluyordu, şimdiye dek böyle bir uluma duymamıştım. Amcamın parmakları bileğimi sımsıkı kavramıştı, tırnakları izini bırakmıştı etimde; sanki bir yaradan akan kanı durdurmak istercesine sıkıyordu bileğimi. Germaine istavroz çıkarıp, yaşamını adadığı, paylaştığı kocasının gözlerini eliyle kapadığında, çok sevdiğiniz birinin gecenin kör karanlığında batan güneş gibi kaybolmaya, çırpınarak titreyen bir adak mumunun alevinin rüzgârın üflemesi ile sönmesi gibi bizleri bırakıp gitmeye hakkı olduğunu, ardında bıraktığı bizlerin acısının da yaşama dair olduğunu anladım.

Amcam ülkesinin silaha sarıldığı günü görememişti. Kader bunu

ona çok görmüştü. Yoksa onun, onca geciken, onca özlemle beklenen bağımsızlık ateşinin alev aldığı günden beş ay önce "sönmesi" başka türlü nasıl izah edilebilirdi ki. 1954 yılının *Toussaint Yortusu*'nun[1] olduğu gün herkes hazırlıksız yakalanmıştı. Kafenin sahibi gazetesini bar tezgâhının üstüne yaymış lanet okuyordu. Bağımsızlık savaşı başlamıştı, ama kasabanın "faniler dünyası" için sokakta çıkan, sonra da önü alınan birkaç fevri hareketti bunlar, Mitidja'da kundaklanan birkaç çiftlik onların rahat uyumasını engelleyebilecek şeyler değildi. Halbuki Mostaganem'de ölümler olmuştu; jandarma silahlı ayaklanmacıları bastırmıştı. Ne olmuş yani! Yollardaki kazalarda da o kadar insan ölüyordu... Sefalet içindeki köylerde de o kadar insan ölüyordu açlıktan, yokluktan, salgın hastalıklardan... İnsanların ilk yorumları bunlardı, bazı şeyleri kabullenmek istemiyorlardı, oysa bu sefer gerçekten başlamıştı ezilen halkın başkaldırısı ve en önemlisi, artık geriye dönüş yoktu. Bir avuç devrimci, her şeyi yapabilme gücüne sahip efsanevi müstemleke ordusunun askeri operasyonlarla sürekli ceza kestiği, acımasızca bastırdığı, nesiller boyu yalnız bırakılmış aşiretlerin isyanlarından çok çekmiş, bir yüzyıldan fazla süredir sömürgecilikle sersemletilmiş bir halkı silkelemek için harekete geçmeye karar vermişti artık. 1940'ların sonuna doğru kurulan "OS"[2] bile, birkaç Müslüman militanın pek ses getirmeyen eylemlerinin dışında, şimdiye dek bu denli kararlı ve etkili bir hareket gösterememişti. Kuzey Cezayir'in hemen hemen her bölgesinde, Ekim ayının son gününü 1 Kasım'a bağlayan gecenin ilk dakikalarında, organize bir şekilde başlayan bu hareket de bir saman alevi miydi; ortak bir düşünce çevresinde birleşip harekete geçmekten aciz, parçalanmış, sömürülmekten, ezilmekten nefesi kesilmiş yerli halkların çaktığı, görünmesi ile kaybolması bir olan bir kıvılcım mıydı? Belli ki bu defa öyle değildi... "Şiddet hareketleri", önce tek tük ve yerel bazda, sonra ise çok daha geniş bir şekilde, şaşkınlıktan insanın kanını

1 Kasım ayında bütün Hıristiyan azizlerini anmak için kutlanan Katolik yortusu. (ç.n.)

2 Organisation Secrète (Gizli Teşkilat): Cezayir'in bağımsızlığı yanlısı ilk gizli örgütlerden birisi. (ç.n.)

donduran bir kararlılık ve gözüpeklikle her tarafta çoğalarak artıyordu. Gazeteler, "Teröristlerden", "Asilerden", "Kanun Kaçaklarından" söz ediyorlardı. Orada burada, özellikle dağlık arazilerde çatışmalar çıkıyor, silah ve cephaneleri alınmış asker cesetleri bulunuyordu. Cezayir'de bir polis karakolu yerle bir ediliyor, her sokak köşesinde polisler ve devlet memurları öldürülüyor; hainler gırtlaklanıyordu. Cezayir berberilerinin yaşadığı bölgelerden, askeri kıyafetler giymiş küçük grupların son derece ilkel çakaralmazlarla jandarmalara pusu kurdukları, önemli zayiat verdirip kaçarak ortadan kayboldukları haberleri geliyordu. Aurès bölgesinin dağlık kesimlerinde albayların komutasındaki gerillalardan oluşan, ele geçirilmeleri neredeyse olanaksız süvari ve piyade alaylarından, yasak bölgelerden söz ediliyordu. Kasabamızın yakınlarındaki Fellaoucène yerleşim bölgesindeki evlerde erkek nüfus kalmamıştı; gece karanlığında dağlara çıkıp makiliklerde vuruşmak için çeteler kuruyorlardı. Daha da yakınımızda, kuş uçuşu sadece birkaç kilometre uzağımızda bulunan Ayn Temuşent kentinin göbeğinde suikast ve saldırılar meydana geliyordu. Duvarlarda, dağda, taşta, her yerde yan yana üç büyük harf yazılıydı artık: *FLN (Front de Libération Nationale)*, tam adıyla "Ulusal Bağımsızlık Cephesi". Başlı başına çok büyük bir örgütlenmeydi; kendi yasaları, direktifleri, genel halk ayaklanması için çağrıları, uyguladığı sokağa çıkma yasakları, yasaklamaları, mahkemeleri, yönetim birimleri, ortaya çıkartılamayan çok etkili yeraltı ağları, ordusu, panjurları sıkı sıkı kapatılmış evlerde gün boyu dinlenen gizli radyosu vardı... Ancak, Rio Salado'da biz, sanki başka bir gezegende yaşıyor gibiydik. Haberler bize sayısız süzgeçten geçtikten sonra, gerçeklere göre çok yumuşatılmış, son derece ılımlı ulaşıyordu. Meyve bahçelerinde canları çıkana kadar çalıştırılan Arap işçilerin gözlerindeki parlama fark ediliyordu, ancak yaşam şartlarında değişen hiçbir şey yoktu henüz, ezilmeye devam ediyorlardı. Şafakla birlikte çalışmaya başlıyorlar, akşamın çökmesine kadar başlarını kaldırmıyorlardı işten. Öte yandan, kafede anizet eşliğinde yapılan yarenlikler devam ediyordu. Polis memuru Bruno bile tabancasının emniyet tetiğini açmaya gerek görmüyordu; olan biten her şeyin geçici bir durum ol-

duğunu, kısa sürede her şeyin tekrar yoluna gireceğini söylüyordu. Başkaldıranların rahatımızı bozması, gerçekle yüzleşmemiz için epey zaman geçmesi gerekti. Bilinmeyen şahıslar kasabanın dışındaki bir çiftliği kundaklamışlar, üç ayrı yerde bağları ateşe verdikten sonra bir şarap mahzenini havaya uçurmuşlardı. Bu kadar olay kasaba için fazlaydı. Jaime J. Sosa, silahlı adamlardan bir milis gücü oluşturup bağlarının çevresinde bir güvenlik hattı oluşturdu. Kasaba polisleri gerekli önlemleri aldıklarını söyleyerek onu rahatlatmaya çalıştılar ama o söylenenlere kulak asmayıp bildiğini yaptı. Çiftçiler gündüz ellerinde av tüfekleri ile çevreyi kolaçan ediyorlar, geceleri ise parolalar, uyarı ateşi gibi askeri kurallar uygulayarak devriye geziyorlardı.

Jaime J. Sosa'nın elleri tetikte milislerinin vurduğu birkaç yaban domuzu haricinde şüpheli kimseye rastlanmadı.

Zamanla alınan önlemler gevşetildi, insanlar eskisi gibi geceleri de sokağa çıkmaya başladılar.

Bağbozumu, her zamanki gibi neşeyle kutlandı. Geleneksel balo için üç ayrı orkestra getirtildi, Rio'nun insanları sabahlara kadar dans ettiler. Bereketli bağbozumunu ve güzel giden havaları fırsat bilen Pépé Rucillio kendinden kırk yaş küçük Nemours'lu şarkıcı bir kadınla yeni bir evlilik yaptı. Çocukları buna önce karşı çıktılar, ama babalarının serveti o kadar uçsuz bucaksızdı ki sonunda olayı kabullendiler; insanlar aç oburlar gibi yiyip, içip, tıkınıp bir sonraki şölenleri düşlediler! İşte bu düğün sırasında Émilie ile burun buruna geldim. Çocuğu kucağında, kocasının arabasından iniyordu, ben de kolumda Germaine, düğünün yapıldığı salonun kapısından çıkıyordum. Émilie, beni tam karşısında görünce bir an kül gibi soldu. Hemen beni gülümseyerek selamlayan Simon'a doğru döndürdü başını, sonra birlikte salona girdiler...

Ardından o dram patlak verdi!

Kimse beklemiyordu. Olaylar ikinci yılına girmişti, ama o zamana kadar birkaç kundaklama ve sabotajın dışında, Rio'da çok önemli sayılabilecek hiçbir olay meydana gelmemişti. 1956 Şubatı'nın o sabahına dek, insanlar hiçbir şey yokmuş gibi işleriyle meşgul oluyor-

lar, ülkedeki hararetli değişimin dışında yaşıyorlardı. Kasabayı bir duman bulutu kaplamıştı, insanlar tedirginlik ve korkudan kaskatı kesilmişlerdi. Birbirlerine şaşkınlıkla bakıyorlar, ancak olay onları çok aştığından birbirlerini göremiyorlardı bile. André'nin barının etrafında toplanmış insan kalabalığını görünce olayı anlamıştım.

Ceset yerde, tam kapının eşiğinde yatıyordu, bacakları avluda, vücudunun geri kalanı barın içindeydi. Ayakkabılarının biri ayağında değildi, ya saldırgana direnirken ya da kaçarken çıkmış olmalıydı. Ayak bileğinden baldırına kadar çıkan bir yara izi vardı... José'ydi bu!.. Ölmeden önce yerde yirmi metreden fazla sürünmüş olmalıydı; elinin tırnakları ters dönmüştü ve yerde sürünme izi vardı. Sol eli barın kapısındaydı hâlâ. Çok fazla bıçak darbesi almıştı, bir kısmı yırtılan gömleğinin açıkta bıraktığı sırtında gözüküyordu; kapının eşiği kan gölü gibiydi. Cesedinin üzerinden atlayarak içeri girdim, kafası bir yanağının üstüne yatmıştı, gün ışığı yüzünün bir kısmını aydınlatıyordu; çocukluğumuzda tren raylarının üzerine kulağımızı koyarak gelen trenlerin sesini dinlediğimiz günler geldi aklıma. Bir haşhaş müptelasını andıran cam gibi gözleri açık kalmıştı dünyanın üzerinde.

"Ben, Tanrı'nın yanlışlıkla üstünde yürüyerek kutsadığı bir tezeğim, bana bir şey olmaz derdi hep," diyen sesini duydum André'nin; derin bir iç geçirdi, ardından hıçkırarak ağlamaya başladı, çenesi dizlerinde, elleriyle bacaklarına sarılmış bir şekilde, yarı karanlıkta bar tezgâhının dibine çökmüştü.

Sürekli ağlıyordu:

"Bütün kuzenlerim gibi onun da sağlıklı, mutlu yaşaması için kendine dikkat etmesini isterdim, ona sunduğum her ziyafette bir küçük parçayla yetinirdi hep, onun durumdan ve benden istifade eden biri olduğunu düşünmeyeyim diye."

Simon da oradaydı, o da yıkılmıştı. Kafasını ellerinin arasına almış, bar tezgâhına dayanıyordu. Polis memuru Bruno salonun dibindeki bir sandalyeye oturmuş, gördüklerinin şokunu atlatmaya çalışıyordu. Bilardo masasına dayanarak ayakta durmaya çabalayan, şaşkın, sersemlemiş iki kişi daha vardı salonda.

"Neden o?" diye hıçkırıyordu André. "İsteyene sırtındaki gömleğini bile çıkartır verirdi o."

"Haksızlık bu," dedi arkamdan bir ses.

Belediye reisi koşup gelmişti. Yerde yatanın José olduğunu anlayınca, attığı çığlığı bastırmak için eliyle ağzını kapattı. Barın avlusu arabayla dolmuştu, olayı duyan geliyordu, kapanan kapı seslerini "Ne olmuş?" sorusu izliyordu. Kimsenin yanıt verecek hali yoktu. Birkaç dakika içinde haber tüm kasabaya yayılmıştı. José'nin cesedinin üstü bir çarşafla örtüldü. Birden dışarıda yürekleri parçalayan bir kadın çığlığı duyuldu; annesiydi. Yakınları oğlunun cansız bedenine yaklaştırmamak için zor tutuyorlardı kadını. André avluya çıktı; kudurmuş gibiydi, hıncından gözleri yuvalarından fırlamıştı.

"Celil nerede," diye bağırdı, tüm vücudu kızgınlık ve şiddetten gerilmişti. "Nerede o sersem Celil?"

Celil kalabalığın arasından ortaya çıktı, patronunun karşısına geldi, başı önünde durdu, ellerini nereye sokacağını, nasıl duracağını bilemiyordu.

"José'yi gebertirlerken sen nerelerdeydin?"

Celil kafası öne eğik, yere bakıyordu. André elindeki kamçının ucuyla çenesinden iterek yukarı kaldırdı kafasını.

"Neredeydin, pislik herif? Sana hep barda bekleyeceksin dememiş miydim ben?"

"Babam hastaydı."

"O hep hasta zaten, yeni bir şey değil ki! Neden evine gideceğini söylemedin bana? José senin yerine barı beklemeye gelmeyecek ve şimdi yaşıyor olacaktı... Sonra, nasıl oluyor da bu felaket senin burada bulunmadığın yegâne gece başımıza geliyor, ha?"

Celil başını tekrar önüne eğmişti; André yine kamçısının ucuyla dürterek başını kaldırdı:

"Seninle konuştuğum zaman gözlerimin içine bak... Hangi alçak José'nin kanını akıttı?.. Tanıyor olmalısın, yanılıyor muyum? Anlaştın o alçakla. Onun için kümesine gittin... José'yi suç ortaklarının eline teslim etmek için, değil mi? Onu burada doğrarlarken burada olmadığını kanıtlamak için gittin, değil mi köpoğlu köpek? Bana bak, yü-

züme bak dedim, sana. Belki de sen yaptın, o kadar uzun zamandır diş biliyorsun ki bize, neden olmasın? Yanılıyor muyum bok herif? Bak, José burada, kapının eşiğinde kanlar içinde yatıyor. Bu işi mutlaka sen yapmış olmalısın, José tanımadığı bir adama gafil avlanacak çocuk değildi. Ona sadece tanıdığı, güvendiği biri böyle kalleşçe yaklaşabilirdi. Ellerini göster bana."

André, Celil'in ellerine kollarına, üstündeki giysilere baktı, belki bir iz, bir kan lekesi bulurum diye, ama hiçbir şey bulamadı; daha da hırslanmıştı, Celil'i kırbaçlamaya başladı.

"Kendini kurnaz zannediyorsun, ha? José'yi öldür, sonra evine git, üstünü başını değiştir, ardından da hiçbir şey olmamış gibi buraya gel. Eğer böyle olmadıysa elimi kor ateşe sokarım. Senin ne mal olduğunu biliyorum ben."

Üzüntüden gözü hiçbir şeyi görmeyen André, kendi yarattığı bu hezeyanlardan adeta çıldırmıştı; Celil'i yakasından hırsla tutup yere savurdu ve tekmelemeye başladı. Bu sahne karşısında kimse parmağını bile kıpırdatmıyordu. André'nin acısı o kadar büyüktü ki, insanlar belki de bunu düşünerek müdahale etmiyorlardı. Kızgınlık içinde eve döndüm. José'nin ölümünden acı, kurban seçilen Celil'in düşürüldüğü durumdan utanç duyuyor, kendimi aşağılanmış hissediyordum. Hep böyle oluyordu hayatta, insan kendi acısına, başına gelen felaketlere bir anlam bulamadığı zaman hemen bir suçlu arıyordu; bu sabahki olayın günah keçisi de zavallı Celil olmuştu.

Polis, Celil'i tutuklayıp kelepçeleyerek karakola götürmüştü. Ortalıkta, Celil'in suçunu itiraf ettiği, cinayetin ülkede olup bitenlerle hiçbir ilgisi olmadığı söylentileri dolaşmaya başlamıştı. Buna rağmen, cinayet kasabalıyı çok etkilemişti, herkes bunun ardından gelebilecekleri düşünmeye başlamıştı. Çiftçiler silahlı adamlarının sayısını artırmışlardı; geceleri silah sesleri çakal ulumalarına karışıyordu. Sabahları, bir gece önce kasabaya sızmak isteyenlerin püskürtüldüğünden, tarlaların kundaklanmasının engellendiğinden söz ediliyor olmuştu artık. Bir sabah Lourmel'e giderken yolda üstündeki giysileri lime lime edilmiş genç bir Müslümanın kanlar içindeki cesedini gördüm. Çiftçiler, sürek avında vurdukları bir hayvanın leşi

gibi sergiledikleri gencin cansız bedeninin yanına da, suç kanıtı olarak bir çakaralmaz tüfek koymuşlardı.

Bu olaydan birkaç hafta sonra eczaneye cılız, hasta suratlı küçük bir oğlan çocuğu geldi. Sokakta biri beni çağırıyordu. Birlikte dışarı çıktık, biraz yürüdükten sonra sokağın karşı kaldırımında, etrafını mahallenin çocuklarının şaşkın bakışlarla çevirdiği, ağlayan bir kadın beni bekliyordu.

"Celil'in annesi," dedi bana eşlik eden küçük çocuk.

Kadın geldiğimi görür görmez bana yöneldi ve ayaklarıma kapandı. Bana ne anlatmaya çalıştığını anlayamıyordum. Ağzından çıkan sözler, yakınmaları, inlemeleri arasında kayboluyor, çaresizce yalvarmaları bana üzüntü veriyordu. Sakinleştirmek, derdini anlayabilmek için koluna girip eczaneye getirdim. Çabuk çabuk konuşuyor, her şeyi birbirine karıştırıyor, cümlelerini bitirmeden sanki şoka girermişçesine susup uzaklara dalıyordu. Yanaklarında derin tırnak izleri vardı, çektiği acının izleriydi bunlar, yüzünü kim bilir ne kadar çok tırmalamıştı. Verdiğim suyu içti, biraz durulmuştu: Banka oturmaya ikna edebildim sonunda. Ailesinin içinde bulunduğu sefaleti, iki kolu da kesik kocasını, defalarca türbelere, yatırlara gidip ettiği duaları, adadığı adakları anlattıktan sonra tekrar ayaklarıma kapandı, oğlunu kurtarmam için yalvarıyordu. "Celil'in hiçbir suçu, günahı yok. Bütün köye sorun, onlar da bunu söyleyeceklerdir. Celil *o* Rumî'nin öldürüldüğü gece evde bizimle birlikteydi. Yemin ederim. Belediye reisine, polise, sözü geçenlere gittim, kimse değil beni dinlemek, içeriye bile almadı. Sen bizim son umudumuzsun. André Bey senin iyi dostun, sözünü dinler. Oğlum katil değil. O gece babası çok fenalaştı, onu çağırması için yeğenimi gönderdim kasabaya. Haksızlık bu, günah bu. Yok yere kafasını kesecekler oğlumun." Beni çağırmaya gelen küçük çocuk bahsettiği yeğeniydi. O da yemin etti, Celil'in yaşamında hiç bıçak taşımadığını, José'yi çok sevdiğini söyledi.

Ne yapabileceğimi tam olarak kestiremiyordum, ancak gidip André ile konuşacağımı söyledim onlara. Biraz rahatlamış halde gittiler. Gidip ne konuşacaktım ki? Mahkemenin kararı kesindi ve kararara itiraz hakkı yoktu. Konuşsam bile André beni dinlemeyecekti.

José'nin ölümünden sonra öfkesi hiç dinmemişti, tarlalarında, bağlarında, meyve bahçelerinde çalıştırdığı zavallı Araplara ufak tefek şeyler için bile acımasızca şiddet uyguluyordu. Çok kötü bir gece geçirdim. Gördüğüm iğrenç kâbuslar beni defalarca uyandırdı. Yarı deli bu kadının çaresizliği, feryadı beni derinden etkilemişti. Ertesi gün daha da kötüydüm, kadının hali gözümün önünden gitmiyordu; çalışmak istemiyordum, o gün eczaneye hiç inmedim. Kendimi, intikam ve kızgınlıktan tanınmaz hale gelmiş André'nin karşısında, Celil'i zorlanarak savunurken hayal ediyordum. Ona gitmemin doğru ve yanlış yanlarının muhasebesini yapmaya çalışıyordum. Beni, kendi cemaatinden birinin katili ile işbirliği ve dayanışma içerisinde olan bir Müslüman olarak da görebilirdi. Mezarlıkta, José'nin defin töreni sırasında, onu avutmak için yanına yaklaştığımda beni eliyle sertçe itmemiş miydi? Benim de duyacağımı bile bile, bütün Arapları nankörlük ve alçaklıkla suçlamamış mıydı? Amacı sadece beni aşağılamak olmasaydı, Hıristiyan mezarlığındaki törende tek Müslüman olduğumu bilmesine rağmen neden bu sözleri söylemek ihtiyacını hissetmişti?

İki gün sonra, ayaklarım vicdanımın dürtüsüyle beni Jaime Jiménez Sosa'nın çiftliğine götürdü. André yoktu. Babasıyla görüşmek istediğimi söylediğim hizmetçi, gidip beyefendisine beni kabul edip etmeyeceğini sorması gerektiğini söyleyip, dönene kadar arabanın içinde beklememi rica etti. Birkaç dakika içinde geri döndü ve bana ovaya hâkim tepenin üstüne kadar eşlik etti. Jaime Jiménez Sosa belli ki atıyla yaptığı gezintiden dönmüştü, elindeki koşum takımlarını seyise verdi. Birkaç saniye bana baktı, neden geldiğimi sorguluyor olmalıydı, sonra atının sırtına sevecen bir şaplak vurdu ve bana doğru yöneldi.

"Senin için ne yapabilirim, Jonas?" diye uzaktan seslendi. "Şarap içmezsin, ayrıca bağbozumu da değil ki sana üzüm suyu ikram edeyim."

Bir hizmetçi telaşlı adımlarla yanına doğru seğirtti, elindeki koloniyal şapkası ile kırbacını almak için. Onun yaklaşmasına izin vermeden küstah bir tavırla hizmetçiye uzattı elindekileri.

Yanımdan durmadan geçti, elimi bile sıkmadı.

Peşine takıldım.

"Sorun nedir, Jonas?"

"Biraz karışık bir konu."

"O zaman lafı dolaştırmadan hemen konuya gir."

"Böyle acele ettirerek işimi kolaylaştırmıyorsunuz."

Adımlarını yavaşlattı, elini kasketinin içine soktu, başını kaşıdı, bana doğru döndü:

"Seni dinliyorum..."

"Celil'le ilgili konuşmak istiyorum."

Birden irkildi. Dişlerini sıktı. Kasketini çıkardı, mendiliyle başını sildi.

"Beni hayal kırıklığına uğratıyorsun, delikanlı," dedi. "Sen aynı hamurdan değilsin, ayrıca bulunduğun tarafta mutlu olmalısın."

"Mutlaka bir yanlış anlaşılma var o işte."

"Ya, öyle mi? Neymiş o yanlış anlaşılma?"

"Celil suçsuz olabilir."

"Boş konuşuyorsun! Nesiller boyu yanımda Araplar çalışıyor, ne mal olduklarını iyi bilirim. Hepsi yılandır... O yılan da itiraf etti ve mahkûm edildi. Kellesinin giyotinin[1] bıçağından boş sepete düşmesine bizzat nezaret edeceğim."

Bana doğru ilerledi ve beni kolumdan tuttu; birlikte yavaş adımlarla yürürken bir yandan da konuşuyorduk.

"Durum çok ciddi, Jonas. Söz konusu olan, kızgınlık sonucu yapılan fevri bir hareket değil, gerçek bir savaş yaşıyoruz artık. Ülke kaynıyor, kurtla kuzuyu ayırmanın zamanı değil. Acımadan ve sert darbelerle vurmak lazım. Hiçbir şeye ve kimseye hoşgürüyle yaklaşamayız. Bu katillerin teslim olmayacağımızı bilmeleri gerekiyor. Elimize düşen bütün köpoğlu köpekler diğerlerinin diyetini ödeyecekler, bu böyle bilinmeli..."

"Ailesi bana geldi..."

"Jonas, benim zavallı Jonas'ım," diye sözümü kesti. "Sen ne söylediğini bilmiyorsun. Sen, iyi yetiştirilmiş, zeki ve bizlere uyum sağ-

1 Fransa'da idam cezasının kaldırıldığı 1981 yılına kadar cezalar giyotinle infaz ediliyordu, ancak giyotinin kullanıldığı en son infaz 1977 yılında gerçekleşmiştir. (yay.n.)

lamış genç bir adamsın. Bu eşkıya hikâyelerinin dışında kal. Pusulanı şaşırmaz, daha az tedirgin olursun."

Israrlı tutumumdan rahatsız olmuştu. Kendisinden hesap sorulmasına, belki de sorumlu tutulmasına içerlemişti. Hoşnutsuzluğunu belirten bir yüz ifadesi takındı, elindeki mendili cebine soktu, onu takip etmemi söyledi.

"Gel, Jonas..."

Önümde yürüyordu; nereden çıktığını göremediğim hizmetçinin sunduğu portakal suyunu aldı eline. Jaime Jiménez Sosa bodur, tıkız, iskele babası gibi bir adamdı. Terden sırılsıklam olmuş bol gömleği akşamüstü rüzgârıyla şişmişti. Ayağında süvari pantalonu, başında tekrar giydiği sömürgeci şapkasıyla attığı her adımında dünyayı fetheder bir havadaydı.

Tepenin üstüne geldiğimizde, bacaklarını açtı, bardağı tuttuğu eliyle aşağıdaki ovayı işaret ederek bir yarım daire çizdi. Aşağıdaki ova göz alabildiğine bağlar ile kaplıydı. Ovayı çevreleyen dağlar gün batımında tarihöncesi yaratıklar gibi heybetli görünüyorlardı. Uzun uzun manzarayı seyretti.

Yarattığı dünyasını seyreden bir tanrı gibiydi.

"Seyret, Jonas... Uçsuz bucaksız bir manzara değil mi?"

Bana doğru döndü, hafif ama küçümseyen bir gülümseme vardı dudaklarında.

"Bu, dünyanın en güzel manzarası."

Yanıt vermedim, kendi onayladı ağzından çıkan cümleyi; gerçekten de bağlar ufuk çizgisine kadar uzanıyordu.

"Buraya, bu manzarayı seyretmeye her geldiğimde, çok zaman önce insanlar buradan baktıklarında ne görüyorlardı acaba, diye sorarım kendime sık sık. Bu ovanın çağlar boyunca nasıl olduğunu düşünürüm hep ve kendimi, göçebe Berberilerin, maceracı Fenikelilerin, dinlerini yayan ilk Hıristiyanların, geleceğin habercileri Vandalların, Romalı kumandanların, fetih üstüne fetih yapan Müslümanların, kısacası kaderleri tarafından bu topraklara yönlendirilmiş ve bu tepenin üzerinde, tam benim bulunduğum bu noktada durmuş insanların gördüklerinin neler olabileceğini hayal etmeye çalışırım."

Başını bana doğru çevirdi, gözlerimin içine bakarak:

"Sence o değişik devirlerde buralara gelen o insanlar neler görmüş olabilirler?" diye sordu... "Hiç, kocaman bir hiç... Sürüngenlerin ve otların kaynadığı bir ova, ortasında küçük bir göl bile denemeyecek, şimdilerde çoktan kurumuş bir su birikintisi, insanları belki de tehlikelere götüren bir patikanın dışında hiçbir şey yoktu..."

Eliyle tekrar ovayı taradı, dökülen portakal suyu damlaları parladı havada. Yanıma gelmek için geri geri bir iki adım attı ve başladı anlatmaya:

"Dedemin babası buraya ilk geldiğinde, o zamanki boktan haliyle hiçbir nema elde edemeden öleceğini biliyordu... Evde eski fotoğrafları var buraların. Çevrede bir tek kulübe, bir tek ağaç, bir tek hayvan leşi bile yokmuş. Ama dedemin babası inatçıymış, buraya boş yere gelmediğini biliyormuş. Kolları sıvayıp işe girişmiş. Önce kendine gereken alet edavatı yapmış on parmağı ile, sonra toprakla savaşını başlatmış; toprağı ters yüz etmiş, çapalamış, ıslah etmiş, tarıma elverişli hale getirmiş elleriyle, o kadar çok çalışırmış ki akşamları kollarında bir dilim ekmeği kesebilmek için bile derman kalmazmış... Gündüz tarlada kürek mahkûmluğu, akşam küçücük kulübede zindan hayatı, yaz kış bütün mevsimlerde ise cehennem sürgünlüğü... Ve atalarım bir kez olsun pes etmemişler, bir saniye bile. Kimi insanüstü çalışmaktan, kimi hastalıklardan ölmüş, hepsi de son nefeslerini verirken arkalarında bıraktıklarının işe dört elle sarılarak devam ettireceklerinden emin olmanın huzuruyla dünyalarını değiştirmişler. İşte Jonas, ailem sayesinde, onların imanları ve fedakârlıkları sayesinde bu vahşi topraklar ehlileştirildi. Nesilden nesile tarlalara, bağlara, meyve bahçelerine dönüştü. Etrafında gördüğün tüm bu ağaçlar benim ailemin hikâyesinin bir bölümünü anlatır. Sıktığın her portakaldan biraz da onların alınteri akar, her nektarın içinde onların inanmışlıklarının tadı vardır hâlâ."

Çiftliğini göstererek *tiradına* devam etti:

"Şu gördüğün bina, benim kalem, şu içinde doğduğum, çocukken odalarında, koridorlarında koşuşturduğum büyük, geniş beyaz bina var ya, bil ki onu da bizzat babam elleriyle, atalarına saygısını sun-

mak için bir anıt gibi ayağa dikti... Bu ülke, bu topraklar bize çok şey borçlu... Yollar yaptık, Sahra'nın kapılarına kadar demiryolları döşedik, nerede nehir, ırmak, akarsu varsa üstlerine köprüler attık, birbirinden güzel kentler inşa ettik, makilikleri rüya gibi köylerle donattık... Bin yıllık bir düş kırıklığını, cennet bahçelerine dönüştürdük... Ve şimdi siz kalkıp bütün bunları, birilerinin kara kaşı, kara gözü için yaptığımıza mı inandırmak istiyorsunuz bizleri?"

Öylesine kendinden geçmiş, öylesine bağırarak konuşuyordu, tükürükleri suratıma kadar geliyordu.

Parmağını beni azarlar gibi burnumun dibinde sallayarak:

"Seninle aynı fikirde değilim, Jonas. Bilek ve yürek gücümüzü bu topraklar duman olup, havaya uçsun diye vermedik biz... Bu topraklar kendilerine kimlerin hizmet ettiğini iyi bilirler ve biz, evet biz kimsenin öz anasına bile edemeyeceği kadar hizmet ettik bu topraklara. Bize karşı bonkör, eli açık, sevgi dolu, neden biliyor musun? Bizim onu sevdiğimizi bildiği için. Bize sunduğu üzümü bizimle birlikte içiyor. Kulağını uzat ona, topraklarımızın her karışını, ağaçlarımızın her bir meyvesini hak ettiğimizi söyleyecektir sana. Biz buraya geldiğimizde ölü bir toprak bulduk, ona ruh verdik, canlandırdık. Nehirleri, dereleri alınterimizle, kanımızla sulandı. Hiç kimse, Bay Jonas, dikkat edin hiç kimse diyorum, ne bu gezegende, ne de başka bir yerde, bizim bu topraklara kıyamet gününe kadar hizmet etmemizi engelleyemeyecektir, bunu kafanıza yazın... Hele, zavallı delikanlılarımızı katlederek bizi sırtımızdan vurmak isteyen o bitli, uyuşuk tembeller asla."

Elinde tuttuğu bardak, sıkılı avucunda titriyordu. Yüzü şekil değiştirmişti adeta, bakışlarıyla beni delik deşik etmek istiyordu sanki.

"Bu topraklar onların değil. Bu topraklar onların ellerine geçseydi, ben her yanan tarlanın, her kundaklanan evin göğe yükselen dumanlarını gördüğümde onları nasıl lanetliyorsam öyle lanetlerlerdi. Eğer bu yaptıkları olaylarla bizi etkilemek, korkutmak istiyorlarsa yanılıyorlar, hem kendi zamanlarına yazık, hem de bizimkine, çabaları boşuna. Pabuç bırakmayacağız. Cezayir'i biz yarattık. Bizim en büyük başarımız bu ülke, hiçbir pis elin tohumlarımızı, ürünlerimizi, emeklerimizi kirletmesine müsaade etmeyeceğiz."

Unuttuğumu zannettiğim bir tablo bilinçaltımda şimşek gibi çakarak gözlerimin önüne geldi; okul yıllarında Abdülkadir'in sınıf arkadaşlarının önünde öğretmen tarafından utançtan yerin dibine sokulduğu anı anımsadım birden. Maurice'in söylediği o cümle çınladı beynimde: *Çünkü Araplar tembel insanlardır, efendim!* Tüm bedenim sarsılıyordu, o gün okulda hissettiğim öfkenin aynısı her tarafımı kaplamıştı; hırsımdan, uğradığımız haksızlıklardan titriyordum. Artık buraya geliş nedenim, Celil'in hayatının tehlikede olması, annesinin üzüntüsü ikinci planda kalmıştı, sadece Bay Sosa'nın kibrini, küstahlığını görebiliyordum, överek anlattığı geçmişi gün batımına irinli bir renk katmıştı, patlatmalıydım çıbanı.

Her şey gözümden silinmişti, hiddetime engel olamıyordum; yeri, göğü yaratmakla övünen Bay Sosa'nın karşısına dikildim, sesim sert ve bir kılıç kadar keskin çıkıyordu:

"Çok ama çok uzun zaman önce, Bay Sosa, sizin büyükbabanızın babasının babasından da çok önce, sizin dikildiğiniz o yerde bir adam duruyordu. Kafasını kaldırıp bu ovaya baktığında kendini bu topraklarla özdeşleştirmekten alamıyordu. O zaman ne yol vardı, ne de demiryolu, üstelik sizin makilik dediğiniz yabanî sakız ağaçları ve böğürtlenler onu hiç mi hiç rahatsız etmiyordu. Kurumuş ya da akan her ırmak, her ağaç ve bitki gölgesi, her taş onun alçakgönüllülüğünün yansımasını oluşturuyordu. Bu adam kendine güveniyordu, inanıyordu, çünkü özgürdü. Yanında, keçilerini sakinleştirmek için bir kaval, çakalları uzaklaştırmak için de bir sopa taşıyordu sadece. Şuradaki ağacın altına uzandığında, yaşadığını duyumsaması için gözlerini yumması yeterliydi. Yediği bir parça tandır ekmeğine katık etmek için kırdığı soğan, onun için bin şölene bedeldi. Huzuru sadelikte, azla yetinmekte bulduğu için kendini şanslı hissediyordu. Mevsimlerin ritmine göre yaşıyordu, çünkü erinç ve dinginliğin mayasının eşyanın ve yaşamın sadeliğinde olduğuna inanmıştı bir kez. Çünkü kimsenin kötülüğünü istemiyor, kendini de her türlü şiddetin uzağında hissediyordu, ta ki felaketin uzaktan yavaş yavaş geldiğini fark edene dek. Kavalı, sopası, toprakları, hayvan sürüleri, kısacası yüreğine su serpen, ona huzur veren, onu yaşatan her şey elinden

alındı. Ve bugün o adam tesadüfen buralarda olduğuna inandırılmak isteniyor, bu toprakların onun olmadığı söyleniyor, sadece biraz olsun insan yerine konmak istediği için başkaldırdığında da insanlar hayrete düşüyorlar... Sizinle aynı fikirde değilim, beyefendi. Bu topraklar size ait değil. Sizin tam yanınızda 'hayalinin ve ruhunun' dimdik ayakta durduğu ve sizin görmeyi reddettiğiniz o çobanın toprakları buralar. Madem hakça paylaşmayı bilmiyorsunuz, o zaman meyve bahçelerinizi, köprülerinizi, asfaltlarınızı, demiryollarınızı, kentlerinizi, bağlarınızı alıp gidin ve bu toprakları da asıl sahiplerine bırakın."

"Sen akıllı bir çocuksun, Jonas," dedi, sözlerim hiç etkilememişti onu. "İyi bir çevrede yetiştin, orada kal. *Fellahlar*[1] yapıcı insanlar değil. Onlara cenneti emanet et, üç günde viraneye çevirirler. Senin halkına sadece felaket ve düş kırıklığı yaşatabilirler onlar."

"Etrafınızdaki sefalet içindeki köylere bir bakın Bay Sosa. Sözünü ettiğiniz felaket, özgür insanları yük hayvanı sınıfına indirgediğinizden beri onların kaderi oldu zaten."

Arkamı döndüm ve koşar adımlarla arabamın yanına indim; yolda hâlâ şakaklarım zonkluyordu.

1 Arap köylüsü, burada Cezayir ve Tunus'un bağımsızlığı için çarpışan militan köylüler kast ediliyor. (ç.n.)

17

Jean-Christophe 1957 yılının ilkbaharında nihayet ortaya çıktı. Kimseye geleceğinin haberini vermemiş, öylesine bir gün çıkagelmişti. Haberi postanenin kapısında karşılaştığım polis memuru Bruno'dan aldım:

"Yeniden kavuştunuz birbirinize, ha?"

"Ne kavuşması?"

"Nasıl yani? Haberin yok mu? Chris evine döndü, iki gün oluyor..."

İki gün?.. Jean-Christophe iki gündür Rio Salado'daydı ve kimse bana bu haberi vermemişti...

Oysa bir gün önce Simon'la karşılaşmıştım. Ayaküstü biraz laflamıştık. Neden bana Chris'le ilgili bir şey söylememişti?

Eczaneye dönünce telefonla Simon'u aradım ilk iş olarak. Bürosu postanenin iki adım yanındaydı; neden uğramamış da eczaneye dönüp telefon etmeyi tercih etmiştim, bilmiyordum. Belki onu zor durumda bırakmak istemiyordum, belki de onun gözlerinden, sezinlediğim şeyi okumaktan kaçıyordum: Jean-Christophe'un bana hâlâ kızgın olduğunu ve beni görmek istemediğini düşünüyordum.

Telefonun öbür ucundaki Simon'un sesi sıkıntılıydı:

"Bildiğini zannediyordum."

"Şaka mı yapıyorsun! Kimse söylemezse nasıl bilebilirim ki?"

"İnan doğru söylüyorum, bildiğini zannediyordum."

"Benimle ilgili bir şey söyledi mi sana?"

Simon gırtlağını temizledi, belli ki rahat konuşamıyordu.

"Ne dediğini anlayamıyorum, ses kötü geliyor," dedi, kapatmamızı istiyordu.

"Tamam, anladım."

Kapattım telefonu.

Germaine pazardan dönmüştü, elindeki sepeti yere koydu ve bana dönerek:

"Telefondaki kimdi?"

"İlacından şikayet eden bir müşteri," dedim onu rahatlatmak için.

Sepeti aldı ve merdivene yöneldi, birkaç basamak çıkmıştı ki:

"Ne saklıyorsun benden?"

"Hiçbir şey."

"Hep bu cevap verilir zaten... Ha, aklımdayken söyleyeyim, Bernadette'i baloya davet ettim. Umarım bu kıza da diğerleri gibi düş kırıklığı yaşatmazsın. Tam olması gerektiği gibi bir kız. Göstermez ama çok becerikli ve hamarattır. Tamam, çok eğitimli bir kız değil, ama ondan daha iyi bir ev kadını bulamazsın. Üstelik güzel de bir kız."

Bernadette... Onu, 1940 yılında Mers el-Kébir deniz üssüne yapılan hava saldırısında ölen babasının cenaze töreninde, küçücük bir kızken tanımıştım; bütün kuzinleri çember oynarken onun örülü saçlarıyla tek başına kenarda durması dikkatimi çekmişti.

"Biliyorsun ki ben artık baloya gitmiyorum."

"Bildiğim için söylüyorum zaten, bu sefer geleceksin!"

Arkasını dönüp merdivenden çıkmaya devam etti, evin kapısının açılıp kapanma sesiyle tekrar yalnız kalmıştım eczanede.

Telefon çaldı. Arayan Simon'du, bu kez sesi daha rahat geliyordu:

"Neyi anladın, Jonas?"

"Chris'in dönüşünü bana söylememeni garipsiyorum. Arkadaşlığımızın sarsılmaz olduğunu düşünüyordum."

"Tabii ki öyle, en ufak bir kuşkun bile olmasın. İşten başımı kaldıramıyorum, ama bil ki hep aklımdasın. Esas sen biraz mesafeli duruyorsun. Evime bile gelmedin. Ne zaman karşılaşsak hep acelen olduğunu, bilmem nereye gideceğini söylüyorsun. Aklına giren nedir bilmiyorum ama ben hep aynıyım, hiç değişmedim. Chris konusuna gelince, sana yemin ederim ki geldiğinden haberin var sanıyordum. Zaten ben de onunla fazla bir araya gelmedim, ailesiyle baş başa kalmasını istedim. Eğer seni rahatlatacaksa, bil ki Fabrice'i de şimdi arayacağım, güzel haberi vermek için. Eskisi gibi, dördümüz bir araya gelebiliriz

böylelikle. Sahilde güzel bir akşam yemeği yiyelim diyorum, ne dersin? Aïn Turck'de harika bir bistro biliyorum. Sana uygun mu?"

Yalan söylüyordu. Ezberlediği dersini okuyan öğrenci gibiydi, o kadar hızlı konuşuyordu ki, doğal hali değildi bu. Samimiyetinden kuşku duysun diye ona bir açık kapı bıraktım; içten olduğunu kanıtlamak için akşamüstü bana gelme sözü verdi, birlikte Lamy'lere gidecektik.

Bütün öğleden sonramı Simon'u beklemekle geçirdim; ortalıkta görünmedi. Akşam oldu, eczaneyi kapadım, yine bekledim; eczanenin önüne çökmüş, uzaktan gelip geçen siluetleri gözlüyordum, onunkini görebilmek için. Gelmedi. Ben de tek başıma gitmeye karar verdim Jean-Christophe'lara... Gitmemeliymişim. Çünkü Simon'un arabası mimozaların altında, evin önünde park edilmişti; André'nin, belediye reisinin, bizim sokağın köşesindeki bakkalın ve kimin olduğunu bilmediğim birkaç kişinin arabası daha evin önüne yan yana sıralanmıştı. Hırsımdan kudurmuştum. İçimden bir ses geri dönmemi söylüyordu, ama o sese kulak vermedim ve kapıyı çaldım. Açılıp, ardından hemen kapanan bir panjur gıcırtısı duydum. Kapıyı açmaları için epey bir zaman geçmesi gerekti. Kapıyı açanı tanımıyordum, aileden biri olmalıydı, bana ne istediğimi sordu.

"Ben Jonas, Chris'in arkadaşıyım."

"Özür dilerim, ama uyuyor."

İçimden o tanımadığım kişiyi kenara itip zorla içeri girmek, Chris'i arkadaşlarının ve yakınlarının yanında mahcup etmek geçti. Ama yapmadım, zaten yapılacak bir şey de yoktu bu durumda. Her şey apaçık ortadaydı... Hiç sesimi çıkartmadım, yabancı kapıyı kapasın diye bir adım geri çekildim ve eve döndüm... Germaine soru sormadı, bu kez kendini tuttu; son derece anlayışlı bir davranıştı yaptığı.

Ertesi sabah, Simon mahcup bir suratla eczaneye geldi.

Geveleyerek konuşuyordu:

"İnan ki ben hiçbir şey anlamadım."

"Anlaşılacak bir şey yok. Beni görmek istemiyor demek ki, hepsi bu. Ve sen bunu başından beri biliyordun, Simon. O nedenle de evvelki gün sokakta karşılaştığımızda bana hiçbir şey söylemedin."

"Haklısın, biliyordum. Zaten geldiğinde bana koştuğu ilk şart buydu. Adını bile telaffuz etmemi yasakladı bana. Üstelik bana, sana gelip ona hoşgeldine gitmemeni söylemem konusunda ısrar etti, ben de reddettim tabii ki."

Tezgâhın kenarını kaldırıp yanıma geldi, sıkıntı içinde parmaklarıyla oynuyordu. Alnı boncuk boncuk ter içindeydi, pencereden süzülen ışığın altında kafasının kelleşen kısmı parlıyordu.

"Ona kızmamak gerek. Yaşadıkları çok kötü şeyler. Çinhindi'ndeymiş,[1] hem de cephede ve en ön saflardaymış. Esir düşmüş, iki defa yaralanmış, hastaneden taburcu edildikten sonra malulen orduyla ilişkisini kesmişler. Kendini toparlayabilmesi için ona zaman tanımak gerek."

"Önemli değil, Simon."

"Dün gelip seni almam gerekiyordu; söz verdiğim gibi."

"Evet, bekledim."

"Biliyorum. Önce ona gittim... Senin gelmene razı olsun diye. Seni öylesine götüremezdim, anla beni lütfen. Olaylar daha da içinden çıkılmaz bir hal alırdı."

"Haklısın, zorlamamak lazım."

"O da değil konu. Ne yapacağını kestiremiyorsun, çok değişmiş. Bana karşı bile, inan. Çocuğu ve Émilie'yi görsün diye eve davet ettim, sanki dinine küfür etmişim gibi diklendi bana, *'Asla, Asla!'* diye deliler gibi avazı çıktığı kadar bağırdı. Düşünebiliyor musun? Cehenneme geri dön, deseydim o kadar tepki göstermezdi. Anlayamıyorum. Belki de orada gördüğü, bizzat yaşadığı savaş onu bu denli katılaştırmış olabilir, diye düşünüyorum. Allahın belası bir şey şu savaş. Bazen fark ettirmeden bakıyorum da, biraz 'kafayı bozmuş' gibi geliyor bana. Gözlerini görsen inanamazsın, bir çiftenin iki deliği gibi bomboş bakıyor. Durumu üzüyor beni. Ona kızmamak lazım, Jonas. Sabırlı davranmalıyız."

Ses çıkarmadığımı görünce, bu sefer başka bir yol denedi:

"Fabrice'i aradım. Hélène, Cezayir'de olduğunu söyledi Cas-

1 Şimdiki adıyla Kuzey Vietnam, 1954 yılının sonlarında bağımsızlığını kazanana kadar bir Fransız sömürgesiydi. (ç.n.)

bah'daki olaylar için gitmiş. Ne zaman döneceğini bilmediğini söyledi. Belki o dönene kadar Chris de kararını değiştirmiş olur."

Kıvırmasını sevmiyordum. Yine konuya döndüm, hem de hırsla ve biraz da kırıcı olarak.

"Hepiniz dün onunla birlikteydiniz değil mi?"

"Evet," dedi ezik bir şekilde iç geçirerek.

Bana baktı tekrar, yüzümdeki en ufak mimiği bile kaçırmak istemiyordu.

"Seninle onun arasında ne geçti tam olarak?"

"Bilmiyorum."

"Dur bakalım, bu lafla geçiştiremezsin bunu. Eğer kasabayı terk ettiyse senin yüzündendi, öyle değil mi? Senin yüzünden gidip askere yazıldı, çekik gözlüler tarafından dilim dilim doğranmayı göze aldı... Aranızda ne geçmiş olabilir, onu bunları yapmaya iten?.. Dün gece bunları düşünmekten, bu soruya yanıt aramaktan sabaha kadar gözümü kapayamadım. Her varsayımı denedim, hiçbir sonuca ulaşamadım..."

"Yine sen haklısın, Simon. Olayları zamana bırakalım. Zaman dilini tutmayı bilmez. Elbette bir gün nedenlerini söyleyecektir bize."

"Isabelle yüzünden mi yoksa?"

"Lütfen Simon, bu konuyu burada keselim artık."

O hafta sonu Jean-Christophe'u gördüm. Uzaktan. Ben kunduracıdan çıkarken o da Belediye'den çıkıyordu. O kadar zayıflamıştı ki en az yirmi santim daha uzun görünüyordu. Şakaklarında ve ensesinde kısacık kesilmiş saçlarının bir tutamı tepesinden aşağı sarkıyordu. Mevsimle hiç uyuşmayan bir palto vardı üstünde, elindeki bastona dayanarak topallayarak yürüyordu. Yanında Isabelle vardı, koluna girmiş yürümesine yardım ediyordu. Isabelle'i hiç bu kadar güzel ve samimi görmemiştim. Yardımseverlik ve alçakgönüllülük onu güzelleştirmişti sanki. Konuşarak yavaş yavaş yürüyorlardı; daha doğrusu Isabelle konuşuyor, Jean-Christophe da başını sallıyordu. Mutlu görünüyorlardı, uzun zaman sonra tekrar birlikteydiler ve görünen oydu ki bir daha ayrılmayacaklardı. Oluşturdukları görüntü çok hoşuma

gitmişti; yıkıntılar ve sorgulamalarla olgunlaşmış, karşılarına çıkan engelleri aşarak, uyanıp kendilerine gelmiş bir çifti temsil ediyor gibiydiler. Nedenini bilmeden onlara doğru yürümek, tekrar bir araya geldikleri ve bunu sürdürmeleri için onlara en iyi dileklerimi iletmek geçti içimden. Belki de uzun yıllar sonra amcam ve Germaine'in meyve bahçelerinde, sanki o kötü yılları hiç yaşamamışlar gibi, tekrar dolaşmaya başladıkları günleri anımsamıştım. Onlara karşı sevgi ve sıcaklık duymadan aynı kasabada yaşayamayacağım gerçeği geldi aklıma, yüreğimde bir sıcaklık hissettim, amcamın ölümünde hissettiğim acının aynısı yüreğime oturmuştu, farkında olmadan kalın bir gözyaşı süzüldü yanağımdan aşağı, çünkü aynı zamanda yaşam trenine herkesi yanına alıp binen, beni ise peronda bırakan Jean-Christophe'u lanetliyordum. Beni görmeme kararına tahammül edemeyeceğimi, bunu içimi acıtan bir yara olarak taşıyacağımı ve gün gelip beni affettiğini, özrümü kabul ettiğini söylese bile ona arzu ettiğim kadar sıkıca sarılamayacağımı, belki de hiç sarılamayacağımı biliyordum... Üstelik hangi özrü dilemeliydim ki? Suçum neydi?.. Dürüstlüğümün, yaptığım hatanın bedelini fazlasıyla ödediğime, ceremesini onlardan çok daha önce çektiğime inanıyordum. Garip bir şekilde kendimi aşk ve hınçla birlikte balyalanmış, aynı deli gömleğine sarılıp sarmalanmış gibi hissediyordum. Canavarlıklarını, vahşetini uygulamaya koymak için karanlıkların arasına dalan bir kurtadam gibi sağduyumu, dokularımı, değerlerimi, düşüncelerimi bir yerlere doğru çekiştirerek yozlaştıran, tanımlayamadığım bir konuma, bir şeye doğru kayıyordum. Kızgındım, hem de çok kızgındım; alev alev içimde yanan, sinsi, aşındıran, yıpratıcı bir kızgınlıktı bu. Etrafımdaki insanları kıskanıyordum, herkes kendi dünyasını yaratmış, konumunu bulmuştu, oysa benim dünyam paramparçaydı; Émilie'yle Simon'u çocuklarıyla birlikte gezinti yaparlarken gördüğümde kıskanıyordum; aralarındaki, benim için işbirlikçilik, onlar için mutluluk ifade eden bakışları kıskanıyordum; Jean-Christophe ve Isabelle çiftinin etraflarındaki mutluluk hareleri ile birlikte yeniden ayağa kalkmalarını, mutluluklarını kıskanıyordum; Rio'da, Lourmel'de, Oran'da, neresi olursa olsun gittiğim her yerde gördüğüm çiftlerin hepsini kıskanıyordum, tıpkı

evreninden kovulmuş, günahkâr, düşkün, kendine, kendi ölçülerinde uygun bir dünya yaratabilme yeteneğinden yoksun, zavallı bir tanrı gibi hissediyordum kendimi. Tatil günlerinde, farkında olmadan ayaklarım artık beni Oran'ın Müslüman mahallelerine götürüyor, tanımadığım ama bana yalnızlığımı unutturan insanlarla birlikte kafelerde aynı masaları paylaşıyordum. Kâh Médine J'dida'da ardıç yağı ile tatlandırılmış su içerken yaşlı bir kitapçı ile samimi oluyor, kâh genç bir imamın inalmaz derin bilgisi karşısında hayrete düşüyor, kâh yırtık pırtık giysiler içindeki gençlerden ülkeyi parçalayan savaşa dair haber ve yorumlar alıyordum; okumuş, yazmış, eczacılık eğitimi almış benden çok daha fazla bilgiye sahiptiler. Bu denli somut ve kararlı olabileceğini düşünemediğim bir halk dayanışmasının, direnişinin ayrılmaz parçaları olan, halkın dilinden düşürmediği *Ben M'hidi, Zabana, Budiyaf, Abane Ramdane, Hamu Butlilis, Summam, Ouarsenis, Cebel Lluh, Ali Tepesi* gibi kahramanların ve yerlerin isimlerini büyük bir açlıkla öğreniyordum.

Arkadaşlarımdan kopuşumun ardından doğan boşluğu mu doldurmaktayım?

Fabrice'i evinde ziyeret etmeye gitmiştim. Beni görmekten mutlu olmuştu, ancak karısı Hélène'in soğuk davranışlarını hazmedememiştim. Bir daha evlerine ayak basmadım. Fabrice'le dışarıda karşılaştığımızda, bir kafeye ya da restorana gidip bir şeyler yiyip içip sohbet ediyordum, ama evine davet ettiği her seferde bir bahane bulup gitmiyordum. Karısının o kendini beğenmiş, mesafeli davranışlarının muhatabı olmak istemiyordum. Bir gün bunu kendisine söyledim; yüzünü buruşturarak itiraz etti: "Kendi kendine evham yapıyorsun, Jonas. Nereden çıkartıyorsun bu tür şeyleri, anlamıyorum doğrusu. Hélène büyük şehir kızı, hepsi bu, bizim kızlar gibi değil. Doğru, biraz burnu havalarda ama ne yapabilirim ki, büyük şehir alışkanlıkları..." Üstünde durmadım, ama bir daha evlerine hiç gitmedim. Eski Oran'a, Calère'e, Paşa Camii civarlarına ya da Bey'in Sarayı taraflarına gidip oralarda kendimden geçmeyi, Raz el-Aïn su kaynağındaki çeşmelerde çocukların sularla oynamasını seyretmeyi tercih ediyordum artık... Gürültüden hiç haz etmeyen ben, futbol statlarının tri-

bünlerinde ıslık çalarak tezahürat yapıyor, karaborsadan bilet alarak Eckmühl Arenası'nda matador Luis Miguel Dominguin'i alkışlamaya gidiyordum. Beynimdeki, üstüne düşünmeyi reddettiğim soru işaretlerinden kaçmak için, gürleyen tezahüratlardan daha güzel bir ilaç yoktu. Ben de durup dinlenmeden bu "ilaçtan" alıyordum. USMO adındaki Müslüman futbol kulübünün sıkı taraftarı olmuştum artık. Boks maçlarına, sıkça düzenlenen boks turnuvalarına gidiyordum. Müslüman boksörler yabancı rakiplerini ringe yatırdıklarında, zor geçen bir sezeryanın ardından yeniden doğmuş gibi oluyordum. Bu kahraman boksörlerin isimleri bile başımı döndürmeye yetiyordu: *Goudih, Halfi, Sabbane Kardeşler*, muhteşem *Faslı Abdüsselam*... Artık kendimi tanıyamıyordum. Bir kelebeğin mum ışığına doğru çekilmesi gibi, şiddet ve çılgın kalabalıklar beni delice kendilerine çekiyordu. Kuşkum yoktu artık: Bizzat kendime karşı savaş ilan etmiştim.

O yılın sonuna doğru, Jean-Christophe ve Isabelle evlendiler. Ben evlendiklerinin haberini düğünden bir gün sonra aldım. Kimse bana haber verme zahmetine girmemişti. Ne düğüne çağrılmayan Simon, ne de benden özür dilemek zorunda kalmamak için düğünden şafak vakti dönen Fabrice. Bu davranışları beni onların *dünyasından* adamakıllı uzaklaştırmıştı. Esefle karşılamıştım davranışlarını, bir kez daha kırılmıştım.

Jean-Christophe, kasabanın uzağında bir yere yerleşmeye karar vermişti. Rio Salado ona dar gelmişti, kaybedilen zamanın yeniden kazanılmasına duyduğu açlığını gidermek ve bazı anılarının rövanşını almak istiyordu. Pépé Rucillio, genç çifte Oran'ın en gözde semtlerinden birinde çok güzel bir ev hediye etti. Taşınacakları gün, ben de belediye meydanındaydım. André, çifti arabasıyla götürürken, eşya ve hediyelerle tıka basa dolu kamyon da onları takip ediyordu. Yaşamımın sonlarına yaklaştığım şimdilerde bile, o gidişlerindeki klakson seslerinin bende yarattığı acıyı tekrar hissettiğim zamanlar olmuştur. Bir taraftan da gittikleri için rahatlamış gibi hissediyordum kendimi; vücudumun uzun zamandır tıkalı olan damarlarından biri yeniden açılmıştı sanki.

Rio'daki nüfus gün geçtikçe azalıyordu; açık denizde yardım bekleyen bir kazazede gibi ufkumu yitirmiştim. Sokaklar, meyve bahçeleri, kafelerin gürültüsü, kasabalıların hep bir adım geriden gelen şakaları, hikâyeleri artık bana hiçbir şey vermiyordu. Her sabah, yaşamak zorunda kaldığım gündüzün karmaşıklığı, sıkıcılığı bir an önce bitsin diye akşamı iple çekmeye başlıyordum. Sıkılıyordum. Eczaneyi Germaine'e emanet ettim ve rotamı Oran'ın kerhanelerine çevirdim, orospulara "el sürmüyordum"; onların allak bullak olmuş fırtınalı yaşamlarını, yok olan düşlerini dinlemekle yetiniyordum sadece. Aldatıcı düşlere karşı takındıkları sert tavır, artık düşlere inanmamalarıydı beni rahatlatan. Aslında güzel Hadda'yı arıyordum, öylesine, birden aklıma düşüvermişti. Onu bulmak, beni anımsayıp, anımsamadığını sormak, annemi tekrar bulabilmek için bana yardım edip edemeyeceğini öğrenmek istiyordum; bu konuda da yine kendime karşı samimi değildim: Hadda, oturduğumuz avluyu yerle bir eden yangından çok önce Jenane Jato'yu terk etmişti, bu konuda bana hiçbir yardımı söz konusu olamazdı zaten. Ama onu yumuşatmak, rahatlatmak için bunları konuşmak istiyordum onunla. Rio'daki arkadaşlarımın hepsi çekip gitmişti, yok olmuştu, ben ise yalnızdım; birine, bir sırdaşa, eski bir tanıdığa, yaşama asılmama yardım edecek birilerine ihtiyacım vardı. Camélia'daki mama kadın, Hadda'nın bir gece yarısı bir pezevenkle birlikte çıkıp gittiğini, bir daha da geri dönmediğini söyledi; pezevengin iri yarı, hayvan gibi bir adam olduğunu, kollarında hançer saplanmış kalp, kıllı vücudunda ise ağır küfür dövmeleri olduğunu ekleyip, eğer gazetelerde yayınlanan ölüm ilanları arasında kendiminkinin de yer almasını istemiyorsam, bu işin peşini bırakıp kendi işlerimle ilgilenmemi tembihlemeyi de ihmal etmedi... Aynı gün, tramvaydan inerken, pusetiyle çocuğunu gezdiren bir kadını çocukluk arkadaşım Lucette'e benzettim. Dolgun vücutlu, üzerinde dar bir tayyör, başında beyaz bir bez şapkası olan genç bir kadındı. Büyük olasılıkla o değildi; gülümsememden, mavi gözlerimden mutlaka tanırdı o olsaydı. Genç kadının tüm ilgisizliğine rağmen cadde boyunca peşine takılıp takip ettim; sonra bu anlamsız ve yakışıksız takipten vazgeçip yolumu değiştirdim.

Ardından savaşla tanıştım... Gerçek savaşla; ölümün dişi şeytanı savaşla; felaketin doğurgan kadın dostu savaşla; yüzyüze gelmekten kaçtığım diğer bir gerçekle; yani savaşla yüzleştim... Gazeteler çarşaf çarşaf şehirleri, köyleri sarsan suikast saldırılarından, Arap obalarına yapılan şüpheli baskınlardan, arama taramalardan, katliamlardan söz ediyordu sürekli; benim için bir kurguydu, sürekli tekrarlamaktan bıkmadıkları bir tefrikaydı bu... Bir gün deniz kıyısında oturmuş portakal suyumu yudumlarken, cenaze arabası gibi simsiyah, önden çekişli bir araba, yandaki binanın önünde ani bir frenle durdu ve camlarından çıkan makineli tüfekler ateş kusmaya başladı. Birkaç saniye süren kurşun yağmuru araba tekerleklerinin acı patinaj çığlığı ile son buldu; ama sesler beynimde yankılanmaya devam ediyordu. Kurşunlara hedef olanlar binadan kaldırıma fırlarken, o sırada sokakta aylak aylak gezenler ise kaçışıyorlardı. Martı çığlığı gibi, şakaklarımı delen bir sessizlik oldu. Düş görüyor gibiydim. Gözlerim kurşunlarla biçilmiş bedenlere çakılı kalmıştı. Elimdeki bardak yere düştü, yan masadaki bir kadın çığlık çığlığa bağırıyordu. Binalardan, mağazalardan, dükkânlardan, arabalardan insanlar sokağa fırlıyorlar, korkulu adımlarla olayın yaşandığı yere doğru ilerliyorlardı. Çığlıklar, korna sesleri birbirine karışıyordu. Bir kadın kocasının kolları arasına yığılıp kalıverdi. Parmağımı bile hareket ettirmeye cesaret edemiyordum; ağzım açık, deliler gibi çarpan yüreğimle oturduğum sandalyede taş kesmiştim. Düdük sesleri polislerin geldiğini haber veriyordu. Toplanan kalabalıktan dramın bilançosu duyulmaya başlamıştı: İnsanlar, biri genç bir kız olmak üzere üç ölü ve beş ağır yaralıya ağlıyorlardı.

Rio'ya döndüm ve iki gün boyunca odama kapandım.

Uykusuzluğa yakalanmıştım. Yatağıma uzanır uzanmaz içimi kaplayan korku, beni uçsuz bucaksız bir derinliğin görünmez dibine doğru çekiyordu. Dipsiz bir derinliğin içinde yok olup gidiyor gibiydim. Dayanılır bir şey olmaktan çıkmıştı uyku benim için; uykuya daldığım anda gördüğüm kâbuslar beni sayısız korkunçluğun içine fırlatıp atıyordu. Tavana bakmaktan bıkmıştım, yatağın kenarına oturuyor, başımı ellerimin arasına alıyor, gözlerimi odanın zeminine

sabitliyordum. Ayaklarım zeminde nemli izler bırakıyordu. Sahilde duyduğum kurşun sesleri beynimin içinde çınlıyordu. Kulaklarımı tıkıyordum ama nafile, yine işitiyordum, hem de daha güçlü ve daha ölümcül şekilde. Duyduğum en ufak seste bile bedenim irkiliyordu. Üstüme atılmak için gafil anımı kollayan hayaletleri kendimden uzak tutmak için odamın ışığını sabaha kadar söndürmüyordum. Uyanık kalmak istiyordum, gecenin sessizliğindeki en ufak hışırtıyı, en uzaktan gelen bir hayvan ulumasını bile duyabilmek için her tarafa kulak kesiliyordum. Rüzgârlı gecelerde ise evin tahta bölümlerinin gıcırtısı beynimi çatlatmaya yetiyordu... "Şok geçirmişsiniz," dedi doktor, ne kadar aptalcaydı, bana yeni bir şey söylemiyordu ki, ben yaşadıklarımı zaten anlatmıştım ona, tabii ki şoktu. Mucizevî bir ilaç bilmiyordu; sakinleştirici ve hiçbir işe yaramayan uyku ilaçları yazdı. Depresifleşmiştim, kayıp gidiyordum, tutunamıyordum yaşama, bunun bilincindeydim, bilemediğim tek şey nasıl üstesinden geleceğimdi. Sanki başka biriydim; öfkelendirici, sinir bozucu, düş kırıklığı yaratan bir adama dönüşmüştüm, ama ne olursa olsun gerekliydim ve yaşamalıydım; bu benim sığınabildiğim tek avuntum, tek limanımdı.

Klostrofobiden muzdariptim, kapalı yerlerde nefes alamıyordum, evde hava almak için kendimi sürekli balkona atıyordum. Germaine beni yalnız bırakmamak için sık sık yanıma geliyordu. Benimle konuşmaya çabalıyordu; ben ise dinlemiyordum bile. Sözleri beni yoruyor, gerginleşiyordum. Yalnız kalmak istiyordum. Sokağa da çıkıyordum geceleri, her gece, haftalar boyu. Kasabanın gece sessizliği iyi geliyordu bana. Kimsenin olmadığı belediye meydanında, ana cadde boyunca dolaşmak, arada bir banka oturup hiçbir şey düşünmemek rahatlatıyordu.

Ay ışığının olmadığı bir gece, tek başıma kaldırımda yürürken bir bisikletin geldiğini gördüm. Lambasından titrek bir ışık huzmesi süzülüyor, zincirinin yeknesak tiz sesi bomboş sokaklarda, duvarlarda yankılanıyordu. Bayan Cazenave'ın bahçıvanı idi bisikletli. Beni tanıyınca ani bir fren yaptı, gidonun üzerinden yere uçacaktı neredeyse, ayağını yere koyup durabildi. Arkasına dönerek bir şeyler göstermeye çalışıyordu bana, ağzından tek bir hece dahi çıkmıyordu,

çıkamıyordu, telaş ve korku içinde tekrar bisikletinin pedalına bastı ama kaldırıma çarptı, dengesini kaybedip düştü. Hemen yardımına koştum.

"Ne var, ne oldu? Sanki peşinden şeytan geliyormuş gibisin."

Ayağa kalktı, ardından bisikletini kaldırdı yerden, nefes nefese insanüstü bir gayret gösteriyor gibiydi:

"Polis çağırmaya gidiyorum... Cazenave'ların başına büyük bir felaket geldi."

İşte o an, Musevi mezarlığının arkasından dumanlar içinde geniş, kırmızı bir aydınlığın yükselmeye başladığını gördüm. "Ah! Allahım!" diye bağırdım ve o yöne doğru koşmaya başladım.

Cazenave'ların evi yanıyordu; o büyük, beyaz ev. Göğe doğru yükselen dev alevler etraftaki meyve bahçelerini aydınlatıyordu. Kestirme olsun diye mezarlığın içinden geçtim koşarak. Yaklaştıkça felaketin boyutlarını daha iyi fark edebiliyordum. Alevler giriş katını tamamen yutmuş, bir üst katı sarmıştı. Avlunun ortasında Simon'un arabası da alevler içindeydi, ancak ne onu, ne de Émilie'yi ortalıklarda görebiliyordum. Birden bahçedeki asma çardağı alevler içerisinde bükülüp kameriyenin üstüne çöktü. Kolumla yüzümü kapatarak bir dizi alev duvarının arasından geçip, ortadaki fıskiyeli havuzun yanına attım kendimi. Avlunun ortasında yarı yanmış iki köpek leşi vardı. Artık devasa bir mangala dönüşen, patlamalar içinde etrafa yanık enkaz parçaları savuran evin yanına bile yaklaşmak mümkün değildi, tüm ev alevler içindeydi. Simon'a bağırarak seslenmek istedim, ağzımdan hiçbir ses çıkmadı. Bir kadın, bahçe duvarına yakın bir ağacın altına çökmüştü; bahçıvanın karısıydı. Elleri yanaklarında, korkulu gözlerle ne yapacağını bilemeden yangına bakıyordu.

"Simon nerede?" diye sordum.

Başını eski ahırların olduğu yöne doğru çevirdi. Oraya doğru koştum. Eski ahır, ardımdaki yangından daha ürkütücü bir sessizlik içindeydi. Çimlerin üzerinde yüzükoyun, kolları iki yana açılmış bir insan bedeni yatıyordu. Dizlerim tutuldu birden. Tek başıma, yapayalnız olduğumu fark ettim, birilerinin varlığı olmadan yerde yatan insan bedeniyle yüzleşemeyeceğimi anladım; umutla bahçıvanın ka-

rısının gelmesini bekledim bir süre. Kadın gelmedi. Biraz yaklaştım, üstünde sadece bir şortla, kan gölü içinde yatan bir erkek bedeniydi yerdeki. Kımıldamıyordu. Birkaç adım daha atınca, netleşmeye başladı çıplak bedenin sahibi, Simon'du yerde yatan, başının ön tarafındaki dökülmüş saçlarından tanıdım onu!.. Yine mi kâbus görüyordum? Uykuda mıydım? Hayır uyanıktım. Alevlerin yansıması Simon'un bedenini aydınlatıyordu. Bana dönük yüzü tebeşir gibi bembeyazdı; gözlerinin feri sönmüştü. Ölmüştü...

Arkadaşımın cesedinin yanına çöktüm. Kendimden geçmiş bir haldeydim. Artık ne hareketlerimden, ne de düşüncelerimden emin olabiliyordum. Uyandırmak istercesine elim Simon'un sırtına gitti...

"Dokunma ona!" diye bir ses yankılandı arkamdaki alacakaranlıktan.

Émilie ahırın bir köşesine büzülmüş öylece duruyordu. Saçı başı dağılmış, ayakları çıplak, üstünde gecelik, belli ki çok korkmuş oğlu Michel'i sımsıkı göğsüne bastırmış, hareketsizce ayakta dikiliyordu.

"Ona dokunmanı istemiyorum," diye tekrarladı bir kez daha; sesi bir mezarın derinliklerinden geliyor gibiydi.

Arkalardan bir yerden, eli tüfekli bir adam koşarak geldi yanına. Simon'un şoförü Oran'lı bir Arap olan Krimo'ydu bu; Simon onu sahildeki bir restoranda çalışırken tanımış, ondan hoşlanmış, düğün töreninden önce işe almıştı. Émilie'nin yanından temkinli adımlarla bana doğru ilerledi:

"Birini vurdum galiba, canhıraş feryadını duydum."

"Ne oldu böyle?" diye sordum.

"Fellahlar!.. Evi basıp Simon'u gırtlakladılar, her tarafı ateşe verdiler. Ben yetişene kadar işi bitirip kaçmışlardı bile. Peşlerinden gittim, uçurumun oradaki patikadan aşağıya iniyorlardı, ateş ettim, karşılık bile vermediler şerefsizler; sadece birinin feryat ettiğini duydum."

Yanıma çöktü, yaşananlardan duyduğu nefret gözlerinden okunuyordu.

"Neden Simon? Onlara ne yaptı ki?" diye sordu bana, yanıt arıyordu yaşananlara.

"Defol!" diye bağırdı Émilie bir kez daha. "Acımızla baş başa bırak

bizi ve defol... Kov onu, Krimo, onu görmek istemiyorum burada."

Krimo tüfeğini bana doğrulttu.

"Duydun, defol hadi!"

Anladığımı göstermek için kafamı salladım ve arkamı döndüm, uzaklaşmaya başladım. Yürümüyor, boşlukta kayıyordum adeta. Yoldan gitmedim, meyve bahçelerinin arasından kasabaya döndüm. Derviş Yolu'nda otomobil farları görülüyordu, haberi duyan, alevleri gören insanlar yanan eve doğru gidiyorlardı. Arabaların ardında koşan insan karaltıları vardı; seslerini duyuyordum, ama Émilie'nin bir abis misali beni yutmak üzere olan sesi hepsini bastırıyordu.

Simon, Musevi mezarlığına defnedildi. Tüm kasaba son yolculuğunda ona eşlik etti. Omuz omuza inanılmaz bir kalabalık, Émilie ve oğlunun yanında yer almıştı. Émilie siyah bir matem elbisesi giymişti, yüzünde siyah bir tül vardı. Acısını metanetle saklamaya çalışıyor, dimdik duruyordu. Hemen yanında duran, Rio'lu ve diğer kentlerden gelen geniş Benyamin ailesinin fertleri dualar okuyorlardı. Simon'un annesi, oğlunu kaybetmenin verdiği acıdan tükenmiş ağlıyordu; oturduğu sandalyenin yanında, ayakta zor duran, hastalıkların yiyip bitirdiği kocasının kulağına söylediklerini duymuyordu bile. Bir iki sıra arkalarında, Fabrice ve eşi elele tutuşmuşlardı. Jean-Christophe ve Isabelle, Rucillio ailesinin yanında saf tutmuşlardı. Ben ise kalabalığın en arkasında tek başımaydım; yine yalnızdım, yine dışlanmıştım.

Dualardan sonra, kalabalık sessizlik içinde dağıldı. Krimo, Émilie ve oğlunu belediye reisinin tahsis ettiği bir otomobile bindirdi. Rucillio'lar kendi yollarına gittiler. Jean-Christophe, önce Fabrice'le vedalaştı, ardından aceleyle Rucillio'ların peşine takıldı. Art arda otomobillerin kapıları kapanıyor, motorları homurdanmaya başlıyor ve mezarlığın önündeki alan boşalıyordu. Mezarın başında, kasabada böyle bir olayın gerçekleşmiş olmasından son derece rahatsızlık ve biraz da sorumluluk duyan bir avuç milis ile kolluk kuvveti mensubu üniformalı polis ve jandarma kalmıştı. Fabrice uzaktan selam verdi; daha doğrusu hoşça kal demek için küçük bir el hareketi yaptı. Oysa ki yanıma gelmesini, bir iki söz söylemesini bekliyordum; karısının arabaya binmesine yardım etti, sonra arkasına son bir kez bile bak-

madan direksiyona geçti ve bastı gitti. Arabası gözden kaybolduğunda mezarlıktaki *ölülerin* arasında bir tek benim kaldığımı fark ettim.

Émilie, Rio'yu terk etti, Oran'a taşındı.

Düşüncelerime demir atmıştı. Üzülüyordum onun için. Bayan Cazenave'dan hiçbir haber yoktu, dolayısıyla yapayalnızdı ve bütün yaşadıklarını tek başına göğüslemek zorundaydı. Zamansız ve ani dulluğunun yarattığı boşluğu ve tek başınalığını tahmin edebiliyordum. Nasıl yapacaktı, ne olacaktı? Oran gibi, Allah'ın tek bir kulunu tanımadığı, kasaba yaşamının sunduğu karşılıklı paylaşım, anlayış ve duygudaşlık zenginliğinin aksine, ilişkilerin sadece çıkar temelinde şekillendiği, ayakta kalmak için bin türlü taklanın atıldığı, uyum sağlamak için bir sürü ödünün verilmesi gerektiği, gürültülü, insanların birbirlerini ezdiği büyük bir kentte kendine yeni bir yaşam kurmak, yeniden ayağa kalkmak için hangi acılara katlanmak zorunda kalacaktı? Üstelik şiddet dozu her geçen gün artan bu savaş ortamında körlemesine yapılan saldırılar, suikastler, akıl almaz hesaplaşmalar, kaçırılmalar, her sabah sokaklardan toplanan cesetler, ölümcül tuzaklarla dolu sokaklar arasında nasıl yaşayacaktı? Tutunabileceği hiçbir dalı olmadan, üstelik babasının ölümüyle travma geçirmiş bir çocukla birlikte böylesine şeytani olaylarla kaynayan bir şehirde, kan gölüne dönmüş, kanın ve gözyaşının akmaya devam ettiği acımasız bir arenanın göbeğinde işin içinden çıkabilme olasılığını zayıf görüyordum.

Kasabada artık hiçbir şey eskisi gibi değildi. Her yıl bağbozumu sonrası yapılan geleneksel balo, kutlamanın atılabilecek bir bombayla trajediye dönüşmesi korkusuyla iptal edildi. Müslümanların kasabanın sokaklarında dolaşmalarına izin verilmiyordu; izin almadan bağ ve meyve bahçelerinin dışına çıkma hakları ellerinden alınmıştı. Simon'un ölümünün hemen ardından ordu, Dhar el Menjel Dağı ile civarındaki bütün makilikleri kapsayan geniş bir bölgede, helikopter ve uçakların da katıldığı çok büyük bir arama tarama operasyonu düzenlemiş, şüpheli görülen yerler havadan bombalanmıştı. Askerler, dört gün, üç gece aralıksız süren operasyonlardan sonra yorgun argın ve hiçbir sonuca ulaşamadan, elleri boş, kışlalarına dönmüş-

lerdi. Buna karşılık, Jaime Jiménez Sosa'nın kurduğu milis teşkilatı yöreyi durmaksızın tarıyor ve kendilerince başarılı sonuçlar alıyorlardı. Makilerde dövüşen bağımsızlık savaşçılarına erzak götürmekle görevli bir fedai grubunu pusuya düşürüp, hemen orada arabaların katırlarını öldürmüş, erzakları yakmış ve kurşunlarla delik deşik ettikleri üç fedainin cesedini bir at arabasına yükleyip saatlerce kasabanın sokaklarında gururla dolaştırmışlardı. Bu olaydan aşağı yukarı on gün sonra, bir *Harki*[1] birliğine yazılan Krimo, makiliklerdeki bağımsızlık savaşçılarının on bir tanesini gizlendikleri bir mağarada sıkıştırmış, mağazanın ağzını ateşe vererek içeridekileri dumandan boğarak öldürmeyi *başarmıştı*! Bu "başarısının" verdiği cüretle bu kez bir *mücahit* mangasını pusuya düşürmüş, yedisini orada pusuda öldürmüş, ikisini de yaralı olarak belediye meydanına getirip kasabalı tarafından linç edilmelerine sebep olmuştu.

Artık evden dışarı çıkmıyordum.

Kasabada kısa süreli bir sakinlik yaşanıyordu.

Émilie'yi tekrar düşünmeye başlamıştım. Onu özlüyor, yokluğunu hissediyordum. Bazen, hayalimde onu karşıma alıyor ve saatlerce onunla konuşuyordum. Başına ne geldiğini, nasıl yaşadığını bilememek benim için işkenceye dönüşmeye başlamıştı artık. Sonunda dayanamayıp Krimo'ya gittim, acaba onu bulmama yardım edebilir mi diye. Onu tekrar görebilmek için her şeyi yapmaya hazırdım. Krimo, karşısında beni görünce şaşırdı, soğuk karşıladı. Evininin kapısında, omuzuna çarprazlamasına astığı fişekliği, dizlerinin üstünde silahı ile sallanan bir koltuğa oturmuş, boş gözlerle etrafı seyrediyordu.

"Leşçi herif!" dedi, daha görür görmez. "Daha gözlerinin yaşı kurumadan ona nasıl sahip olurum diye hesaplar yapmaya başladın."

"Onunla konuşmam gerek."

"Ne konuşacaksın? Son derece açık söyledi o gece. Senin adını bile duymak istemiyor."

"Senin sorunun değil bu konu."

"Bak, işte burada yanılıyorsun, hem de çok!.. Émilie benim

1 Cezayir Bağımsızlık Savaşı sırasında Fransız Ordusu saflarında çarpışan Cezayirli Araplara verilen ad. (ç.n.)

sorunum. Eğer ona yaklaşmaya kalkarsan, gırtlağını dişlerimle koparırım, bunu iyice kafana sok!"

"Benimle ilgili bir şey söyledi mi sana?"

"Bana bir şey anlatması gerekmez. Seni kovduğu zaman oradaydım ve kulaklarımla duydum, bu bana yeter."

Bu adamdan bekleyebileceğim fazla bir şey yoktu.

Émilie'ye rastlamak umuduyla, aylar boyunca Oran'ın mahallelerinde dolaştım durdum. Özellikle okul çıkışlarına gidiyordum, belki Michel'i ya da Émilie'yi görürüm diye, dikkatle çocuklarını okul çıkışında almaya gelen genç anneleri süzüyordum. Pazar yerlerinin, *Prisunic* süpermarketlerinin, parkların, kapalı çarşıların içinde, dışında dönüp duruyordum. Tam tamına Simon'un öldürülmesinin birinci yılının dolduğu gün ve üstelik onu bulma ümitlerimin çok azaldığı bir anda, bir kitabevinin önünden geçerken vitrinden onu içeride görür gibi oldum. Nefesim kesildi, hemen karşı kaldırıma geçtim, oradaki bir kafenin terasında masalardan birine oturdum ve beklemeye koyuldum. Akşam, kapanış saatinde Émilie kitapçıdan çıktı, caddenin köşesine kadar yürüdü ve oradan bir troleybüse bindi. Aynı troleybüse binmeye cesaret edememiştim. Günlerden cumartesi idi ve tüm pazar gününü tırnaklarımı kemirerek geçirdim, gün geçmek bilmedi. Pazartesi sabahı erkenden kitapçının karşısındaki kafede yerimi almıştım. Émilie saat dokuza doğru geldi, üzerinde antrasit rengi bir tayyör, başında da aynı renk bir eşarp vardı. Kalbim, göğsümde sıkılıp koyverilen bir sünger gibiydi. Bin defa gidip karşısına dikilmek için yüreklendim, ama bin defa da bu hareketin çirkin ve yersiz olacağını düşünerek yerimden kımıldayamadım.

Sonra, onu görebilmek için günlerce vitrinin önünden geçip durdum; kâh bir müşteriyle ilgilenirken, kâh portatif bir merdivene çıkıp üst raflarda kitap ararken, kâh kasada para alıp verirken görüyordum onu; hiçbir seferinde kapıyı itip içeri girmeye cesaret edemedim. Beni rahatlatan tek şey uzaktan onun iyi olduğunu görmekti; bu da beni garip bir şekilde mutlu ediyordu. Uzaktan yaşanan bir mutluluktu; sanki bir serapla yaşanan, yaklaşınca kaybolmasından korktuğunuz bir tür mutluluk gibiydi. Bu durum bir aydan fazla bir süre böyle devam etti.

Eczaneyi boşlamış, kaderini Germaine'e terk etmiştim; ona da zaten çoğu zaman telefon etmeyi unutuyor, gecelerimi o malum hanlarda geçiriyor, sabahları erkenden kitapçı "nöbetine", kafeye koşuyordum.

Bir akşam, kapanıştan önce bir hayalet gibi saklandığım yerden çıktım ve kitapçıya yöneldim; camlı kapıyı ittim ve içeri girdim.

Gün ışığının terk ettiği kitapçıda kimse yoktu. Kitap yığınlarını yalayan kırılgan sessizlik, tatlı bir huzur veriyordu. Kalbim yerinden çıkacak gibi çarpıyor, ateşim varmış gibi terliyordum. Tavan kafama çökecekmiş gibi geliyordu. Endişelenmeye, hatta korkmaya başlamıştım: Burada ne yapıyordum? Hangi yarayı deşmeme ramak kalmıştı? Çenem kenetlenmişti. Geviş getirir gibi, kendime sürekli aynı soruları sormak çok sıkıcıydı. Daha fazla terlemeye başlamıştım. Vücudumu zehirleyen bu toksin bedenimden çıksın, beni artık rahat bıraksın diye derin derin soluyordum. Caddede arabalar, at arabaları, otobüsler akşam trafiğinde birbirlerine girmişler, her taraftan korna ve bağrışma sesleri geliyordu. Özellikle o korna sesleri; her tarafıma kılıç darbeleri gibi batıyor, beni tüketiyordu. Bekleyiş devam ediyordu, adım atamıyordum, tezgâhın önünde kımıldamadan duruyordum. Bir ses "defol" diye kulağıma fısıldıyordu... Onu susturmak için kafamı sallıyordum. Dükkânın içi artık iyice kararmıştı, sadece üst üste yığılmış kitapların oluşturdukları küçük tepeciklerin dış hatları gözüküyordu...

"Ne istemiştiniz?"

Arkamdaydı, hayalet gibi arkamdaydı. O korkunç olayın olduğu o gece de böyle alacakaranlıkta ortaya çıkmıştı. Arkaya döndüm, iyice görebilmek için gözlerimi kıstım. Bir metre uzağımdaydı, değiştiğini fark ettim, eski güzelliği sönmüştü, artık bir dönemin gölgesi kalmıştı sadece, teskin edilemeyen yaşamın akışına kendisini koyvermişti; hayatın ondan aldıklarını asla geri vermeyeceği bir dul vardı karşımda. Bakışlarından yaptığım hatanın hemen farkına vardım; orada bulunmamalıydım. Hoş karşılanmamıştım. Evet, şu anda yarayı deşmeye çalışan bir bıçağa dönüşmüştüm. Soğukluğu, ifadesizliği beni kahretmişti, her geçen saniye gelmekle ne kadar büyük bir yanlışlık yaptığımı daha iyi anlıyordum, oysa bir şeyleri onarmaya,

olabildiğince kurtarmaya gelmiştim ben, ancak yanıldığımı görüyordum. Ve bana hitap ederken sarfettiği "siz" sözcüğü, "siz"li konuşması ile adeta beni silmek ister gibiydi. Bana kızgındı, kırgındı; bunu öyle derinden hissediyordum ki sanki sadece bana kırgınlığını, kızgınlığını gösterebilmek, benden nefret edebilmek için yaşadığı ağır travmaya direnmişti. Bakışları dopdoluydu; öyle bakıyordu ki onu tutmaya kalkışsam beni dünyanın öbür ucuna fırlatıp atmaya gücünün yeteceğini söylemeye çalışıyor gibiydi.

"Ne istiyorsunuz?"

"Ben mi?" diyebildim aptalca.

"Başka kim olabilir ki?.. Geçen hafta geldiniz, ondan önceki hafta geldiniz, neredeyse her gün geldiniz, dükkânın önünde bir aşağı bir yukarı gezinip duruyorsunuz. Ne yapmaya çalışıyorsunuz?"

Boğazım kurumuştu, yutkunamıyordum:

"Ben... Buradan geçiyordum da... Yani öylesine... Vitrine bakarken içeride seni gördüğümü sandım, ama emin değildim. Ben de emin olmak birkaç kez geldim..."

"Eee, ne olmuş yani?"

"Ben de dedim ki... Bilmiyorum işte... Sana selam vermek istedim... Yani, nasılsın, neler yapıyorsun diye... Konuşmak istedim, işte... Ama cesaret edemedim."

"Hayatında hiç, bir kez bile olsun, bir şey yapmaya cesarete edebildin mi ki sen zaten?.."

Beni kırdığını hissetti. "Gece karanlığı" kömür gözlerinin derinliklerinde, kayan bir yıldız gibi parladığı anda kaybolan bir şeyler kımıldadı sanki.

"Ama bak bu sayede nihayet konuşmasını, birkaç kelime etmesini öğrenmişsin. Ne diyeceğini bilemeden yıllar geçti... ne hakkında konuşmak istiyordun benimle?"

Sadece dudakları kımıldıyordu. Yüzü, elleri, ince parmakları, bedeni hareketsiz duruyordu. Dudaklarından dökülenlere kelime bile denmezdi; giderek büyüyen bir büyüye dönüşen nefesti sanki ağzından çıkanlar.

"Zamanı yanlış seçmişim galiba."

"Umarım başka zaman olmaz. Bitsin artık. Neyle ilgili konuşmak istiyordun benimle?"

"İkimizle ilgili," dedim, sanki düşüncelerim nihayet kendilerini ifade etmeye karar vermişler, bir film şeridi gibi gözümün önünden geçmeye başlamışlardı.

"İkimizle ilgili, ha? Biz hiç 'iki' olmayı başarabilmiş miydik şimdiye dek?"

"Nereden başlayacağımı bilemiyorum?"

"Onu tahmin edebiliyorum!"

"Ne kadar pişman olduğumu bilemezsin. Öylesine çok ki... O kadar çok ki... Beni bir gün affedebilecek misin?"

"Neyi değiştirirdi ki seni affetmem?"

"Émilie... O kadar üzgünüm ki!"

"Bunlar sadece 'laf', Yunus. Doğru, öyle bir dönem yaşadım ki bir tek 'lafın' kaderin akışını değiştirebilirdi. Ama sen o 'lafı' telaffuz etmeye bile cesaret edemedin. Her şeyin bittiğini anlaman gerek artık."

"Biten nedir, Émilie?"

Dudaklarında acı bir gülümseme belirdi:

"*Gerçek anlamda hiçbir zaman başlayamayan*, biten bu işte..."

Tükenmiştim... Dermanı tükenmiş bacaklarım, bin parçaya dağılmış beynimle nasıl oluyor da hâlâ ayakta durabiliyordum bilmiyorum; ne göğsümde yüreğimin çarptığını, ne de şakaklarımda kanımın deveranını hissedebiliyordum.

Bana doğru bir adım attı, sanki bir duvarın içinden çıkıyordu.

"Ne bekliyordun ki Yunus? 'Aman Tanrım mucize gerçekleşti!' diye bağırmamı mı? Mutluluktan havalara uçmamı mı?.. Neden? Seni beklediğimi mi sanıyorsun yoksa? Tabii ki hayır... Çünkü bana, seni düşleyebilme zamanını bile çok gördün. Senin kadının olabilme düşüncesinin bende yarattığı mutluluk beni 'uçuruyordu', ama sen bunu bile çok gördün bana, onu havada yakaladın ve tek hamlede boynunu kırdın. İşte böyle!.. Sana olan o büyük aşkımı, yere konmasına bile fırsat vermeden öldürdün."

Susuyordum. Ağzımı açtığım anda hıçkırıklara boğulmaktan korkuyordum. Ona yaptığım kötülüğü, o dönemde gözlerinden okunan

doyumsuz mutluluğun ve güzel düşlerinin parıltısının nedeni olan genç kız umutlarını, tertemiz ve dürüst, mücadeleci ve hak ettiği, doğal ve inançlı mutluluğunu anlamsızca, korkakça, acaba başkaları ne der endişeleriyle nasıl harcadığımı, israf ettiğimi şimdi daha iyi anlayabiliyordum.

"Sana bir soru sorabilir miyim, Yunus?"

Konuşamıyordum, tıkanmıştım; başımı sallayabildim ancak.

"Neden?.. Neden beni ittin Yunus?.. Başka biri için olsaydı ve onunla evlenmiş olsaydın, anlar, susardım. Ama hâlâ bir kadının yok..."

Kendimi bir anlık koyvermemi "fırsat bilen" bir tek damla gözyaşı, kirpiklerimin arasından kendini "dışarı attı" ve yanağımdan aşağı süzüldü. Akmasını engelleyebilecek ne cesaretim ne de gücüm kalmıştı. Artık hiçbir kasım bana itaat etmiyordu.

"Bu sorunun yanıtının bulmak için günler, geceler boyu düşündüm," diye tekdüze bir ses tonuyla devam etti konuşmasına. "Beni itici kılan neyim vardı? Nerede hata yapıyordum? Kendi kendime: Seni sevmiyor, bu kadar basit işte. Sana yakınlaşmak zorunda değil, sana karşı hiçbir şey hissetmiyor, diyordum... Ama evlenmemin ardından o kadar mutsuz görüyordum ki seni, işte o zaman emin oldum; Yunus mutlaka bir şeyler gizliyor benden," dedim.

"..."

"Benden neyi saklıyorsun Yunus? Bana söylememek için direttiğin şey nedir?"

Çektiğim set dayanamadı, yıkıldı; gözyaşlarım sel oldu, yanaklarımdan çeneme, oradan boynuma süzülüyorlardı, buraya kadar dayanabilmiştim ancak. Ağlıyordum ve bir çıbanın patlayarak irinini boşaltması gibi içimdeki acıları, fırtınaları, pişmanlıkları, duyduğum vicdan azabını, ettiğim yeminin ezici ağırlığını boşaltıyor, onlardan kurtuluyordum. Çocuklar gibi ağlıyordum, artık bitsin istiyordum.

"Bak, gördün mü?" dedi aynı ses tonuyla. "Hâlâ bir şey anlatmıyorsun bana."

Başımı kaldırdığımda Émilie gitmişti. Sanki ardındaki duvar, içinden çıktığı alacakaranlık onu yutmuştu. Dükkânda sadece ardında

bıraktığı kokusu, kitaplar ve iki reyon ileride bana acıyarak bakan iki yaşlı kadın kalmıştı. Yüzümü sildim ve nereden geldiğini bilmediğim "loş bir pusun" günün tükenen ışığının yerini almakta olduğu duygusuyla dışarı çıktım.

18

1959'un Nisan ayının son günlerinden biriydi; akşam saat yedi sularıydı. Gökyüzü batan güneşin renklerine boyanmış, tek başına öksüz bir bulut, kendisini alıp götürmesi için küçük bir esintinin nefesini bekliyordu. Eczanenin arkasındaki odada ilaç kolilerini yerleştirmeyi henüz bitirmiş, dükkânı kapatmaya hazırlanıyordum. Odanın kapısını çekip tezgâhın arkasına geçtiğimde, eczanenin giriş kapısının aralığında duran bir delikanlı gördüm. Çenesini içeri doğru çekmişti, yüzünden gerginlik okunuyordu, ceketinin içinde bir şey saklıyor gibiydi.

"Sana kötülük yapmak istemiyorum," diye mırıldandı Arapça.

En fazla on altı, on yedi yaşlarında olmalıydı. Yüzü o kadar solgundu ki, dudaklarının üstündeki yeni çıkmaya başlamış siyah tüyleri görebiliyordum. Sanki bir şeylerden kaçıyormuşcasına tedirgindi. Dal gibi zayıf bir çocuktu; yer yer kurumuş çamur lekeleri içindeki pantolonunun dizleri yırtılmıştı, morarmış ve siyah çizikler içindeki boynuna bir yemeni sarmıştı

"Kapatma saati, değil mi?"

"Ne istiyorsun?"

Sert bir hareketle ceketi açtı ve kapattı; belindeki kemerin içine soktuğu kocaman tabancasını gösterdi. Silahın görüntüsü kanımı dondurmuştu.

"*FLN*'den El-Jabha gönderdi beni. Dükkânı hemen kapayıp perdeleri çekeceksin. Dediklerimi yaparsan başına hiçbir iş gelmeyecek."

"Ne olup bitiyor, ne işi bu böyle?"

"Vatan işi, doktor."

İşi yokuşa sürdüğümü görünce, belinden tabancasını çekip çıkarttı, bana doğrultmadan dediklerini yapmamı hatırlattı bir kez daha. Perdeleri indirdim, gözlerim tabancasındaydı.

"Şimdi, geri git."

Aslında o da korkuyordu, ikimizin korkuları birbiriyle yarışıyordu adeta. Gerginliğinin aklıselimin önüne geçmesini engellemek ve rahatlatmak için ellerimi havaya kaldırdım.

"Işığı yak, sonra da pencereleri kapat."

Dediklerinin hepsini yapıyordum; yüreğim deli gibi çarpıyordu.

"Annenin üst katta olduğunu biliyorum. Evde başka kimse var mı?"

"Başka kimse yok ama misafir bekliyorum," diye yalan söyledim.

"Birlikte bekleriz o zaman."

Tabancasını tuttuğu eliyle burnunu sildi, başıyla üst kata çıkmamı işaret etti. Üç-dört basamak çıkmıştım ki tabancasıyla sırtımdan dürttü:

"Bak, tekrar ediyorum. Dediklerimi yaparsan sana bir şey olmayacak."

"Sok beline tabancanı, söz veriyorum, dediklerinin hepsini yapacağım."

"Sen işine bak, burnunu sokma neyi nasıl yapacağıma. Ayrıca, yaşımın küçüklüğüne bakma, başkaları da senin gibi düşündü, ama düşündüklerine pişman olacak zamanı bulamadılar, ona göre. Ben *Cephe*'nin elçisiyim, *Cephe*'dekiler senin güvenilir bir insan olduğunu düşünüyorlar, insanları düş kırıklığına uğratma."

"*Cephe*'nin benden ne istediğini öğrenebilir miyim?"

"Savaştayız, bunu aklından çıkarma."

Üst katın kapısının önüne geldiğimizde beni duvara dayadı, kulağını kapıya dayayıp içeriyi dinledi. Mutfaktan gelen tabak çanak sesleri, sol yanağındaki tikleri harekete geçirdi.

"Hadi, seslen ona, buraya çağır."

"Annem yaşlı ve hasta, silahını saklarsan iyi olur."

"Çağır dedim sana!"

Germaine'e seslendim. Şaşkınlık ve korkudan elini ağzına götürmesini, çığlık atmasını bekliyordum; manzarayı öyle bir soğukkanlılıkla karşıladı ki afalladım kaldım. Bir tek tabancanın görüntüsünü sevmemiş, kaşlarını çatmıştı biraz.

"Karşı bahçenin ağaçlarının arasından çıkarken görmüştüm," dedi aynı soğukkanlılıkla.

"Makiliklerden geliyorum," diyerek kestirip attı genç, gururla, aynı zamanda da tartışmak istemediğini belli ediyordu. "İkiniz de şu kanepeye oturacaksınız; telefon gelirse ya da birisi kapıyı çalarsa, açmayacak, cevap vermeyeceksiniz, anlaşıldı mı? Korkmanızı gerektiren bir şey yok."

Tabancasının namlusuyla kanepeyi işaret etti. Germaine hemen geçti, oturdu, ellerini karnının üstünde birleştirdi. Sakinliği kanımı donduruyordu. Yanına oturdum, bana dönüp bakmıyordu ama onun gibi davranmamı istediğinden emindim. Delikanlı karşımıza geçti, yere çömeldi, bize sanki iki eşyaymışızcasına bakıyordu. Nefesini kontrol etmeye çabalıyordu, korktuğu kesindi. Kafasında ne olduğunu sezinleyemiyordum; eczanenin kapısından ilk girdiği ana göre daha sakindi şimdi, bu da beni biraz olsun rahatlatıyordu.

Gecenin karanlığı salona iyice çökmüştü. Tabancası dizinin üstünde, eli ise tabancasının üstünde, hiç kımıldamadan oturuyordu genç. Sadece karanlıkta gözleri parlıyordu. Işığı açmayı önerdim, yanıt bile vermedi. Bir iki saat geçtikten sonra Germaine kıpırdanmaya, giderek kıvranmaya başlamıştı; bunlar ne bıkkınlık, ne de sinirlilik işaretleriydi, zavallı sıkışmış, tuvalete gitmek istiyordu, utandığı için de izin isteyemiyordu. Onu yerine ben sordum. Delikanlının ağzından sadece "Şşşşt" sesi çıktı...

"Peki, ne bekliyoruz, bari en azından onu söyle," dedim.

Germaine rahat durmam için dirseğiyle hafifçe dürttü beni. Çakan şimşek bir anlığına etrafı aydınlattı, ardından tekrar karanlığa gömüldük. Terimin sırtımda soğuduğunu hissediyordum; bedenime yapışmış gömleğimi fırlatıp atmak arzusu ile deliriyordum sanki; karşımızda hareketsiz oturan delikanlı, beni bu isteğimden vazgeçiriyordu.

Kasabada sesler giderek azalıyordu; son olarak bir yerlerden gelen ve giderek uzaklaşan bir motor homurtusunun ardından sokaklar, bahçeler tamamen sessizliğe gömüldü. Gece yarısına doğru cama atılan küçük bir taş sesiyle irkildik. Delikanlı hemen pencereye koşturdu, hafifçe perdeyi araladı, sonra Germaine'e aşağıya inip ka-

pıyı açmasını söyledi. Daha henüz kapıya yönelmişti ki, tabancasını enseme dayadı ve seslendi:

"Bayan, bağırmaya kalkışırsanız eğer, bunu yere indiririm, ona göre."

"Anladım," demekle yetindi Germaine.

Germaine kilidin sürmesini çeker çekmez, aşağıdan itişip kakışma sesleri gelmeye başladı. Ne oluyor diye bakmak istiyordum ama kafam tabanca ile duvar arasında eziliyordu.

Germaine tekrar yukarı çıktı, kapının aralığından yukarı çıkan siluetler görüyordum. "Işığı aç, sersem!" diye kızgın bir ses duyuldu. Germaine hemen düğmeye bastı: Merdivenin lambası, tepeden tırnağa silahlı, sedyeye benzer bir şeyin üzerinde yatan bir bedeni acemice yukarı taşımaya çalışan dört adamı aydınlattı. Aralarından, bir zamanlar André'nin yanında çalışan Celil'i hemen tanıdım. Üstünde eski, yer yer yırtılmış bir askeri elbise, omzunda bir makineli tüfek vardı, postalları çamur içindeydi. Suratıma bile bakmadan beni kenara doğru itti, diğer üç arkadaşına yardım ederek birlikte sedyeyi yukarı çıkardılar ve salondaki koltuğun dibine yavaşça bıraktılar. Arkadaşlarına, sedyede yatan adamı dikkatlice, sarsmadan yemek masasının üstüne yatırmalarını söyledi.

"Tamam, siz artık gidebilirsiniz, işiniz bitti," diye emretti diğerlerine. "Ekibin yanına dönün. Lafoui benimle kalacak. Bizi almak için geri gelmeyin. Bir sorun çıkarsa başımızın çaresine bakarız artık."

Üç adam tekrar aşağıya indiler, kapıyı çekip gecenin karanlığında geldikleri gibi kayboldular. Çıt çıkmıyordu, bizi umursamıyorlardı bile. Delikanlı bana dayadığı tabancasını indirdi, sırtımdan iterek beni tekrar salona soktu.

"Sağol ufaklık," dedi Celil. "İyi iş becerdin, hadi şimdi fırla git sen de."

"Civarda mı kalayım?"

"Hayır, o bildiğin yere dön şimdi."

Delikanlı asker selamı verdi ve gitti.

Celil bana göz kırparak:

"İyi misin?" diye sordu.

Ne diyeceğimi bilemedim.

"Hadi yararlı bir iş yap ve git kapıyı arkadan kilitle," dedi.

Germaine, yalvararak bana bakıyordu. İlk defa sararmış ve endişelenmişti, bir delilik yapmamdan korkuyordu. Aşağı inip kapıyı kilitledim. Yukarı döndüğümde, Celil masanın üzerine yatırdıkları adamın üstündeki kana bulanmış askeri parkayı çıkarıyordu.

"Eğer ölürse, bil ki sen de onunla birlikte gidersin öbür tarafa," diye sakin bir sesle tehdit etti beni. "Bu adam benim yaşamımdan daha önemli, ona göre. Jandarmalarla çarpışırken göğsünden vuruldu. Buradan çok uzak bir yerde oldu, telaşlanma. Sana getirdim ki içindeki o Allahın belası demir parçasını çıkartasın."

"Neyle çıkartayım? Ben cerrah değilim ki."

"Sen doktor değil misin?"

"Eczacıyım."

"İkisi de aynı kapıya çıkar, ayrıca umurumda da değil. Yaşaman, onun yaşamasına bağlı artık. O kadar yolu burada ölsün diye tepmedim ben!"

Germaine kolumdan çekti.

"Bırakın da ben bir bakayım."

"Bak işte, aklı başında bir kadın, gördün mü?" dedi Celil gülümseyerek.

Germaine yaralı adamın üstüne doğru eğildi, üzerindeki kana batmış gömleğini dikkatlice açtı; kurşun sol memesinin altından girmişti; kurşun deliğinin çevresinde kararmaya başlamış, daire şeklinde pıhtılaşmış bir kan tabakası oluşmuştu. Yara hoş görünmüyordu ve yaralının durumu ciddiydi.

"Çok kan kaybetmiş," dedi Germaine.

"O zaman vakit kaybetmeyelim," diye kesti attı Celil. "Lafoui sen hanıma yardım edeceksin," dedi, ardından bana dönerek ekledi: "Laoufi bizim sıhhıyecimiz. Onunla birlikte aşağıya inin ve kumandanı ameliyat etmek için ne gerekiyorsa alıp getirin buraya. Yarayı mikroplardan arındırmak, kurşunu çıkarmak için ilaçların, alet edevatın var mı?"

"Siz bırakın, ben her şeyle ilgileneceğim," dedi Germaine... "Jonas'ın

bana hiçbir yardımı olmaz. Ve ayrıca evimin salonunda öyle doğrultulmuş silah görmek istemiyorum, işimi yapabilmek için sükûnet ve huzur istiyorum, anlaşıldı mı?.. Hasta bakıcınız benimle burada kalabilir, ama siz ve oğlum..."

"Ben de aynen söylediğiniz gibi yapacaktım hanımefendi."

Aslında Germaine'in tek bir amacı vardı o da beni korumak. Soğukkanlılığını koruyabilmek için çok büyük çaba sarfettiğinin farkındaydım, bu yüzden de benim varlığım ve her an bir şeyler yapabileceğim korkusu onu rahatsız ediyordu. Ayrıca işin içinden nasıl çıkabileceğini anlamış değildim. Hayatında eline ne bir bisturi, ne de bir skalpel almıştı şimdiye kadar. Kafasında ne vardı acaba? Yaralı ölürse o zaman ne olacaktı? Sert bakışlarıyla beni salonun dışına itiyor, hareketleriyle bir şeyler anlatmaya çalışıyordu ama ben, düşüncelerinin şifresini çözemiyordum. Benim için korktuğu çok açıktı, beni korumak için kendini öne atıyordu; çok sonraları, o gün beni kurtarmak için bir cesedi bile ayağa dikebileceğini söylemişti.

"Mutfağa gidin, bir şeyler yiyin orada. Başımda kimse olmadığı zaman daha rahat çalışabilirim."

Celil başıyla "hadi gidelim" dercesine işaret etti. Ben önde, o ardımda mutfağa geçtik. Ben oturdum, o buzdolabını açtı, bir tabak haşlanmış patates, peynir, birkaç dilim füme et, meyve, bir şişe süt çıkardı ve hepsini masanın üstüne, makineli tüfeğinin yanına koydu.

"Biraz ekmek alabilir miyim?"

"Bak, orda, tel dolapta, sağ tarafında."

Büyücek bir parça koparttı bagetten, ısırırken bir sandalye çekti ve masaya oturdu; deliler gibi saldırdı yiyeceklere; peynirden ete, etten meyveye, meyveden patatese, sonra tekrar elindeki somuna atlıyor, hiç ayrım yapmıyordu.

"Açlıktan geberiyordum," dedi geğirerek. "Senin için her şey yolunda değil mi?.. Savaş seni ilgilendirmiyor nasıl olsa. Biz kırsalda geberirken, dişimizle, tırnağımızla vuruşurken sen rahat rahat işine devam ediyorsun değil mi?.. Hangi taraftan olduğuna ne zaman karar vereceksin? Zamanı gelmedi mi sence? Eninde sonunda bir karar vermeye mecbursun..."

"Savaşı sevmiyorum."

"Söz konusu olan sevmek ya da nefret etmek değil. Halkımız başkaldırıyor artık. Her şeye boyun eğmekten, sesini çıkartamamaktan bıktı. Tabii, sen götünü iki sandalye arasına yerleştirmişsin, istediğin gibi hareket edebilir, o nazik götünü hangi sandalye işine gelirse oraya yerleştirebilirsin, değil mi?"

Cebinden çakısını çıkardı, bir parça peynir kesti.

"André'yi gördüğün oluyor mu?"

"Son zamanlarda çok az görüyorum."

"Babasıyla birlikte bir milis birliği kurmuşlar diye duydum, doğru mu?"

"Evet, doğru."

"Onun karşıma çıkacağı günü iple çekiyorum. Umarım firar ettiğimi öğrenmiştir."

"Bilmiyorum."

"Rio'da benim hapishaneden firar ettiğim konuşulmadı mı?"

"Ben bilmiyordum mesela."

"Mucize gerçekleşti. Kellemi kesmişlerdi, yeniden bitti sanki. Yazgıya inanır mısın, Jonas?"

"Benim bir yazgım olduğuna inanmıyorum."

"Ben inanıyorum. Bölgedeki tek giyotin Orléansville Hapishanesi'nde olduğundan, beni infaz için mahkûm sevkiyat kamyoneti ile oraya götürürlerken kamyonetin lastiği patladı, hem de ön lastik. Gözlerimi açtığımda kamyonet bir şarampolün içinde ters dönmüştü, ben de otların içinde yatıyordum. Ayağa kalktım, yürümeye başladım, ne de olsa peşimden gelen kimse yoktu. İnanamıyordum, rüyada mıyım diye kolumu kanatana kadar kanırttım. Bu olay yukarıdaki kurban olduğumdan gelen bir işaret değilse başka ne olabilir ki?"

Önündeki tabağı ileri doğru itti, içeride durumlar ne âlemde diye bakmak için ayağa kalktı, salona gitti; makineli tüfeğini bilerek masada bırakmıştı. Bir iki dakika sonra geri döndü mutfağa.

"Berbat durumda, ama çok güçlüdür. Yırtacaktır... Mutlaka yaşamalı!.. Yoksa..." Cümlesini bitirmedi, beni şöyle bir süzdü, sonra sesinin tonunu değiştirdi. "İnancımı koruyorum. Jandarmalarla çatış-

ma bitince, kollarımda kumandanımın yaralı bedeni, ne yapacağımı şaşırmıştım. İşte o an senin adın çınladı kulaklarımda. Sana yemin ederim ki adının seslenildiğini duydum, arkama baktım, sağa sola baktım kimse yoktu. Nasıl duyduğumu araştırmak için vakit yoktu. İki gece boyunca ormanlık alanlardan ve bahçelerden geçerek yürüdük buraya gelmek için, yolumuza çıkan köpekler bile havlamadı, Tanrı şahidimdir. Tüm bunlar olağandışı şeyler değil mi sence?"

Eliyle makineli tüfeğini itti ileri doğru.

"Defalarca pusuya düşürüldük. Bir tek kurşun bile değmedi bana. Bunca şeyi yaşayınca ben de kaderci oluverdim. Benim gitme saatim ancak Tanrı'nın kararıyla belirlenecek. Ne insanlardan korkuyorum, ne de baruttan, Jonas. Ya sen neden korkuyorsun? Devrimimiz başarıya ulaşacak, yurtdışı da dahil, her cephede kazanan biziz, halkın desteği arkamızda, uluslararası kamuoyu da bizi destekliyor. O büyük bağımsızlık günü çok yakın. Bize katılmak için daha neyi bekliyorsun, Jonas?"

"Bizi öldürecek misin?"

"Ben katil değilim, Jonas. Ben sadece bir savaşçıyım. Canımı vatanım için feda etmeye hazırım. Ya sen Jonas, senin neyin var ülkene verecek?"

"Annem cerrahiden pek bir şey anlamaz."

"Ben de anlamam, ama birilerinin yapması gerekiyordu, değil mi? Kumandanım, yani şu anda annenin göğsündeki kurşunu çıkartmaya çabaladığı adam kim, biliyor musun?.. Si Raşid, kimsenin ele geçiremediği, bütün gazetelerin yazdığı efsanevi kahraman Si Raşid o adam. Bu savaşta çok cengaver, çok gözüpek savaşçı gördüm, ama o başka, ondaki karizma hiç kimsede yok. Çoğu zaman sıçanlar gibi pusulara düşüyoruz. Bir şeyler yapıyor, bizleri yönlendiriyor ve bir parmak şıklatmayla gizemli bir şekilde hepimizi cehennemden çıkartıyor. O tek, onu gibisi yok, Jonas... Onun ölmesini istemiyorum... Bu isyanın, bu halkın ona ihtiyacı var."

"Seni anlıyorum Celil, tamam. Ama... ya tersi olur da onu kurtaramazsak, o zaman ne yapacaksın bize?"

"Sefil, zavallı bir herifsin sen!.. Sadece canını kurtarmayı düşünü-

yorsun. Savaşın her gün aldığı yüzlerce canın senin için hiçbir önemi yok mu, bu seni etkilemiyor mu? Sana borçlu olmasaydım, seni bir köpek gibi öldürebilirdim, bunu kafana iyice sok... Hiç kendi kendine sordun mu, bu Celil neden beni özbeöz ismimle, *Yunus*, diye çağırmıyor diye?.. Bunu iyi düşün... Jonas..."

Bunları söylerken ne sesini yükseltmişti, ne de masaya yumruğunu vurmuştu. Bana karşı nefretini dudaklarının ucuyla ve alçak sesle dillendirmişti. Enerjisi tükenmişti, çok yorgundu. Beni aşağılıyordu, benden nefret ediyordu. Onun bu duyguları beni hiddetlendiriyordu, Jean-Christophe beni silip attığında da bu hiddetin aynısını hissetmiştim.

Sıhhiyeci, kapıyı vurarak mutfaktan içeri girdi. Ter içindeydi.

"Hanım başardı."

"Allah'ıma şükürler olsun," dedi Celil, çok rahatlamıştı. Bana doğru döndü, kollarını iki yana açarak:

"Bak gördün mü? Kader bile bizimle birlikte..."

Sıhhiyeciye benim yanımda beklemesini emretti, salona, kumandanının yanına gitti. Sıhhiyeci yiyecek bir şeyler olup olmadığını sordu. Buzdolabını ve tel dolabı gösterdim. Benden pencereye yaslanmamı ve yanlış bir hareket yapmamamı rica etti, evet, rica etti. Ufak tefek, henüz ergenlik çağında sıska bir çocuktu, kırmızı suratında ayva tüyleri vardı. Üstünde, yer yer örgüleri çözülmüş, ona bol gelen bir hırka, bacağında, belini hintkenevirinden iple bağladığı eski bir avcı pantalonu, ayaklarında ise ona çizmeli kedi havası veren dev postallar vardı. Buzdolabını açmaya cesaret edemedi, masanın üstünde kalanlarla yetindi.

Celil beni çağırıyordu. Çocuk kafasıyla mutfaktan çıkabileceğimi işaret etti, koridordan salona kadar yürürken de arkamdan bakarak kontrol etti. Yorgunluktan ve gerginlikten tükenen Germaine kendini bir koltuğa atmıştı, üstündeki gömlek ter içindeydi, kendine gelmeye çalışıyordu. Yaralı, göğsünde pansumanlarıyla hâlâ masadaydı. Hırlar gibi burnundan aldığı nefes, salonun sessizliğinde yankılanıyordu. Celil, masanın üstünde duran içi su dolu kaba elindeki gazlı bezi batırıp, yaralı kumandanın alnına, yanaklarına kompres yapıyordu. Hareketleri hayranlık ve saygı doluydu.

"Birkaç gün daha evinizde kalmamız gerekecek, kumandanın kendine gelip gücünü toplaması lazım," diyerek, bana bundan sonrası için planladıklarını anlatmaya koyuldu. "Yarın sabah, hiçbir şey olmamış gibi eczaneyi açacaksınız. Hanım, bizimle burada kalacak. Müşterilerle sen ilgileneceksin. Dışarı çık, git, gel, ne yapmak istersen yap, serbestsin. Ancak hareketlerinde en ufak bir anormallik sezersem, bil ki... Artık bundan sonrasını bir kez daha söylemek istemiyorum. Sadece biraz konukseverlik istiyoruz sizden, hepsi bu, anlıyor musun Jonas? Yaşamında ilk kez halkın ve onun bağımsızlığı için bir şeyler yapma fırsatını yakalıyorsun, bence sana tanınan bu şansı harcama, halkının bu kutsal ve onurlu amacına uygun davran."

"Eczane ve müşterilerle ben ilgilenmek istiyorum," dedi Germaine.

"Ben, Jonas'ın aşağıda olmasını tercih ediyorum. Mutabıkız değil mi Jonas?"

"Giderken bizi hayatta bırakarak gideceğinizin teminatını nasıl vereceksin peki?"

"Sen gerçekten de sadece zavallı değil, aynı zamanda umutsuz bir vakasın, biliyor musun?" dedi Celil kızarak.

"Ben onlara güveniyorum," diye atılarak araya girdi Germaine.

Celil gülümsedi. Tepenin ardındaki, Çifte Derviş Yolu'nun kenarındaki o sefalet içindeki zavallı köyünde de bana bu şekilde gülümsemişti; biraz aşağılama, biraz acıma, biraz umutsuzluk yüklü bir gülümsemeydi. Elini cebine soktu, bir tabanca çıkarttı, bana doğru uzattı, kımıldamadığımı görünce elimden çekip avucumun içine bıraktı.

"Dolu ve emniyeti açık. Sadece tetiğe basacaksın."

Elimdeki tabancanın demir soğukluğu tüm bedenimi kapladı.

Germaine sapsarı kesilmişti. Parmakları elbisesinin yakasına yapışmıştı, öfkesinden yırtmak, parçalamak istiyordu onu.

"Sana ne diyeceğim, biliyor musun Jonas? Yüreğimi acıtıyorsun. Böylesi bir kader anında, insan bir kenara çekilmesini ve çenesini kapamasını bilmeli!"

Celil avucumun içinde duran tabancayı geri aldı ve tekrar cebine soktu.

Yaralı adamdan bir hırıltı yükseldi, bedeni hafifçe hareket etti.

Benim yaşlarımda ya da benden bir iki yaş daha büyük olmalıydı; sarışın, hayli uzun boylu, adeleleri kalemle çizilmiş kadar düzgün biriydi. Kızıla kaçan bir sakal yüzündeki çizgileri saklıyordu, kalın kaşlarından başlayan burnu hafifçe basıktı. Yeniden bedenini hareket ettirdi, bir bacağını iyice gerdi, diğerini hafifçe yukarı doğru çekti, yan dönmek istiyordu; bu son hareketi canını yakmıştı, acıdan bağırdı, uyanmıştı. Gözlerini açtığı anda, geçen yıllara ve aramızda kazılan değişim hendeğine rağmen tanıdım onu: Ouari!.. Ouari'ydi bu adam, çocukluk yıllarımdaki "ortağım", bana saka kuşu avlamasını öğreten, Jenane Jato'dan arkadaşım, ortağım Ouari... Yaşam onu gerçekten daha yaşlı gösteriyordu, ama bakışı aynıydı, değişmemişti: kederli, sert ve nüfuz edilemeyen. Hiç unutamadığım bir bakıştı.

Ouari günler boyu süren bir bilinç kaybından çıkıyordu, masanın kenarına oturdu, bana baktı, suratım ona hiçbir şey ifade etmiyordu, canını çok yaktığı suratından belli olan bir hareketle masadan indi ve savunma içgüdüsüyle beni gırtlağımdan yakalayarak kendine doğru çekti.

Celil hemen yanımıza gelerek, kulağına mırıldandı:

"Emin bir yerdesin, Si Raşid, endişelenmene gerek yok."

Ouari'nin anlamadığı belli oluyordu, bilinci henüz yerine gelmemişti. Kim olduğunu çözebilmek için silah arkadaşının yüzüne bir müddet baktı, ama bu arada benim boğazımı mengene gibi sıkmaya devam ediyordu, atlattığı badirelere rağmen hâlâ çok güçlüydü. Germaine beni elinden kurtarmak için hamle yaptı, ama Celil yumuşak bir sesle yerinden kımıldamamasını emretti ve aynı ses tonuyla kumandanına durumu anlattı. Gerçekten de artık nefes almakta zorlanmaya başlamıştım; nihayet boğazımı bıraktı, şakaklarım uyuşmuştu.

Tekrar masanın üzerine koyverdi kendini; bir kolu boşlukta bir iki kez sallandıktan sonra hareketsizleşti.

"Çekil oradan," diye bağırdı bana telaşla masanın yanına gelen sıhhiyeci çocuk.

Kumandanın üstüne eğilerek kalbini dinledi, nabzını saydı...

"Bayılmış yorgunluktan, onu bir yatağa yatırmalıyız, dinlenmeye ihtiyacı var."

Üç direnişçi on gün kadar evimizde gizlendiler. Ben hiçbir şey olmamış gibi işimi yapmaya devam ediyordum. Herhangi bir yakınının habersiz çıkıp gelmesinin önünü almak için, Germaine Oran'daki ailesine telefon ederek Colom-Béchar şehrine gideceğini, dönünce onları arayıp haber vereceğini söyledi. Sıhhiyeci Laoufi, kumandanını benim odama yerleştirmiş, gece gündüz başucunda onu bekliyordu. Ben ise, amcamın çalışma odasındaki eski kanepenin üstünde uyuyordum geceleri. Celil benimle sohbet etmek için sık sık yanıma geliyordu; halkımızın bağımsızlığını kazanmak için sürdürdüğü savaşa karşı ilgisizliğim, onu hem üzüyor hem de benden nefret ettiriyordu. Yine bir akşam odama geldi, kitap okuyordum, onunla ilgilenmediğimi görünce, beni sohbete davet etmek için konuşmaya başladı:

"Yaşam tıpkı bir film gibi: Hikâyeyi besleyen aktörlerin yanı sıra, bir de dekorun içinde eriyip giden figüranlar var. Bu figüranlar da filmin içindeler ama kimse onlarla ilgilenmez. İşte, sen de onlardan birisin Jonas; sana kızmamaya çalışıyorum ama kendimi sana acımaktan da alıkoyamıyorum..."

Bu kez sessizliğim onu sinirlendirmişti, bağırmaya başladı:

"Etrafımızda bu denli yaşamsal önemde şeyler olup biterken, bir insan nasıl olur da kafasını başka tarafa çevirebilir, ha?"

Gözlerimi kitaptan kaldırıp bir süre ona baktım, sonra sanki hiçbir şey olmamış gibi yine elimdeki kitaba döndüm. Birden okuduğum kitabı elimden sökercesine kaptı ve duvara fırlattı:

"Sana söylüyorum!"

Yerimden kalktım, gidip fırlattığı kitabı yerden alıp, tekrar kanepeye döndüm. Kitabı tekrar elimden almak için üstüme atıldı ama bu kez onu bileğinden yakaladım ve geriye doğru ittim. Tepkime şaşırmıştı.

"Alçak herifin tekisin sen. Üzerlerine Napalm bombası yağdırılan köylerimizi, yiğitlerimizin kafalarının giyotinle uçurulduğu hapishaneleri, kırsalda paramparça edilmiş şehitlerimizin cesetlerini küreklerle toplamamızı, toplama kamplarında en ahlaksız işkencelere maruz kalan savaşçılarımızı nasıl görmezden gelebiliyorsun? Sen nasıl bir mahlûksun, Jonas? Bütün bir halkın tek vücut olarak senin kurtuluşun için savaştıklarını anlamıyor musun?"

Yine yanıt vermedim.

Elinin ayasıyla kafama sertçe vurdu.

"Dokunma bana," dedim.

"Aaaa! Korkuttun beni, altıma kaçırdım korkudan!.. Sen gerçek bir alçaksın Jonas, alçak! Kaşlarını da çatsan, kıçını da sıksan, değişen bir şey yok benim için. Zaten neden seni hâlâ gırtlaklamadım, onu da bilmiyorum ya!"

Elimdeki kitabı kenara koydum, ayağa kalkıp karşısına geçtim.

"Sen hangi alçaklıktan bahsediyorsun, Celil? O adamı hayata kim döndürdü? Kafasına tabanca dayatılan silahsız bir adam mı, yoksa elindeki silahla onu beynini dağıtmakla tehdit eden mi?"

Bana iğrenerek bakıyordu.

"Ben alçak değilim, Celil. Ne sağırım, ne körüm, ne de taştan yapılmışım. Ama bilmek istiyorsan söyleyeyim, bu dünyada artık hiçbir şey beni ilgilendirmiyor. Taşıyana, insanlara nefretle istediği gibi davranma hakkı tanıyan tüfek bile umurumda değil. Seni bugün silah taşımaya iten neden, aşağılanmış olman değil mi? Peki, neden bugün aynı şeyi sen de başkalarına yapıyorsun?"

Hırsından kudurmuştu, gırtlağıma sarılmamak için kendiyle mücadele ediyordu, hırsla ayaklarımın dibine tükürdü, arkasını dönüp kapıyı vurarak odadan çıktı.

Bir daha gelip beni rahatsız etmedi. Koridorda karşılaştığımızda suratında hep o iğrenme ifadesiyle yolumdan çekiliyordu.

Evde kaldıkları süre boyunca Celil, kumandanının yanına girmemi yasaklamıştı. Odamdan istediklerimi sıhhiyeci çocuğa tarif ediyordum, o bana getiriyordu. Onu sadece bir kez banyodan çıkarken, kapı aralığından görmüştüm. Sırtı bana dönük, göğsündeki sırtından çepeçevre dolanan temiz sargı bezleriyle yatağa oturmuştu. Jenane Jato günlerimi anımsadım; benim hem arkadaşım, hem de koruyucumdu. Zemini kuş pisliği ile kaplı kümesi, makilik arazide birlikte yaptığımız saka kuşu avları film şeridi gibi gözümün önünden geçiyordu, ama birden o canavar Daho'nun beni elindeki yılanla korkuturken onun hiçbir şey yapmadan boş gözlerle bakmasını ve ardından çekip gitmesini anımsadım; ona kim olduğumu

söylemek için dilimin ucunu yakan istek birden sönüp kayboldu.

Son gün, banyo yaptılar, tıraş oldular, kırsalda giydiklerini, postallarını bir torbaya doldurdular, yerine benim giysilerimi giydiler ve salonda toplandılar. Yeni giysilerin bayram çocuğu gibi sevindirdiği sıhhiyeci çocuk, bu halinden o kadar mutluydu ki ikide bir aynanın önüne geçip kendini seyrediyor, giysilerimin ona bol ve uzun gelmesini hiç dert edinmiyordu. Üçü de gerginliklerini gizlemeye çabalıyorlardı. Celil'in üstünde Simon'un düğünü için aldığım takım elbise vardı, Kumandan ise Germaine'in birkaç ay önce bana hediye ettiği takım elbiseyi giymişti. Öğle yemeğinden sonra Celil, balkonun korkuluğuna büyük beyaz çarşaflar asmamı söyledi. Akşam, hava iyice karardığında meyve bahçelerine bakan odanın ışığını üç kez yakıp söndürdü. Ardından, bağların arasından bir ışığın yanıp söndüğünü gördük; Celil, sıhhiyeci çocukla aşağıya, eczaneye inerek kırsalda gerekli olabilecek bütün tıbbi, sıhhi malzeme ve ilaçları bir çuvala doldurmamı istedi bu kez. İstediklerini çuval yerine üç büyük karton koliye yerleştirdik ve tekrar salona döndük sıhhiyeci çocukla birlikte. Kumandanın yüzünün solgunluğu henüz tamamen geçmemişti; salonda gergin bir şekilde bir aşağı, bir yukarı gezinip duruyordu, düşünceliydi.

"Saat kaç?" diye sordu Celil.

"Ona çeyrek var," dedim.

"Tamam, vakit geldi. Bizi arabana alacaksın ve tarif edeceğim yöne doğru götüreceksin şimdi."

Germaine salonun bir köşesine çekilmiş, dua ediyordu. Onun titrediğini gören sıhhiyeci çocuk yanına yaklaştı, gülümseyerek omzuna dokundu: "Her şey iyi olacak, hanım, merak etmeyin," dedi. Germaine daha da büzüldü minik ellerinin ardına.

Kumandan ile sıhhiyeci arka koltuğa oturup silahlarını ayaklarının dibine koydular. Sürekli kravatı ile oynayan Celil ise ön tarafa, yanımdaki koltuğa oturdu. Garajın kapısını açtım, arabaya binip hareket ettik, dikiz aynasından Germaine'in arkamızdan kapıyı kapattığını görüyordum. André'nin barının tam karşısındaki Kraus'un şarap mahzeninin önüne kadar hiç farları yakmadan geldik. Bar'ın içi

de, avlusu da insan doluydu. Bir an, Celil'in eski patronuyla hesaplaşmak istediğini düşündüm; eğildi, bara doğru baktı, yüzünde hep o acı gülümseme vardı, sonra bana çenesiyle devam etmemi işaret etti, rahatlamıştım, farları yaktım, Rio'dan çıkıp gecenin zifiri karanlığına daldım.

Asfalta çıktığımızda Lourmel'e doğru yol almamızı istedi Celil. Lourmel'in ışıklarının görülmesinden biraz sonra yavaşlamamı söyledi, sonra da Terga Plajı'nın toprak yoluna girmemi istedi. Köy yolu sapağında motosikletli biri bizi bekliyordu. İlk gün belinde tabancası ile eczaneye gelen delikanlıyı hemen tanıdım. Motosikletini döndürdü ve gaza basarak gözden kayboldu.

"Yavaş git ve onu yakalamaya çalışma sakın. Geri döndüğünü fark edersen hemen farları söndür ve yolu terk et, anladın mı?"

Motosiklet geri dönmedi.

Yaklaşık yirmi kilometre sonra yolun kenarında bizi bekliyordu. Celil, onu yanına park etmemi ve moturu kapatmamı söyledi. Birden ağaçların arasından silahlı, sırtlarında çantalar olan insanlar çıkıverdi ortaya; içlerinden biri, bir deri bir kemik kalmış bir katırı çekiştiriyordu yularından. Arabadakiler aşağıya indiler, hepsi hasret ve sevgiyle birbirlerine sarıldı. Sıhhiyeci çocuk arabaya geri döndü, aşağıya inmememi söyledikten sonra hemen arkaya geçerek bagajı açtı, karton kolileri çıkarıp katıra yükledi. Celil uzaktan hoşça kal demek ister gibi bir el işareti yaptı. İnanamıyordum. Çekip gitmeme bu kadar rahat izin vermeyeceklerdi herhalde? Onları dönüş yolundaki ilk jandarma kontrol noktasında ihbar etmem riskini göze almış olamazlardı. Bu sorularıma cevap bulabilmek için oturduğum yerden en fazla yirmi, otuz metre uzaktaki Celil'e bakıyordum korkuyla; halbuki o hiç oralı değildi, sanki daha önemli işleri vardı, eve getirildiği günden beri bir tek kez dahi konuşamadığım kumandanın kolunu boynuna atmış yürümesine yardım ediyordu. Katır, ağaçlıklar arasındaki patika yolda kaybolmuştu bile, diğerleri de ardı sıra gidiyorlardı; biraz sonra doğanın içinde kaybolmuşlardı, sadece gittikçe uzaklaşan ot ve dal hışırtıları geliyordu kulağıma.

Elim, arabanın kontağına gitmeyi reddediyordu. Celil'in buralar-

da bir yerde, tüfeğini üzerime doğrultmuş, ateş etmek için arabayı çalıştırmamı beklediğinden emindim.

Bana zarar vermeden gitmiş olduklarını anlamam için tam bir saatin geçmesi gerekti.

Aylar sonra posta kutumda, üstünde pul ve alıcının adı olmayan bir zarf buldum. Açtığımda içinden, bir defter kâğıdına yazılmış ilaç listesi çıktı. Yazan ilaçları satın aldım ve bir kolinin içine koyup ağzını kapattım. Bir hafta sonra Laoufi gelip koliyi aldı. Gecenin üçünde odamın camına çarpan bir taşın sesine uyandım. Germaine de uyanmıştı; koridorda sabahlığına sarınmış bir şekilde karşılaştık. Birbirimize hiçbir şey söylemedik. Aşağıya, eczanenin arka odasına inerken arkamdan bana bakıyordu. Koliyi sıhhiyeci çocuğa teslim ettim ve tekrar yukarı çıktım; Germaine'in gelip bana bir şeyler sormasını bekledim ama o odasına gitti ve *kapısını arkasından sıkıca kilitledi.*

Laoufi, aynı şekilde beş kez daha geldi hazırladığım kolileri almaya. Her seferinde aşağı yukarı aynı şeyler oluyordu; içinde defter kâğıdına yazılmış gerekli ilaçların, bazen de ek olarak şırınga, gazlı bez, stetoskop, pamuk, makas gibi tedavi amaçlı malzeme ve alet edevatın listesini, pulsuz, isimsiz bir zarfın içine koyup, posta kutuma atıyorlardı. Sonra odamın camına atılan küçük bir taş, eczanenin kapısında koliyi teslim ettiğim sıhhiyeci çocuk ve nihayet sabahlığına sarınmış, koridorda konuşmadan bekleyen Germaine...

Bir gece Celil telefon etti; kumandan ve sıhhiyeci çocukla birlikte onları arabayla götürüp bıraktığım yerde buluşmamızı istiyordu. Sabah erkenden arabayı garajdan çıkardığımı gören Germaine, evin penceresinde ne yaptığımı izlerken bir taraftan da haç çıkartıyordu. Artık Germaine ile aramızda hiç konuşmadığımızı fark ettim birdenbire... Randevu yerine gittiğimde Celil yoktu, biraz bekledikten sonra geri döndüm. Eve vardığımda yine telefon edip, bir kez daha oraya gitmemi rica etti. Yine gittim, bu sefer de yoktu ama onun yerine beni bir çoban ve bir bavul dolusu kâğıt para bekliyordu. Bavulu, göndereceklerı bir kurye gelip alana kadar evde saklamam isteniyordu. Bavul evde on beş gün bekledi. Sonunda bir pazar günü bir telefon

geldi, arayan yine Celil'di; "emaneti" arabaya koyup, Oran'daki BAO kafe ve barının arkasında bulunan küçük bir marangoz dükkânının karşısına gitmemi, arabayı park edip, inmeden beklememi söyledi. Dediğini yaptım. Marangoz kapalıydı. Bir adam geldi, arabanın önünde bir iki tur attıktan sonra paltosunu hafifçe aralayarak tabancasının kabzasını gösterdi, ardından yanıma geldi, inmemi istedi, indim, sonra o direksiyona geçti ve orada beklememi, arabamı on beş dakika sonra geri getireceğini söyledikten sonra süratle uzaklaştı... On beş dakika sonra arabam bana teslim edilmişti.

Herkesten gizli sürdürdüğüm bu *ikinci yaşantım* bütün yaz ve onu takip eden sonbahar boyunca devam etti.

Laoufi, eczaneye son gelişinde her zamankinden çok daha gergindi. Sürekli bağların olduğu tarafa endişeli bakışlar atıyordu, bu kez koliyi almadı, ilaçları beraberinde getirdiği kocaman heybenin her iki kefesine doldurdu; giderken bana öyle bir baktı ki, bu tanıdığım Laoufi'nin o sevimli çocuksu bakışı değildi, sanki bana bir şeyler anlatmaya çalışıyordu; ayaklarının ucunda yükseldi ve saygı işareti olarak alnımdan öptü. Kollarından tuttuğumda tüm bedeninin titrediğini fark ettim. Saat sabaha karşı dördü biraz geçiyor, etraf hafif hafif aydınlanıyordu. Etrafın aydınlanmaya başlamış olması mı onu tedirgin ediyordu? Sanki içini kemiren bir şeyler vardı; selam verip, bağların arasında kayboldu. Gökyüzünde ay, kesik bir tırnak parçası gibi duruyordu. Arada sırada kararsız bir rüzgâr yerleri yalıyordu.

Odama çıktım, ışığı yakmadan yatağımın kenarına oturdum, içimde bir şeyler alarma geçmişti... Birden gecenin sessizliği tüfek sesleriyle yırtıldı, ardından bir sürü köpek havlaması duyuldu, birbirlerinin havlamasını duyan bütün köpekler havlıyordu.

Şafak sökerken evin kapısı dövüldü. Gelen, Simon'un eski şoförü Krimo'ydu. Kapıdan biraz uzakta, kaldırımın üstünde, ayaklarını açmış, elleri belinde, boynunda çarprazlamasına astığı tüfeğiyle dikilmiş bana bakıyordu. Suratı ahlaksız bir keyifle parıldıyordu. Arkasında, üstünde kanlar içinde bir insan bedenin bulunduğu el arabasının etrafına kümelenmiş, tepeden tırnağa silahlı altı adamı da sokağın ortasında dikilmiş duruyorlardı. Laoufi'yi vurmuşlardı; ayağındaki pos-

tallarından ve boynuna astığı heybesinden tanımıştım onu.

"Bir fellah," dedi Krimo. "Bok gibi kokan bir fellah. O iğrenç kokusu onu ele verdi."

Bir adım ilerledi.

"Böyle pislik bir fellahın ne işi var *benim* kasabamda acaba, diye kendi kendime soruyordum? Kimin evindeydi? Kimin evinden çıkıyordu?"

El arabasını tam önüme getirip bıraktılar. Zavallı çocuğun başı arabanın kenarından tekerleğin üzerine sarkıyordu, kafatasını patlatmışlardı. Krimo arabadan heybeyi aldı ve ayaklarımın dibine fırlattı, içindeki ilaçlar kaldırıma saçıldı.

"Rio'da tek bir eczane var Jonas, o da seninki. Her şey açık seçik ortada, anlaşılmayacak bir durum yok."

Daha lafını bitirmemişti ki tüfeğinin dipçiğinin çenemde patladığını hissettim, yere düşerken Germaine'in çığlıklarını duyar gibi oldum, bir boşluğun dibine doğru düşüyordum; gerisini anımsamıyorum.

Kakalakların ve dev gibi sıçanların kol gezdiği iğrenç bir hücreye atmışlardı beni. Krimo, öldürdükleri fellahın kim olduğunu ve onlara ne zamandan beri tıbbi malzeme ve ilaç yardımı yaptığımı öğrenmek istiyordu. Ben ise çocuğu tanımadığımı söylüyordum. Kafamı, saçlarımdan tutarak içi pis su dolu bir bidona daldırıp çıkartıyor, örgülü bir kırbaçla sırtımı kırbaçlıyordu; ben de inatla o fellahın ilk kez geldiğini söylüyordum. Krimo hem usanmış, hem de yorulmuştu, yüzüme tükürüyor, kalçalarıma, bacaklarıma tekmeler indiriyordu. Ağzımdan tek bir kelime dahi alamamıştı. Bu sefer beni, kupkuru gri suratlı, delici bakışlara sahip yaşlı bir adamın ellerine bıraktı. Adam sürekli olarak bana, beni kasabada herkesin tanıdığını, tabii ki "teröristler"le birlikte olacağıma inanmadıklarını, ama beni tehdit edip zorla istediklerini yaptırmış olabileceklerini, bunun için bütün bildiklerimi onlara anlatmamı telkin ediyordu. Her şeyi inkâr ediyor, bilmek istedikleri hiçbir şeyi anlatmıyordum. Kimi tuzak, kimi işkenceli sorgulamalar ardı kesilmeden devam ediyordu. Krimo, gücünü toplamış bir şekilde gece tekrar geldi, her türlü işkenceyi yapıyordu;

ben ise büyük bir kararlılıkla direniyordum, ağzımdan tek bir kelime dahi çıkmıyordu.

Sabah hücremin kapısı açıldı; Pépé Rucillio gelmişti, yanında, kamuflaj desenli askeri üniforması içinde genç bir subay vardı.

"Onunla işimiz henüz bitmedi, Bay Rucillio."

"Zamanınızı boşuna harcıyorsunuz, teğmen. Bu son derece talihsiz bir yanlış anlaşılma. Bu çocuk çok kötü bir tesadüfün kurbanı. Albayınız da bu konuda benimle hemfikir. Ayrıca benim kanunlara karşı gelen birini savunabileceğimi düşünebiliyor musunuz?"

"Ama sorun o değil ki."

"Zaten sorun yok, olmayacak da, bu konuda müsterih olabilirsiniz," diye kestirip attı *Ağa*.

Elbiselerimi ve kişisel eşyamı geri verdiler.

Askeri kışlaya getirilmiş olduğumu anladım; Pépé Rucillio ile birlikte, çakıl taşlarıyla döşenmiş iç avlunun bir köşesinde oturan Krimo ve adamlarının önlerinden geçerken, beni ellerinden kaçırmanın kızgınlığı bakışlarından okunuyordu. Rio Salado'nun büyük saygınlığa sahip *"Ağası"*nın, en üst düzey askeri merciler önünde suçsuz olduğumu savunduğunu ve kendi şahsi teminatını vererek beni cımbızla çeker gibi hücreden aldığını anlamışlardı. Pépé Rucillio arabasına binmeme yardım etti, sonra direksiyona geçti ve hareket ettik.

"Umarım yaşamımın en büyük hatasını yapmamışımdır," dedi bana dönerek.

Yanıt vermedim. Ağzımı ve çenemi tam anlamıyla darmadağın etmişlerdi, gözlerimin şişliğinden ve yanmasından etrafa bakamıyordum.

Başka bir şey söylemedi Pépé. Şüpheleri ile vicdanı, benim lehime verdiği şahsi taahhüt ile beni her türlü şüphe ve suçlamadan arındırmak için Albay'a sunduğu gerekçelerin tutarsızlığı arasında gidip geldiğini hissediyordum; Pépé Rucillio yörede saygınlıktan da öte bir konuma sahipti. Bir efsaneydi, maneviyatın sembolüydü, servetinden de büyük bir kişiliği vardı; ancak onurunu diğer her şeyin üzerine koyan göz önündeki bir örnek olduğundan, porselenden yapılmış bir heykel kadar da kırılgandı. Parmağının bir hareketiyle,

bir tek göz işareti ile istediği her şeyi elde edebilirdi; onun verdiği teminat ve sahip olduğu kişisel itibar, her türlü yazılı resmî belgenin çok üstündeydi. Kendi seviyesindeki önemli kişiler arasında, sadece adının anılması bile akılları yatıştırmaya, en hiddetli tartışmalara son vermeye yeterdi, sağda soldaki çılgınlara cömertlik yapma hakkına sahipti. Söz konusu olan onun güvencesiyse, hiçbir hafifletici nedenin işlemediği kimi durumlar hariç, belli sınırlar dahilinde ceza görmeden işin içinden sıyrılınabilirdi. Şayet suçlamaların temelsiz olduğuna dair hiçbir veri yoksa işiniz bitmiş demekti. Şimdi ise benim için teminat vermişti ve bu yüzden doğru hareket edip etmediği ikilemi içten içe kemiriyordu onu.

Beni kasabaya, evin kapısına kadar getirdi. Bu kez inmeme yardım etmedi, belli ki yolda gelirken çok düşünmüştü. Biraz zorlanarak inmeyi başardım; yüzüme bakmadan:

"Söz konusu benim saygınlığım ve adım, onu tehlikeye attım," dedi yavaş ama kararlı bir sesle. "Eğer gerçekten onlardan biri olduğunu ve bunu sakladığını öğrenirsem, infazınla bizzat benim ilgileneceğimi bil!"

Nasıl ve hangi cesaretle dudaklarımdan döküldüğünü ben de anlayamamıştım, ama sorma cesaretini gösterdim:

"Jean-Christophe mu?"

"Hayır, Isabelle!"

Kafasını sallayarak ekledi:

"Onun hiçbir isteğini geri çevirmedim bu yaşına kadar, ancak senin hakkında yanılmışsa, bunu öğrendiğim anda onu da ailemden reddederim."

Geldiğimi gören Germaine, kapının önüne çıkmıştı. Bana karşı hiçbir suçlamada bulunmadı. Bana sağ salim tekrar kavuştuğu için çok mutluydu, telaşla banyo küvetini doldurdu, ardından sofrayı hazırlamaya koyuldu. Yemekten sonra yaralarıma pansuman yaptı ve yatağa kadar eşlik etti bana, yatırıp üstümü örttü.

"Isabelle'i sen mi aradın?" diye sordum.

"Hayır... O telefon etti."

"Oran'da oturuyor. Nasıl öğrenmiş olabilir ki?"

"Rio'da her şey anında öğrenilir, bilirsin."

"Peki, sen ne anlattın ona?"

"Bu olayda senin hiçbir suçun olmadığını söyledim."

"Tabii, o da sana inandı ha?"

"Sormadım bunu kendisine."

Sorularım onu incitmişti, özellikle soruş şeklim. Ses tonumun soğukluğu, sözlerimdeki ima, bana sağ salim kavuşma sevincini önce bir düş kırıklığına, giderek kızgınlığa ve nihayet karşılıklı sağır dilsiz ilişkisine dönüştürmüştü. Artık bana bakışları sürekli kızgın bir ifade taşıyordu. Amcamın evine adım attığım o ilk günden bu yana, bana ilk kez böyle bakıyordu. Benim için her şeyi ifade eden –annem, iyilik perim, ablam, suç ortağım, sırdaşım ve en önemlisi gerçek dostum– kadınla ilişkimin, beni ona bağlayan göbek bağının inceldiğini, hatta koptuğunu ve onun gözünde artık sadece bir yabancı olduğumu anlıyordum.

19

1960 kışı o kadar sert geçti ki göğe yükselen dualarımız bile dondu; onlar da yere düşen buz parçaları gibi kırılıyorlardı. Yaşantımızı karartan olaylar yetmiyormuş gibi, koca koca bulutlar günlerimizi karartmak için güneşin üzerine şahin gibi saldırıyor, aralardan sızan birkaç güneş huzmesini bile bunalmış, baskı altında yaşayan insanlara çok görüyorlardı. Havada sıkıntı, acı ve feryat vardı. İnsanlar artık kendilerini kandırmıyorlardı: Savaş ve mezarlıkların gizli kanatları bir çağrıda bulunuyordu.

Evde ortam giderek gerginleşiyor, yaşanması zor hale geliyordu. Germaine'in suskunlukları acı veriyordu. Bana bakmadan yanımdan gelip geçmesi, yemeğini bakışlarını önündeki tabaktan kaldırmadan yemesi, sofrayı toplamak için yine aynı şekilde karşımda oturarak yemeğimi bitirmemi beklemesi ve ardından tek kelime etmeden odasına çekilmesi hoşuma gitmiyordu. Mutsuzdum, ancak aramızın düzelmesi ihtiyacını da duymuyordum. Bunun için gücüm kalmamıştı artık. Her şey yorucu, her şey itici geliyordu. Neden ve gerekçe duymak istemiyor, haksız olmaktan çekinmiyordum; yapmam gerekeni düşünmeyi, yaptığımı irdelemeyi, iyi mi yoksa kötü mü hareket ettiğimi sorgulamayı reddettiğim içimdeki o loş köşenin dışında bir yerde olmak istemiyordum, beni sadece kendimi oraya kapatmak rahatlatıyordu. Tanımlamak istemediğim, kaçtığım bir şeye karşı, zakkum ağacının kökleri kadar acı, asık suratlı ve öfkeli olabiliyordum. Bazen Krimo'nun yaptığı ahlaksızca gaddarlıklar beynimde patlıyor, kendimi ona yönelik en büyük kötülükleri içimde beslerken yakalalıyor, ama sonra vazgeçiyor, yerini boşluğa bırakıyordum. Artık hiddetim, intikam arzum da kalmamıştı; varlığımın o denli doygunluğa ulaştığını, o denli şiştiğini hissediyordum ki içime

çekeceğim bir tutam fazla havanın onu patlatmasından korkuyordum.

Huzurlu olduğum nadir zamanlarda amcamı düşünüyordum. Onu özlediğimden değil, ardında bıraktığı yokluk benim elimi, ayağımı kesen şeyleri oluşturduğu için onu düşünüyordum. Onu kaybettikten sonra dayanabileceğim hiçbir desteğimin kalmadığını, garip bir hava kabarcığının içinde dalgalanıp durduğumu, hatta bizzat kendimin, ufacık bir çalı çırpının bile dokunup patlatabileceği bir hava kabarcığından oluştuğum hissine kapılıyordum. Harekete geçmem, tepki vermem gerekiyordu; oysa bir yerlere doğru kayıp gittiğimi, yavaşça parçalara ayrıldığımı hissediyordum. Ölümüme davetiye mi çıkartıyordum yoksa? Onun anısı, kötü anılarımı kovalıyor, güzel hayali beni vuran bütün felaket ve mutsuzlukları kaçırtıyordu. Sonuçta onu özlüyordum, gerçek buydu, özlemiyorum demem yanlıştı. Kendimi o kadar yalnız hissediyordum ki, karanlıkların içine çekilip kaybolmama ramak kalmış gibiydi. İnsanların içine, özellikle de suratım dağılmış halde çıkamayacağım için, yaralarımın iyileşmesini beklerken günlerimi amcamın odasına kapanarak geçiriyordum; notlar aldığı, eleştiriler yazdığı, dünyanın ünlü felsefecilerinden alıntılar yaptığı on kadar defterini bulmuştum, onları çok büyük bir ilgiyle okuyordum. Belgelerini, dosyalarını elden geçirirken tesadüfen günlüğünü de bulmuştum; amcamın günlük tuttuğunu bilmiyordum. Yazıları Cezayir'den, ezilenlerden, ulusalcı hareketlerden, yaşamın anlamını bir güç çatışmasına, aptalca ve acınası bir şekilde birbirlerini sultalarının altına alma iradesine indirgeyen insanlara özgü yanılgı ve sapkınlıklarından söz ediyordu. Amcamın bir kültür abidesi, bir deha ve bilgin olduğunu daha iyi anlıyordum. Beni odasına çağırdığı zaman, defterlerini kapatıp bana yönelttiği bakışlarını asla unutmamıştım; bir defasında, zekâ pırıltıları içindeki ışıl ışıl bakışlarıyla, "Yazdıklarımdan gelecek nesillerin yararlanmasını isterim," demişti bana. "Bunlar, senin gelecek kuşaklara mirasın olacak," demiştim, hoşuna gitsin diye. Yüzündeki çizgiler gerilmiş ve bana şöyle söylemişti: "Gelecek kuşaklar, mezarların kucaklanmasını daha kolay, daha az acı verici kılamamıştır asla. Sadece ölüm korkumuzu yumu-

şatmıştır, çünkü gözümüzün yaşına bakmayan faniliğimizin en iyi tedavisi, güzel bir sonsuzluk hayalini insanın içinde yaşatmasıdır... Benim de yüreğimde yaşattığım ve tüm bedenimle inanmak istediğim bir hayalim var; aydın bir ulusun inşası... Benim hayallerimi süsleyen tek gelecek bu, evladım."

Balkonumdan uzaklara doğru baktığımda, ufukta hiçbir şey göremediğim zaman, savaştan sonra bir hayat olacak mı diye kendime soruyordum.

Pépé Rucillio'nun kefaleti ile serbest bırakılmamdan bir hafta sonra, André Sosa beni ziyarete geldi. Arabasını bağların karşısına park ettikten sonra bana aşağı inmem için işaret etti, ben de elimle hayır işareti yaptım. Bunun üzerine arabasının kapısını açıp indi. Üstünde bej rengi bir palto, ayaklarında dizlerine kadar uzanan deri çizmeler vardı. Gülümsemesinden keyifli olduğu anlaşılıyordu.

"Hadi gel, arabayla biraz dolaşalım."

"Ben burada iyiyim, bana hiç dokunma."

"O zaman ben geliyorum oraya."

Germaine'e son derece saygılı bir şekilde merhaba dediğini, halini, hatırını sorduğunu duydum, odamın kapalı kapısının ardından. Sonra kapıyı açtı, içeri girdi, ben balkondaydım. Yapılmamış yatağımı, masanın üzerindeki bir sürü dosyayı, kitapları gördü, sonra şömineye doğru ilerledi, Jean-Christophe'un fi tarihinde okulda bana attığı tokattan bir gün sonra özür dilemek için hediye ettiği tahta at heykeli gördü, onu eline aldı, evirdi, çevirdi, yüzünde bir gülümseme belirdi.

"Ne güzel günlerdi o günler, değil mi Jonas?"

"Zamanın yaşı yoktur Dédé, biliyorsun. Yaşlanan bizleriz."

"Haklısın, ancak ürettiğimiz şarabı örnek alamadık kendimize; geçen yıllar bizi güzelleştiremedi."

Yanıma geldi, eğildi, dirseklerini balkonun kenarına dayadı, gözleri ovanın uçsuz bucaksızlığına daldı.

"Kasabada kimse senin o fellah olayına karışmış olabileceğini düşünmüyor. Krimo'nun başının altından çıktı seni suçlamak, olayı abarttı. Dün görüştüm kendisiyle ve yüzüne karşı söyledim bunun böyle olduğunu."

Bana doğru döndü. Dağılmış suratıma özellikle bakmak istemiyordu, bakışlarını kaçırdı.

"Daha önce gelemediğim için kusura bakma."

"Neyi değiştirirdi ki?"

"Bilmiyorum... Birlikte Tilimsan'a gidelim mi, ne dersin? Her gün yaşanan cinayetleri, bombalamaları ile Oran yaşanılır bir kent olmaktan çıktı artık, biraz hava almak istiyorum, Rio'da ise her şey bana keder veriyor."

"Yapamam."

"Fazla kalmayacağız. Güzel bir restoran..."

"Israr etme Dédé."

Kafasını salladı.

"Anlıyorum seni. Ama kendini koyverme. Kafanı yaşadığın acıya takman iyi değil."

"Acım yok. Sadece yalnız kalmak istiyorum o kadar."

"Seni rahatsız ediyor muyum?"

Yanıtlamamak için uzaklara çevirdim bakışlarımı.

"İnanılmaz şeyler bu yaşadıklarımız," diye iç geçirdi, dirseklerini tekrar balkonun korkuluğuna dayayarak. "Ülkenin bu kadar dibe vurabileceğini kim düşünebilirdi ki?"

"Böyle bir şeyin düşünülmesi gerekirdi, Dédé, her şey o kadar aşikârdı ki; yere yatırılmış bir halk var ve onun üstünde çimende dolaşırmış gibi kayıtsızca dolaşıyoruz, ezdiklerimizin insan olduğunu unutarak. Haklı olarak bir gün kımıldanacaklardı, bizlerin dengesini bozup yere düşüreceklerdi, çünkü ezilmekten çok acı çekiyorlardı."

"Söylediklerine gerçekten inanıyor musun?"

Bu kez, ben ona doğru döndüm:

"Dédé, daha ne kadar birbirimize yalan söylemeye devam edeceğiz?"

Derin bir iç geçirdi, sıkıntılıydı.

"Doğru, yolunda gitmeyen işler vardı, ancak bu kadarcık şeyden bu denli şiddetli bir savaş yaratmak, yok, bak işte burada aynı fikirde değilim. Ölen yüz binlerce insandan bahsediliyor, Jonas. Bu kadar insanın ölmesini çok fazla bulmuyor musun?"

"Bana mı soruyorsun bunu?"

"Ben kendimi kaybetmiş durumdayım, aklımı toparlayamıyorum. Cezayir'de olup bitenler anlaşma açısından hiç de umut verici değil. Paris ise ne yapacağını bilemiyor. Hatta 'Autodétermination'dan[1] bahsediyorlar. Tam olarak nedir bu 'Autodétermination'? Yani, her şeyi yıkıp, eşit şartlarda yeniden başlamak anlamına mı geliyor? Yoksa..."

Cümlesini bitirmeye cesaret edemedi. Endişesi hiddete dönüşmüştü:

"Yani sonuçta, başımıza gelen felaketlerle ilgili hiçbir bok *'anlamamış'* o Allah'ın belası *'General'*!" dedi öfkeli bir şekilde. *General de Gaulle*'ün kalabalık kitleleri yatıştırmak için Cezayir halkına hitaben 4 Haziran 1958 tarihinde yaptığı tarihi konuşmanın ünlü giriş cümlesi '*Sizi anladım*'dan söz ediyordu.

Bir hafta sonra, 9 Aralık 1960'da, bütün Rio, komşu kent Ayn Temuşent'e taşındı. *General*, kasabamızın papazının da *"Son Dua Ayini"* olarak vaftiz ettiği bir konuşma yapacaktı. Ortalıkta dolaşan söylentiler, Cezayir'de yerleşik Fransızları en kötü sonuçlara hazırlar nitelikteydi, ancak insanlar bu sonuçları kabul etmeyi reddediyorlardı. Endişe insanların saflarını sıklaştırmış, "atgözlüklerini" daha da güçlendirmişti; son derece ciddi gerçeklerin temelini ve artık bu topraklarda *yarınlarının* olmayacağını görmeyi reddediyorlardı. Sabahın erken saatlerinde herkes arabasını çıkartmış, konvoylar oluşturarak, ellerinde pankartlar ve afişlerle, kendilerini uykularından eden halkın isteğinin sesini bastırmak istercesine avazları çıktığı kadar bağırıyorlardı. Arada kahkahalarla gülüyorlar, seslerinin tonunu yükseltiyorlar, daha söyleyecek sözleri olduğunu, henüz istekler karşısında teslim olmadıklarını söylüyorlardı, ama kızgınlıklarının haklı olmadığını, öne sürdükleri gerekçelerin iler tutar yanının bulunmadığını onlar da içten içe biliyorlardı; gösterdikleri kendilerinden emin tavrın korkulu bakışlarıyla hiç de uyuşmadığı görülüyordu. Morallerini yüksek tutarak, görüntüyü kurtararak, kaderi gerçek gibi göstermek,

1 Ulusların kendi kaderini tayin hakkı. (ç.n.)

mucizenin yaratılmasını sonuna kadar zorlamak istiyorlardı. En önemlisi geriye sayımın başlamış olduğunu unutuyorlardı; çünkü artık geriye alınabilecek hiçbir şeyin kalmadığını, karanlık ütopya gecelerinde ilerleyerek, başka bir dönemin üstüne çoktan doğmuş bir şafağı boş yere beklemenin bir anlamı olmadığını anlamamak için gerçekten kör olmak gerekiyordu.

Dışarı çıkıp bomboş sokaklarda dolaştım. Daha sonra Musevi mezarlığının ilerisine doğru yürümek, ilk cinsel deneyimimi yaşadığım, şimdilerde kömür olmuş bir virane görünümündeki o eski büyük beyaz evle yüzleşmek istedim. Eski ahırın oralarda, insanları umursamayan bir at otluyordu. Bir duvarın üstüne oturdum, öğle saatlerine kadar Bayan Cazenave'ın siluetini zihnimde yeniden canlandırmaya çabaladım; ama sadece Simon'un cesedini, alevler içinde yanan arabasını ve kucağında oğlu Michel'e sımsıkı sarılmış vaziyette ahırın bir köşesine büzülmüş Émilie'yi görebildim.

Arabalar, Ayn Temuşent'ten dönmeye başlamışlardı. Sabah bağırış çağırışla, sloganlarla, havai fişekler atarak, arabaların camlarından Fransız bayrakları sallayarak düğün alayı gibi gitmişlerdi. Şimdi ise mitingden, cenaze alayının sessizliği içinde bir kiliseden geliyorlarmış gibi bitkin, üzgün, çökmüş ve yüreklerinde kaybolan umutların boşluğuyla dönüyorlardı. Ellerindeki pankartlar, afişler ve Fransız bayrakları da ortalıkta gözükmüyordu. Herkesin yüzünde, ölüme mahkûm edilmiş bir umudun son nefesini çoktan verdiğini artık anlamış olmanın yarattığı matem ifadesi okunuyordu. Artık Cezayir, *Cezayirlilerin* olacaktı.

Ertesi sabah uyanan kasabalılar, muzaffer bir elin bir şarap mahzeninin duvarına, kırmızı boya ve kocaman harflerle yazdığı *FLN – Ulusal Kurtuluş Cephesi* yazısını okuyorlardı.

1962 ilkbaharında, Oran soluğunu tutmuş bekliyordu. Émilie'yi arıyordum. Onun adına korkuyordum. Ona ihtiyacım vardı. Onu seviyordum, bunu ona kanıtlamak için geri dönmüştüm. Fırtınalara, şimşeklere, her tür aforoz edilme, ayıplanma ve lanetlenmeye, toplum dışına itilmeye, dünyanın tüm acı ve sefilliklerine karşı savaşabilecek gücü hissediyordum kendimde. Artık onsuzluğa dayanamaz

hale gelmiştim. Artık elimi ona uzatıp da parmaklarıma sadece onun "yokluğunun" değmesini istemiyordum. Kendi kendime: Seni yine itecek, yenilmesi yutulması zor sözler edecek, dünyayı başına yıkacak, diyordum; ama bunlar bile beni kararlılığımdan döndürmeye yetmiyordu. Artık içilmiş antları, edilmiş yeminleri bozmaktan, avucumda tuttuğum ruhumu un ufak etmekten çekinmiyordum; Tanrı'ya, inançlara saldırmak, onlara karşı gelmek, utancı, kötü lekeleri, hatta yüz karasını yaşam boyu taşımak da beni korkutmuyordu. Kitabevinden, Émilie'nin bir akşam çıkıp gittiğini ve bir daha hiç dönmediğini söylediler. Bindiği troleybüsün numarasını anımsadım; her durakta iniyor ve durağın civarındaki her sokağı, her caddeyi tek tek geziyordum. Camlardan gördüğüm, ev işlerini yapan her kadında, sokağın köşesini dönen, binaya giren ya da çıkan her karaltıda onu arıyordum. Onu tarif ederek bakkallara, polis karakollarına, postacılara soruyordum ve bunları yaparken asla zamanımı boşa geçirdiğimi düşünmüyordum. Kuşatma altındaki bir şehirde, sürekli kan dökülen bir arenada, insanların yaşadığı kargaşanın ve vahşetin ortasında onu nerede, nasıl bulabilirdim? *Cezayirlilerin Cezayir*'i çok sancılı, kan ve gözyaşı seli içinde doğum sürecini yaşıyor, öte yandan *Fransızların Cezayir*'i kan seli içinde ruhunu teslim ediyordu. Ve her ikisi de yedi yıl süren, insanları insanlıklarından bezdiren savaş ve vahşete rağmen hâlâ birbirlerini paramparça edecek gücü bulabiliyorlardı. 1960 yılının Ocak ayında Cezayir'de kararlaştırılan barikatlı yaşam, tarihin eğilmez ilerleyişini etkilememişti. Bir grup ayrılıkçı melez general tarafından 1961 yılı Nisanı'nda başlatılan ve de Gaulle'e karşı yapılan hükümet darbesi işleri daha da kanlı hale getirip, her iki halkı gerçekdışı hayallere sürüklemiş, ardından olayların akışı daha da hızlanmıştı. Olayların boyutlarının boylarını aştığını gören askerler günlerce ayrım gözetmeksizin, bir halkın diğer halka üstünlüğünü düşünmeden sivil halkın üzerine ateş açmışlardı. Paris hükümetinin manevralarından, gelgitlerinden bıkan insanlar, yani anavatan Fransa'dan kopma taraftarı Fransızlar silahlanıp, ellerinden alınmak istenen ülkeleri olarak gördükleri Cezayir'i geri almak için vuruşuyorlardı. Kentler ve köyler kâbusların kâbusu içinde

kararıyordu. Suikastlara suikastlarla, misillemelere cinayetlerle, kaçırmalara komando harekâtları ile yanıt veriliyordu. Bir Avrupalı ile görülen bir Müslüman'ın, bir Müslüman ile yakalanan Avrupalı'nın ölümlerden ölüm beğenmesi gerekiyordu. Topluluklar güvenlik hatları denen sınırlarla bölünüyor, bunun neden olduğu sürü psikolojisi ile kendi içlerine kapanıyor, aradaki sınırlarda gece gündüz nöbet tutuyorlardı ve yolunu şaşıran garibanı linç etmekten kimse çekinmiyordu. Her sabah yollardan paramparça edilmiş cesetler toplanıyordu. Her gece hayalet gibi adamlar kanlı sokak savaşlarına girişiyorlardı. Duvarlara yazılan sloganlar mezar taşlarındaki yazılara nazire yapıyorlardı adeta. "Evet Oyu Kullanın"ların, "FLN"lerin, "Yaşasın Fransız Cezayiri"lerin arasında, sömürgelerin can çekişmesinden ve Fransız hükümetinin dayattığı oldu bittiye tepki niteliğinde ortaya çıkan, kayıpları biraz daha artıracak ve birden türeyen *Kıyamet* gününün üç harfi "OAS"[1] da okunur olmuştu artık.

Émilie buhar olup uçmuştu sanki ama kararlıydım, cehennemin derinliklerinde bile olsa gidip bulacaktım onu. Çok yakınlarda, elimin ulaşabileceği bir mesafede hissediyordum onu; buna o kadar çok inanıyordum ki sanki bir perdeyi kaldırınca, bir kapıyı aralayınca, önümde yürüyen birini kenara doğru itince karşıma çıkacağına inanıyordum. Deli gibiydim. Ne yerdeki kan birikintilerini, ne de duvarlardaki mermi izlerini görüyordu gözlerim. İnsanların korkuları, endişeleri bana ulaşamıyordu. Düşmanlıkları, nefretleri, küfürleri ben yürürken sağımdan solumdan gelip geçiyor, ama adımlarımı asla yavaşlatamıyorlardı. Kafamda sadece o, tek ufkum olarak da gözleri vardı; kendime seçtiğim kaderimdi o; gerisi umurumda bile değildi.

Fabrice Scamaroni, beni ölüm ve kin kokan bir mahallede gezinirken buldu. Farkında bile değildim, arabasını yanımda durdurdu, bağırarak hemen binmemi söyledi, ardından da bastı gaza. "Sen deli misin, nesin? Bu mahalle tam bir gırtlaklanma yeri, her gün ceset topluyor insanlar buradan!" ... "Émilie'yi arıyorum" ... "Arıyorsun, iyi güzel de, sen daha ayak bastığın yerin farkında değilsin!.. Burada dolaşmakla, bir mayın tarlasında dolaşmak aynı kapıya çıkar!"

1 Organisation Armée Secrète: Gizli Ordu Teşkilatı. (ç.n.)

Fabrice de Émilie'nin nerede olduğunu bilmiyordu. Çalıştığı gazetede kendisini hiç ziyarete gelmediğini, sadece bir kez, o da aylar önce, Choupot'da rastladığını, onu bulmama yardım edeceğini söyledi.

Choupot'ya gittim, bana Laurent-Guerrero Bulvarı'ndaki bir binadan bahsettiler. Binanın kapıcısı, *o bayanın* bu binanın ikinci katında ikamet ettiğini, ancak işlenen bir cinayetten sonra oradan taşındığını söyledi.

"Mektuplarını, gelen postalarını göndermeniz için bir adres bırakmadı mı taşınırken?"

"Hayır, ama eğer hafızam beni yanıltmıyorsa, o gün kamyon şoförüne Saint-Hubert semtine gideceğini söylemişti."

Saint-Hubert'de bütün kapıları çaldım. Hiçbir sonuç çıkmadı. Neredeydi? Nerede saklanıyordu? Şehir tam anlamıyla altüst olmuştu. 19 Mart 1962'de ilan edilen ateşkes, baruta ateşle yaklaşmak gibi bir şey oldu son direnişçiler için; bıçaklarla, makineli tüfeklerle, el bombalarıyla, tuzak bombalarla her taraf yeniden kan gölüne döndü. Ben yanık kokularına, dumanlara doğru ilerledikçe Émilie geri geri gidiyordu. Onlarca kişiyi bir anda öldüren bir suikast saldırısı sırasında, ya da seken bir kurşunla ölmüş olabilir miydi? Oran kimseye acımıyordu, yaşamlar ardı ardına sönüyordu, ne yaşlı, ne çocuk, ne de kadın dinliyordu. Tahata'da, Médine J'dida'nın Müslüman mahallesinde, yüzden fazla cana kıyan, onlarcasını sakat bırakan bomba yüklü iki araba peşpeşe patlatıldığında oradaydım; Petit Lac'ın kirli sularından onlarca Avrupalı'nın cansız bedeni çıkartılırken oradaydım; OAS komandoları şehir hapishanesine bombalarla saldırdıktan sonra içeride tutuklu bulunan yüzlerce FLN militanını dışarı çıkartıp halkın gözleri önünde makineli tüfeklerle tarayarak öldürdüklerinde oradaydım; sabotajcılar deniz kenarındaki benzin depolarını havaya uçurarak günler boyunca şehri simsiyah duman bulutlarına boğduklarında oradaydım ve kendi kendime, Émilie'nin de tıpkı benim gibi aynı patlamaları duymuş, aynı paniği hissetmiş, aynı korkulara gömülmüş olması gerekirken neden yollarımız kesişmiyor, hangi kader, hangi tesadüf, belki o kalabalıklar arasında omuzlarımız temas bile etmiş olabilirken, neden onu benim karşıma çıkartmıyor, diye

soruyordum. Beni Émilie'ye ulaştıracak ipuçlarını bir bir karartarak kaçışan günlere kızgındım, karşıma çıkan her türden sahneye kızgındım, çatışmaların ortasından geçen her türden insana, belalı yerlere, mezbahalara, kasap dükkânlarına bir iz, Émilie'yi bulmama yardım edecek her türden yanılsama, bir ipucu bulamadığım için kızgındım, panik rüzgârları Avrupalı ailelerin üzerinde iyiden iyiye esmeye başlamışken, Émilie'nin hâlâ burada olduğunu düşündüğüm için kızgındım. İnsanlar posta kutularında garip paketler bulmaya başlamışlardı. *"Bavul ya da Tabut"* mevsimi başlamıştı; kullanılan deyim buydu, kısacası ya pılını pırtını toplayıp bu toprakları terk edeceksin ya da öleceksin mesajı veriliyordu. İlk kaçış furyası, ülke genelinde çok büyük bir kargaşa içinde geçti. İnsanlar, eşya ve gözyaşları altında ezilmiş arabalarla limanlara, havaalanlarına doğru koşuşturuyorlardı, bir kısmı ise yönünü Fas'a çevirmişti. Kaçmadan önce mallarını mülklerini satıp savmak için bekleyenler ise gecikiyorlardı; can pazarında, evler, dükkânlar, topraklar, fabrikalar, arabalar, ticari temsilcilikler yok pahasına el değiştiriyordu. En acıklısı ise, değil malını mülkünü satmaya, bir bavul hazırlamaya bile vakit bulamadan kaçanların durumuydu.

Rio Salado'da boşalan evlerin panjurları, pencere kanatları rüzgârdan boşlukta çarpıp duruyordu. Sokaklar atılmış eski eşya, balyalar ve denklerle doluydu. İnsanların çoğu kasabayı terk etmişti, kalanlar ise ne yapacaklarını, hangi Aziz'e dua edip yakınacaklarını bilemiyorlardı. Romatizmanın kemirdiği bedeniyle kapının eşiğinde duran yaşlı bir adamın koluna giren genç, aile fertlerinin, eşyayla birlikte içine doluştukları kamyonete doğru götürüyordu yaşlı adamı, onu da bindirdikten sonra, kaç nesildir oturdukları evi bir daha görmemek üzere arkalarında bırakmak için kamyonetin direksiyonuna geçecekti. Yaşlı adam dertliydi, hem de çok, söyleniyordu: *"Benim geberip gitmemi bekleselerdi ne olurdu sanki? Ben şimdi nerede öleceğim, nereye gömüleceğim?"* Bunu söyleyen bir Fransız'dı ve gittiği yer de Fransa'ydı, ama o anavatanı bildiği, doğup büyüdüğü bu topraklarda ölmek istiyordu, gittiği ülke ona çok yabancıydı; bu da trajedinin bir başka boyutuydu. Kasabanın ana caddesi bir *tarihi* tahliye eden, bir dönemi sonlandı-

ran kamyonlar, arabalar ve at arabaları ile doluydu. Tren istasyonu, yönünü şaşırmış, bir türlü gelmek bilmeyen treni bekleyen insanlarla hınca hınç doluydu. İnsanlar, *Aziz*'leri ve *koruyucu melekleri* tarafından terk edilerek sokağın ortasına bırakılmış zavallı körler gibi, ne yapacaklarını bilemeden dört bir yana koşuşturuyorlardı. Çılgınlık, korku, çöküş ve trajedi tek bir yüzde birleşmişti; onlarınkinde.

Germaine, başını iki elinin arasına almış eczanenin kapısının eşiğinde oturuyordu. Komşularımız çoktan gitmişlerdi, sokaktaki evlerin neredeyse tamamı boşalmıştı, sahipsiz kalan köpekler ortalıkta dolanıp duruyorlardı.

"Sence ne yapmalıyım, Jonas?" diye sordu.

"Burada kalacaksın," dedim. "Kimse sana elini sürmeye cesaret edemeyecek."

Onu sıkı sıkı sarılıp, kollarımın arasına aldım. O gün, avucumun içinde bile saklayabilirdim onu, o kadar küçücük görünmüştü ki gözüme. Üzüntü ve şaşkınlığı, akıl yeteneklerinin çöküşü ve umutsuzluğu, bozgunu ve endişeyi temsil eden bir kadındı artık. Gözleri ağlamaktan ve korkudan kıpkırmızı olmuştu. Beyninde dönüp duran binlerce soru bacaklarında derman bırakmamıştı. Gözyaşlarıyla ıslanmış yanaklarını, kırışıklarla dolu alnını, üzüntülü ve endişeli düşüncelerin kemirdiği başını durmaksızın öpüyordum. Dünyanın üzüntülerini ve acılarını kollarımın arasında tutuyordum sanki. Germaine'i odasına çıkardıktan sonra tekrar sokağa çıktım. Kitapçı Bayan Lambert, kapısının önünde bir sandalyeye oturmuş, dizlerini dövüyordu: "Nereye gideceğim ben, nereye gideceğim, ha? Bu dünyada ne çocuğum, ne de yanlarına sığınabileceğim bir yakınım var." İçeri girmesini rica ettim, ama beni duymadı bile, ben yanından uzaklaşırken dizlerini dövmeye devam ediyordu. *Ramirez*'ler omuzlarında bavulları, arabalarına doğru koşuşturuyorlardı. Onlarca aile, eşyasını belediye meydanına yığmış, başkandan kendilerine otobüs tahsis etmesini istiyorlardı. Başkan elindeki olanakların artık eskisi gibi olmadığını söyleyip onları sakinleştirmeye çalışıyordu. Bir yandan da Pépé Rucillio, isyan eden insanlara evlerine dönmeleri, olayların geçmesini beklemeleri için çağrı yapıyordu. "Burası bizim ken-

di topraklarımız. Hiçbir yere gitmeyeceğiz!" diye bağırıyordu; ancak söylediklerini dinleyen yoktu.

André Sosa, darmadağın edilmiş barında tek başınaydı. Bar tezgâhı, masalar, sandalyeler, bar tabureleri, aynalar, avizeler, kapılar, pencereler, bardaklar, kadehler, tabaklar, her şey, ama her şey yerle bir edilmişti. Asma tavanlar üzgün bir şekilde boyunlarını aşağı doğru eğmişlerdi. André ise tek başına bilardo oynuyordu. Bana dikkat etmedi, hiçbir şeye dikkat etmiyordu. İstekasının ucunu tebeşirliyor, masanın kenarına dirseğini dayıyor ve hayali bir topa vuruşunu yapıyordu. Masada top yoktu, masanın çuhasının da yarısından fazlası yırtılmıştı. André'nin umurunda değildi topların olmaması. Sadece kendisinin gördüğü bir topa nişan alıyor ve vuruyordu, sonra doğruluyor, vurduğu topun çizdiği hattı gözleriyle takip ediyor ve puan kazandığı zaman zafer yumruğuyla havayı dövüyor, ardından tekrar pozisyon almak için bu sefer masanın öbür tarafına geçiyordu. Arada, yıkılmış bar tezgâhının üstünde duran kül tablasındaki sigarasından bir nefes çektikten sonra, hayali oyununun başına dönüyordu.

"Dédé," diye seslendim. "Burada durmaman gerek."

"Kendi mekânımdayım ben," dedi, hayali topuna bir kez daha vurduktan sonra.

"Biraz önce Oran'dan gelirken yolda bir sürü yanan çiftlik ve ev gördüm."

"Buradan kımıldamayacağım. Bekliyorum *onları*, gelsinler."

"Söylediğinin mantıklı bir şey olmadığını sen de biliyorsun, değil mi?"

"Buradan kımıldamayacağım, dedim sana, anladın mı?"

Bana arkasını döndü ve bilardo oynamaya devam etti. Sigarası sönmüştü; bir tane daha yaktı, sonra bir tane daha, bir tane daha, ta ki sigarası bitip paketi avucunun içinde buruşturup atana dek. Güneş batıyordu; bara karanlık çökmüştü. André hâlâ oynuyordu, son bir vuruş yaptıktan sonra elindeki istekayı fırlatıp attı ve gidip bar tezgâhının önüne çöktü; kollarıyla bacaklarını kavramıştı, çenesi dizlerinin üstündeydi. Bir süre öyle kımıldamadan durdu, ardından bir feryat duyuldu; hçkıra hıçkıra ağlamaya başlamıştı André, başını

dizlerine koymuş, ellerini ensesinde kavuşturmuştu şimdi. Ağlaması kesilince ayağa kalktı, gömleğinin eteği ile gözyaşlarını sildi, avluya çıktı, elinde iki bidon dolusu benzinle geri döndü. Benzini barın her tarafına boşalttı, sonra bir kibrit çakıp yere attı. O anda üstüne atlayıp dışarı doğru ittim onu. İş yerinin alevler içinde kül olmasını avlunun ortasında kımıldamadan seyretti.

Alevler çatıyı da yutup yerle bir ettikten sonra, André arkasını dönüp arabasına doğru ilerledi. Tek bir kelime etmedi, yüzüme bir kez bile bakmadı. Arabasını çalıştırdı, el frenini indirdi ve kasabanın çıkışına doğru yavaş yavaş yol almaya başladı.

4 Temmuz 1962 günü, eczanenin önünde bir *Peugeot 203* durdu. Arabadan inen takım elbiseli, siyah gözlüklü iki adam, onlarla birlikte gitmem gerektiğini söylediler. Arapçayı Kabiliye aksanıyla konuşanı bana, "Endişelenecek bir şey yok, sadece bir formalite," dedi. Germaine hastaydı ve yatıyordu. Arabayı kullanan da beni rahatlatmak istercesine, "Uzun sürmeyecek, rahat olun," dedi. Arka koltuğa geçtim. Araba manevra yaparak geldiği yöne döndü. Kafamı koltuğun arkalığına yasladım; çok yorgundum, bütün geceyi Germaine'in başucunda geçirmiştim.

Rio bir dönemin sonuna geliyordu artık; içeriği boşaltılmış, yeni bir yazgının kollarına bırakmıştı kendini. Belediyenin önündeki direkte dalgalanan üç renkli Fransız bayrağının yerinde yeller esiyordu. Meydanın ortasındaki fıskiyeli havuzun kenarına çıkmış bir konuşmacının çevresini türbanlı köylüler sarmıştı. Adam, Arapça bir şeyler anlatıyor, köylüler de dikkatle onu dinliyorlardı. Topraklarını, mezarlıklarını, evlerini, dostukların, bozuşmaların, yeniden barışmaların mekânı olan kafelerini, hayallerini, kısacası doğdukları ve vatan olarak kabul ettikleri toprakları, yaşama nedenlerini ve sıkıca bağlı oldukları değerleri terk etmeyi göze alamayan, başlarına gelebilecek her şey razı olan son birkaç Avrupalı ise duvar diplerinden, kimseyi özellikle rahatsız etmeden gidip geliyorlardı.

Gidenlerin acıları kadar büyük, *gelenlerin* sevinçleri kadar sonsuz bir güneşin ısıttığı, çok güzel bir gündü. Sıcağın etkisiyle omçalar yansımalar içinde dalgalanıyor, uzaklarda oluşan seraplar, denizi kıskan-

dıracak görüntüler sunuyordu. Yer yer yanan çiftlikler görülüyordu. Yola inanılmaz bir sessizlik hâkimdi, bana eşlik eden adamlar ise hiç konuşmuyorlardı; sadece, ikisinin de ensesiyle arabayı kullananın direksiyonun üzerindeki ellerini görebiliyordum. Yanında oturanın bileğindeki saatin tik taklarını bile duyabiliyordum. Lourmel'den tarifi olanaksız bir düş görüyormuş gibi geçip, kasabayı arkamızda bıraktık. Orada da sarıklı kalabalıklar, yüksekçe bir yerlerden konuşan insanları dinliyorlardı. İnsanların ellerinde dalgalanan, üstünde kırmızı ay ve yıldız olan yeşil-beyaz bayraklar yeni bir cumhuriyetin doğuşunu, gerçek sahiplerine iade edilen bir Cezayir'i muştuluyordu.

Oran'a yaklaştıkça, yolun sağında solunda görülen yakılmış araba enkazlarının sayısı artmaya başlamıştı. Kimileri tamamen, kimileri ise kısmen yanmış, kapıları, kaputları sökülmüş, motor parçaları etrafa saçılmıştı. Arabalarla birlikte yağmalanmış valizler, denkler, etrafta uçuşan çamaşırlar, giysi parçaları, terk edilmiş eşya da vardı. Şiddetin, topraktaki kan birikintileri, kırılmış araba camları gibi daha somut örnekleri de görülüyordu. Birçok aile, kaçış yolunda yakalanmış ve katledilmişti. Kaçabilenler ise tarlalar, bahçeler arasında yaya olarak kente ulaşmaya çalışmışlardı.

Oran kaynıyordu. Binlerce çocuk boş arazilerde akıllarına eseni yapıyor, şarkılar, marşlar söyleyerek yoldan geçen arabaları taş yağmuruna tutuyorlardı. Sokaklar, caddeler, sevinç naraları atan insanlarla dolup taşıyordu. Binalar, çarşaflarını, burkalarını, yeldirmelerini bayrak gibi sallayan kadınların zılgıtları, darbuka, davul, korna sesleri ve vatan üstüne yazılmış şarkılar, marşlarla inliyordu.

Peugeot, kenti henüz ele geçiren Ulusal Kurtuluş Ordusu'nun genel karargâhına dönüştürdüğü Magenta Kışlası'nın görkemli kapısından içeri girdi. Büyük bina bloklarının birinin önünde durdu. Arabayı kullanan adam nöbetçi askere, Teğmen'e beklediği *konuğunun* geldiğini bildirmesini rica etti.

İç avlu, bağımsızlığı elde etmek için çarpışan, üzerlerinde askeri elbise, gandura, sivil kıyafet bulunan her yaştan erkekle kaynıyordu.

"Jonas, benim güzel Jonas'ım, seni sağ salim tekrar görebilmek ne büyük mutluluk bilemezsin!"

Celil, binanın kapısında gülümseyerek kollarını açmış, beni bekliyordu. *Konuğunu* bekleyen Teğmen oydu; ben de *konuk*. Üzerinde komando üniforması, başında beresi, güneş gözlükleri vardı, omuzlarında rütbesini belirtmesi gereken apoletleri boştu. Önce beni sımsıkı kucakladı, sonra bana tepeden tırnağa bakabilmek için beni kollarımdan tutarak biraz geriye itti.

"Bana sanki biraz zayıflamışsın gibi geldi... Neler yapıyorsun, nasılsın? Şu son zamanlarda çok düşündüm seni. Sen okumuş yazmış, tahsilli bir adamsın, ayrıca vatan sana ihtiyaç duyduğu her zaman elinden geldiğince onun yardımına koştun. Bilgini, diplomalarını, belki genç cumhuriyetimizin emrine vermek isteyebilirsin, diye düşündüm. Bana hemen bir yanıt vermek zorunda değilsin. Zaten seni bunun için davet etmedim buraya. Hatırla, sana bir borcum vardı ve bugün sana o borcumu ödemek, seninle helalleşmek istiyorum, çünkü yarın yepyeni bir gün olacak ve ben o güne tertemiz başlamak heyecanındayım. Yalan mı, yoksa peşimde koşan alacaklılarla bu mutlak özgürlüğümün tadını nasıl çıkartabilirim ki?"

"Bana hiçbir borcun yok Celil."

"Çok kibarsın ama kimseye karşı borçlu ve boynum eğik kalmak istemem. Bana para verdiğin ve bisikletinle köye kadar götürdüğün o günü asla unutmayacağım. Bu belki senin için küçük ve önemsiz bir şeydi, ama ya benim için? Benim için vahiy gibi bir şeydi o hareketin: İşte o günden sonra Arap'ın, güzel Arap'ın, her şeye layık ve eli açık Arap'ın geçmişte kalmış bir hurafe olmadığını, hele sömürgecilerin bizim için biçtikleri kölelik görevinin muhatabı hiç olmadığını çok iyi anladım... O gün aklımdan geçenleri sana tam olarak anlatabilecek kadar eğitimli değilim, ama o günden sonra tüm yaşamımın değiştiğini bilmeni isterim."

Kolumdan yakaladı beni.

"Gel benimle."

Beni tek katlı, cephesi boydan boya demir kapılarla kaplı bir binanın önüne getirdi. Her kapının birer hücreye açıldığını anladım. Celil kapılardan birine büyük bir anahtar soktu, çevirdi, sonra dış sürgüsünü çekti.

"OAS'ın en kanlı militanı idi. Katılmadığı katliam, terörist saldırı yoktu. Derisini yüzeceklerdi ama yeri göğü inlettim, canını kurtardım. Sana bırakıyorum. Böylelikle sana olan borcumu ödemiş oluyorum... Hadi, aç kapıyı ve serbest olduğunu, kendini ipe çektirtmek için nereye gitmek istiyorsa oraya gitmesini, ama burada, *benim* ülkemde kalmamasını, burada kendisine yer olmadığını söyle ona."

Asker selamı verdi, topuklarının üzerinde geri döndü ve bürosuna doğru uzaklaştı.

Sözlerinden, ne anlatmak istediğini, kimden bahsettiğini anlamamıştım. Elim kapının koluna gitti ve kolu yavaşça çevirdim. Kapıyı itince demir menteşelerin gıcırtısı duyuldu. Pencеresiz hücrenin içine gün ışığı doldu, fırın kapağını açınca insanın yüzüne çarpan o sıcaklık yaladı yüzümü. Tutuklu, hücrenin bir köşesinde büzülmüş oturuyordu. Şaşkın şaşkın elini alnına götürüp gün ışığına karşı siper etti.

"Çık dışarı, defol," diye bağırdı bir gardiyan, varlığını fark etmemiştim.

Zorlukla kımıldadı, duvara dayanarak ayağa kalktı, ama bacaklarının üstünde güçlükle duruyordu. Kapıya doğru ilerleyince, yüreğim yerinden çıkacak gibi oldu. Bu Jean-Christophe'tu, Jean-Christophe Lamy... Daha doğrusu ondan geriye kalandı. Karşımdaki aç, kirden kararmış gömleğinin sakladığı bedeni titreyen, fermuarı ardına kadar açık, belinden düşen buruş buruş pantalonu, ayağında bağcıkları çıkarılmış ayakkabıları ile çökmüş bir adamdı. Suratında bir karış sakal vardı. İdrar ve ter kokuyordu, ağzının kenarlarında salya ve tükürükler kabuk bağlamıştı. Yanıma yaklaşırken kafasını kaldırdı, kapkara bakışlarını bana yöneltti, beni orada görmek onu şaşırtmıştı; içinde bulunduğu acınacak durumu göstermemek istercesine çenesini yukarı kaldırmaya çabaladı, ama başaramadı, çok bitkindi, adeta tükenmişti. Gardiyan onu boynundan tuttu ve hırsla hücreden dışarı fırlattı.

"Onu rahat bırak," dedim gardiyana.

Jean-Christophe bir kez daha süzdü beni ve çıkışa doğru yönelmeden önce:

"Senden hiçbir şey istemedim ben," dedi.

Ve uzaklaşmaya başladı. Topallıyordu. Ardından baktım; masumiyetin çiçek açtığı dönemlerde paylaştıklarımızı düşünmekten kendimi alıkoyamadım, içimi dayanılmaz bir hüzün kapladı. Sırtının kamburu çıkmış halde, endişeli adımlarla uzaklaşmasını seyrediyordum; gözlerimin önünde sönmekte olan koskoca bir yaşam vardı ve Jean-Christophe'un kendi için seçtiği "gölge"nin aslında kara bir leke olması ve şimdi onun dayanılmaz ağırlığıyla ayakkabılarını sürüyerek kim bilir hangi yazgıya doğru gitmesi, bir zamanlar annemin anlattığı bitmemiş masallarda olduğu gibi bende hep acı bir tat bırakıyordu.

Bayram eden caddelerde, yeşil-beyaz bayraklar altında, şarkıların, marşların, zılgıtların, korna seslerinin arasında dolaştım. Yarın 5 Temmuz'du, Cezayir yeni bir kimlik kartına, yeni bir ambleme, yeni bir ulusal marşa ve binlerce yeni değere kavuşacaktı. Balkonlarda kadınlar, yılların ezilmişliğini sevinç çığlıkları ve gözyaşlarıyla anlatıyorlardı. Çocuklar yollarda dans ediyor, heykellerin, yüksek fıskiyelerin, arabaların üstünden, gözlerinde ışıl ışıl mutluluk ve sevinç kahkahaları ile seller gibi akıyorlardı, artık onları engelleyen, itip kakan kimse yoktu. O kadar ki, bağırışları bandoları, alkışları, nutukları, siren seslerini bile bastırıyordu; çünkü onlar, daha şimdiden "yarınları" temsil ediyorlardı.

Sürgünlerin ülkeyi terk etmelerine tanıklık etmek için limana indim. Rıhtım, insan, eşya ve sallanan mendil kaynıyordu. Ülkeden kovulanların üzüntüleri, yaşadıkları trajedi ile hafif hafif sallanan yolcu gemileri, demir almak için işaret bekliyorlardı. Birbirlerini arayan aileler, ağlayan çocuklar, bagajların, denklerin üzerine uzanmış, bir daha uyanmamak için düşlerinde dua eden tükenmiş yaşlılar, dalgın bakışlarını son kez gördükleri, nesillerdir yaşadıkları bu topraklara çevirmiş insanlarla doluydu rıhtım. Rıhtıma hâkim bir korkuluğa dirseklerimi dayanmış Émilie'yi düşünüyordum. Belki de bilinmeyene doğru giden bu mahşerî insan kalabalığı arasındaydı, belki daha önce gitmişti, belki de ölmüştü. Ya da buraya henüz gelmemiş, hâlâ eşyasını topluyordu. Ben, sabahın ilk ışıklarına kadar korkuluklara dayanarak rıhtımı seyrettim; *Zaten, gerçekten başlamamış olan bir ilişkinin artık sonsuza dek bittiği* düşüncesine kendimi bir türlü alıştıramıyordum.

IV.

Aix-en-Provence (bugün)

"Beyefendi..."

Hostesin melek yüzü bana gülümsüyordu. Niye gülümsüyordu ki bana? Neredeydim ben?.. Uyuklamışım. Kafamı toparlayabilmem için birkaç saniyenin geçmesi gerekti, sonra ameliyathane gibi bembeyaz bir uçakta olduğumu anımsadım, pencereler de bembeyazdı, bulutların içinden geçiyorduk. Ve her şey hatırıma düşüverdi: "*Émilie'yi kaybettik. Aix-en-Provence Hastanesi'nde pazartesi günü vefat etti*"; haberi bir hafta önce Fabrice Scamaroni vermişti.

"Lütfen koltuğunuzun arkasını düzeltir misiniz, beyefendi. Biraz sonra inişe geçiyoruz."

Hostesin yumuşak sesi kafamda yankılanıyor. Ne koltuğu?.. Yanımda oturan, üstünde Cezayir Ulusal Futbol Takımı'nın yeşil-beyaz eşofmanları olan, on beş-on altı yaşlarındaki genç çocuk basmam gereken düğmeyi göstererek koltuğumun arkasını dik duruma getirmeme yardımcı oldu.

"Teşekkür ederim," dedim çocuğa.

"Bir şey değil, amca. Marsilya'da mı oturuyorsunuz?"

"Hayır."

"Kuzenim havalimanında beni bekliyor. İsterseniz sizi uygun bir yere bırakabiliriz."

"Sağol evladım, çok kibarsın ama gerekmiyor. Beni de bekleyenler var."

Pencereden dışarı bakarken ben de gencin saç stilini incelemeye koyuldum; ensesi ve şakakları şimdilerde moda olan saç kesimi gereği sıfıra vurulmuş, kafasının ortasından alnına kadar ise bir tutam saç bırakılmıştı, ama genç, onları da kalın bir kat jöle ile dimdik taramıştı.

"Uçaktan korkar mısınız?" diye sordu bana.

"Yooo, öyle özel bir korkum yoktur."

"Babam uçak inerken mutlaka elleriyle sıkı sıkı gözlerini kapar."

"Ya, demek o kadar korkar, ha?"

"Onu tanımadığınız belli oluyor. Biz Gambetta'daki Jean de la Fontaine sitesindeki binalardan birinin dokuzuncu katında oturuyoruz. Oran'ın neresinde olduğunu anladınız, değil mi? Hah, denize sırtlarını dönmüş o dev kuleler işte! Bizim daireye çıkmak için on seferin sekizinde asansöre binmemeyi tercih eder, onca katı merdivenden yürüyerek çıkar, üstelik yaşlı. Elli sekiz yaşında, bir de prostat ameliyatı oldu."

"Elli sekiz yaş o kadar da fazla değil ki."

"Biliyorum ama bizde böyle işte. Bizde baba denmez, 'ihtiyar' denir... Siz kaç yaşındasınız, amca?"

"Ben dünyaya geleli o kadar çok zaman geçti ki, yaşımın kaç olduğunu bile unuttum."

Uçak yine bulutların arasına girmeye başladı, burnunu aşağıya doğru verdi, arada türbülansların içine girip çıkıyordu. Koltuğumun kolçaklarına sımsıkı yapışmıştım. Koltuk komşum gülümseyerek, korkmamam için eliyle elimin üstüne birkaç kez hafifçe vurdu:

"Korkma amca, bunlar bir şey değil. Sadece otoyoldan çıkıp toprak yola girdik diye düşün. Taşıma araçlarının en güveniliri, en az kaza yapanı uçaklar, biliyorsun değil mi amca?"

Pencereye doğru dönüyorum, çığ gibi bulutlara bakıyorum; sonra incelip sise dönüşüyorlar ve birden mavi gökyüzü tekrar ortaya çıkıyor. Neden geldim buralara?.. Amcamın sesi uçağın motorlarının gürültüsünü kapladı: *Eğer yaşamını bir sonsuzluk ilmeğine çevirmek, çılgınlığın göbeğine düşmüşken bile bilinçli kalmak istiyorsan, sev... Tüm gücünle sev, sanki sevmekten başka bir şey yapmayı bilmiyormuşçasına sev, öyle bir sev ki senin sevgin yüzünden bütün hükümdarlar, bütün tanrılar kıskançlıktan deliye dönsün... Çünkü sadece aşk bütün çirkinliklerin üstünü örtüp, güzelliğe dönüştürebilir...* Bunlar amcamın son sözleriydi; Rio Salado'da ölüm döşeğinde söylemişti bunları bana. Yarım yüzyıldan fazla bir zamanın akıp gitmesine rağmen, bugün o can çekişen sesi hâlâ kulaklarımda bir vahiy gibi yankılanıyor: *Yaşamlarının en güzel öyküsünü oluşturabilecek fırsatları ıskalayanların ellerinde ise, dünya-*

nın bütün iç geçirmelerinin bile ruhlarında hissedecekleri acıyı dindirmeye yetmeyeceği ve son günlerine kadar sürecek koskoca bir pişmanlık dönemi kalacaktır... Sevdiğim, yeğlediğim toprakların bu kadar uzağında ne işim vardı benim? Bu gerçeği afsunla, ustalıkla savmak, yalanlamak için mi, yoksa artık onunla yüzleşmeye karar verdiğim için mi bu serüvene girişiyordum?.. Uçak bir dönüş yaparak yan yattı ve boşluktan karşıma aniden Fransa toprağı çıktı. Yüreğim göğsümü zorluyor, görünmeyen bir el boğazımı sıkıyordu. Heyecanım o kadar büyüktü ki parmaklarım, tırnaklarım oturduğum koltuğun kumaşına gömülmüşlerdi adeta. Biraz sonra kayalık dağlar bana günün yansımalarını göndermeye başladı. Uçak bir kez daha döndü ve işte Marsilya'yı görüyordum artık... Roma döneminin, kendini güneşe sereserpe bırakmış, bronz tenli bir *Vesta Rahibesi* gibiydi Marsilya... Göbeği açıkta, kalçalarını dört bir yandan esen rüzgârlara sunmuş, bedenine çarpan dalgaların söylentilerine, yalandan kulak asmıyormuş gibi güneşin ışıklarıyla yıkanan pırıl pırıl tepelerinin üzerine kendini koyvermiş, keyif çatan Marsilya... Marsilya; efsane şehir, nekahet dönemindeki devlerin dinlendiği toprak, *Olympos* olmasa bile bütün tanrıların buluşma yeri, tanrılarca seçilmiş kayıp ufukların kesiştiği kavşak noktası, tükenmez eli açıklığın simgesi... Ve Marsilya; mutluluğu hak edebilmek için meydan okuma, çarpışma acizliğinden dolayı yenik düşmüş bir adamın, yani benim, silahlarını teslim etmek zorunda kalacağı son savaş meydanı. Mucizenin sadece bir zihniyet sorunu olduğu, gizli tuzaklarının kilitlerini açmayı yürekten arzu eden vicdanlardan, güneşin pırıl pırıl aydınlığını hiç esirgemediği burada, bu şehirde yaptığım kötülüğün boyutlarını ve bundan ötürü kendimi asla affetmeyeceğimi anlamıştm... Kırk beş sene önce yine bu kente gelmiştim, kaderimi gölgeleyen şeyleri ortadan kaldırmak, parçaları, yırtıkları onarmak; kırgınlıkları uç uca getirip yapıştırmak, çatlakları iyileştirmek; burnumun ucundan geçerken havada kapıp yakalamadığım, şüpheye düştüğüm, çırılçıplak soyunup kendini bana sunmuşken tedbirli davranmayı seçtiğim için bana sırtını dönen şansımla barışmak; Tanrı'nın her türlü başarının ve çekilen acıların üstünde gör-

düğü Aşk'a ulaşmak adına çok zor elde edebileceğim bir affedilmeyi istemek, hatta yalvarmak için gelmiştim. Buraya ürkek, hiçbir şeyden emin olmadan, ama içten, yürekten dilediğim bir *yeniden diriliş* için gelmiştim; önce kendim, sonra da bizi ayıran kine, günlerimizi, haftalarımızı, aylarımızı, yıllarımızı karartan tekdüzeliğe rağmen sevgimin, aşkımın hiç azalmadığı insan için. Oran'dan gelen yolcu gemisini karşılamaya hazırlanan limanı, rıhtımı karanlıklara boğan gecenin içinde parıldayan ışıkları, gemiden atılan iskeleden rıhtıma gölge gibi inişimi hâlâ aynı netlikle anımsayabiliyorum. Ceplerimi boşaltmamı, sonra da bir şüpheli gibi iki elimi havaya kaldırmamı isteyip üstümü arayan burma bıyıklı gümrük memurunu, onun bu anlamsız gayretini hiç mi hiç onaylamayıp çıkışan polisi, otele gitmek için bindiğim taksinin şoförünün arabasının kapısını sertçe kapattığım için yol boyunca lanet okumasını, otel rezervasyonum teyit edilmemiş olduğu için, mahalledeki başka otellerde yer ararken beni gecenin yarısına kadar kazık gibi ayakta bekleten resepsiyon memurunu hiç unutmadım... 1964'ün berbat bir Mart gecesiydi; mistral rüzgârından ötürü hava çok soğuktu, inanılmaz bir ayaz vardı. Odada kalorifer yoktu. Yorgan ve battaniye ile sıkı sıkı örtündüğüm halde donuyordum. Rüzgâr, üfürerek pencereden içeri giriyordu.. Yatağın başucunda, etajerin üstündeki gece lambası odayı aydınlatmıyor, sadece hafif bir loşluk veriyordu. Lambanın yanında deri evrak çantam duruyordu. İçinde André Sosa imzalı bir mektup vardı: "*Sevgili* Jonas, *sana söz verdiğim gibi Émilie'nin izini buldum. Bayağı uzun sürdü ama nerede olduğunu bulup sözümü tutmuş olmaktan dolayı mutluyum. Marsilya'da bir avukatlık bürosunda sekreter olarak çalışıyor. Kendisi ile konuşmak için telefon ettim, ancak benimle görüşmeyi reddetti! Neden olduğunu hiç anlayamadım. Birbirimize pek yakın değildik onunla, çok fazla bir görüşmüşlüğümüz de yoktu zaten. Belki de beni bir başkasıyla karıştırdı, kim bilir? Savaş her şeyi, her türlü ilişkiyi allak bullak etti, herkes hezeyan içerisinde galiba! Zaman içinde insanların yası bitecek, yaraları sarılacak, dolayısı ile yaşam normale dönecektir... İşte Émilie'nin adresi: 143, Fréres-Julien Sokağı, Canebiere'e yakın. Bulması çok kolay. Bina, 'Le Palmier' restoranının tam karşısında; çok ünlü bir yerdir*

'Le Palmier', kime sorsan gösterir. Özellikle bizim oraların insanları Pieds-Noirs'ların[1] "ayin" yeri gibidir. Düşünebiliyor musun, bize Pieds-Noirs diyorlar artık, sanki tüm yaşantımız boyunca çamurun, bokun içinde yürümüşüz gibi!.. Marsilya'ya geldiğinde mutlaka bana haber ver; içinde ne var, ne yok hepsini ağzından ve kulaklarından çıkartmak için kıçını tekmelemek en büyük mutluluğum olacaktır. Seni hasretle kucaklıyor ve öpüyorum. Dédé."

Frères-Julien Sokağı, kaldığım otelden sadece beş sokak ötedeymiş, ama bunu, bindiğim taksinin beni Marsilya'nın içinde yarım saatten fazla dolaştırıp Le Palmier'nin önüne bırakmasından sonra öğrendim; ne yapsın adamcağız, o da ekmek parası kazanmalıydı, değil mi? İçerisi insan doluydu. Bir gece önceki fırtınadan sonra, Marsilya güneşine tekrar kavuşmuştu. İnsanların yüzü gülüyordu. 143 numara, iki yeni binanın arasına sıkışmış, soluk yeşil boyalı, pencerelerinin çoğu kapalı eski bir binaydı. Balkonlarındaki çiçek saksıları binanın köhneliğini ve monotonluğunu biraz olsun renklendiriyordu. Frères-Julien Sokağı'ndaki 143 numara bende garip bir etki yarattı; sanki güneş ışınlarını reddediyor, sokağın neşesine düşman kesiliyor gibiydi. Böylesine iç karartıcı bir binanın kapalı pencerelerinin ardında Émilie'yi kahkahalarla gülerken düşünemiyordum.

Kafeye girdim, karşıdaki binaya girip çıkanları görebilmek için hemen ön cepheye bakan camekânın dibindeki boş bir masaya oturdum. Güneşin insanların içini ısıttığı bir gündü. Bütün gece yağan yağmur kaldırımları yıkamış, tertemiz yapmıştı. İçeridekiler, bir kadeh kırmızı şarabın etrafında dünyayı yıkıp yeniden kurmakla meşguldüler; hepsi Fransızca'yı Cezayir kentlerinin aksanıyla konuşuyordu, hepsinin yüzünde o güzelim Cezayir güneşinin yanıklığı vardı; "r" harflerini aynen kuskusu ağızlarının içinde iştahla döndürdükleri gibi yuvarlayarak telafuz ediyorlardı. Dünyaya dair her türlü sorunu konuşuyorlardı, ama her seferinde söz dönüp dolaşıp

1 Piyenuar: Kelime anlamı "Kara Ayaklılar" anlamına gelen deyim Fransa'da, Cezayir, Tunus ve Fas gibi Mağrip ülkelerinde doğup, buralarda ikamet ettikten sonra Fransa'ya göç eden özbeöz Fransızlar için kullanılır. Esmer tenli Araplarla onyıllarca birlikte yaşayarak onların yaşam tarzından etkilendikleri için bu lakap takılmış olup, hakiki Fransız olan bu insanlar da anavatanlarına uyum sağlamakta güçlük çekmişlerdir ve eski kuşaklar için bu hâlâ geçerlidir. (ç.n.)

Cezayir'e geliyordu. Dudaklarından dökülen buydu sadece, diğer konular ise teferruattı onlar için.

"Biliyor musun aklıma ne geldi, Juan? Omlet!.. Aceleyle bavulları hazırlarken ocağın üstüne omlet koymuştum. O telaşla unuttum tabii, çıktık gittik... Acaba ev yanmış mıdır?"

"Bunu ciddi mi söylüyorsun, Roger?"

"Tabii ki hayır! Kasabanda, ardında bıraktıklarını anlata anlata kulağımın içine ettin yahu!.. Yeter be! Başka şeylerden konuşamaz mısın sen?"

"Başka nelerden konuşabilirim ki Roger? Benim tüm yaşantım Cezayir üstüne kurulu."

"O zaman, oraya gidip de gebermek için daha ne bekliyorsun? Ben de senin çenenden yakamı kurtarmış olurum!"

Bar tezgâhına dayanmış, başlarında Bask beresi olan üç sarhoş, Bab el-Oued'de nasıl keyifli, nerede akşam orada sabah, bohem hayatı sürdürdüklerini ballandıra ballandıra anlatıyorlardı; yavaş sesle konuşmak istiyormuş gibi gözükmelerine rağmen, o yaşamı herkesle paylaşmak için ellerinden geleni de yapıyorlardı. Yanımdaki, üstü boş bira şişeleri ve tepeleme dolu kül tablalarıyla kaplı masada, alkol sınırını çoktan aşmış ikiz kardeşler ise Cezayir limanındaki balıkçıları anlatıyorlardı birbirlerine; sonra birden kadın konusuna girdiler:

"Sana çıkarcı bir karı olduğunu söylemiştim, değil mi? Nerede bizim oranın, erkeğe saygı gösteren, hiçbir zaman seni başından savmayan, en kötü gününde bile yanında olan güzelim kızları, nerede buradakiler? Ayrıca, o buz gibi karıda ne buluyorsun anlamadım gitti! Bazen onu kollarının arasına alıp nasıl sarıldığını düşünüyorum da, aklım başımdan gidiyor, üstelik şöyle adam gibi bol soslu, domatesli bir yemek yapmasını bile bilmiyor!.."

Gözümü 143 numaradan ayırmadan üç-dört tane kahve içtim. Sonra öğle yemeği yedim. Émilie'nin gölgesi bile yoktu ortalıklarda. Bardaki üç sarhoş gitmişti, yan masada oturan ikiz kardeşler de. Kafenin gürültüsü henüz azalmıştı ki, zurna gibi sarhoş bir arkadaş grubunun gelmesiyle kafe yeniden hareketlendi. Garson iki bardağı elindeki tepsiden yere düşürüp kırdı, üstelik bir sürahi suyu da

müşterinin üstüne döktü; sen misin bardakları kırıp suyu üstüne döken; adam başladı bağırmaya, önce kafe ve servisi ile ilgili ağzına ne gelirse söyledi, ardından sıra Pieds-Noirs'lara, Marsilya'ya, Fransa'ya, Avrupa'ya, Araplar'a, Yahudiler'e, Portekizliler'e geldi. Her türlü hakareti ettikten sonra, son olarak bütün fertlerini "egoist ve riyakâr" olmakla suçladığı kendi öz ailesine girişti, derdi çok yakında kırk yaşına girecek olmasına rağmen kimsenin onun evlenebileceği bir kız bulmasına yardım etmemesiydi. Herkes nasibini alıp, adam içini iyice döküp rahatlayınca, kafenin sahibi kendisinden bir an önce mekânı terk etmesini rica etti.

Gün ışığı azalıyor, gecenin karanlığı şehri kaplamaya hazırlanıyordu.

Sabahtan beri aynı yerde oturmaktan her tarafım ağrımaya başlamıştı ki nihayet onu görebildim. Binadan çıkıyordu, başında eşarp yoktu, saçlarını topuz yapmıştı. Üstünde evaze bir pardösü, ayaklarında ise dizlerine kadar çıkan çizmeler vardı. Elleri ceplerinde, arkadaşlarına yetişmeye çalışan kolejli bir kız gibi hızlı adımlarla yürüyordu.

Ceplerimde ne kadar bozuk para varsa garsonun henüz toplamadığı masanın üstündeki küçük ekmek sepetinin içine bıraktım ve telaşla kalkıp ona yetişebilmek için koşmaya başladım.

Birden içimi bir korku kapladı. Böyle habersizce hayatına girmeye, karşısına çıkmaya hakkım var mıydı? Beni affetmiş miydi?

Kafamda yankılanan bu sorulara artık bir son verme isteğinin dürtüsü ile fark etmeden bağırdığımı duydum:

"Émilie!"

Görünmeyen bir duvara toslamışçasına durdu. Sesimi tanımış olmalıydı, çünkü omuzları yukarı doğru kalktı, başı omzuna gömüldü. Bakmak için arkaya dönmedi. Bir an duraksadı, sonra yürümeye devam etti.

"Émilie!"

Bu sefer sendeleyerek topuklarının üzerinde hızla arkaya döndü. Solgun yüzünde gözleri nemlenmiş, gözyaşları parlıyordu; hemen kendini toparladı, gözyaşlarına hâkim oldu... Ne yapacağımı bile-

meden ona sadece aptalca gülümsedim. Ne diyecektim, ne demeliydim? Nereden başlamalıydım? Ona tekrar kavuşabilmek konusunda o kadar sabırsızdım ki, kafamda ona söyleyecek hiçbir şey hazırlamamıştım.

O da şaşkındı, karşısındaki gerçekten ben miyim diye bana bakıyordu.

"Benim."

"Evet?.."

Suratı taş gibiydi, kör bir aynaydı sanki. Beni böylesine duygusuzca karşılayabileceğine inanmak istemiyordum.

"Her yerde aradım seni."

"Neden?"

Sorusu beni tüketmişti. Tüm konuşma ve hareket yeteneğimi kaybetmiş, adeta felç olmuştum. Bu denli bariz, göz önünde olan isteğimin, sevgimin karşısında nasıl bu kadar katı davranabiliyordu? Heyecanım yumruğu yemiş, groge olup yere serilmiş bir boksör gibiydi adeta, isteğim frenlenmişti.

Gevelemeye başladım:

"Ne demek, neden?.. Buraya sadece senin için geldim."

"Oran'da birbirimize bütün söyleyeceklerimizi söylemiştik."

Yüzünde sadece dudakları kımıldıyordu.

"Oran'da durum farklıydı."

"Oran'da ya da Marsilya'da, fark eden bir şey yok."

"Söylediklerinin doğru olmadığını sen de biliyorsun, Émilie. Savaş sona erdi, ama yaşam devam ediyor."

"Bu, senin için böyle olabilir."

Alnımdan, şakaklarımdan iri ter damlaları süzülüyordu.

"İçtenlikle zannediyordum ki..."

"O zaman yanılmışsın," diye cümlemi bitirmemi engelledi.

Bu ne soğukluktu! Düşüncelerimi, sözcüklerimi, ruhumu donduruyordu.

"Émilie... Ne yapılması gerekiyorsa onu söyle, ancak yalvarırım bu şekilde bakma bana; ben her şeyimi vermeye..."

"İnsan sadece sahip olduğu şeyleri verebilir, o da kesin değildir!..

Sen verebilecek *hiçbir şeye sahip* değilsin, asla olamadın! Üstelik artık hiçbir şeye yaramayacaktır. Dünya yeniden kurulmuyor. Kendi adıma söylüyorum, yaşam verebileceklerinin çok fazlasını aldı benden."

"Üzgünüm."

"Bunlar sadece laf. Bunu sana daha önce söylemiştim."

Hissettiğim acı o kadar büyüktü ki hiddete ya da kırgınlığa, küskünlüğe yer bırakmadan tüm varlığımı sarmıştı.

Her şeye rağmen, bakışlarının karanlığı açılmaya, yüzünün gergin hatları yumuşamaya başladı. Uzun bir süre bana baktı, sanki geçmişe gidip oradaki *beni* bulmaya çalışıyordu. Bana iyice yaklaştı. Parfümünün kokusunu hissediyordum. Yüzümü ellerinin arasına aldı, tıpkı eskiden annemin alnımdan öpmek için yaptığı gibi. Émilie beni öpmedi. Ne alnımdan ne de yanaklarımdan. Bana bakmakla yetiniyordu. Soluklarımız birbirine karışıyordu. Ellerini kıyamet gününe kadar böyle tenimde tutmasını istiyordum.

"Kabahat kimsenin değil, Yunus. Bana hiçbir borcun yok. Dünya böyle kurulmuş, hepsi bu. Ve bu dünya artık beni hiç cezp etmiyor."

Ellerini yanaklarımdan çekti, arkasını döndü ve uzaklaşmaya başladı.

Kaldırıma çakılı kalmıştım. Sadece durmuş uzaklaşmasına bakıyordum; ruh ikizim içimden çıkmıştı, beni sonsuza dek terk ediyordu artık.

Bu onu son görüşüm olmuştu.

Aynı akşam kalkan gemiye binip ülkeme döndüm. O günden sonra bir daha Fransız toprağına ayak basmadım.

Ona mektuplar yazdım, özel günlerde, bayramlarda iyi dileklerimi sunmak için kartlar gönderdim... Bir tek defa bile bana yazmadı, tek bir satır yanıt bile almadım. Kendi kendime, belki adres değiştirdi, belki başka bir yere taşındı, anıların mümkün olduğunca uzağına kaçtı ve belki böylesi çok daha iyi oldu, diye düşündüm. Yapabileceklerimizi, birlikte kurabileceğimiz ortak dünyayı, sağaltabileceğimiz yaraları, silebileceğimiz kötü anıları düşünerek çok, ama çok üzüldüm, pişmanlık duydum. Ancak Émilie hiçbir şey duymak, hiçbir şeyi kurtarmak, hiçbir yeni sayfa açmak ve hiçbir acının yasını tutmak istememişti. O gün, o sokakta, kaldırımın üstünde onunla ge-

çirdiğim o son iki üç dakika, bana yaşamdaki bazı kapıların bir acının üstüne kapanmasından sonra, o kapıların bir daha asla hiçbir güç tarafından açılamayacağını öğretti... Émilie yüzünden çok acı çektim; onun üzüntüsünün, geriye çekilmesinin, kendi dramının içine gömülerek yaşamayı seçmesinin acısını çektim... Sonra onu unutmaya çabaladım. Bir neden, bir gerekçe aradım yüreğimin kaçmadan, itiraz etmeden yüzleşebileceği, mutluluğa dönüştürebileceği. Yaşam, hiçbir istasyonda durmayan bir tren gibidir tıpkı. Ya ona hareket halindeyken asılıp kendinizi içine atacaksınız, ya da istasyonda, hiçbir çaba göstermeden, tek başınıza onun önünüzden gelip geçmesini seyredeceksiniz; dünyadaki en kötü şeyin de bomboş, ıssız bir istasyonda tek başına, yapayalnız kalmak olduğunu düşünüyorum. Peki, daha sonra mutlu olabildim mi? Zannediyorum ki evet; unutulmaz mutluluklar yaşadım; hatta yeniden sevdim ve kendimden geçerek bir çocuk gibi mest oldum mutluluktan. Ama yaşam yapbozumda hep bir parçanın eksikliğini hissettim, mutluluğumun o önemli parça olmadan tamamlanmadığını gördüm; kısacası, tam anlamıyla mutlu olamadım, mutluluğun çevresinde döndüm durdum...

Uçak, motor gürültüleri içerisinde tekerleklerini piste değdirdi. Genç komşum bana, terminalin camdan ön cephesinin ötesindeki cennetten çıkma devcileyin kuşları, kalkış için sıranın kendilerine gelmesini bekleyen diğer uçakları gösterdi. Hoparlörlerden gelen bir ses bize, dışarıdaki hava sıcaklığını, yerel saati bildirdi, Cezayir Havayolları'nı seçtiğimiz için teşekkür etti ve uçak tamamen durana kadar kemerlerimiz bağlı olarak koltuklarımızda kalmamızı, ayağa kalkmamamızı rica etti.

Yanımdaki genç çocuk, çantamı pasaport kontrol noktasına kadar taşıyarak bana yardımcı oldu. Polis kontrolünden geçtikten sonra bana çıkışa kadar eşlik etti ve orada özür dileyerek benden ayrılmak zorunda olduğunu, bavullarını alması gerektiğini söyleyerek yanımdan ayrıldı. Otomatik kapının ardındaki insanlar, sarı çizginin gerisinde heyecanla tanıdık yüzlerin belirmesini bekliyorlardı. Küçük bir kız annesinin elinden kurtulup koşarak, Cezayir yerel kıyafetleri içindeki büyükannesinin kollarına attı kendini. Genç bir kadını eşi

karşıladı, birbirlerini yanaklarından öptüler, ama çok daha fazlasını istedikleri hareketlerinden belli oluyordu.

Biraz daha geride, elinde, üstünde Rio Salado yazan bir karton tutan elli yaşlarında bir adam duruyordu. Bir anda, çok ama çok uzun yıllar önce kaybettiğim birinin hayalini görür gibi oldum. Simon'un aynısıydı karşımdaki insan; göbekli, tıknaz, kısa bacaklı ve saçlarının ön tarafı açılmış. Ya gözleri, aman Allah'ım! Bana bakan, beklediği insanın ben olduğumu anlayan gözleri. Beni nasıl tanıyabilirdi ki, hayatında hiç görmemişti? Bana doğru gülümsedi, aynen babasının tavrıyla elini uzattı:

"Michel?"

"Tam üstüne bastınız, Bay Jonas. Sizinle tanışmaktan çok mutlu oldum. Umarım yolculuğunuz iyi geçmiştir."

"Uyumuşum uçakta."

"Bagajınız var mıydı?"

"Hayır, sadece bir çantam var."

"Tamam o zaman, arabam otoparkta, biraz yürümemiz gerek," diyerek elimdeki çantayı aldı hemen.

Michel, bakışlarını yoldan ayırmadan çok hızlı sürüyordu. Ona bakmaya, Simon'u seyretmeye cesaret edemiyor, yan gözle profilini incelemekle yetiniyordum. Babasına bu kadar benzemesi inanılır gibi değildi. O günlere gidiyor, yüreğim hızlı hızlı çarpıyor, nefes almakta güçlük çekiyordum. Derin nefes alıp yola yoğunlaşarak, Michel'in yoldaki diğer arabalar arasında yaptığı slalomu seyretmeliydim. Otoyoldaki yön ve şehir isimlerinin altlarından geçiyorduk bir bir; Salon-de-Provence, dümdüz Marsilya yönüne devam, ardından ilk çıkış Vitrolles ve nihayet ilk kavşaktan sola dönüş...

"Az da olsa aç olduğunuzu düşünüyorum, Bay Jonas. Bildiğim şirin bir bistro..."

"Hiç gerekmez. Uçakta yemek servisi yaptılar."

"Mirabeau'nun yakınlarındaki '4 Dauphins' Oteli'nde ayırttım odanızı. Şansınız var, meteoroloji bir hafta boyunca havaların güneşli olacağını söylüyor. "

"İki günden fazla kalabileceğimi düşünmüyorum."

"Herkes sizi bekliyor. İki gün size yetmeyecektir."

"Rio'ya dönmem gerek, torunumun düğünü var... Daha önce gelip cenaze törenine katılmak istiyordum, ama Cezayir'deki Fransız Büyükelçiliği'nden vize alabilmek çok büyük sorun, araya önemli kişileri sokmak zorunda kaldım..."

Otomobil dev gibi camdan bir binanın altından geçerken:

"Burası *Aix-TGV*[1] Garı," diye açıklamada bulundu şaşkın bakışlarımı fark edince.

"Şehri göremiyorum henüz?"

"Bu gar şehrin biraz dışında kalıyor. Zaten beş altı sene önce işletmeye açıldı. Daha on beş dakika yolumuz var... Daha önce *Aix*'e hiç gelmiş miydiniz Bay Jonas?"

"Hayır... Aslında ben şimdiye kadar Fransa'ya sadece bir kez geldim. 1964 Mart'ında Marsilya'ya gelmiştim. Gece gelip, bir gece sonra da dönmüştüm."

"Hızlı bir seyahatmiş."

"Evet, bir anlamda öyleydi."

"Sınırdışı mı edilmiştiniz?"

"Hayır, reddedilmiştim."

Michel şaşırmıştı, kaşlarını çatarak bana döndü, anlamaya çalışıyordu.

"Uzun bir hikâye," dedim konuyu değiştirmek için.

Yan yana sıralanmış alışveriş merkezlerinin, süpermerketlerin, büyük mağazaların ve hıncahınç dolu otoparkların olduğu bir bölgenin önünden geçtik. Etraf insan kaynıyordu, anayola çıkabilmek için arabalar yüzlerce metre kuyruk oluşturmuşlardı, etraf neon ışıkları ile rengârenkti.

"İşte tüketim toplumu," dedi Michel. "İnsanlar giderek haftasonlarının çoğunu işte böyle alışveriş merkezlerinde, büyük mağazalarda geçiriyorlar. Korkunç bir şey değil mi? Karımla birlikte on beş günde bir cumartesileri biz de gidiyoruz. Eğer gideceğimiz günü kaçırırsak birbirimizi yiyoruz boş şeyler için."

1 Train à Grande Vitesse: Fransız hızlı trenin ismi. (ç.n.)

"Eeee! Her devrin kendi 'afyonu' vardır..."

"Çok doğru, Bay Jonas. Her devrin kendi 'afyonu' var."

Yoldaki bir trafik kazasından dolayı Aix-en-Provence'a yirmi dakika kadar geç vardık. Hava çok güzeldi, sanki bütün şehir anahtarlarını paspasın altına koyup kendini dışarı atmıştı. Kaldırımlar aylak aylak gezen insanlarla doluydu, civarda tam bir sahil kenti havası esiyordu. Etrafında aslan heykelleri olan tarihi havuzun fıskiyeleri, sularını ortadaki küçük havuza fışkırtıyordu. Bir Japon turist, gökkuşağı gibi rengârenk araba kalabalığının arasında küçücük kalan eşinin fotoğrafını çekiyor; çocuklar için hazırlanmış küçük bir lunapark, afacanlara iki üç oyun sunuyor, elastiki iplere bağlı çocuklar anne ve babalarının endişeli bakışları arasında çığlıklar atarak bir aşağı bir yukarı zıplıyorlardı. Kafelerin gün ışığıyla dopdolu terasları insandan geçilmiyordu, tek bir boş masa yoktu; garsonlar dört bir yana koşuşturuyorlardı. Michel, turistleri taşıyan çevreci bir minibüse yol verdikten sonra yavaşça Mirabeau yönüne saptı, biraz ilerde eski bir çeşmenin hizasından 4 Septembre Sokağı'na girdi. Otelim, yunus şeklinde dört fıskiyesi bulunan büyük bir havuzun hemen yakınındaydı, otelin adı da buradan geliyordu zaten. Resepsiyondaki sarışın bayan, otel giriş formunu doldurttuktan sonra, bir komi bana ve Michel'e üçüncü kattaki kırma tavanlı odaya kadar eşlik etti, çantamı masaya koydu, hiçbir eksik olmadığından emin olmak için etrafa şöyle bir göz attı ve bana iyi istirahatler dileyerek odadan çıktı.

"Arzu ederseniz şimdi biraz istirahat edin. Ben iki saat içinde gelip sizi alacağım."

"Ben mezarlığa gitmek istiyordum ama."

"Mezarlığa gitmeyi yarın için planlamıştık. Bugün benim evimde bekleniyorsunuz."

"Michel, hava daha aydınlık, o yüzden mezarlığa hemen şimdi gitmek istiyorum, mutlaka gitmeliyim, benim için çok önemli."

"Peki. O zaman dostlarımızı arayıp, bir saat gecikeceğimizi söyleyeyim."

"Teşekkür ederim. Yıkanmama gerek yok, hele dinlenmeye hiç gerek yok. Sizce bir sakıncası yoksa hemen gidebilir miyiz, Michel?"

"Yalnız, gitmeden önce halletmem gereken bir sorun var. En fazla bir saat sürer, sizce de uygun mu?"

"Tamam, ben aşağıda resepsiyonun önünde sizi bekliyor olacağım."

Michel cep telefonunu çıkardı, numaraları tuşlarken odanın kapısını arkasından kapattı.

Yarım saat sonra arabasıyla geri geldiğinde, beni otelin kapısının önünde beklerken buldu. Yanına oturdum. Biraz dinlenip dinlenmediğimi sordu; ben de biraz uzandığımı, bunun da bana çok iyi geldiğini söyledim. Mirabeau'nun çınar ağaçlarının gölgeleri arasından, insan kaynayan sokaklardan aşağı doğru inmeye başladık.

"İnsanlar neyi kutluyorlar bugün, ne bayramı var?"

"Yaşamı kutluyorlar, Bay Jonas. Aix her gün yaşamı kutlar."

"Hep böyle canlı, cıvıl cıvıl mıdır sokaklar burada?"

"Evet, genelde hep böyledir."

"Böyle bir şehirde oturduğunuz için çok şanslısınız."

"Dünyayı bağışlasalar gidip başka yerde oturmam, son nefesime kadar bu kentte kalacağım. Aix harika bir şehir, annem Aix'in güneşinin onu neredeyse Rio Salado'nun güneşi kadar teselli edip, içini ısıttığını söylerdi hep."

Saint-Pierre Mezarlığı'na vardık; Azizlik mertebesine yükselmiş insanların, şehitlerin, *Paul Cézanne* gibi bazı ünlü sanatçıların yattığı mezarlıkta kimsecikler yoktu. Girişte, Cezayir Fransızları'nın ve deniz aşırı Fransız sömürgelerinde yaşamış insanların anısına dikilmiş, üstünde *"Ölülerin yattıkları gerçek yer, canlıların kalbidir"* yazan dev bir ulusal anıt vardı. Mezarlığın içindeki asfalt yolları, çakıl taşı döşeli daha küçük yollar dikine kesiyordu. Mezar taşlarının üstündeki resimlerin her biri bir insanı anımsatıyordu: bir anne, bir eş, erken gitmiş bir kardeş. Mezarlar çiçekler içindeydi, bu çiçekler taşların soğukluğunu kırıyor, günün yansımasını yumuşatıyor, ortama sakin ve huzurlu bir kır havası veriyordu. Mezarlar arasında rehberliğimi Michel yapıyordu; çakıl taşlarına bastıkça üzüntüsünün, annesine duyduğu özlemin depreştiğini hissediyordum. Beyaz, alacalı desenlere sahip antrasit renkli granit bir mezarın önünde durdu. Mezarın üstü çelenkler ve çiçek buketleriyle doluydu. Mezar taşının üstünde,

sade bir tarzda, *"Émilie Benyamin, doğumu Cazenave. 1931-2008"* yazıyordu.

Evet, sadece bu yazılıydı.

"Galiba biraz yalnız kalmak istiyorsunuz annemle?" dedi Michel.

"Lütfen, rica ediyorum."

"Ben biraz yürüyeceğim."

"Teşekkür ederim."

Michel başını salladı, alt dudağını ısırıyordu. Acısı çok büyüktü. Başı öne eğik, ellerini arkasında kavuşturarak uzaklaştı yanımdan. Büyük bir anıt mezarın arkasında kaybolduğunu gördükten sonra, Émilie'nin mezarının önünde çömeldim, avuçlarımı açıp, dudaklarımın hizasına getirerek *Kuran-ı Kerim*'den sureler okumaya koyuldum. Sünni âdetlerinde pek yeri olmasa da yaptım. Belki imamlarla, papazların gözünde ayrıyız, "Biz ve Onlarız" ama Tanrı'nın gözünde hep aynıyız, eşitiz. Önce Fatiha, ardından da Yasin suresinden iki ayet okudum.

Sonra, ceketimin iç cebinden küçük, pamuklu bir kese çıkardım, titreyen parmaklarımla kesenin ağzını bağlayan ipin ucunu buldum zorlukla, kesenin ağzını açtım, sağ elimin parmaklarını çok özen gösterek içine soktum ve kesenin içinden dört beş tutam kurumuş, bir kısmı kopmuş, kırılmış, toz olmuş gül yaprağı çıkararak hepsini mezarın üstüne serptim. Bunlar, bundan yetmiş yıl önce bir vazodan alınmış bir gülün tozlarıydı; Germaine eczanenin arka odasında Émilie'nin iğnesini yaparken benim vazodan alarak onun coğrafya kitabının arasına gizlice iliştirdiğim gülden kalanlardı bu tozlar.

Keseyi tekrar cebime koydum, güçlükle ayağa kalktım. Bacaklarım titriyordu. Mezar taşlarına tutunarak zorlukla yürüyebiliyordum; bu defa kendi ayak seslerimi duyuyordum çakıl taşları üstünde. Kafam ayak sesleri, bölük pörçük uçuşan resimler ve seslerle doluydu... Émilie, eczanenin eşiğine oturmuş, başında paltosunun kapüşonu, çenesi dizlerinde, botlarının bağcıklarıyla oynuyor. *Gökten inmiş bir melek gibi...* Émilie elindeki kalın mukavva kapaklı kitabın sayfalarını karıştırıyor. *"Ne okuyorsun? Guadalup'la ilgili resimli bir kitap. Guadalup ne? Karayipler'deki büyük bir Fransız adası"*... Émilie, nişan törenin-

den bir gün sonra aniden eczaneye çıkıp geliyor. *"Evet de, her şeyi bozup atayım."* Önümdeki yollar çok fazla görünmeye başlıyor bana. Kendimi iyi hissetmiyorum. Daha hızlı ilerlemek istiyorum ama yapamıyorum. Rüyada gibiyim, bacaklarım beni taşımayı reddediyor; yere, çakıl taşlarının arasına gömülüyorlar.

Mezarlığın çıkışında, üniformalı, göğsünde savaş madalyaları olan yaşlı bir adam duruyor. Bir bastona dayanmış, başı açık, suratı buruşmuş, kımıldamadan bana bakıyor. Kapı ancak bir kişinin geçebileceği genişlikte, geçmeme izin vermiyor ve kararlı bir tavırla soruyor bana:

"Fransızlar gitti. Yahudiler ve Çingeneler de gittiler. Artık sadece kendi aranızdasınız orada. O zaman neden birbirinizi yiyorsunuz durmadan?"

Ne demek istediğine, üstelik benimle neden bu ses tonuyla konuştuğuna anlam verememiştim. Yüzü bana pek bir şey ifade etmiyordu. Ama gözleri tanıdık geliyordu. Birden beynimde bir şimşek çaktı ve hafızamı aydınlattı... Krimo!.. Krimo'ydu bu. Rio'da kellemi alacağına dair ant içen Harki Krimo. Anılarımın arasında onun yerini bulduğum anda şimşek gibi bir acı ve kızgınlık çenemi kilitledi; tüfeğinin dipçiği ile suratımı dağıttığı andaki duygular kapladı içimi.

"Beni hatırladın mı şimdi? Yüzündeki ifadeden hatırladığını görüyorum."

Hafifçe göğsünden kenara doğru ittim onu, yoluma gitmek istiyordum.

"Söylediklerim doğru değil mi? Neden bu inanılmaz katliamlar, bu ardı arkası kesilmeyen bombalı saldırılar? Bağımsızlığınızı istiyordunuz, değil mi? Aldınız. Kendi kaderinizi kendiniz tayin etmek istiyordunuz, değil mi? O da oldu. Peki, süren bu iç savaş niye? Neden kırsalda İslamcılar kaynıyor? Nedir bu ortaya çıkıp gösteri yapan, hava atan askerler? Bütün bunlar sizin sadece öldürmek ve yok etmek için yaratılmış olduğunuzu göstermiyor mu?"

"Lütfen... Buraya bir mezarı ziyaret edip dua etmek, saygımı sunmak için geldim. Cesetlerin doldurulduğu çukurları karıştırmaya değil."

"Çok etkilendim!"

"Ne istiyorsun, Krimo?"

"Ben mi?.. Hiçbir şey! Sadece sana daha yakından bakmak için geldim. Michel hepimizi arayıp buluşma saatinin ileriye atıldığını söyleyince, sanki kıyametteki yargı günü sonraki bir tarihe ertelenmiş gibi beynimden vurulmuşa döndüm."

"Söylediklerinden hiçbir şey anlamıyorum."

"Anlamamış olman şaşırtmadı beni Yunus. Uğursuzluğunu, bedbahtlığını, yaşamında bir kez olsun anlayabildin mi acaba?"

"Canımı sıkıyorsun, Krimo. Ölümden bile daha can sıkıcı bir adamsın, bunu bil. Buraya senin için gelmedim ben."

"Ama ben senin için geldim. Ta Alicante'den kalkıp buraya hiçbir şeyi unutmadığımı ve affetmediğimi söylemek için geldim."

"Onun için mi eski üniformanla, evinin bodrumunda sakladığın kutuda paslanan bütün o madalyalarını çıkardın ortaya?"

"Doğru, tam on ikiden vurdun."

"Ben ne Tanrı'yım, ne de cumhuriyet. Ne bu ülke, Fransa için yaptıklarını takdir edip sana karşılığını verebilirim, ne de üzüntülerine, hiddetine merhem olabilirim... Yüz binlerce insanın vurulup olduğu yerde yığıldığı bir ortamda, nasıl bir tek sıyrık bile almadan hayatta kalabildiğini dahi bilemeyen bir adamım ben... Eğer seni rahatlatacaksa hepimiz aynı güvertedeyiz, biz *şehitlerimize* ihanet ettik, ama siz *atalarımızın* hatırısına ihanet ettiniz, sonra da *uğruna ihanet ettikleriniz* sizlere ihanet ettiler."

"Ben kimseye ihanet etmedim."

"Zavallı kaçık! Bilmiyor musun ki bir savaştan canını kurtarmış olarak çıkanların tümü hain insanlardır."

Krimo'nun öfkeden ağzı çarpılmıştı, üstüme gelmeye kalkışıyordu ki, Michel'in yanımıza gelmesiyle hemen durdu. Kenara çekildi, kuduruyordu, geçmeme müsaade etti. Biraz aşağıda park etmiş arabaya doğru ilerledim.

"Bizimle gelmiyor musun, Krimo?" diye sordu Michel bana arabasının kapısını açarken.

"Hayır... Taksiye bineceğim ben."

Michel ısrar etmedi.

"Krimo adına çok özür dilerim," dedi Michel arabayı hareket ettirirken.

"Önemli değil. Ancak gideceğimiz yerde de aynı şeylerle mi muhatap olacağım?"

"Benim evime gidiyoruz. Belki sizi biraz şaşırtacağım ama, daha birkaç saat öncesine kadar sizi tekrar görebilecek olmanın heyecanıyla yerinde duramıyordu Krimo. Üstelik size böylesine saldıracak gibi bir havası da yoktu, inanın bana lütfen. Dün geldi İspanya'dan. Bütün gece Rio'da geçen yıllarını anlatarak güldü, şakalar yaptı, çok keyifliydi. Şimdi birden neden bu şekilde davrandı anlamıyorum."

"Neyse, geçer herhalde; benimki de geçer umarım."

"Umarım öyle olur. Anlayışlı insanlar sonunda mutlaka anlaşırlar, derdi annem."

"Émilie mi derdi bunu?"

"Evet, neden sordunuz?"

Yanıt vermedim.

"Kaç çocuğunuz var, Bay Jonas?"

"İki... Bir erkek, bir kız."

"Ya torunlar?"

"Beş... En küçüğünü önümüzdeki hafta evlendiriyoruz, çok sıkı sporcudur, dört yıl arka arkaya Cezayir sualtı dalış şampiyonu oldu. Ama bütün gururum ve umudum Norah, kız torunum. Sadece yirmi beş yaşında olmasına rağmen Cezayir'in en önemli yayınevlerinden birini yönetiyor."

Michel hızlandı. Avignon yoluna girdik, ilk kırmızı ışıkta Brunet Yolu tabelasından sağa döndük. Şehre hâkim bir tepeye kıvrıla kıvrıla çıkan bir yoldu. Yolda sağlı sollu, kimi yüksek duvarlarla çevrili, kimi çok şık dökme demir parmaklıklar ardında güzel evler vardı. Mahalle sakin, bol ışıklı ve çiçekler içindeydi. Sokaklarda oynayan bir tek çocuk dahi yoktu. Sadece yol güzergâhındaki duraklarda, otobüslerinin gelmesini bekleyen yaşlı insanlar vardı.

Benyamin'lerin evi tepenin en uç noktasındaki korunun içine saklanmıştı. Beyaz boyalı, etrafı yontulmuş taşla örülmüş, sarmaşıkla kaplı bir bahçe duvarıyla çevrili küçük bir villaydı. Villanın giriş ka-

pısının önünde durduk, Michel uzaktan kumandayla otomatik kapıyı açınca karşımıza büyük bir bahçe çıktı, bahçenin dibindeki masada ise üç yaşlı adam oturuyordu.

Arabadan indim, yumuşacık çimler ayaklarımın altında eziliyordu. Adamlardan ikisi ayağa kalktı. Karşılıklı birbirimize baktık, sessizce. Kel, hafif kambur, "sırık" gibi uzun boylu olanı tanıdım, ama ismi aklıma gelmiyordu. Rio Salado'dayken fazla samimiyetimiz yoktu, sadece yolda karşılaştığımızda merhabalaşırdık. Babası Rio'da tren istasyonunda şefti. Yanındakini, aşağı yukarı yetmiş yaşlarında, ama kendine iyi bakmış, yaşını fazla göstermeyen, kararlı bir çenesi ve çıkık alnı olanı da tanımıştım; kasabanın meydanında elindeki düdüğü sallayıp hava atarak dolaşan genç polis memuru Bruno'ydu. Onu burada, yaşıyor olarak görmek benim için hoş bir sürpriz olmuştu; *OAS*'ın Oran'da düzenlediği bombalı bir saldırıda öldüğü söyleniyordu o zamanlar. Bana doğru yaklaştı, gülümseyerek sol elini uzattı; sağ kolunun yerinde bir protez vardı.

"Jonas... Ne büyük mutluluk seni tekrar görebilmek!"

"Ben de seni tekrar görmekten çok mutluluk duydum, Bruno."

Adını anımsayamadığım "sırık" da selam verdi, yumuşak bir şekilde, sanki lütfedermişçesine, elimi sıktı. Sıkıntılıydı. Belki de hepimiz biraz öyleydik. Arabada gelirken, çok samimi bir buluşma, sarılmalar, öpüşmeler, karşılıklı sırt okşamalar falan bekliyordum. Onları daha iyi görebilmek, o günlerdeki lakaplarını ya da onlara takılmak için kullandığımız sözcükleri bulmak, gençliğimizde yaşadığımız bir olayı onlardan önce anımsayarak onlara taş çıkarmak, işimize gelenleri saklayıp diğerlerini unutmak istediğimiz, gecelerimizi süsleyen cinli perili olayları tekrar ortaya döküp, ortak anılarımıza donuk da olsa bir renk vermek için bazılarına daha çok sokulacağımı, diğerlerini ise biraz iteceğimi düşünüyordum. Oysa şimdi birlikteyken, anılarımız hafızalarımızdayken, etten ve kemikten, capcanlı onlarca yıl sonra bir araya gelmişken, masada adını koyamadığımız bir rahatsızlık, bir sıkıntı vardı, sanki yaşamlarında ilk kez tanışan küçük çocuklar gibi çekingendik, onlar gibi konuşmaya, sohbete nereden başlayacağımızı bilemiyorduk.

"Beni hatırlamadın mı, Jonas?" diye sordu "sırık".

"İsmin dilimin ucunda ama bir türlü çıkartamıyorum. Ama gerisini dün gibi anımsıyorum. 6 numarada oturuyordun, Bayan Lambert'in evinin arkasında. Arakçılık için onun meyve bahçesinin duvarına tırmanmaların hâlâ gözümün önünde."

"Meyve bahçesi değildi canım, sadece tek bir incir ağacı vardı."

"Hayır, meyve bahçesiydi. Ben hâlâ o sokağın 13 numarasında oturuyorum ve zaman zaman bahçesine girip ağaçlarından meyve çalan haylazların peşi sıra bağırıp, lanet okuyan Bayan Lambert'in sesini duyduğum oluyor, inan."

"Unutmuşum o zaman, benim aklımda bir tek incir ağacı kalmış."

"Gustave," diye bağırdım birden parmaklarımı şaklatarak. "Tamam, hatırladım, Gustave Cusset, sınıfın tescilli tembel tenekesi! En arka sırada sürekli şaklabanlık yapardın."

Gustave birden kahkahayı koyverdi ve beni kendine doğru çekerek sımsıkı sarıldı.

"Ya beni?" diye sordu üçüncü yaşlı adam, hâlâ sandalyesinden kımıldamamıştı. "Beni tanıyabildin mi? Ben meyve bahçelerinden hiçbir şey araklamazdım, üstelik sınıfta da gıkım çıkmazdı, çok usluydum."

Ona doğru baktım, çok çökmüştü; André J. Sosa'ydı. Rio'nun caka satan delikanlısı, babası etrafa kırbaç sallarken, o da etrafa para saçardı. Dev gibi olmuş, kocaman göbeği dizlerinin üzerine düşmüştü, üstündeki pantolon askısını sanki laf olsun diye takmıştı, saçları yer yer dökülmüştü ve yüzü kırışıklardan seçilmiyordu. Protez dişlerinin hepsini göstererek güldü.

"Dédé!"

"Yaa, Dédé işte," dedi. "Bir akademisyen kadar ölümsüz Dédé, buradayım işte."

Tekerlekli sandalyesini iterek yanıma kadar geldi.

"Merak etme, yürüyebiliyorum," diye belirtmeyi ihmal etmedi, "sadece çok ağırım, bacaklar bu yükü çekmiyor artık."

Birbirimizin kollarına atıldık ve bir süre öyle kaldık. Ve gözyaşlarımız boşandı, hem de aynı anda; seller gibi akıyordu gözleri-

mizden yaşlar, zaten engel olmak için bir çaba da göstermiyorduk. Ağlıyorduk hepimiz birden, bir taraftan da gülüyorduk, sırtlarımızı, göğüslerimizi yumrukluyorduk sevgiyle, hasretle.

Akşam masanın etrafında gülmeye, öksürmeye devam ettik. Bizden bir saat önce gelen Krimo artık surat asmıyordu. Mezarlıkta, dağarcığında ne varsa boşaltmıştı; tam karşımda oturuyordu, vicdanı pek rahat değil gibiydi. Belki yüreğinde şimdiye kadar içinden çıkartmaya cüret edemediği koca bir çığlık vardı. Ama her şeye rağmen, kendisiyle yüzleşmek isteyen bir insan için fazlasıyla rahat bir yüz ifadesi vardı. Kafasını kaldırıp benim yüzüme bakabilmek için uzunca bir süre tereddüt etti. Sonra bizi dinlemeye koyuldu, Rio'daki balolardan, bağbozumlarından, kadın, kız hikâyelerinden, Pépé Rucillio'nun çevirdiği gizli dolaplardan, mehtapta kurduğumuz çadırlardan ve daha bir sürü anımızdan konuştuk, bir kez olsun kötü bir olayı ya da herkesi yaralayabilecek bir anıyı ağzından kaçırıp keyfimizi bozmadı.

Michel'in iri yarı, güçlü kuvvetli, köken olarak yarı Berberi yarı Fransa'nın Bretagne bölgesinden olan karısı Martine, bize krallara layık muhteşem bir balık çorbası hazırlamıştı; yanındaki sarımsaklı sos ise tek kelimeyle harikaydı, balıklar ağızda peynir gibi dağılıyordu.

"Sen hâlâ içmiyorsun değil mi?" diye sordu André.

"Tek bir damla dahi."

"Neler kaçırdığını bir bilebilseydin."

"Kaçırdığım şey yalnız şarap olsaydı içim yanmazdı Dédé."

André bardağına şarap koydu, bardağı eline alıp şöyle bir süzdü, ardından tek nefeste kafasına dikti.

"Rio'da artık şarap üretilmediği doğru mu?"

"Doğru, ya."

"Tüh be!.. Ne büyük yazık! İnan bana hâlâ *bizim oraların* şarabının tadını hissederim damağımda; ne muhteşem şaraptı o *Alicante d'El Maleh*, balkabaklarını kadın kıçı zannedene kadar içerdik be!"

"Tarım reformu bölgenin bütün üzüm bağlarını yok etti."

"Peki, yerine ne diktiler?" diye sordu Gustave, üzgün bir surat ifadesiyle. "Patates mi?"

André bana daha yakın olabilmek için aramızda duran şişeyi kaldırıp diğer tarafa koydu.

"Ya Celil? O ne yapıyor şimdilerde? Cezayir ordusunda yüzbaşı olduğunu, Sahra'daki askeri bir bölgede kumandanlık yaptığını falan duymuştum, ancak son yıllarda hiç haberini alamadım."

"1990 yıllarında albay rütbesi ile emekliye ayrıldı. Rio'da hiç oturmadı. Oran'da bir villası vardı, artık hep orada yaşamak istiyordu. Sonra, biliyorsun, İslamcı terörizm başverdi ülkede, evinin önünde, bahçesinde koltuğuna kurulmuş dinlenirken saçmayla vurup öldürdüler."

André irkildi, yüzünün rengi atmıştı.

"Celil öldü mü yani?"

"Evet."

"Teröristler öldürdü yani?"

"Evet, *GIA*'nın[1] bir militanı vurdu. Sıkı dur şimdi Dédé, Celil'i öz yeğeni öldürdü, düşünebiliyor musun!"

"Celil'in katili özbeöz yeğeni, ha?"

"Evet, yanlış duymadın."

"Tanrım!.. Kaderin cilvesine bak."

Gecenin geç saatlerinde gruba Fabrice Scamaroni de katıldı. Demiryolcuların grevinden dolayı gecikmişti. Öpüşüp sarılmalar, kucaklaşmalar bir kez daha yenilendi, hem de daha da sıcak bir şekilde. Fabrice ile aramdaki bağ hiç kopmamıştı. Çok başarılı bir gazeteci ve yazar olmuştu, televizyon kanallarında programlar yapıyordu. Sık sık iş için Cezayir'e gelirdi, her defasında da mutlaka Rio'ya uğrar, benim evimde misafir olurdu. Her gelişinde; mutlaka sabah erkenden Rio'daki Hıristiyan mezarlığına, babasının kabrini ziyarete giderdik. Annesi ise 1970'li yıllarda, Sardunya Adası açıklarında fırtınada batan bir yatta yaşamını yitirmişti.

Masanın üzeri şarap şişesi doluydu. Ölülerimizi andık, anılarına kadehlerimizi tokuşturduk, yaşayanlarımızın haberlerini birbirimize anlattık: O niye Arjantin'e yerleşti? Öbürkü neden Fas'ı tercih etti?.. André, tam anlamıyla "zurna" gibi olmuştu, ama bilinci hâlâ yerin-

1 Groupe Islamique Armée: Cezayir'de mevcut hükümeti devirip yerine İslamî bir düzen kurmak isteyen Silahlı İslamcı Örgüt (ç.n.)

deydi, iyi dayanıyordu alkole. Bruno ile Gustave ise masayla evin içindeki tuvalet arasında birbirleriyle yarış halindeydiler!

Benim ise gözüm bahçenin demir kapısındaydı.

Buluşmamızın bir eksiği vardı: Jean-Christophe Lamy.

Isabelle ile birlikte hayatta olduğunu, Cote d'Azur'de önemli bir şirketin başkanlığını yaptığını biliyordum. Neden burada değildi, neden aramıza katılmamıştı? Nice, Aix'ten arabayla en fazla iki saat uzaklıktaydı. André, bu haliyle ta Bastia'dan, yani Korsika Adası'ndan gelmişti, Bruno Perpignan'dan, Krimo İspanya'dan, Fabrice Paris'ten, Gustave ise Saône-et-Loire'dan kalkıp gelmişlerdi... Hâlâ bana kızgın mıydı acaba? Ben ona ne kötülük etmiştim ki? Geriye dönüp baktığımda, hiçbir kötülük yapmadığımı söylüyordu vicdanım... Onu kardeşim gibi sevmiş, kışlanın avlusundan ayağında bağcıkları alınmış ayakkabıları ile çıkıp giderken ardından bir kardeş gibi gözyaşı dökmüştüm.

"Aramıza dön, Jonas!" dedi Bruno, kolumdan tutup hafifçe sarsarak.

"Ha, evet, tamam!"

"Ne düşünüyorsun? Beş dakikadır sana bir şeyler anlatıyorum ama sen başka yerlere dalıp gittin."

"Kusura bakma, ne anlatıyordun?"

"Kasabamızdan bahsediyordum. Diyorum ki bu yaşa kadar ayrı yaşadık ülkemizden."

"Ben de arkadaşlarımdan yoksun yaşadım. Kimin kaybı daha büyük, kime daha çok koyuyor, onu tartışmak istemiyorum ama bir gerçek var ki, bu tür şeyler insanın yüreğini hep aynı şekilde acıtıyor."

"Senin bizden daha çok öksüz kaldığını, daha fazla şey kaybettiğini düşünmüyorum, Jonas."

"Yaşam böyle," dedi André filozofça ve iç geçirdi. "Bir elinle kazandığını diğer elinle geri verirsin. Benim isyanım, geri verirken parmaklarının senden kopartılmak zorunda olmasına... Bruno haklı. Aynı şey değil. Hayır, vatanını kaybetmekle, arkadaşlarını kaybetmek aynı şey değil. Benim, bu yaşta bile o toprakları düşünürken içim kan ağlıyor, çok fena oluyorum. Bu yüzden biz burada sıradan bir yurt özlemi çekmiyoruz, *gurbetçilik* yaşıyoruz..."

Derin bir nefes aldı; gözleri bahçenin ışığında parlıyordu, duygu yüklüydü:

"Cezayir tenime yapışmış artık, bunu itiraf ediyorum. Bazen içimi kemiriyor, beni yiyip bitiriyor, bazen muhteşem kokuların içine alıp sarıp sarmalıyor. Bu duygulardan kaçmak istiyorum, ama başaramıyorum. Nasıl unutabilirim ki? Gençlik anılarımın üstüne bir çizgi çekmeyi, başka bir yaşama geçmeyi, her şeye sıfırdan başlamayı kaç kez denedim. Bütün çabalarım her defasında boşa gitti. Ben bir kedi değilim ki çabucak yeni bir ortama alışayım, eskiyi unutayım; ben bir insanım ve insan bir kez yaşar ve benim yaşamım da orada, kasabamda kaldı... İtiraf ediyorum, birçok kez sadece orada yaşadığım kötülükleri, felaketleri, acıları düşünmeye zorladım kendimi, iğrenmek, kusmak, nefret etmek için... Nafile, hiçbir faydası dokunmadı. Güneş, sahiller, sokaklarımız, mutfağımız, âdetlerimiz, sarhoşluklarımız, kızgınlıklarımızı bile hemen bastırabilen mutlu günlerimiz, bunları düşündüğüm her an alt dudağımı ısırıyorum, gözlerim doluyor. Rio'yu hiç unutamadım, Jonas. Bir tek gece, bir tek saat, bir tek saniye bile. Üstünde buluştuğumuz o tepenin her bir tutam otunu, kafemizde aylak aylak ama keyifle oturan her bir insanı ve Simon'un ölümüne kadar bizleri güldürmek için yaptığı soytarılıkları unutamıyorum ve Simon'un bir yerlerden bize bakarak bizlere, *'Benim hazin sonumla Cezayir düşlerinizi kirletmeyin'* dediğini duyar gibi oluyorum. İnan bana tüm bunları unutmaya çabaladım. Eskiden bizim oralarda insanı ağrıdan çıldırtan çürümüş dişleri paslı kerpetenlerle nasıl çekip çıkarırlardı, bütün gençlik anılarımı işte öyle tek tek çıkarıp atmak istedim. Dünyanın her tarafına gittim, Latin Amerika'ya, Asya'ya, anılarımdan uzaklaşmak, kendimi yeniden yaratmak için. Kendimi, dünyada başka ülkelerin de bulunduğuna, vatan denen şeyin yeni bir aile kurmak gibi bir şey olduğuna inandırmaya çalıştım; ama bunun kocaman bir yalan olduğunu anladım. Çünkü bir tek saniye bile duraksasam kasabam içime doluyordu, yeniden istila ediyordu beni. Bir tek şansım vardı, onun hâlâ orada olduğunu görmek, onun gölgesine sığınmak için oraya dönmek..."

André'nin gözleri dolu doluydu, sesi titriyordu. Onun bıraktığı

yerden, alkol komasına girmesine ramak kalmış olan Gustave başladı anlatmaya bu kez:

"Eğer toprağımızı kendi isteğimizle terk etmiş olsaydık, neyse derdim. Her şeyi yüzüstü bırakıp, bavullarımızı hayaletler ve acılarla doldurup acilen terk etmeye zorladılar bizi. Ruhumuz da dahil her şeyimizi elimizden aldılar. Bize hiç ama hiçbir şey bırakmadılar, ağlamak için gözlerimizi bile bırakmadılar. Bu adil bir davranış değildi, Jonas. Herkes sömürgeci değildi, herkesin elinde ağa çizmelerine vurarak dolaştığı kırbaç yoktu; hatta hiç çizmemiz bile olmadı. Yoksullarımız vardı, yoksul mahallelerimiz vardı, herkesin köşe bucak kaçtığı şerefsiz insanlarımız da vardı, iyi niyetli, namuslu insanlarımız da, zanaatkârlarımız vardı sizinkiler kadar olmasalar da ve en önemlisi çoğu zaman hep aynı duaları ediyorduk. Neden herkesi aynı kefeye koydular? Neden bizlere de bir avuç feodal sömürgeciyle aynı muameleyi reva gördüler, neden onlara kesilmesi gereken faturayı bize de kestiler? Neden babalarımızın, dedelerimizin, büyük dedelerimizin, büyük büyük dedelerimizin doğumlarına tanıklık etmiş, ellerimizle, tırnaklarımızla, kanımızla, alınterimizle yarattığımız topraklarda bizi artık yabancı olduğumuza, bizim yalnızca birer gaspçı olduğumuza bizleri inandırmaya çalıştılar?.. Bunların yanıtı verilmedikçe bu yara kapanmayacak, kanamaya devam edecektir."

Sohbetin değişen şekli beni rahatsız etmeye başlamıştı, ama kaçınılmaz olduğunun da farkındaydım. Beni en çok endişelendiren şey ise, Krimo'nun kadeh üstüne kadeh devirmesiydi; öğleden sonraki tartışmayı tekrar ısıtıp masaya getirmesinden korkuyordum.

"Neyi arzu ediyorum biliyor musun, Jonas?" dedi birdenbire, ilk kez konuşuyordu, geldiğinden beri tek kelime etmemişti. "Cezayir'in işin içinden yüzünün akıyla çıkmasını isterdim."

"Çıkacaktır," dedi Fabrice. "Cezayir şu an *nadasa* bırakılmış bir *Eldorado*.[1] Olumlu bir zihniyetin varlığı her şeyin değişimini sağlayacaktır. Şimdilik bunu bazen olmayacak yerlerde arıyor ve kafayı, gözü patlatıp yara alıyor, dişleri kırılıyor. Ama daha küçük bir çocuk, yeni dişleri çıkacaktır."

1 Her şeyin altından olduğu düşsel ülke. (ç.n.)

Bruno elimi tuttu, sımsıkı sıkıyordu.

"Ben Rio'ya gelmek istiyorum, bir gün bir geceliğine bile olsa razıyım."

"Seni engelleyen mi var?" dedi André. "Oran ve Tilimsan'a her gün uçuş var, bir buçuk saatten daha kısa bir sürede gırtlağına kadar bokun içindesin!"

Hepimiz öyle bir kahkaha bastık ki komşu evler bu yaşlı gevezelere isyan edebilirdi.

"Ama bak ben cidden..." dedi Bruno.

"Neyin ciddiyeti?" dedim. "André doğru söylüyor. Atla uçağa, iki saatten de az bir zaman içinde kendi evindesin. İster bir günlüğüne gel, ister yerleşmeye. Rio çok fazla değişmedi zaten. Eskisi gibi pek öyle çiçekler içinde sokak kalmadı, kasaba zamana ayak uyduruyor. Şarap mahzeni hiç yok, bağ da çok az kaldı. Ama insanları hâlâ harika, sımsıcak ve konuksever. Bil ki bana gelirsen herkese gitmek zorunda kalırsın, yoksa gücenirler, böylelikle sonsuza kadar kasabada kalabilirsin, öyle birkaç gün yetmez."

Michel beni otelime getirdiğinde saat gecenin on ikisini geçiyordu. Benimle birlikte odama kadar geldi ve minik bir asma kilidi olan metal bir kutu verdi bana.

"Annem, ölümünden iki üç gün önce bizzat elden size vermemi istemişti bu kutuyu. Eğer siz gelmemiş olsaydınız, ben atlayıp Rio'ya gelerek bunu size elden verecektim."

Kutuyu elime aldım, üstündeki eski el çizimi bezemelere baktım. Şato yaşamını, bahçelerinde gezinen soyluları, sevgilileri ile fıskıyeli havuzların kenarında flört eden yakışıklı prensleri resmeden gravürlerle süslü çok eski bir şekerleme kutusuydu; ağırlığına bakıldığında içinde fazla bir şey yok gibiydi.

"Yarın sabah saat onda gelip alacağım sizi. André Sosa Bey'in yeğeninin Manosque'daki evinde öğle yemeğine davetliyiz."

"Tamam Michel, saat onda hazır olacağım. Ve her şey için teşekkür ederim."

"Rica ederim, Bay Jonas. İyi geceler."

Gülümseyerek kapıyı çekip gitti.

Elimde kutuyla yatağın kenarına oturdum. Émilie'nin notları mıydı? Ölümünden sonra bilmemi istedikleri mi? 1964 yılının o sıcak gününde, Frères-Julien Sokağı'nda, kaldırımın üstündeki hayali canlanıyor gözümün önünde; sabit bakışlarını, ifadesiz yüzünü, dudaklarından dökülen ve kaybedilen zamanı tekrar yakalayabilmek için gösterdiğim çabaları silip süpüren sözcükleri anımsıyorum. Elim titriyor; metal kutunun soğukluğunu iliklerime kadar hissediyorum. Açmak gerek; pandoranın kutusu ya da müzik kutusu, ne fark eder ki? Seksen yaşındaki bir adamın geleceği söz konusu olamaz ki, önünde geleceği yoktur artık, sahip olduğu tek şey vardır, o da geçmişidir.

Minicik kilidi açıyorum, kutunun kapağını kaldırıyorum: mektuplar!.. Kutunun içinde sadece mektuplar var. Zaman içinde eskimiş, sararmış, yapıştırma yerlerinde rutubetten kabarcıklar oluşmuş, zamanında açılmadan ikiye katlanıp, sonradan bu kutuya girmeden önce elle düzeltilmiş, ama hiç açılmamış mektuplar ve kartpostallar; kendi yazımı, ülkemin pullarını tanıyorum... Nihayet Émilie'nin neden hiçbir mektubumu yanıtlamadığını şimdi anlıyorum: Mektuplarımın, kartpostallarımın hiçbiri açılmamıştı, ama hepsi olduğu gibi saklanmıştı.

Kutuyu ters çevirip, içindeki bütün mektupları yatağın üstüne döküyorum. Tek tek bakıyorum belki onun bir mektubunu bulabilirim diye... Bir tane buluyorum, diğerlerine göre çok daha yeni, zarfı elime alınca anlıyorum bunu, zarf daha sert, zaman henüz yıpratmaya başlamamış onu. Bembeyaz bir zarf, üzerinde ne adres, ne de pul var, sadece ismim yazıyor ve zarfın dili yapıştırıldıktan sonra üstüne ayrıca bir kat bant yapıştırılarak sımsıkı kapatılmış.

Açmaya cesaret edemiyorum.

Yarın, belki...

Manosque'da, André'nin yeğeninin evinde öğle yemeğimizi yedik. Orada da eski hikâyelerimizi, anılarımızı yâd ettik, ama artık yorulmaya başlamıştık. Bir başka Pieds-Noirs bize merhaba demek için uğradı eve. Sesini duyduğumda, Jean-Christophe'un inadından

vazgeçip geldiğini zannettim, bu heyecan bile beni diriltmeye yetmişti, ama onun olmadığını anlayınca yorgunluğumu yeniden hissetmeye başladım. Tanımadığım kişi bir saat kadar bizimle birlikte kalıp sohbet etti. Tilimsan yakınlarındaki Lamoriciere kasabasında doğmuş olmasına rağmen, konuşmalarımızın içeriğini, sıcaklığını pek kavrayamadığını anlayınca, bizim mahremiyetimizi bir anlamda bozduğunu fark etti ve müsaade isteyerek kalktı... Aramızdan ilk ayrılanlar Bruno ve Krimo oldu, önce Bruno'nun oturduğu Perpignan'a kadar birlikte gidecekler, Krimo bir gece Bruno'nun evinde kaldıktan sonra sınırın öte yanına, İspanya'ya geçecekti. Saat on altıya doğru André'yi yeğeninin evinde bıraktık ve Fabrice'i yolcu etmek üzere hep birlikte Aix-TGV Garı'na yollandık.

"Yarın mutlaka kasabada mı olman gerek?" diye sordu Fabrice. "Hélène seni tekrar görmekten o kadar mutlu olurdu ki. Paris, hızlı trenle buradan yalnızca üç saat sürüyor. Bir gece bizde kalırdın, sonra ben seni Orly'den yolcu ederdim. Evim havalimanına çok uzak değil."

"Bir başka sefere Fabrice. Benim için öp Hélène'i. Hâlâ yazıyor mu?"

"Emekli olalı bayağı oldu, o günden sonra eline kalemi almadı."

TGV gara girdi. Estetik ve teknoloji harikası dev bir alet. Fabrice beni son bir kez daha öptü, trene bindi ve koltuğuna oturdu. Tren çok yavaş hareket etti, camların ardında arkadaşımı arıyordum, nihayet görebildim, ayağa kalkmış beni selamlıyordu. Sonra tren hızlandı ve arkadaşımı aldı götürdü benden.

Aix'e döndük. Gustave bizi akşam yemeği için Deux Garçons Restoranı'na davet etti. Yemekten sonra, Mirabeau Parkı'nda dolaştık, pek konuşmuyorduk. Hava çok güzeldi, kafe terasları yükünü almıştı. Gençler, sinema gişeleri önünde kuyrukta bekliyorlardı. Yanında köpeği ile birlikte bir sokak müzisyeni, yere oturmuş kemanının akordunu yapıyordu.

Otelimin önünde iki yaya bir şoföre bağırıp çağırıyordu. Sonunda şoför arabasına bindi, kapıyı çarparak sinirli bir şekilde kapattı, gaza basıp uzaklaştı.

Arkadaşlarım beni sağ salim resepsiyoncuya teslim ettikten sonra, yarın sabah yedide gelip beni havalimanına götüreceklerini söylediler, öpüştükten sonra gittiler.

Çok sıcak bir duş aldıktan sonra, yatağımın içine kıvrıldım.

Émilie'nin gönderdiği kutu, öldükten sonra yakılmayı arzu edenlerin bedenlerinden arda kalan küllerin konulduğu kutu misali başucumdaki etajerin üstünde duruyordu. Elim kendiliğinden gidip küçük kilidi açtı ama kutunun kapağını açmaya cesaret edemedi.

Gözümü kapatamıyordum. Hiçbir şey düşünmemeye gayret ediyordum. Yastıklar batıyor, bir sağa, bir sola dönüyordum. Uykum beni yine tek başıma bırakmıştı, karanlıkta yalnız kalmak istemiyordum. Bir kez daha kendimle yüzleşmek ağır geliyordu artık. Etrafımda insanlar olsun istiyordum ıstıraplarımı paylaşmak için, günah keçileri yaratmak istiyordum kendime. Hep böyle olurdu zaten, ıstıraplarına çözüm bulamayınca, insan hemen faturayı kesecek sorumlular arar. Istırabımı bir yerlere koyamıyorum. Üzgünüm, evet üzgünüm ama neden, sorumlusu kim? Émilie mi? Jean-Christophe mu? İlerlemiş yaşım mı? Kutunun içinde benim tarafımdan okunmayı bekleyen mektup mu?.. Jean-Christophe neden gelmedi? Kin, sağduya göre daha mı süreklidir, daha mı ağır basar?

Pencerenin açık perdesinden, ayın bir madalyon gibi yükseldiği, lacivert gökyüzüne çevirdim başımı. Bayağılıkları, sevinçleri, tanıdık yüzleri yavaş çekim bir film gibi gözümün önünden geçirmeye hazırlanıyorum. Köhnemiş, döküntüye dönüşmüş film bobinleri yığınlar halinde gözümün önündeler. Seçimimi nasıl yapmalıyım? Hangi tavrı takınmalıyım? Hangisinden başlamalıyım? Bıçak sırtındaki bir ip cambazı gibi, patlamaya hazır kaynayan bir volkanın başında kendinden geçmiş bir volkanbilimci gibi heyecandan dört dönüp duruyorum; anılarımın tamamı önümde artık, karelerden oluşan, yaşamımızın arşivlendiği sonsuz sayıdaki film bobinleri loş raflara sıralanmış, içlerinde alelade kahramanlar olan bizler, ete kemiğe büründüremediğimiz, yaşam veremediğimiz hayallerimiz, sırası geldiğinde harika ya da sakil, güzel ya da çirkin olabilen, küçük alçaklıklarımızın, başarılarımızın ve yenilgilerimizin, yalanlarımızın ve iti-

raflarımızın, yeminlerimizin ve dönekliklerimizin, yiğitliklerimizin ve ricat ederek kaçışlarımızın, gerçeklerimizin ve endişelerimizin, kısacası baş eğmeyen, egemen olamadığımız yanılsamaların yükü altında ezilen biz aktörler ve figüranlar var. Bu yığınla film karesinden hangilerini saklamak gerek? Hangilerini fırlatıp atmak lazım? Son yolculuğa çıkarken, yaşamımızdan sadece bir tek anıyı beraberimizde götürme hakkımız olsaydı, hangi kareyi seçmek gerekirdi? Ne için ve neye rağmen? Onca yıldızın, devin ve gölgenin arasında insan kendini nasıl tanıyabilir ki?.. Peki, kimiz biz aslında? Gerçekte olduğumuz muyuz, yoksa olmak istediğimiz mi? Neden olduğumuz haksızlık mıyız, yoksa maruz kaldığımız haksızlık mı? Yazgımızın akışını değiştiren kaçırdığımız buluşmalar mı, yoksa tesadüfî karşılaşmalar mı? Adımıza düzülen övgüleri, onurumuzu, saygınlığımızı korumak için arka planda kalmak mı, yoksa kendimizi sahne ışıklarının önüne atmak mı bize yardımcı oldu? Aslında bunların hepsiyiz; yaşamımızın inişli ve çıkışlı devinimi, yiğitliği ve çirkefliği ile sürekli kafamızı kurcalayan hayaletleriz aynı zamanda... Birçok rolün bir tek insanda buluşmasıyız, ancak hangi rol tam olarak üzerimize oturdu, hangisine zorla soyundurulduk, hangisi sonsuza dek kişiliğimizle yaşayacak, anılacak, işte bunu bilebilmek olanaksız...

Geçmişimin seslerine kulak kesiliyorum; yalnız değilim... Anılarımın içinde kesik kesik şifreli cümleler, zavallı çağrılar, haykırışlar, kahkahalar, hıçkırarak ağlamalar duyuyorum, ama hepsi birbirine karışıyor, ayrıştırmam gerek, çok zor... Isabelle'in piyanoda Chopin çaldığını duyuyorum, ince uzun parmaklarının klavyenin üstünde ender rastlanan bir ustalıkla dans ettiğini görüyorum. Yüzünü arıyorum, kendinden geçmiş, piyanoya odaklanmış halde karşıma çıkıyor suratı; karşımdaki şekil kımıldamayı reddediyor, sonra bakışlarım tekrar parmaklarına iniyor, notalar havai fişek görkeminde ve şiddetinde ardı ardına patlıyor... Çocukluğumun köyde geçen günlerindeki tek dostum köpeğim, bir tümseğin ardından ortaya çıkıyor, kaşları melankolik bakışlarının üzerindeki iki çizgi, elimi uzatıyorum okşamak için, aptalca, anlamsız bir hareket, gördüğüm sadece hayal. Elimi geri çekiyorum utanarak, yorganımın üstüne

koyuyorum, hafifçe okşadığımı fark ediyorum yorganı, köpeğimin tüylerini okşarcasına. Artık kendime engel olmuyorum, gördüğüm resimlerin beni istediği kadar etkilemesine, uykumu kaçırmasına, bana egemen olmasına izin veriyorum. Köydeki evimizi görüyorum, artık izleri silinmeye yüz tutmuş, şoseye bağlı bir patikanın sonunda... Hep çocukluğumdayım... Çocukluğa düşülmez, çünkü çocukluktan hiç çıkılmaz ki. Yaşlı mıyım, ben mi? Yaşlı dediğin biraz kilo almış, göbeklenmiş, biraz da yaşına yaş katmış bir çocuk değil midir zaten? Annem ayaklarının dibindeki toz toprağı süpürüyor, etrafa binlerce yıldız saçılıyor... *Annem, tatlı annem.* Sadece bir varlık değil, bir anne, hatta tek ya da bir dönemin simgesi: Anne, ne zamanın erozyonunun, ne de hafızanın zayıflamasının değiştiremeyeceği, soğutamayacağı, uzaklaştıramayacağı bir varlıktır. Bunun kanıtını, belirsizliğin, sorunların beni kıstırıp bunalttığı Tanrı'nın verdiği her gece, hâlâ yaşamaktayım. Onun, yıllar boyu, her yaşımda, boş çıkan dualar, bozulan vaatler, dayanılmaz yokluklar ve çekilen acılarda hep yanımda olduğunu biliyorum... Biraz daha ileride, kulaklarına kadar indirdiği hasır şapkası ile bir taş yığınının üzerinde çömelerek, hafif rüzgârın buğday tarlasını denize dönüştüren görüntüsünü kilitlenmiş gibi seyreden babam var... Sonra her şey hızlanıyor, kareler gemi azıya alıyorlar: Tarlalarımızdaki bütün ekinleri mahveden yangın, Caïd'in faytonuyla köyümüze gelmesi, köpeğime yer olmayan at arabamızla köyü terk edişimiz... Jenane Jato... Ezgici berber, Tahta Bacak, El Moro, Ouari ve saka kuşları... Amcamın sevgi dolu bakışları arasında bana kucak açan Germaine... Sonra Rio, hâlâ Rio ve sonsuza dek Rio... Bir şeyleri artık durdurmak, bin defa davet edilip, bin defa değiştirilmiş tarihi durdurmak için gözlerimi kapatıyorum... *Yap yapabilirsen!* Gözkapaklarımız gizli kapılar gibidir; kapalıyken bize anlatırlar, açıkken ise kendimize yöneliktirler. Anılarımızın tutsağıyız. Gözlerimiz bize ait değiller artık ... Kafamın içindeki lime lime film kareleri boyunca Émilie'yi arıyorum; hiçbir yerde yok. Mezarlığa geri dönüp gülün tozlarını toplamak imkânsız; Frères-Julien Sokağı'na gidip *anlayışlı insan* konumuna, *eninde sonunda anlaşan insanlara dönüşmek* olanaksız. 1962 yazının Oran limanına, rıhtımın kaosuna dön-

mek için çırpınıyorum adeta; dönüyorum da, şaşkın, çökmüş, bitkin ailelerle dolu rıhtım, pek çoğu içlerinde toparlayabildikleri birkaç parça eşyanın olduğu bavulların, denklerin üzerlerine oturmuş, bekliyorlar, yorgunluktan bitap düşmüş çocuklar yerlerde kıvrılmış uyuyor; gemi, köklerinden koparılmış insanları sürgünün bilinmezlerine götürmeye hazırlanıyor; bir çığlıktan bir yüze, bir kucaklaşmadan bir sallanan elveda mendiline atlıyor bakışlarım, Émilie'yi arıyorum çaresizce, ama ondan hiçbir iz yok... Ya ben, bütün bunların arasında ben neyim? Yoklukların beyazlığı, sessizliklerin çıplaklığı peşinde koşan, koşan, koşan bir bakışım sadece...

Ne yapmalıyım bu gecemi?

Kime açılmalıyım, kendimi kimin kollarına emanet etmeliyim?

Gerçekte, gecemi hiçbir şeye dönüştürmek, kimseye açılmak değildi isteğim... Gerçeklerin en keyifsiz tarafı, bir gün mutlaka kendilerini kabul ettirmeleridir, ama bir tanesi vardır ki en keyifsizidir: Her şeyin bir sonu vardır ve hiçbir felaket ve üzüntü sonsuz değildir.

Tüm cesaretimi topladım, kutuyu elime aldım, önce kapağını açtım, sonra içinden mektubu çıkardım ve açtım. Mektubun tarihi, Émilie'nin ölümünden bir hafta öncesini gösteriyordu. Derin bir nefes aldım ve okumaya başladım:

"Sevgili Yunus,

Marsilya'daki karşılaşmamızın ertesi günü seni bekledim. Aynı yerde. Ondan sonraki gün de bekledim ve ardından gelen günlerde de hep bekledim. Geri dönmedin. Bizim oraların sözü ile 'Mektoub'[1] işte. Her şey için bir 'Hiç' yetebiliyor, iyi olana da, kötü olana da. Kabullenmeyi bilmek gerek. Zamanla insan duruluyor. Sana ettiğim bütün sitemler, sarfettiğim bütün kırıcı sözler için pişmanım, üzgünüm. Belki de mektuplarını bu yüzden açamadım. Bazı sessizlikler vardır ki hiç dokunmamak, ilişmemek gerekir, tıpkı durgun su gibi, ruhumuza huzur katarlar.

Benim seni affettiğim gibi, sen de beni affet.

Gideceğim yerde, Simon'un ve bütün kaybettiğim sevdiklerimin yanında seni hep düşüneceğim.

Émilie."

1 Mektup: Arapça yazgı-kader. (ç.n.)

Sanki gökyüzünü süsleyen bütün yıldızlar bir araya gelip bir ışık yumağı oluşturdular, lacivert geceyi de yanlarında alarak odama doluştular; başımda beklemek, üzerime titremek için. Artık gideceğim yerde, huzur içinde yatacaktım.

Marignane Havalimanı sakin saatlerini yaşıyordu; kalabalık değildi, insanlar gidecekleri şehre göre, biniş işlemlerini yaptırmak için bankoların önünde çabuk eriyen kısa kuyruklar oluşturmuşlardı. Cezayir Havayolları'na ayrılmış bölümde ise tek tük insan vardı. Ülkedeki kıtlığın, yokluğun ve yaşam isteğinin ortaya çıkardığı birkaç "valiz geçirici", her türlü yolu kullanarak hakları olan bagaj adedi ve ağırlığının çok üstündeki valiz ve denklerine kilogram başına ek ücret ödememek için, bankodaki görevliyi ikna etmek adına dil döküyorlardı. Ancak bütün bu stratejileri ve numaraları görevliyi hiç mi hiç etkilemiyordu. Onların arkasında birkaç yaşlı, tepeleme yüklü bagaj arabaları ile sıranın kendilerine gelmesini bekliyordu.

"Bagajınız var mı, beyefendi?" diye sordu bankodaki diğer bir görevli.

"Hayır, sadece bu çantam var."

"Kabinde yanınıza mı almak istiyorsunuz?"

"Lütfen, inince beklememiş olurum."

"Haklısınız," dedi, pasaportumu iade etti. "Bu biniş kartınız. Saat 9.15'te uçağa alınacaksınız, 14 numaralı kapıdan biniş yapacaksınız."

Saatim 8.22'yi gösteriyordu. Bruno ve Michel'i kahve içmeye davet ettim. Bir masaya oturduk. Bruno, konuşabileceğimiz bir konu bulmaya çabalıyor ama başarısız oluyor. Gözlerimiz boşlukta, hiç konuşmadan sessizce kahvelerimizi içiyoruz. Jean-Christophe Lamy'i düşünüyorum. Dün bir ara Fabrice'e grubumuzun reisi nerede diye soracaktım, dilimin ucuna kadar geldi ama sonra vazgeçtim. Fabrice, Jean-Christophe'un Isabelle ile birlikte Émilie'nin cenaze törenine katıldığını, her ikisinin de gayet sağlıklı olduğunu ve benim Aix'e geleceğimi bildiğini söylemişti... Onun gelmemiş olmasından, onu görememiş olmaktan dolayı üzgündüm.

Hoparlörlerden, AH 1069 uçuş numaralı, Oran'a gidecek olan uçağa yolcu kabulüne başlandığı anonsu duyuldu; benim uçağımdı. Bruno boynuma sımsıkı sarıldı, kendini unuttu boynumda adeta. Michel yanaklarımdan öptü ve kulağıma anlayamadığım bir şeyler söyledi. Konukseverlikleri için, bana gösterdikleri sıcak ilgi için çok teşekkür ettim ve artık gitmelerini söyledim.

Uçağa, biniş kapısına gitmedim.

İkinci bir kahve söyledim.

Bekliyordum...

İçimden bir ses bir şeyler olacağını fısıldıyordu; sabırla beklememi, oturduğum yerden kımıldamamamı söylüyordu.

Lütfen dikkat, AH 1069 numaralı uçuşla Oran'a seyahat edecek olan yolcular için son çağrı; diye bir kadın sesi bağırıyordu hoparlörlerde. *AH 1069 numaralı uçuşun yolcuları için bu son çağrıdır.*

Kahve fincanım boş, kafam ise bomboştu. Sanki boşluktaydım. Bana oturmamı, beklememi fısıldayan ses vardı kulaklarımda. Geçen dakikalar ağır gelmeye başlamıştı omuzlarıma. Sırtım, dizlerim, karnım ağrıyordu. Hoparlörlerden gelen anons sesleri beynimin içinde yankılanıyor, şakaklarım zonkluyordu. Bu kez de adımın anons edildiğini duydum: *Lütfen dikkat, Oran yolcularından Bay Mahieddine Younes, çok acil olarak 14 numaralı biniş kapısına gelmeniz rica olunur.*

Kendi kendime: "Altıncı hissin de yaşlanmış ihtiyar adam, kalk bakalım ayağa, kımılda, bekleyecek bir şey yok, git uçağına. Üç gün sonra torunun evlenecek, yolcu yolunda gerek," dedim.

Çantamı elime aldım ve 14 numaralı biniş kapısına doğru yollandım. Kuyruğa girdim, yer hostesleri yolcuların elinden biniş kartlarını alıp, koltuk numarasının yazılı olduğu kısmı koparark yolculara veriyorlardı. Birden, derinlerden, nereden geldiğini anlayamadığım bir sesin adımı bağırdığını duydum:

"Jonas!"

Adımla seslenen Jean-Christophe'tu.

Oradaydı, yerdeki sarı çizginin ardında, pardösüsüne sarılmış, pamuk gibi bembeyaz saçları, çökmüş omuzlarıyla, dünyamız kadar yaşlanmıştı, grubumuzun reisi, arkadaşım.

"Neredeyse umudu kesmek üzeriydim," dedim ona doğru ilerlerken.

"Sana gelmemek için elimden geleni yaptım, ama..."

"Katır inadının kanıtı olmalı, değil mi? Ama artık, küçük sitem yaşlarını çoktan ardımızda bıraktık, Chris, inan bana. Zamanımız tükendi, belki de uzatmalardayız. Yaşamımızın gölgesinde keyif alacağımız, mutlu olacağımız çok az şey kaldı ve kırk beş yıldır kaybettiğimiz, göremediğimiz bir yüzü tekrar görmekten daha büyük bir mutluluk olamaz bizler için."

Birbirimizin kollarına atıldık, sımsıkı; müthiş bir sevgiyi soluyorduk. Çok uzaklardan, dalga dalga yayılarak yol alan, dağlardan, ovalardan geçtikten sonra birden köpükler, dalgalar, hortumlar arasında aynı yatakta birleşen iki ulu nehir gibiydik. Yaşlı bedenlerimiz iç içe giriyordu, giysilerimiz tenimize yapışıyordu. Zaman bizim için bir an durmuştu. Ve o an sadece ikimiz vardık orada. En küçük bir gevşemede birbirimizden ayrı düşecekmişizcesine sıkı sıkıya sarılıyorduk birbirimize, tıpkı düşlerimize sarılır gibi. İliklerine kadar eskimiş iskeletlerimiz birbirlerinden destek alarak ayakta durabiliyor, hıçkırarak ağlamamıza dayanabiliyorlardı. Bir sürü insanın önünde aniden birbirlerine sarılan, birbirlerinden kopamayan, sarsılarak ağlayan iki yaşlı çocuktuk.

Lütfen dikkat, Oran yolcularından Bay Mahieddine Younes, çok acil olarak 14 numaralı biniş kapısına gelmeniz rica olunur. Hoparlördeki kadın sesi bizi sıkıştırıyordu.

"Nerelerdeydin, neden gelmedin?" dedim, yüzünü daha iyi görebilmek için kollarından tutarak onu biraz geriye ittim.

"Şu an buradayım ya, önemli olan bu."

"Haklısın."

Tekrar sarıldık, kırk beş yıllık hasretle, dayanamadık...

"Çok mutluyum."

"Ben de, Jonas."

"Dün, bir önceki gün yakınlarda mıydın?"

"Hayır, Nice'teydim. Fabrice aradı, her türlü hakareti ederek çok kızdı bana, ardından aynı faslı Dédé yaşattı bir kez daha.

Gelmeyeceğimi söyledim onlara, bütün ısrarlarına, bağırıp çağırmalarına rağmen. Bu sabah saat beşte Isabelle beni adeta zorla kapı dışarı etti, sana gelmem için aynı fırçayı bir kez de ondan yedim. Arabaya atladım, bu yaşta deli gibi kullanarak geldim."

"Isabelle nasıl?"

"Nasıl tanıdıysan aynen öyle, aynı huylar, bir de yorulmak nedir bilmiyor... Peki ya sen?"

"Şükrediyorum, şikâyetim yok."

"İyi görünüyorsun... Dédé'nin halini gördün değil mi? Aslında çok hasta, onca yola sadece seni görebilmek için katlandı... Nasıl geçti tekrar birbirinize kavuşmanız?"

"Gözlerimizden yaşlar gelene kadar güldük, sonra hep beraber hüngür hüngür ağladık."

"Tahmin edebiliyorum..."

Lütfen dikkat, Oran yolcularından Bay Mahieddine Younes, lütfen çok acil olarak 14 numaralı biniş kapısına gelmeniz rica olunur.

"Ya Rio? Rio nasıl?"

"Nasıl olduğunu senin gelip görmen gerek, anlatmakla olmaz."

"Affedildim mi?"

"Ya sen, sen affettin mi?"

"Çok yaşlandım, Jonas. Kinimi, hırsımı, kızgınlığımı ayakta tutabilecek gücüm yok; en ufak kızgınlık bile yerlere seriyor, yataklara düşürüyor beni."

"Bak, gördün mü işte?.. Bağların karşısındaki aynı evde oturuyorum. Artık yalnızım. Eşimi on yıl önce kaybettim, Tamanrasset'te evli bir oğlum, Montréal'deki Concordia Üniversitesi'nde ders veren profesör bir kızım var. Evde istemediğin kadar yer var, boş oda dolu. Hangi odayı seversen onu seçersin. Isabelle yüzünden bana attığın tokattan sonra kendini affettirmek için hediye ettiğin tahta at, hâlâ bana en son geldiğinde gördüğün yerde duruyor."

Cezayir Havayolları'ndan bir yer hostesi elinde telsizi ile bana yaklaşıyor:

"Oran'a mı gidiyorsunuz?"

"Evet."

"Bay Mahieddine Younes siz misiniz?"

"Evet, benim."

"Lütfen benimle gelin, uçak kapılarını kapatmak için sizi bekliyor."

Jean-Christophe bana bir göz kırptı.

"*Tabqa ala khir*, Jonas. Sağlıcakla git."

Boynuma sarıldı, tüm bedeninin titrediğini hissediyordum. Kucaklaşmamız sanki sonsuza dek sürecekmiş gibi geldi yer hostesi bayana. İlk önce Jean-Christophe çekildi geriye, elleriyle kollarımı sımsıkı tuttu; boğazı düğümleniyordu, gözleri kıpkırmızı ve yaş içindeydi, zorlukla konuşabildi:

"Hadi git artık."

"Bekleyeceğim seni."

"Geleceğim, söz veriyorum."

Bana gülümsedi.

Önde yer hostesi, ardında ben, hızlı adımlarla biniş kapısına yöneldik. Önce tarayıcıdan geçtik, ardından sınır polisi pasaportuma baktı, teşekkür ederek geri verdi. Uçağa biniş salonunun kapısına gelince son bir kez başımı arkaya çevirdim, ardımda bıraktıklarımı görebilmek için; hepsi ama hepsi oradaydılar, camlı bölmenin arkasında görebiliyordum onları, yaşayanları da kaybettiklerimi de, ellerini sallayarak bana "elveda" diyorlardı...

"1962 ilkbaharında, Oran soluğunu tutmuş bekliyordu. Émilie'yi arıyordum. Onun adına korkuyordum. Ona ihtiyacım vardı. Onu seviyordum, bunu ona kanıtlamak için geri dönmüştüm. Fırtınalara, şimşeklere, her tür aforoz edilme, ayıplanma ve lanetlenmeye, toplum dışına itilmeye, dünyanın tüm acı ve sefilliklerine karşı savaşabilecek gücü hissediyordum kendimde."

Sömürge yıllarının Cezayir'i. İçten içe kaynayan, sömürge olmanın acılarını yaşayan, çaresiz ve güzel bir ülke. Tarihin adeta hızlanarak aktığı bir dönemde, iç savaşın en yoğun günlerinde, hayatı, dostluğu ve aşkı keşfetmeye çalışan genç bir adam. *Yasmina Khadra*, iç savaşın altüst ettiği Cezayir'de, iki toplum arasında kalan, yıllar sürecek bir pişmanlığın peşinde sürüklenen genç Yunus'un iç dünyasının kapılarını aralıyor. Akdeniz kentlerinin ışıkla yıkanan sahillerinden bereketli üzüm bağlarına, yoksulluğun kol gezdiği avlulardan acımasız çatışmaların kanlı karanlığına tanıklık eden Yunus, kendi ülkesinde kim olduğunu güç de olsa bulabilecek midir?

Kitapları 34 dile çevrilen, *Prix des libraires, Prix Découverte Figaro Magazine* gibi çok sayıda ödül sahibi Yasmina Khadra'nın olağanüstü kaleminden, Cezayir'in geçmişine aralanan bir pencere. Sarsıcı ve unutulmaz.

KIRMIZIKEDİ

www.kirmizikedikitap.com

22.5 TL

ISBN 978-9944-756-90-7

9 789944 756907